קרבן העדה על תלמוד ירושלמי שבת

רבי דוד פרנקל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרבן העדה על תלמוד ירושלמי שבת

רבי דוד פרנקל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרבן-העדה-על-תלמוד-ירושלמי-שבת/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 19
הלכה ג 24
הלכה ד 28
הלכה ה 36
הלכה ו 38
הלכה ז 38
הלכה ח 40
הלכה ט 41
הלכה י 41
הלכה יא 43
פרק ב 44
הלכה א 44
הלכה ב 49
הלכה ג 50
הלכה ד 52
הלכה ה 53
הלכה ו 57
הלכה ז 59
פרק ג 61
הלכה א 61
הלכה ב 67
הלכה ג 68
הלכה ד 74
הלכה ה 75
הלכה ו 75
הלכה ז 77
הלכה ח 82
פרק ד 83
הלכה א 83
הלכה ב 86
הלכה ג 89
פרק ה 90
הלכה א 90
הלכה ב 92
הלכה ג 93
הלכה ד 94
פרק ו 97
הלכה א 97
הלכה ב 102
הלכה ג 107
הלכה ד 109
הלכה ה 110
הלכה ו 113
הלכה ז 113
הלכה ח 114
הלכה ט 115
פרק ז 119
הלכה א 119
הלכה ב 128
הלכה ג 154
הלכה ד 155
פרק ח 157
הלכה א 157
הלכה ב 161
הלכה ג 162
הלכה ד 163
הלכה ה 164
הלכה ו 164
הלכה ז 166
פרק ט 167

הלכה א 167
הלכה ב 170
הלכה ג 172
הלכה ד 175
הלכה ה 176
הלכה ו 176
הלכה ז 177
פרק י 178
הלכה א 178
הלכה ב 179
הלכה ג 180
הלכה ד 181
הלכה ה 182
הלכה ו 184
פרק יא 186
הלכה א 186
הלכה ב 188
הלכה ג 190
הלכה ד 192
הלכה ה 192
הלכה ו 194
פרק יב 196
הלכה א 196
הלכה ב 200
הלכה ג 200
הלכה ד 203
הלכה ה 205
הלכה ו 206
פרק יג 206
הלכה א 206
הלכה ב 208
הלכה ג 209
הלכה ד 210
הלכה ה 211
הלכה ו 212
הלכה ז 213
פרק יד 214
הלכה א 214
הלכה ב 216
הלכה ג 217
הלכה ד 219
פרק טו 224
הלכה א 224
הלכה ב 226
הלכה ג 227
פרק טז 229
הלכה א 229
הלכה ב 233
הלכה ג 235
הלכה ד 236
הלכה ה 236
הלכה ו 236
הלכה ז 238
הלכה ח 238
הלכה ט 239
פרק יז 239
הלכה א 239
הלכה ב 242
הלכה ג 243
הלכה ד 243
הלכה ה 244
הלכה ו 244
הלכה ז 245
פרק יח 246

הלכה א 246
הלכה ב 249
הלכה ג 250
פרק יט 251
הלכה א 251
הלכה ב 256
הלכה ג 257
הלכה ד 259
הלכה ה 261
הלכה ו 262
פרק כ 264
הלכה א 264
הלכה ב 265
הלכה ג 266
הלכה ד 267
הלכה ה 267

פרק א

הלכה א

יציאות השבת. הוצאה מרשות לרשות האמורה בשבת ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קרי להו יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות:

באי זה צד. כמו כיצד:

שתים שהן ארבע בפנים. לאותן העומדים בפנים שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבעל הבית ועל שתים אילו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה וכן בכל מלאכת שבת:

שהן ארבע. מדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחילה ואם עשה פטור ולקמן מפרש להו ואזיל:

ושתים שהן ד' בחוץ. שתים מן התורה הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ ושתים מדבריהן כשהמלאכה נעשית ע"י שניהן זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור כדיליף בגמ' שנים שעשאו פטורים:

פשט העני את ידו. וחפץ בתוכה:

ונתן לתוך ידו דבע"ה. דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י:

או שנטל מתוכה והוציא. החפץ והניח ברה"ר דעביד ליה עקירה ברה"י והנחה ברה"ר:

העני חייב. שעשה מלאכה שלימה והרי שתים מן התורה לעומד בחוץ:

ובע"ה פטור. פטור לגמרי ואפי' לכתחילה מותר דהא לאו מידי עביד:

פשט בע"ה וכו' בע"ה חייב. והרי שתים מן התורה לעומד בפנים:

פשט העני את ידו וכו'. דעביד ליה עקירה:

ונטל בעה"ב מתוכה. והניח בפנים ועביד לי' בע"ה הנחה:

או שנתן לתוכה. דעביד ליה בעל הבית עקירה והוציא העני והניח:

שניהן פטורין. שלא עשה הא' מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחילה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת הרי שתים מדבריהן אחת לעני בחוץ ואחת לבע"ה בפנים:

גמ' **מהו שתים שהן ד'**. מיבעי' ליה פירושא דמתני' שתים לחיוב ושתים לפטור. שתים חיובי' שהן ארבע בהצטרפו' שתים פטורין וכדפרישית במתני' או ארבע לחיוב וד' פטורין וה"ק שתים כתובים בקרא והן הכנסה והוצאה שהן ד' בפנים יש בהן ארבע דהיינו שתים הוצאות ושתים הכנסות לחיובא ושתים הוצאה והכנסה שהן ארבע בחוץ

לפטור ובפנים היינו חיובים שמתחייב ומביא קרבן עליהם בפנים בעזרה ובחוץ היינו שאין צריך להביא עליו קרבן:

נישמעינה מן הדא. כלומר תא שמע מהא דתנן בריש מס' שבועות שבועות שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע ותו לא וקשה ולמה לא קתני במתני' דשבועות גבי שבת שתים שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ:

ומשני א"ר בא תמן. בשבועות לא נקיט אלא חיובין כיון דלאו עיקר שבת הוא:

ברם הכא. אבל כאן דעיקר שבת תנא חיובי ופטורי:

הדא אמרה. פי' זאת אומרת מתירוצא של רבי בא מוכח פי' דמתני' ארבע לחיוב וארבע לפטור דאי שתים לחיוב ושתים לפטור אם כן אף בשבועות תני פטורין והדרא קושי' לדוכתי' ליתני נמי שתים שהן ארבע בחוץ:

אר"י מתני' אמרה כן. ממתניתין גופה איכא למידק דנקיט חיובי ולא פטורי דכי היכי שבועות שתים שהן ארבע דקתני כולהו לחיובא ה"ה יציאות השבת כולהו לחיובא:

והא תני. פריך לר"י דממתני' גופא ליכא למידק דהא תני' נמי בברייתא בכלל ב' שהן ד' דלתות ההיכל ב' שהן ד' שאין בזה לא חיוב ולא פטור ע"כ צ"ל דתני תנא כל הני דאית בהו למימר ב' שהן ד' א"כ אף יציאות השבת י"ל דתני חיובי ופטורי. ודלתות ההיכל שתים שהן ד' זו היא דעת ר' יהודה במסכת מידות דסובר שתי דלתות היו וכל דלת היתה מחוברת משתי לוחות כל אחת שתי אמות ומחצה ומחוברין ע"י חוליות ונכפפו' ונכפלות זו על זו והיינו דקאמר שתים כשהן פשיטות שהן ד' כשהן נכפפות אי נמי כרבנן נמי אתיא ושתים היינו דלתות ההיכל שהן ד' שאף בפנים היו דלתות שתים כדתנן התם במתני' וראשון לו עיקר:

ופריך ניתנו שנים עשר פטורים. שתי עקירות לעני בלא הנחה וב' הנחות בלא עקירות וכן לבע"ה כגון פשט העני את ידו מליאה בפנים ונטל בע"ה מתוכה הרי עקירה לעני והנחה לבע"ה או שנתן לתוכה והוציא הרי עקירה לבע"ה והנחה לעני וכן פשט בע"ה וכו' כדקתני לה ועוד ד' פטורים דמתני' גבי חיובא העני חייב ובע"ה פטור וכן בעל הבית חייב והעני פטור הרי שנים עשר פטורים:

ומשני לא אתינן וכו'. לא אתיא מתני' לאשמועינן אלא פטור שכנגד חיוב פי' לא חשיב אלא פטור של אותו שכנגדו חייב למעלה בבבא דרישא כגון פשט העני את ידו לפנים וכו' וקתני העני חייב פטורין דידיה חשיב בבבא דסיפא בפשט העני את ידו לפנים וכו' וכן לבע"ה והיינו אותו שפושט את ידו ומכניסה או מוציאה דבבא דרישא חייב חטאת

והכא פטור לפי שלא עשה כל המלאכה שחיסר ממנה מעט או עקירה או הנחה אבל שאר פטורי שלא פשטו ידם חוץ מרשותם לא קחשיב:

אר"ח בר אבא מהו וכו'. לתרוצי קאתי הא דלא תני י"ב פטורים דלא קחשיב במתני' אלא הני פטורים דפטור ומותר והיינו הנך פטורי דמתני' ברישא גבי חיוב העני ובעל הבית פטור ומותר אבל פטורי דבבא דסיפא לא קחשיב ושתים שהן ד' דמתני' היינו ד' לחיוב וד' לפטור:

עני ועשיר אחד הן. דמה לי עני ומה לי עשיר ומנו אותן חכמים שנים משום דהוצאה מלאכה גרועה:

יציאות השבת אין הכנסה בכלל. בתמיה הא לא משכחת שמונה ביציאות ושיהיה ד' מהן לחיוב אלא ודאי דא' הן וחכמים מנו אותן לשנים:

המוציא מרשות לרשות. דתנן במתני' בפ' כלל גדול בכלל אבות מלאכות:

אין המכניס בכלל. בתמי' מי לא עסקינן דקמעייל מרה"ר לרה"י וקא קרי לה הוצאה:

נשמעינה מן הדא. ת"ש דהוצאה והכנסה אחת הן:

הכניס וכו'. בהעלם אחד חייב אע"ג דלא הוי אלא חצי שיעור בכל א' ש"מ דהוצאה והכנסה אחת הן ומצטרפין לישנא אחרינא ר' יוסי מיבעיא ליה אם הכנסה והוצאה מצטרפין וה"פ עני ועשיר אחד הן דתרווייהו מלאכת הוצאה והכנסה קעבדו ומנו אותן חכמים בשנים ואם עשו שניהם מלאכה אחת כגון שזה עשה עקירה וזה הנחה שניהם פטורין ה"ה הוצאה והכנסה אעפ"י שהן א' כיון שמנו אותן חכמים לשנים אין מצטרפין או דילמא מצטרפין ופשיט נישמעינה מן הדא דאמר ר"י וכו' נמנעו העם מלהוציא. ש"מ הא דקאמר אל יעשו עוד מלאכה היינו שלא יוציאו מרשות בתיהם שהוא רשות היחיד לרשות הרבים:

אפי' הכנסה. איכא למשמע מהאי קרא שקרוי' מלאכה:

מלקבל מידן ולהכניס ללישכה. והיינו הכנסה:

שמע כולהן. הוצאה והכנסה דנקראו מלאכה מהך קרא:

לא תוציאו משא וגו'. ולעיל מיניה כתיב השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת וכל מלאכה לא תעשו שמע מינה דהוצאה והכנסה קרוים מלאכה:

מה דאמר ר"י. דמצטרפין הוצאה והכנסה לכשיעור אתיא דלא כר"י:

בשני העלמות פטור. דיש ידיעה לחצי שיעור לחלק שלא יצטרף עמו חצי האחר שעשה לאחר שנודע לו המעשה הראשון:

בשתי רשויות. שתיהן רה"ר אלא שיש הפסק ביניהן פטור דרשויות מחלקות:

אלו הוצאה והוצאה אין מצטרפין כר"י. כלו' ומה הוצאה והוצאה אליבא דר"י אין מצטרפין כ"ש הוצאה והכנסה דאין מצטרפין:

הוי וכו'. הרי הא דאמר רבי יוחנן אתיא דלא כר' יוסי:

ה"ג לא סוף דבר אלא שני פתחים פתוחים לשתי פלטיות אבל פתוחי' לפלטיא אחת אוף ר"י מודה דחייב. וה"פ אין סוף דברי ר"י אמורים אלא בפתוח לב' פלטיות אבל בפלטיא אחת מודה ר"י דטעמא דפוטר משום דרשויות להעלמות דמיין וכיון דרשות אחת הוא ה"ל כהעלם אחת וחייב:

פלטיא. רחבה והיא רה"ר:

שמא אינו חייב שתים לר"י. בתמיה וכיון דחייב שתים שמעינן דסבירא ליה לר"י רשויות להעלמות דמיין:

אמר ר' יודן וכו'. ר' יודן פליג אר' אילא וסובר דר"י לא מחייב אמוציא שני שיעורין בשני רשויות:

מדמה רשויות לאכילת פרסיים. כאילו אוכל בתוך שני אכילת פרס:

שמא אינו פטור. בתמיה דודאי פטור לכ"ע הילכך במוציא חצי שיעור בתוך שני רשויות נמי פטור:

אינו חייב אלא אחת. הילכך במוציא גרוגרת בפתח זה וגרוגרת בפתח זה בהעלם א' נמי אינו חייב אלא אחת:

עד. שאתה מדמי רשויות לאכילת חלב בשני פרסיים:

דמינה לשבת. נדמה אותה לענין אסורי שבת עצמן:

שמא אינו פטור. דה"ל חצי שיעור:

עד שיניח. דלא מיקרי מלאכה אא"כ הניח החפץ ברשות אחר שהוציא לשם דכתיב בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה:

עד שיטול ויניח. לאפוקי אם היתה עקירתו בהיתר דפטור:

נטל לאכול ונמלך להניח לא הוי חייב. כיון דעקירה ראשונה לא היתה ע"מ להוציאו והתורה לא מחייבה אלא מלאכת מחשבת דגמרינן ממשכן עד שנתכוון לעשות המלאכה אלא שאינו יודע שהוא שבת או קסבר שמלאכה זו מותרת:

מה דאמר ר' יוחנן. המוציא אינו חייב עד שיניח:

בתוך ד"א לראשונה חייב. דכיון שהיא בתוך ד"א ה"ל כאילו מונחים יחד זה אצל זה:

אם העבירו דרך עליה. אם העביר חצי גרוגרת השני על הראשון חייב דמצטרפין אע"ג דלא נחה ע"ג קרקע:

שר"י עביד מהלך כמניח. והילכך מצטרפין והיינו דלא כר' יוחנן דאמר שאין המוציא חייב עד שיניח:

ופריך כמה דר"י וכו'. פי' כי היכא דר"י עושה מהלך כמניח לענין חיוב ודאי לפטור נמי עביד מהלך כמניח א"כ מיד כשהוציא חצי גרוגרת השני הרי הוא כאילו הניחו שם ואיך יצטרפו עם הראשון לחיוב וראוי שיהי' פטור:

ומשני תיפתר שהיה חצי גרוגרת ראשון מונח בתוך ד"א של הפתח. דמיד כשמוציא השני מצטרפין:

ה"ג הדא דתני ואם לאו פטור. פי' דקשיא ליה א"כ הא דתני בסיפא ואם לאו פטור למה יהיה פטור אע"ג שלא העבירו דרך עליה הא מיד כשהוציא מצטרפין:

ומשני שהיה הפתח רחב חמש אמות. והוציא חצי גרוגרת אחת בצד זה של הפתח וחצי השני בצד אחרת של הפתח נמצא כשהוציא השני אינו בתוך ד"א של הראשון והא דקאמר שהעבירו דרך עליה היינו שהוציאו בתוך ד"א של הראשון:

תמן תנינן. בכריתות פ"ג יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות וכו' ר"מ אומר אם היתה שבת והוציאו חייב ה' חטאות:

שזה חייב משום מהלך. חטאת דאכילה חייב אע"פ שהוא מהלך וחטאת דהוצאה אינו חייב אלא כשינוח המאכל ולא באו בבת אחת:

ופריך מנו א"ל ר"י. וקשיא דר"י אדר"י דאלו התם לא עביד מהלך כמניח דאלו הוה כמניח היה לו לחייב אף על ההוצאה והכא ס"ל דמהלך כמניח:

ומשני תיפתר שהיה האדם מוטל ע"ג האסקופה ומקצתו בפנים ופיו לחוץ. סמוך לאסקופה:

ופשט ידו ונטלה ואכלה. נמצא שאע"פ שהוציא אינו מהלך וההנחה היא למטה במעיו והן ברשות היחיד הלכך אמר ר"י שאינו מן השם בלע חצי זית. חלב או דם והקיאו וחזר ובלע חצי זית אחר:

חייב. ואע"ג דלא בא במעיו זית שלם לא בבת אחת ולא בזה אחר זה:

ופריך מה בינה לבין קדמייתא. כלומר מאי בינייהו:

תמן בחצי זית חלב נהנה חיכו בכזית. הרי החיך אשר אוכל יטעם לו נהנה בכזית ואע"ג דבזה אחר זה הוא לא איכפת לן הואיל ובכדי אכילת פרס הואי:

היך עביד. היכי דמי:

והוא פטור. אפילו בהעלם אחד דבעידנא שהוציא לבתרייתא חסר שיעורא:

בגין וכו'. הואיל והוא מדמה שיעורי שבת לאוכל חלב הוא אומר דין זה בחלב הדין כן אם כבר נתעכל חצי זית ראשון שאכל פטור על השני אפי' היו שניהם בהעלם א' כיון שכבר נתעכל דמיא לנשרף:

דרך כרמלית חייב. דהוי עקירה ברה"י והנחה ברה"ר דמהלך לאו כעומד ולא הוה הנחה בכרמלית:

מן המוציא משא לאחריו. שמעינן דחייב:

מן הדא. כלומר היכי שמעינן דהמוציאו לאחריו חייב מן הך מתניתין:

המתכוין וכו' לאחריו ובא לו לפניו חייב. ואי סלקא דעתך דאם נתנו מתחלה לאחריו פטור אף כשבא לו אח"כ לפניו ראוי שיהא פטור שהרי לא היתה כוונתו למלאכ' גמורה ובכל מלאכת שבת מלאכת מחשבת בעינן אלא ודאי דאף אם נתנו מתחלה לאחריו חייב הלכך אף שבא לו לפניו חייב שהרי נתקיימה מחשבתו:

ואפשר שלא יעשה כו'. פירו' המוציא משאו לאחוריו וכי אפשר שלא יעשה האדם המוצי' ככרמלית המפסיק בין רשות היחיד לרשות הרבים אלא ודאי אף המוציא דרך כרמלית חייב:

אמר רבי יוסי תיפתר וכו'. מהא ליכא להוכיח דלמא לעולם אינו חייב המוציא משא מאחריו אא"כ הפך פניו לכותל ויצא דרך אחוריו נמצא שהוציא המשא מיד מן הבית לרשות הרבים מבלי הפסקת האדם המוציא ביניהם:

בעי קומי ר' מנא. הקשה לפני ר' מנא וזו כשמוציא דרך אחוריו לאו דרך הוצאה הואי ולמה יהא חייב עליה:

אמר ליה. ודאי דרך הוצאה היא שכך נושאי משא בכתף האומני' עושים כשהמקום צר הולכים לאחוריהם כדי שתצא המשא תחלה ולא יעכבם:

ויידא אמר דא. פירוש מהיכן אמר דבר זה דהמוצי' מרשות היחיד לרה"ר דרך כרמלי' חייב:

ומשני דאמר ר' אחא וכו':

המוציא אוכלין ונתנן על האסקופ' בין שחזר והוציאן בין הוציאן אחר פטור:

והא אסקופה לאו כרמלי' היא. בתמיה דודאי באסקופת כרמלית איירי דאי באסקופת רשות הרבים אמאי פטור הא קא מפיק מרשות היחיד לרשות הרבים ואי באסקופ' רשות היחיד אמאי פטור בשחזר והוציאן אלא ודאי באסקופ' כרמלית וטעמא דנח הא לא נח חייב שמע מינה דהמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית חייב:

ובאיש לרבי יוסי. והרע לרבי יוסי שלא אמר דבר זה מעצמו דממתניתין שמעינן דחייב:

הכל מודין. בזורק מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית שהוא חייב דהא לא נח:

ד"ה היא. דלכ"ע דאין אויר כרמלית כממשה דליהוי כנתמלא וה"ל כאילו נח על גבי קרקע:

ומה פליגין. במאי פליגי:

במוציא. מרה"י לרה"ר דרך כרמלית:

וחכמים מחייבין. הואיל ולא עמד בכרמלי' אין כאן הנחה אלא ברה"ר:

מהלך כמניח. ונמצא עוקר מרשות היחיד ומניח בכרמלית ועוקר מכרמלית ומניח ברשות הרבים:

על דעתיה דבן עזאי. לבן עזאי לא מצינו מעביר ד' אמות ברשות הרבים שיהא חייב שהרי נעשה כמי שהונחה על כל אמה ויפטר:

אויר כרמלית כממשה. רואין את אוירו כאילו הוא ממולא כי היכי דאמרינן לענין טומאה בבית או שרץ בתנור דרואין אותן כאלו הן מליין טומאה וכן הוא בבבלי פרק הזורק ה"ה כאן בכרמלית אמרינן כאילו הוא מלא והוה לי' כנח על גבי קרקע:

מתניתין מסייע לדין. כלומר תניא כוותיה דרב הונא ותניא כוותיה דר"י:

ה"ג מתני' מסייע לר"י היה עומד וכו':

לסהר. הוא חצר שאין לו תקרה:

הכי גרסינן מתניתין מסייע לרב הונא המוציא וכו'. ש"מ דבמוציא פליגי:

מלאכתן בבת אחת. שלא הניחו על גבי האסקופה:

פטור. דבעינן שתהא עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב והכא כשהעבירו על גבי האסקופה אף על גב דלא הניחו הוה ליה כאלו נח והוה ליה עקירה ממקום פטור והנחה במקום חיוב:

על דעתיה דר' הונא. הני אמרו לו דלא כבן עזאי אלא כחכמים דפליגי על בן עזאי דמחייבין במוציא אבל לר"י הן דלא כמאן:

מנו אמרו ליה חכמים כשיטת בן עזאי. כלומר אפילו כבן עזאי ואירי בשהיה מוטל על האסקופה מקצתו בפנים ופיו לחוץ ופשט ידו ונטלה ואכלה שאין כאן הילוך וכדפי' לעיל אר' יוסי אי נמי סובר ר' חנינא דהא דאמרו לו אינו מן השם היינו שאין חטא' זה משום אכילה אלא משום הוצאה:

וקידם. ועקר הוא ממקומו וחזר וקיבלה מהו:

רבי שמואל בשם רבי זעירא. מסקנא דקושי' היא דרבי שמואל מוקי למתניתין בחוטף השני מאויר הוא דפטור הזורק אבל אי קלטה אחר כגון שנפלה לידו חייב הזורק דמה בין נחה וכו':

תמן למה הוא חייב וכו'. התם כשקלטה אחר הוא חייב ה"נ כשקלט הוא עצמו ומאי קא מבעי' ליה כר' יוחנן:

ומשני תמן. שאני כיון שקבלה אחר אבל הכא הוא בעצמו קיבל מיבעי' ליה:

ה"ג ותהא פשיטא ליה שהוא חייב. קושיא היא ואפשר לקיים הגירסא שלפנינו וה"פ דפריך ותהא פשיטא ליה לר"י שהוא פטור כיון שהוא עצמו זרק וקיבל ומשני אלו זרק וכו' וה"נ מספקא ליה לר"י דלמא אפילו הוא עצמו קיבל יהא חייב:

שמא אינו חייב מדין פיו. כי היכא דאם נתנו לתוך פיו ובלעו הוה ליה הנחה וחייב ה"ה הנותן מידו לחברתה יהא חייב:

ופיו לאו כאחר היא. בתמיה ודאי אתה מודה דהוה כאחר:

וכא שמאל וכו'. וכאן שמאל נמי כאחר הוא:

ומה צריכה ליה. פירש מאי קא מיבעי' ליה בזורק בימין וקולט בימין:

צריכה ליה חייב. מיבעי' ליה לר"י אם הוא חייב:

אין תימר פיו. כלו' דאם תאמר דאיכא למילף מפיו:

ופיו. שאני פיו כיון שאכלם ואינו בעולם שפיר אמרינן דלאחר דמיא:

ברם הכא. אבל הכא בידו אפילו מימין לשמאל כאחר הוא בתמיה וכיון דלאו כאחר הוא יש לנו לפטרו והרשב"א גורס ברם הכא ידו היא:

ר' מנא בעי. למ"ד הנותן מימין לשמאל חייב דידו כאחר הוא:

מעתה. לדבריך אם הוציא גרוגרת בשתי ידיו יהא פטור דדמי לשנים שעשאוהו שהן פטורין:

ודא היא בעשותה. זה הוא בעשותה שהרי יחיד עשה אותה וחייב. לישנא אחרינא וכי זו היא בעשותה דלהוי כשנים שעשאוהו שפטורין בתמיה דהרי מכל מקום יחיד עשאה:

יחיד שעשאה חייב. אפי' בזה אחר זה כל שכן בשתי ידיו:

בחוטף כן. כשחטף הגשמים מעל גבי הכותל משופע. לישנא אחרינא שהי' הקילוח יורד והכה בידו אחת וקבלו בחברתה דעביד ליה עקירה ולשון זה עיקר:

הא אם קלט. דהיינו שפשט ידו וירדו לתוכה דלא עביד מעשה פטור:

מה בין נתנו לו אחר. מכל מקום איהו לא עביד עקירה:

אתיא כר'. דר' אמר המוציא מר"ה לר"ה ורה"י באמצע חייב וטעמו דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמיא ואוירו כממשה דמי ה"ה הכי נמי כשהכניס ידו לאויר מחיצות הרי הוא כאלו עביד עקירה:

היה עומד בפנים. ברה"י וידו מליאה פירות פשוט' לחוץ לרה"ר:

כמ"ד אסור להשתמש באויר עשרה. דהוה ליה רה"ר גמור עד לרקיע:

אית תניי. איכא ברייתא דתני בה מותר להחזירה:
הוון בעי מימר. סברוהו לומר דבהא פליגי מאן דאמ' מותר בשיש שם רוחב ד' וגבוה ג' דהוה ליה כרמלית:
בשאין שם רוחב ד'. וה"ל רה"ר ואסור להכניסה:
בין זה וכו'. בין מ"ד מותר ובין מ"ד אסור תרווייהו סוברים כמ"ד אסור להשתמש באויר למטה מעשרה. ויותר נראה דה"ג בין זה ובין זה כמ"ד מותר להשתמש באויר עשרה ולכך פריך מאי כדון כלומר א"כ מ"ט דמאן דאוסר:
מיי כדון. אלא מאי בינייהו:
למטה מי' רה"ר הוא קנסוהו רבנן ושויוה ככרמלית דלא ליהדרה:
למעלה. דאויר מקום פטור הוא כדתנן בהזורק הזורק ד"א בכותל למעלה מי"ט כזורק באויר ופטו' דלא הוה רה"ר למעלה מי' לכך לא קנסוהו רבנן דלאו איסורא קעביד:
והוא שתהא ידו של עני בתוך עשרה לקרקע. אבל למעלה מי' ה"ל רשות היחיד דהא ידו חשובה כמקום ד':
ברחוק מן הכותל ד'. שתהא ידו של עני רחוק מן הכותל ד' דבסמוכה ה"ל ככותל עצמה שהיא כרמלית:
ר"ש כרסנה. כך שמו:
כשהיו פניו של עני הפוכות לפלטיא. שהוא רה"ר אבל אם היו הפוכות לכותל והוא בתוך ד' לכותל הרי היא ככרמלית:
קנה נעוץ ברה"ר גבוה י"ט. ובראשו דבר רחב ד':
חייב. דאמרינן גוד אחית מחיצה ונמצא מחיצות הטרסקל מקיפות הקנה וה"ל היקף המחיצות מן הקרקע ולמעלה לשוייה ראשו רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב:
תרכוס. מין ארגז:
ופירחה ד'. פרח הוא הרחב שבראש המנורה שהנר יושב עליו:
וטבלה נתונה בראשו. דף רחב ד' נתון בראש הקנה:
מה דיבור שנאמר להלן רשות אחרת. דהא שמים רשות אחרת נינהו אף דיבור שנאמר כאן רשות אחרת מארון היה ש"מ דאע"ג שאינו גבוה אלא י' ה"ל רשות אחרת:
ופריך וארון לא הוי אלא ט' טפחים. דכתיב ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו ואפי' לר"מ דאמר דכלים בת ששה טפחים לא משכחת להו אלא ט' טפחים ומנ"ל דבעינן גבוה י':
ומשני דבת ר' ינאי אמרו כו'. עם הכפורת דהוה טפח נמצא ארון ט' וכפורת טפח ה"ל עשרה:

ולא נתנה שיעור קומתה. מדת עובי היא קומתה שהיא היתה לארון ככסוי התיבה:
מסגרת. שפה כעין לבזבזין סביב השולחן:
מה זר כל שהוא. דהכי קיימא לן:
מאי כדון. אלא מנ"ל דכפרת טפח:
פני. דכתיב על פני הכפרת קדמה:
ואין פנים. של אדם פחותין מטפח:
ר"י בעי. איך ילפינן מארון חילוק רשויות:
אלו מגדל. שקורין אלמר"א אפי' גבוה הרבה אינו חולק רשות בתוך הבית ולבית דמי ואי מארון ילפינן יהא חולק רשות דהא גם הארון בתוך המשכן היה עומד:
אלא. מצינו שהארון היה עומד ברשות הרבים בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות שהעמידו הארון תחלה וע"פ נס העמיד את עצמו נגד מזרח העולם והקימו את המשכן מכוון כנגד ריבוע של עולם:
ופריך ניחא למאן דאמר שכל אמות שהיו במשכן בין של כלים בין של בניין היו בת ששה טפחים. איכא למילף מארון:
ברם וכו'. אבל למ"ד אמות של כלים בת חמשה טפחים ארון שהיה אמה וחצי לא הוי אלא ז' טפחים ומחצה מנ"ל דבעינן עשרה:
יליף לה מן עגלות. מפרש בסמוך:
אמרין וכפרת טפח. ולמאי נ"מ אלא למילף מיני' רשות י' דארון ט' וכפורת טפח וכדעיל:
ופריך ואפי' תאמר שהיו העגלות גבוהות י'. איך נילף רשויות מינייהו הא עגלות לב דכתיבי בקרא כמין קמרסטא היו פי' כמין תיבה מכוסה בקובה מלמעלה ובתוכה היו נקבים שהיו הקרשים מונחים בהן:
אילו וכו'. כלומר מעתה איך נילף מהן אילו היה חור ברה"ר שהרי עגלות ברה"ר היו עומדות ודאי דמותר להשתמש מרה"ר לתוכו ומתוכו לרה"ר ואינו חולק רשות:
ה"ג שמא אינו מותר:
אלא בשעה שהיו מושיטין את הקרשים. מעגלה לחברתה היו הכיסויין שעל העגלות פתוחות והוה ליה רה"י ממש:
תרוטות. פי' כחצי גורן עגולה כן פירש בערוך:
משום שנים שעשו מלאכה. דפטורי שנא' בחטאת מע"ה בעשותה יחיד העושה כולה ולא העושה מקצתה:

נתן לו אחר חבילה על כתפו. כגון שהוא עומד ברה"י והטעינו חבירו דהוא גופיה לא עקר מידי ושכח והוציא' מהו מי אמרינן עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי וחייב או לא:

במחזורה תניינא. כשהיה ר' עוסק במהדורא שנית א"ל לרב:

שאינו דומה לאותה. פירוש אינו דומה לשנים שעשאוהו וחייב:

כיון שעקר רגליו. מן הבית לאחר שנטען:

וקלטה. באויר רה"י מאי מי דמי להנחה או לא:

ולא רבי הוא. כלומר למאן קמיבעיא ליה לר' ורבי הוא דאמר אויר רה"י כמאן דמלי דמי וה"ל כהנחה ממש:

לא צורכא. לא קמיבעיא ליה אלא שזרק מרה"י וקיבל ברה"ר מאי:

אשכח. ברייתא דתני בה ר' פוטר עד שתנוח החפץ ברה"ר:

ר'. הא דאמרן לעיל הזורק מרה"ר לר"ה דרך רה"י רבי מחייב:

בן עזאי. הא דאמרן לעיל הזורק מרה"י לרה"ר דרך כרמלית בן עזאי פוטר:

ר"ע. דאמר הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע חייב:

ד' רשויות. כולהו מפרש להו:

גדר. כותל שהוא גבוה עשרה ורחב ארבע הויא ראשו רה"י:

איסטרטייא. מסילה להולכין בה מעיר לעיר:

פלטיא. רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה:

ומבואות של עיר. רחבים ט"ז אמה:

המפולשין. משני ראשיהן לסרטיא:

חייב כרת. בלא התראה:

ונסקל. בהתראה:

בקעה. שדות הרבה קנפנייי"א בלע"ז:

ואיסטווה. שלפני החניות שיושבים שם סוחרים:

והכרמלית. בקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים איירי דאף על גב דזימנין דדחקי רבים ועיילי להתם כיון דלא ניחא תשמישיה ככרמלית דמי:

ולא רה"י. משום דדמי לרה"ר דאין להם מחיצות ולרה"ר נמי לא דמיין דאין דומין לדגלי המדבר דלאו להילוך רבים עבידא:

ואין נושאין ונותנין בהם. פי' אין מטלטלין בהן אלא בתוך ד' משום דדמיין לרה"ר וגזרו בהו רבנן אטו רה"ר:

כולהון. פטורי תניני' במתני' דתנינן תמן. לקמן בפ' הזורק:

לא סוף דבר. לאו דוקא ד' אמות בים הוא דפטור אבל יותר מד"א חייב אלא אפילו זרק בכל הים פטור:

דתנינן. בטהרות פ"ו:

בימות החמה. שאין בו זרעים:

רה"י לשבת. דהא לאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה:

ורה"ר לטומאה. ספיקו טהור דהא לאו מקום סתירה שיש בני אדם נכנסים לה וספק טומאה לטמא מסוטה גמרינן לה והתם כתיב סתירה ונסתרה והיא נטמאה דבמקום סתירה טמאה לבעל מספק ומכאן אתה דן לכל הטומאות:

ה"ג בימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן. וה"פ בימות הגשמים שהיא זרועה אין אדם נכנס לה:

ה"ג אם אתה אומר רה"י ממש. פירוש ואי אפשר לומר דלהוי רה"י דא"כ לא יהא טעון הקפה והא דקרי ליה רה"י לפי שאינו רה"ר:

ותנינן. בפ' קמא דעירובין שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בכלי בהמה מטלטלין בתוכה הא אם לא הקיפוה אין מטלטלין משום. דהויא ככרמלית:

דתנינן. בפ"ט דעירובין:

גשרים המפולשין. שיש להן מחיצות מלמטה בשני הצדדים:

וחכמים אוסרין. אבל לא מחייבין משום דלא ניחא תשמישיה ה"ה איסטווה:

דתנינן. לקמן בפרק המצניע:

מלאכתו בבת אחת. עקירה ממקום חיוב והנחה בכרמלית והדר עקירה ממקום כרמלית והנחה במקום חיוב:

הא אם עשה וכו' עד פטור ל"ג:

ה"ג רך מל. פירוש כרמל הכתוב בתורה היינו שנמלל ביד ואינו לח ולא יבש לגמרי אלא כשמוללין אותו ביד הוא מתרכך לגמרי וכן הוא במנחות וכ"ה בערוך בשם הירושלמי:

דבר יוסטני'. שם אדם:

חצר של רבים. שפתוחים לחצר בתים רבים וחצר פתוחה לרשות הרבים ובני הבתים יוצאין דרך החצר לרשות הרבים:

ומבואות שאינן מפולשין. שראשו אחד סתום וחצירות פתוחים לו ובני החצירות יוצאין דרך המבוי לרשות הרבים:

עירבו. כל הבתים של חצר יחד בפת וכן לענין מבוי אם עירבו החצירות הפתוחים לו יחד:

מותרין להכניס ולהוציא. מן הבתים לחצר ומן החצרות למבוי:

לא עירבו אסורין. מפני שהבית מיוחדת לבעליה והחצר רשות לכולן ונמצא מוציא מרשות לרשות אף על פי ששתיהן רשות היחיד לעשות סייג וגדר לתורה להרחיק שלא יוציא מרשות היחיד לרשות הרבים:

סימטיות שבין עמודים. שהיו עמודים הרבה ברחבה באורך ורוחב ותולין בהן פרקמטיאות וגם האיצטבאות היו לפניהן לישב שם התגרים ומקום שבין עמודים נקרא סימטיות שהוא מקום דחוק להילוך לכן נידון ככרמלית:

פירחי העמודים. הם האיצטבאות שהזכרתי שהם כפרח היוצא מן העמוד:

לכן צריכא. כלומר לא אמרן דהן ככרמלית אלא בגבוהין שלשה אבל בפחות משלשה כארעא סמיכתא דמיא:

כל המעכב דרסה. כל שאין רבים דורסים עליו הוי מקום לעצמו:

לכן צריכא. כלומר לא נצרכא לאשמועינן דהוה כרמלית אלא אפילו אינן גבוהין שלשה כיון דמעכבי דרסה אפילו בפחות מג' הוה כרמלית:

רשות בפני עצמה היא. ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואף על גב דשניהן רשות היחיד גזרה משום תל ברה"ר גבוה עשרה ורחבה ארבעה דהוי רשות היחיד דאיכא חיובא דאורייתא מרשות הרבים לכתף עליו:

מותר לכאן ולכאן. פי' לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו:

ובלבד שלא יחליף. שלא יטול הכלים ששבתו ברה"י ויוציאם לרה"ר:

אלא. הכא במאי עסקינן:

ה"ג ברחבה ארבעה ואינה גבוהה עשרה:

אם במקורה. שהאסקופה מקורה אפילו נעולה כולה כלפנים דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחיצה ואפי' הוא שוקף באמצעיתו:

אפילו פתוח כולו כלחוץ. דהא מסתמא לחי המתיר את המבוי עומד נגד האסקופה וזקוף עליה ואסור להשתמש נגד הלחי אלא מחודו ולפנים הוי היכר מחיצה:

חציה מקורה וחציה כו'. וכגון שהניח הקורה כלפי פנים לצד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחוד החיצון של הקור' ולפנים דאמרי' חוד החיצון יורד וסותם פתח נעול והדלת שוקף בפני האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה הקורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחיצות שאין בין חללן ד' אינן מחיצות ולא שייכא בהו תורת גוד אחית וה"ה דמצי לאוקמי כולה מקורה אלא שאין ברחב עביו ד' אלא משום דסתם עביו של חומה אינו פחות מד' לישנא אחרינא באסקופת בית איירי וקאמר בשאינה מקורה אפילו פתוח כלחוץ שאין כח בקירוי של בית להתיר מה

שלחוץ ומשני כיון דחציה של האסקופה עצמה מקורה גוררת גם מה שבחוץ להתי' כשהפתח פתוח:

מהו נעול וכו'. פי' הא דאמרי' נעול כולה כלחוץ היינו מן האסקופה מותר לטלטל לחוץ לישנא אחרינא פריך מהו כולה כלחוץ הלא מה שבפנים הוא נעול ואינו יכול להשתמש בו לחוץ ומשני דה"ק כולה כלחוץ דמותר להשתמש ממנו אפילו לכתחלה לחוץ אבל אם היה חור בפתח אסור להשתמש ממנו לחוץ ופי' זה נראה עיקר:

כשהיה וכו'. אבל אם היה חור בפתח אסור לטלטל מתוכו לחור דה"ל כחורי רשות היחיד:

ולא כן וכו'. כלו' טעמא דרבי נתן כי היכא דסברו למימר אפילו אסקופה ד' אם הפתח נעול כולה כלחוץ הלכך אמרינן בפתוחה דשדינן חציה לפנים וחציה לחוץ לישנא אחרינא ולא כן סברנו לומר דבאסקופה שהיא רחבה ד' אירי הלכך כשנועל הפתח ואין ד' לחוץ הלכך הכל כלחוץ דבטיל לרה"ר אף כשהפתח פתוח לא מהני להתיר אלא חציה המקורה ולא שאינו מקורה:

הלכה ב

מתני' **לא ישב אדם לפני הספר**. להסתפר:

סמוך למנחה. קודם למנחה עד שיתפלל שמא ישכח ולא יתפלל והא אף בחול נמי והא דתניא הכא משום דדמי להא דתני גבה לא יצא חייט במחטו ע"ש עם חשיכה שמא ישכח ויצא משתחשך:

ולא יכנס. סמוך למנחה:

לא למרחץ כו'. וטעמא דכולהו משום שמא ימשוך עד שיעבור זמן תפלה:

ואם התחילו. אחת מכל אלה:

אין מפסיקין. אלא יגמור ואחר כך יתפלל:

ומפסיקין לק"ש. דאיתא מדאורייתא:

גמ' אנן תנן במתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה ור"ח תנא בברייתא לא ישב אדם לפני הספר סמוך לחשיכה:

מתני' וכו'. כלומר ואיצטרך דר"ח ואיצטרך מתני' אלו וכו'. אי תנא ר"ח לחוד ה"א חשיכה דוקא אבל סמוך למנחה מותר:

ה"ג או אילו תנינן אנן ולא תנא ר"ח הוינן וכו'. ואי דמתני' לחוד ולא דר"ח היינו אומרים כל היכא דתני מנחה מנחה דוקא כהך דלא ישב:

וכלהן. כל היכא דתני חשיכה כהאי דסיפא לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה דוקא חשיכה אבל סמוך למנחה שרי:
מן מה וכו'. השתא דתנן במתני' מנחה ותני ר"ח חשיכה ש"מ דשניהם שוים והא דתני בסיפא חשיכה ל"ד חשיכה אלא אפילו סמוך למנחה אסור:
רבי חנניא וכו'. מתרץ הא דתנן במתניתן סמוך למנחה היינו בעמי הארץ שצריכים הרחקה יתירה ור"ח איירי בחבירין בת"ח:
רבנן דקסרין מתרצין מתני' אתיא כרבי יהודה דסבירא ליה תפלת מנחה עד פלג המנחה ור"ח סבר כרבנן דסברי עד הערב זמן המנחה:
ופריך והתני. באבל רבתי:
אחד המגלח ואחד המתגלח. המגלח הוא האומן ואע"פ שאסור בעשיית מלאכה מותר לגמור לפי שגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה וקסבר אבילות יום ראשון דאורייתא שמעינן מהא כיון דישב לו לגלח א"צ להפסיק א"כ ה"ה הכא אין צריך להפסיק:
ומשני אלא. לא מיקרי התחלת הספר אלא משיתעטף:
באלונטית. סודר שנותנין על הברכיים שלא יפלו השערות על בגדיו:
הוה יליף. היה רגיל לשמוע פרשה מן בן בנו בכל ע"ש:
חד זמן. פעם אחד שכח ונכנס לרחוץ באחת ממרחצאות של טברייא:
והוה וכו'. והיה נסמך על כתיפו של ר"ח בר בא:
אינהר. נזכר שלא שמע פרשתו של בן בנו וחזר ויצא לו:
מה הוה. כלומר איך היה עומד כשנזכר ויצא:
רבי דרוסי אמר כך הוה. שנכנס ולא התחיל כלל במרחץ:
שליח מנוי הוה. כבר היה מופשט מבגדיו כשנזכר וא"ל ר"ח בר בא ולא כך למדתנו רבינו אם התחילו אין מפסיקין לתפלה כ"ש לת"ת:
והודעתם לבניך ולבני בניך. במה שמודיע לו הרי הוא כאלו הוא יום אשר עמדת לפני ה' וגו':
לשלשל את השמועה. שלשלת שהוא חיבור חתיכות ברזל זה בזה כן יזכור בעלי השמועה כולן מי קבל ממי עד מרע"ה והיינו והודעתם וגומר עד יום אשר עמדת בחורב:
ואם לאו. כי יאריכו הדברים:
ה"ג תפוש ראשון ראשון ואחרון אחרון. פי' שיאמר הראשון והאחרון והאמצעי ידלג:

כאלו הוא עומד כנגדו. שעי"ז יגיד הדבר על אופנו דעיקר הלימוד מרבו בראיי' פנים כדכתיב והיו עיניך רואות את מוריך וכיון שבעל השמועה עומד לנגדו יודע ויבין הדבר על בוריו:

ומה טעמא. פי' מנ"ל:

אך בצלם. שהוא עומד לנגדו יתנהג האיש:

ה"ג זה שאר כל אדם. וה"פ דקרא רוב בני אדם יקרא איש תורתו ואינו מקפיד לאומרו בשם האומר לישנא אחרינא הרב שבאדם פי' מי שהוא גדול בתורה יקרא כל איש ואיש תורת חסד שהיה על לשונו שיאמרו שמועות משמו מפי השמועה בלבד כן פי' בי"מ והראשון נ"ל:

זה ר"ז. שאינו אומר שמועה בשם אדם אלא א"כ נתאמת לו ממי יצאו הדברים:

לית אנן צריכן לחוש לשמועות דר"ש. שאמר בשם גדולים:

דהוא גברא מפתחא. שהוא סתום עינים וכמו שקורין לסומא סגי נהור כך קורין אותו מפתחא לשון פתוח ואינו רואה האנשים ששומע מפיהם ואפשר איניש אחרינא אמרם והוא טועה בטביעת קלא י"מ. ול"נ כיון שאינו רואה אינו יכול לכוין הדברים שהרי א"א לו לאמרו ויראה כאלו בעל השמועה עומד לנגדו הלכך אין סומכין עליו בזה:

ה"ג חכים ר' לבר פדי' דאת אמרת שמועתא משמיה. והכי פי' וכי מכיר אתה לבר פדי' שאת אומר שמועתיה משמו שמא המגידים לך משמו משקרים כן פיר' י"מ ול"נ דה"ק כיון שאין אתה מכיר אותו אין לך לומר משמי' שהרי א"א לאמרה ולראות כאלו בעל השמועה עומד לנגדו:

א"ל ר"י אמרה משמיה. והוא היה מכירו ואני הייתי מכיר לר"י וה"ז כאלו הייתי מכיר לבר פדי' ולל"ק ה"ק כיון דר"י אמרה ודאי שאינו משקר:

אית' חמי בדילין כו' קס"ד ולא לבורסקי היינו לעסוק בבית בורסקי וקשיא ליה בא וראה הא צריך להרחיק ממי שריחו רע ואיך יקרא או יתפלל בבית בורסקי ומשני לא אתיא מתני' אלא בשלבש בגדי אומנות בורסקי ולא התחיל כלל ואין ריחו רע:

לקידוש אתאמרת. משנטל ידיו תו לא מקדש דה"ל כאלו התחיל בסעודה:

לברכה אתאמרת. משנטל ידיו חייב לברך מיד ואסור להפסיק בינו לברכה:

רב נטל ידיו רמז חייא בנו. לא' מהעומדי' שם שימזוג הכוס לקידוש או לשתות כדרכן שהיו שותין לפני הסעודה:

בעא וכו'. רצה חייא בריה להביא לו לרב כוס זה:

א"ל. רב:

כבר התחלנו בסעודה. שכבר נטל ידיו ואסור להפסיק בשתיה א"נ שאסור לקדש לאחר שנטל ידיו משום היסח הדעת:
דלמא וכו'. מעשה שהיה רבי מיישא ור"ש ב"ר יצחק יושבים בסעודה:
בחדא וכו'. באחת מבתי כנסיות העליונים והגיע זמן תפלה:
קם ליה ר"ש. בתוך הסעודה להתפלל:
נקרא הדיוט. ואין אתה יכול להחמיר על עצמך:
א"ל. ולמה אין אני יכול להחמיר הרי תנן במתני' דחתן פטור מק"ש ואפ"ה תנן אם רצה להחמיר על עצמו רשאי:
א"ל. ר' מיישא מתני' יש לפרש כר"ג דסבר דחתן חייב בק"ש. לישנא אחרינא מתני' כר"ג דאמר שאני עול מלכות שמים דמותר להחמיר על עצמו וכן עיקר:
משישבו בדין. הוי התחלת הדין:
וחורנה. פי' ואידך:
ק"ש דבר תורה היא. מדאורייתא לכך מפסיק משא"כ תפלה דהיא מדרבנן אי נמי נוסח תפלה הוא מדרבנן:
ק"ש זמנה קבוע. בשכבך ובקומך תפלה אין זמנה קבוע דהא אר"י הלואי שיתפלל אדם כל היום. לישנא אחרינא ק"ש זמנה קבוע מן התורה אבל תפלה אין זמנה קבוע מן התורה שאין לה שעה קבוע לומר בשעה זו נצטוינו להתפלל וכ"ה בתוספתא כשם שק"ש זמנה קבוע מן התורה כך נתנו חכמים זמן קבוע לתפלה וכן עיקר:
ג' פסוקים הראשונים. שיש בהן יחוד השם וקבלת מלכות שמים וקבלת עול מצות צריכין כוונה:
ומשני מן גו דאינון ציבחר. מתוך שהן מועטים יכול להפסיק ולכוין מה שאין כן בתפלה:
שעסוקין בת"ת. שתורתן אומנתן:
על גרמיה. על עצמו:
דין כדעתו ודין כו'. כלומר לאו משום דר"י לא היה תורתו אומנתו אמר שמותר להפסיק לתפלה אלא דלשיטתו אזיל:
למה שאין תפלה מפסדת לד"ת. שע"י ריבוי תפלה תורתו משתמרת כמו שאמרו על חסידי' ראשוני' לכך הפסיק לתפלה. א"נ אין שום הפסד אם יתפלל כל היום דרך נדבה:
אלו הוינא וכו'. אלו הייתי עומד על הר סיני בשעה שניתן התורה לישראל:
הוינא תובע. לפני הקב"ה שיברא לאדם שני פיות:
חד. אחד שיקרא בו בתורה תמיד ואחד שיעשה בו כל צרכו הרי שבאותו פה שהיה מבקש לת"ת לא היה מתפלל בו:

וחזר ואמר ומה אם פה אחד הוא אין העולם יכול לקיים מפני לשון הרע ומלשינות שנאמר בו אלו היה שני פיות עאכ"ו שהיו מרבין בלשון הרע:
ופריך מי לא מודה ר' שמעון בן יוחי שמפסיקן לשאר מ"ע שבתורה ומ"ש ק"ש:
ולית ליה. וכי לית ליה לרשב"י וכו':
הלמד לעשות. אהך קרא קאי דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחוקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ על זה קאמר הלמד לעשות ואל תלמוד שלא לעשות ובי"מ כתב דיליף מאת מצותי תשמרו ועשיתם אותם:
ה"ג הלומד שלא לעשות נוח לו שלא נברא:
נוח לו אלו נהפכה וכו'. ר"י מפרש לדברי ר"ת דהא דקאמר נוח לו שלא נברא אין הכוונה שלא היה לו הויה בעולם שזה בכל אדם כמו שנמנו וגמרו ב"ש וב"ה דנוח לו לאדם שלא נברא משנברא אלא הכוונה שהיה נברא ומת בצאתו מרחם אמו שזו רעה גדולה לו לאחר שירד לעולם לא יגיע לחלק ע"ה:
שולייתו. הוא העור שהולד מונח בו:
ומשני טעמא דרשב"י:
שזה שינון. ק"ש דכתיב ושננתם לבניך:
וזה שינון. ד"ת דדרשינן ושננתם לבניך שיהא ד"ת מחודדי' בפיך לכך דוחין ק"ש מפני ד"ת משא"כ בשאר מצות:
הא בעונתה. ק"ש עדיפא בזמנה מד"ת ולמה אין מפסיקין לק"ש:
ע"י שהיה חדוד בד"ת. שהיו ד"ת חדודין בפיו וחידש בהן תמיד היו חביבן יותר מק"ש:
א"ר אבא מרי. ממתני' ל"ק דלא שנו במתניתין אלא כאדם שהוא קורא בתורה והיינו מקרא:
הא בעונתה עדיפא היא. והרי היא כמשנה וכיון דרשב"י עסק בגמרא לא היה צריך להפסיק:
רשב"י לשיטתו אזיל:
העוסק במקרא מידה. היא קצת ואינה מידה שהמשנה והגמרא יפים ממנה שתלויין בגירסא ומשתכחים שבימיהם לא היה גמרא בכתב וגם לא היה ניתן ליכתב אלא לפי שנתמעט הלב התחילו לכתבו והעוסק במשנה מדה שנוטלין עליה שכר והעוסק בגמרא אין לך מדה גדולה הימנה:
ורבנן עבדין מקרא כמשנה. דשוין הן הלכך כי היכא דחביבה שלא בזמנה כמקרא ה"ה נמי כמשנה ובזמנה עדיפא מכולן:

הלכה ג

מתני'. שמא ישכח ויצא. משתחשך:

ולא יפלה את כליו. מבער כנים מבגדיו דמתרגמי' בערתי פליתי:

ולא יקרא לאור הנר. בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת:

החזן. חזן הכנסת המקרא את השבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והאיך יסיימו פרק:

כיוצא בו. לעשות הרחק לעבירה אמרו:

לא יאכל כו'. כ"ש טהור עם זבה:

מפני הרגל עבירה. מפני שמתוך שמיחדין יבא לבעול זבה שהיא בכרת:

גמ' **במחט שבכליו**. שבבגדיו:

בדוגמא שבאזנו. מעט צמר צבוע אדום או שחור וכן כל מיני צבע שמראה בהם דוגמא לאחר כזה תרצה או כזה תרצה כל השנוין כאן אינו אלא שנותנין אותו בני אומנות עליהם בצאתם לשוק כדי שיכירו מאיזה אומנות הם וישכרום למלאכה:

אומן המוציא דרך אומנתו. שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב:

דתנינן תמן. לקמן פרק במה אשה לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' ואם יצאה חייבת חטאת דברי ר' מאיר והכא פוטר החייט במחטו:

רבי מנא אמר. להך שינוי' בסתמא ולא משמיה דרבי יוחנן אבל רבי אבין אמרו בשם רבי יוחנן:

תמן. מחט הנקובה דרך הוצאה בכל הנשים הלכך מחייב:

ברם הכא וכו'. אבל כאן טפילים הקטנים בני החייטין אי נמי כל שאינן חייטין גמורין יוצאין במחט אבל שאר החייטין אין יוצאין בהן לכך פטורין:

דתנינן תמן. בסיפא דהך מתני' דחכמים פליגי על רבי מאיר בכובלת ובצלוחית של פלייטון משמע הא במחט הנקובה מודים חכמים לרבי מאיר דחייבת חכמים דרבי מאיר מני ר"י ואלו הכא פוטר ר"י בשאר כל אדם:

תיפתר. תפרש למתני' באשה המגדלת שער במחט והוי כאומן דרך אומנתו:

אפי' בחול אסור. לפלה כליו בפני רבים:

מפני הכבוד. של הרואים שלא ימאס להם:

נוטל וזורק. בשבת ובלבד שלא ימלול. אולי יהרוג אותה דסובר כל ההורג כינה כהורג גמל:
ובלבד שלא יהרוג. דסובר הריגת כינה אינה אלא שבות:
כהורג גמל. כלו' דגדול מאוד:
מקטע. מחתך:
קומי מניקה. לפני הספל:
ולא מחלזון שמענו. שמותר להורגו בשבת דגרסי' בבבלי פ' כלל גדול הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת ר"א חייב שתים וסבר רשב"ח דאינו חייב אלא משום צידה אבל לא משום נטילת נשמה וה"ק ולמה אמר ת"ק ואבא שאול ובלבד שלא יהרוג והלא מחלזון שמענו דמותר להורגו ומ"ש כינה מחלזון:
ופריך וחלזון יש לו גידים ועצמות. בתמיה דלמא שאני חלזון שאין לו גידים ועצמות:
ולא כן תני וכו'. דכינה יש לה גידים ועצמות א"כ דברי ת"ק ואבא שאול קיימים:
קמקמה. מין שרץ:
מיתעביד חו. ובבלי בבב"ק קאמר חוח ומין נחש הוא:
ה"ג רב פדה אמר ערפה נעשה שד וכן הוא בב"ק:
מומיתא דרישא. היינו כינה שבראש לאחר ז' שנים נעשה עקרב:
ודמניא שמו של אותו עקרב. א"כ שרץ ששמו דמניא נעשה שממית:
תולעת שעל סוסים. כמו כינם בבני אדם נעשה שרץ ששמו אירעו:
דתורתא. כנים שעל השוורים נעשה שרץ ששמו דברי:
עכברא שבהרים נעשה חזיר בר:
שיזרתא. שדרה של דגים:
נעשה נדל. שרץ ששמו מרבה רגלים:
ודבר נשא. ושדרה של אדם נעשה נחש:
בזמן שאינו כורע במודים. כל קומתו עד השדרה זהו עונשו שנעשית נחש:
אית דאמרי לכך מותר לבדוק את הכוס והקערה ולא חיישינן שמא יטה לפי שאין צריך עיון גדול:
ואית דאמרי דהיינו טעמא מפני הסכנה אולי יש בו דבר המסכן:
מה נפיק וכו'. כלומר מאי בינייהו:
לקנב חיזרין. פי' לנתק העלין מן הקלחין ולהסיר את המעופשין של ירק ששמו חיזרין והוא חזרת השנוי במשנתינו:

מה דמר. פי' למאן דאמר לשעה אסור. שזה צריך עיון לעיין איזה מהם נקובים ויש בהם תולעים:
מותר. דגם בחיזרין איכא סכנה:
ה"ג ר"י עלה לגבי רב אסי הוה משקה ליה כוס:
שרי וכו'. התחיל לראות בו אם נקי הוא:
א"ל לרב אסי בני ביתו ואשתו ראה מה הוא עושה:
דהוא נהיג כרבו. ר"ח ובבבלי איתא בענין אחר:
מאחר שיכולין למחות. אם יבא להטות יזכירנו חבירו:
ואחד הנר שאינו יכול להטותו. נמי אסור משום דלא פליג רבנן א"כ מאי מהני ההזכרה שמזכירו חבירו:
אפי' כמה. בני אדם אסורין:
על דעתיה דר"ל. דאומר אפילו כמה בני אדם היינו משום דלא פלוג אוסר נמי אפילו גבוה כמה וכדפרישת בסמוך:
בספיקלה. בעששית מלשון אספקלריא:
תמן תנינן בפ"ב דאבות:
כגון אני. לפי שהיה בטוח בעצמו שלא ישלוט בו יצה"ר אמר שאין לשנות עד יום מותך אלא עד יום זקנתך מאחר שהזקין יש להאמין בעצמו שלא יחטא:
אחת. באה רוח אחת ונעשה כאשה יפה ועברה לפניו:
ונסיתי'. להתחיל לתבעה:
ושרי תהי ביה. כלומר התחיל להתחרט לחזור בו מחטאתו:
אמרה ליה. לא תצער שרוח היא ולא נכשלת באשה:
אזיל. לך והשוה עצמך לחבירך ולא תתגאה יותר מאחרים שאתה שוה לאחרים ואמור עד יום מותך:
פסקין. איזה תיבות מראש הפרשה ומתוך כך הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמים בלחש:
מתקינין להן ראשי פסוקיהן. והן קורין כולה לאור הנר:
מאי כדון. כלו' מ"ט:
איליו. התינוקות רוצין שיכבה הנר ולא אתי לאטויי שידליק:
ואיליו. החזנים רוצים שלא יכבה הנר וחיישי' דלמא אתי לאטויי:
ויפרוץ לרוב. זהו ע"י טהרתו של יעקב ובתוספתא ובבבלי ל"ג שני פסוקים אלו בדברי רשב"א:

שלא גזרו לומר לא יאכל הטהור עם הטמאה. מפני הערוה שלא הוצרכו לכך שכולן אוכלין חוליהן בטהרה היו ולא היו אוכלין עם נשותיהם טמאות:
וישב מחוץ לאהלו. ואין אהלו אלא אשתו ולא הזהיר הכתוב אלא המצורע שאסו' בתשמי' ולא את המצורעת:
מצורע עם זבה אסור. מפני הרגל עבירה וגם הוא אסור באשתו כדין מצורע:
מצורע עם מצורעת אסור. מפני הרגל עבירה שמצורע אסור בתשמיש:
שהוא מתרגל וכו'. פי' מתוך שהוא מתרגל בימי טומאה חיישינן שמא יתרגל נמי בימי טהרה עמו ויאכל בימי טהרתו דברים טמאים:
אין את וכו'. אם אתה יכול לאכול חולין בטהרה כל השנה אכול:
ואם לאו. עכ"פ בשבע ימים בשנה דהיינו שבעה ימים שבין ר"ה לי"כ תהא זהיר בעצמך לאכול חולין בטהרה ועל ר"ה לא היה נריך להזהיר לאכול שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל:
מיכן. מדתנן לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה דילפינן מיני' דע"י זהירות מתרחקי' מן העבירה:
זריזות. הזריז במצוה לעשות כהוגן ומרחיק מעצמו כל דבר שיכול לבוא על ידו עבירה מביא את האדם שהוא נקי בעשיותיו גם נקי מעבירות שבידו:
טהרה. שאף עונותיו הראשונים יתלבנו ויוטהר נשמתו:
קדושה. קדושת הלב והמחשבה:
לידי ענוה. שכל מי שיש בו רוח קדושה חפץ להיות יותר קדוש גם כי יפלס מעגלי צדק של שאר בני אדם ושאין דרכיו מבוררים כל הצורך וזהו עיקר ענוה שמכיר פחיתת ערכו:
לידי יראת חטא. שאל יאמר אני אלך בשוק של זונות ולא אחטא וכמו שאמר שע"ה שכיון שהוא עניו ויאמר שהוא שפל אנשים יהיה ירא חטא:
לידי רוח הקודש. שכיון שהוא ירא חטא צריך שיתבודד מחברת אנשים וישב במדבר או במערת צורים כמו שעשו ראשונים ועי"ז עיקר שריית רה"ק:
לידי חסידות. שחסיד נקרא האיש שכבר זכה למעלת רה"ק הרי הוא פורש עצמו מכל תאוות הגופניו' וממילא יבא לידי חסידות:
לידי תחיית המתים. שאין זה אלא בשכר גדול וביסורין כחסידי עליון:
לידי אליהו. שקודם התחיה האחרונה יבוא אליהו:
וכל המכפר את הקודש. ולשון וכלה משמע זריזות מלשון כלוי משמע מהירות דהיינו זריזות וכתיב קרא אחרינא וכפר בעדו ובעד העם הוא הכפרה הכוללת לכולם אלמא ע"י זריזות באה הנקיה הגמורה:

וכפר עליה הכהן וטהרה. מן השבועה שנשבעה כשכרעה לילד ואף ששוגגת היא צריכה טהרה:

וטהרו וקידשו. לבתר טהרה אתיא קדושה. כי כה אמר רם ונשא. מדכתיב מרום וקדוש אשכון דהיינו שעם היותו מרום ישכון עם הקדוש והדר קאמר שישכון את דכא ושפל רוח שהוא העניו משמע דמקדושה יבוא האיש להיות עניו ולהכי קאמר שיהיה ה' עם הקדוש ויהיה עם דכא ושפל רוח. עקב ענוה. בעבור ובשכר ענוה יבוא לידי יראת ה':

שעשתה חכמה עטרה לראשה. דלא חשיבא החכמה בלעדה דהיכא דליכא יראת חטא אין חפץ בחכמה:

עשתה ענוה עקב לסוליסא. פי' תחתית המנעל שהוא טפל אצלה דענוה מדה חשובה מאוד שע"י יזכה ליראת חטא וחבל דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד שכולן צריכין לענוה:

אז תבין יראת ה'. ואם תבין יראת ה' תזכה למצוא דעת אלקים והיינו מדרגת רוח הקודש לדבר דברי חכמים וידיעות רמות כענין דוד ושלמה:

אז דברת. כשהקב"ה מדבר בחזון אז יבוא לידי חסידות כמו שפירשתי למעלה:

ה"ג במסכת שקלים חסידות לידי רה"ק רה"ק לידי תחיית המתים וכן נ"ל לגרוס כאן ומייתי ראיה דחסידות מביא לידי רה"ק דכתיב אז דברת בחזון לחסידיך כשהי' כבר חסיד זוכה לחזון והוא הרה"ק:

רה"ק מביא לידי תחיית המתים. דכתיב ונתתי רוחי והוא רה"ק וחייתם אח"כ:

מי שהוא דר בקביעו' בא"י שהיא מכפרת עון כדכתיב העם היושב בה נשאו עון:

ואוכל חוליו בטהרה. שגורם טהרת הגוף:

ומדבר בלשון הקודש. שגורם טהרת הנפש:

וקורא ק"ש בבוקר ובערב. שקיים והגית בו יומם ולילה שהתורה עיקר טהרת נשמה:

מובטח לו שהוא בן עולם הבא. אפילו גופו יזדכך ויזכה לחיים נצחיים והם חיי עולם הבא. א"נ בלא דין ויסורין:

הלכה ד

מתני' **נמנו ורבו**. ונמצאו של ב"ש מרובין:

גמ' **קשה**. לפי שהלל נשיא וענוותן:

כיום שנעשה בו את העגל. שבעטו במשה שהיה גבר ענותן והם אמרו עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש וכו' א"נ לפי שהרגו בתלמידי ב"ש כבסמוך:

בו ביום גדשו סאה. ביום שעלו לעליית חנניא בן חזקיה וגזרו י"ח דבר ואחת מהן נותן כיסו לנכרי ולא יוליכנו פחות פחות מד' אמות אם יש שם נכרי אותו היום הרבו סייג לתורה במדה גדושה ויפה מדדו להרבות גדר:

מחקו אותה. במדה מחוקה מדדו בו ביום שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד בגזירתם ומתוך כך עוברין על דברי תורה נמצאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטוב היה להם להיות מדתם טפופה ולא תבוא לידי מחק מרוב גדושה:

אלו היה חסרה ומלאוה יאות. יפה הדבר מה שעשו חכמים:

לחבית. כלומר למה הדבר דומה לחבית וכו':

והיא מחזקת. השומשמין בין האגוזים אף כאן יפה תקנו והוסיפו דבר המתקיים:

אלו היה מלאה וחסרוה יאות. בתמיה וכי יפה הדבר הזה אף כאן חסרוה חכמים:

היא מפזרת. את השמן שהיה בה מתחילה אף כאן ע"י גזירתם גרמו לעבור דשמא לא יאמין את העכו"ם והם לא התירו להוליכ' פחות פחות מד"א ואדם אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לאתויי ד"א ברה"ר:

והיו הורגין בתלמידי הלל. אילו היו רוצין לעלו' אבל ח"ו לא הרגו אותן נ"ל:

ששה. מתלמידי הלל עלו לביה"מ:

והשאר עמדו. תלמידי ב"ש מלמט' בחרבו' וברמחים ולא הניחו לעלות כדי שהם יהיו הרוב:

י"ח גזרו. הסכימו כולם על גזירתם:

ובי"ח רבו. עמדו למנין והיו תלמידי שמאי רוב:

ובי"ח נחלקו. עדיין עמדו במחלוקת' ואלו הן שנחלקו. א' אין שורין דיו. ב' סממנים. ג' כרשינן. ד' אונין של פשתן. ה' צמר ליורה. ו' מצודות חיות. ז' מצודות עופות. ח' מצודות דגים. ט' אין מוכרין. י' אין טוענין עמו. י"א אין מגביהין עליו. י"ב אין נותנין עורות. י"ג ולא לכובס עכו"ם. י"ד לא ישאילנו. ט"ו ולא ימכור. ט"ז ולא ילוהו. י"ז לא יתן לו במתנה. י"ח לא ישלח איגרת. רמב"ם:

על פיתן וכו'. כולהו מפרש לקמן:

תמן תנינן. כלומר הני תמני' ועוד תנינן בזבין פ"ה עוד עשרה:

האוכל אוכל ראשון. מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבילת עוף טהור אבל נבלת בהמה לא דדוקא מי שאין לה טומאה אלא באכילתה יצאת זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה וכ"ש אוכל ראשון שאינו אב הטומאה אבל הן גזרו באותו היום על אוכל ראשון לטומאה או שני לטומאה שיהא גופו נעשה שני לטומאה ופוסל את התרומה במגעו ששני פוסל את התרומה וכן השותה משקין טמאים נמי גזרו שיהא

נעשה גופו שני לתרומה לפסול את התרומה במגעו הרי אלו ג' גזרות וטעמייהו דגזרו בהו דזמנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה לפומיה בעוד שהאוכלים טמאים בפיו ופסיל להו וזמנין דשתי משקין טמאין ובעודן בפיו שדי אוכלין דתרומה בפיו ופסיל להו ושיעור אוכלין לפסול את הגויה בחצי פרס מיהו טומאה זו אינה חמורה כל כך דסגי לה בטבילה לתרומה ולא בעיא הערב שמש כטומאה דאורייתא:

והבא. לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום:

וטהור גמור שנפלו וכו'. וטעמא דגזרו בהני תרי דליטמא אדם לפי שהיו טובלין בימי מערות סרוחין והיו נותנין עליהן אחר כך מים שאובים להעביר סרחון המים התחילו ועשאו קבע לומר לא מי המערות מטהרין אלא המים שאובין מטהרין עמדו וגזרו עליהן טומאה דלמא אתו לבטולי תורת מקוה וטבלי בשאובים:

והספר. כל כתבי הקודש תורה נביאים כתובים פוסלין תרומה במגען שבתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת אמרי האי קדש והאי קדש כיון דחזו דאתו ספרים לידי פסידא שהעכברים המצויים אצל אוכלין היו מפסידים את הספרים גזרו שתהא נגיעת הספר פוסל את התרומה:

והידים. לפי שידים עסקניות הן נוגעות בבשרו במקום הטנופת וגנאי לתרומה אם יגע בה בידים מזוהמות והיא נמאסת על אוכליה לפיכך גזרו על סתם ידים שפוסלין את התרומה אא"כ ששמרן בטהרה:

והאוכלין שנטמאו במשקין. שאותן המשקין נטמאו מחמת ידים שנגעו בהן קודם נטילה גזרו על המשקין שיטמאו את האוכלין שכל הדברים הפוסלין את התרומה מטמאין את המשקין להיות תחלה גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ דאשכחן בהן ראשונים מדאורייתא והא דגזרו במשקין להיותן תחילה ולא גזרו באוכלין גזירה משום אוכלין הבאין מחמת שרץ היינו טעמא משום דמשקין עלולין לקבל טומאה שאינן צריכין תיקון הכשר להביאן לידי קבלת טומאה כמו שאוכלין צריכין נתינת המים לקבל טומאה:

והכלים שנטמאו במשקין. שנטמאו המשקין בשרץ אע"פ שהם ראשון לטומאה דאורייתא אין יכולין לטמא אדם וכלים שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה ולא ממשקין שנטמאו בשרץ שהן ראשונים ורבנן גזרו עליהן שיטמאו כלים גזירה משום משקין דזב וזבה שהן רוקן ומימי רגליו שהן אב הטומאה ומטמאין כלים מדאורייתא:

רבנן דקיסרין. פליגו על הברייתא ואמרו אלו י"ח שאמרו שגזרו יש מהן שבעה מאותן שרבו:

ואלו. דקחשיב בסמוך. הן אחד עשר הנותרים מאותן שרבו:
מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי. ולא יטלטלנו פחות פחות מד"א:
כל המטלטלין מביאן את הטומאה כעובי המרדע. והוא מלמד הבקר ויש בהקיפו טפח אבל אין בעביו טפח ואע"פ שמן התורה אין אוהל פחות מטפח גזרו רבנן על כל המטלטלין שיש בהקיפן טפח שאם ראשן אחד האהיל על המת וראשן אחד על הכלים מביאן להן טומאת אוהל גזירה אטו מי שיש בעוביו טפח שמביא את הטומאה מדאורייתא:
כיצד בוצרין בית הפרס. ויהיו ענבים שגדלו בו טהורים ותנן ברפי"ח דאהלות שמזין על האדם וכלים ושונים ובוצרין ומוציאן חוץ לבית הפרס ואחרים מקבלין מהן ומוליכין לגת ואם נגעו אלו באלו טמאים כדברי בית הלל. ובית שמאי אומרים אוחז את המגל בסיב או בוצר בצור ונותנין לתוך הכפישה ומוליך לגת וקסברי רבנן דקיסרין דנמנו ורבו בית שמאי על בית הלל בזה והלכה כבית שמאי שצריך לאחוז המגל בסיב דהבוצר לגת הוכשר אפילו לטומאת בית הפרס:
המניח כלים תחת הצינור. שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו פוסל אבל הכלים פוסלין משום שאיבה אחד מניח ואחד שוכח דברי בית שמאי ובית הלל מטהרים בשוכח ורבו ב"ש על בית הלל דאפילו בשוכח פסול:
על ששה ספיקות שורפין את התרומה. על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים ועל ספק בגדי ע"ה ועל ספק כלים הנמצאים ועל ספק הרוקין ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי הבהמה והני ששה ספיקות בשית קחשיב ליה הרי י"א:
אף גידולי תרומה. בו ביום רבו שאפי' בדבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטניות גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן שאסורה באכילה ואתי לזרעה וחיישינן דלמא אדמשהי לה עד זמן זריעה אתי למיכלה בטומאתה הלכך גזרו שתהא בשמה הראשון אף לאחר הזריעה ותהי' תרומה טמאה:
איליין עשרה הראשונים. דקחשיב בברייתא שלא היה אלא י"ז אם לא חשבינן טבול יום דסובר ט"י דאורייתא הוא וצא מהן שבעה שרבו ולא גזרו נשתיירו עשרה:
והשאר. פי' עוד שמנה שגזרו בו ביום:
מן מה דתני. כלומר הני שמנה נכללים בתוך הנך דתני ר' שמעון ב"י דאף רשב"י שמנה עשרה קחשיב:
ועל חומצן. ועל חומץ שלהן:
ועל צירן. ציר דגים דלמא מדג טמא הוא:

ועל מורייסן. שדרכן לתת בו יין:
כבושיהן. דגים וירק הכבושין במים דחיישינן שמא נתנו בהן חומץ:
שלוקיהן. כל דבר שבישלו עכו"ם אפי' בכלי טהור:
מלוחיהן. מליח שמלחו עכו"ם:
חילקה. מין דגים קטנים טהורים והיא סולתנית ואין לה סנפיר ועתיד לגדל לאחר זמן קיי"ל דמותרת אלא שגזרו מפני שעירבונ' עולה עמה דגים טמאים הדומי' לה ל"א חילקא חטים דמתברי באסיתא לשנים:
ועל השחיקה. עכו"ם ששחק דברים המותרים ואין להכירם שאסור ליקח מהם דלמא ערבי בהו דברים אסורים ל"א חטים דמתחלקי' לג' חלקי':
טיסני. חיטי' דמתחלקים אחד לד' חלקם:
ועל לשונן. שלא ירגיל אדם עצמו ובניו לדבר בלשון עכו"ם:
ועל עדותן. שאין מקבלין עדות מהם אפי' במסיח לפי תומו אלא לעדות אשה בלבד:
ועל מתנותיהן. שלא נקבל מהן מתנות שלא יהא נגרר אבתרייהו:
על בניהן. שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו:
ועל בנותיהן. לאסור ביאתן אפי' בזנות אף על פי שאינו מפורש בתורה:
ועל בכוריהם. שהמוכר קרקע לעכו"ם יביא בכורים מן הקרקע ההיא כי היכא דיטרח ויקנה מיד העכו"ם וכדתנן בספ"ד דגיטין:
עמום. לשון גמגום שגמגמו בה וכהה מראיתו דוהנה כהה מתרגמינן והא עמיא והיינו נמי שכהה ההלכה:
כך אנו אומרים. כלומר מי אמרי' שעמעמו עליה והתירוה או שעמעמו עליה ואסרו' והחמירו בה ביותר ממה שהחמירו הראשונים:
ויש עמעום לאיסור. בתמיה אם החמירו בה אדרבה הנה נתנו בה יותר אור אלא ודאי להתירא עממו ומאי קמספקא ליה לר' יוסא:
ופריך ופת. וכי לא דמי לתבשילי עכו"ם דהא תרווייהו משום חתנות אסירי וכי אנו אומרים דבמקום שאין תבשיל ישראל שיהא תבשיל עכו"ם מותר אלא לכ"ע אסור א"כ אף בפת נאמר כן דעמעמו עליו ואסרו:
ומשני אלא כן היא. דעמעמו על הפת והתירוה במקום שאין פת ישראל מצויה ולא כדקאמרת דאפילו במקום שפת מצוי' ודקשי' לך מ"ש מתבשיל שאני פת שהיא חיי נפש שאי אפשר לחיות בלא פת:
כדברי מי שהוא מתיר. שעמעמו עליה והתירוה במקום שאין פת ישראל:
ובלבד מן הפלטר. אומן לאפות פת למכור אבל לא מפת בע"ה:

ולא עבדין כן. פי' לא נהוגין כרבנן דקיסרין אלא אוכלי' אף מפת בע"ה במקום שפת דחוק:
שלא נשתנה מברייתו. מותר לקנות מהן מכאן שבישולי עכו"ם אסורים:
התיבון. ר' חייא:
מוטלייי'. מביא זרע כרפס וזרע פשתן וזרע שבלילתא ושורה אותן במים חמין ומניחן עד דמדקו בהדדי ומעייל לאדם לבית המרחץ וכשיוצא כבר גדל הזרע מוטלייי' והוא לרפואה וקמ"ל הברייתא דאע"ג דתרו ליה בחמין לא הוי בשולי עכו"ם:
ופנקריסין. הן קפריסין שומר לפרי והן ממין צלף ודרך לאוכלן חיין ויש ששולטין אותן:
וקיבטיות. הן קלפוטות מין כרתי הוא ונאכל כמות שהוא חי:
וחמין. מים חמין של עכו"ם:
ניחא. כלומר הניחא כל הני דקחשיב בברייתא קורא אני בהם דלא נשתנו שהרי יכולים להשרות' ולהחזירם כמו שהיו קודם הבישול:
קליות למה. אלא קליות והן חטי' שנתהבהבו ע"י אור הני ודאי נשתנו ואפ"ה מותרין ובבבלי מסיק דקליות נמי לא נשתנו מברייתן:
ויוצאין בו משום עירובי תבשילן. אי צלאן עכו"ם:
באוכל תשברו. שע"י שתאכילהו ממאכלך חשבר לבו הערל כדכתיב אם רעב שונאיך האכילהו לחם:
ה"ג שאם היה קשה עליך באוכל תשברו אותם או בכסף:
אמרין כך היה ר"י עושה כשהיה רואה שר חשיב בא לעיר היה משלח ליה מתנות מאכלים:
מאי אמר. כלומר מאיזה טעם דאים יבוא לפניו דין יתום ואלמנה אמצא חן בעיניו לפייסו עבורם:
משום תערובת. חלב בהמה טמאה:
ופריך ותני כן. וכי תנינן הכי הלא תנינן עומד הוא ישראל בצד עדרו ואפי' אינו רואה כו' ואי ס"ד משום חלב טמאה אמאי לא ניחוש להן ל"א ותני כן בניחותא דוקא עומד ישראל בעדרו אבל בצד עדרו לא דאיכא למיחש לדבר טמא:
משום גילוי. וחיישינן שמא נחש שתה הימנה וכשישראל יושב בצד עדרו ורואה הנכרי יוצא ממקום שחולב שם וכל שעה תופסו בידו ליכא למיחש לגילוי:
ופריך ויעמיד. וכל מה ששתה נחש הימנה אינו מעמיד ל"א כיון דארס אינו מניחו ליבש גבינה מיהו תשתרי כן פי' בתוספת:
מפני ארס הנתון בין הנקבים שבגבינה ויש לחוש לסכנה:

ג' מיני ארס הן אחד צף למעלה והוא ארס של זקן:
ואחד משוקע למטה. והוא ארס בחור ואחד מנוקב כשבכה ועומד מלמעלה ומפעפע בינתיים והוא ארס של בינוני:
גיגייתא דסדרא רבא. הגיגית שבבית המדרש הגדול:
שתו הראשוני' ממנה ולא מתו והאחרוני' שתו ומתו ש"מ שהארס הי' שוקע למטה:
פועלי' הי' בהר ונתגלה כד של מימיהן שתו הראשוני' ולא מתו והאחרוני' מתו בודאי ארס שוקע הי':
אין בהם משום גילוי. דאין נחש שותה מהם:
כשראו. נחש נוקר במשקין אלו שאסורין:
שניקר. וחיישינן שמא נחש ניקר בה והטיל בה ארס:
אירס שוקע הי'. ומי שישתה או יאכל באחרונה יגיע לארס:
וביין משתיו. בשתי משתאו' הכתוב מדבר א' משתה יין וא' משתה שמן:
שהיו חכמי' עולין על הר המלך. לקיים גזיר' זו של שמן והיו נהרגין מן השונאין עלי' שהיה שעת שמד:
בגיטין. דתנן זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט ותני עלה ורבותינו התירו דס"ל כר"י דזמנו של שטר מוכיח עליו:
ובשמן. הא דאמרן:
ובסנדל. דתנן בפ"ג דנידה המפלת סנדל או שליא תשב לזכר ולנקיבה ורבותינו העידו סנדל צריך צורת פני' וכל שאין לו צורת פני' טהור:
ב"ד חלוק עליו בגיטין. וס"ל דאינו גט ע"כ לא נתקבל התירו:
ה"ג ר' יונתן בעי' וכו'. וכן מוכח לקמן:
ור' וב"ד מתירן מה שאסר דניאל וחבורתו. בתמיה:
אלא ר"י לשטתו דאמר ר"י וכו' ולא קיבלו עדיין לא החזיקו רוב ציבור באותו גזרה לנהוג בו איסור:
דלא כן. אם לא תאכל אכתוב עליך שאתה ממרא על הוראות הנשיא:
א"ל. רב כשהייתי בא"י ידעתי מי הוא שרוצה לערער על גזירת שמן כלומר ר' שמלאי אינו כדאי לבטל גזירת שמן:
ר' שמלאי הדרומי מי הוא שיבטל גזרת שמן:
מר ליה. א"ל שמואל וכי בשם עצמו הוא אומר הלא אינו אומר אלא בשם רבי וב"ד וחייבין אנחנו לציית להם:
ואטריח. עלוי והטריח שמואל לרב בדברי' עד שאכל שמנם:

בשבעה מקומו' כתיב לא תתחתן בם. נראה דהיינו הא דכתיב בפ' כי תשא ולקחת מבנותיו לבניך ובפ' ואתחנן לא תתחתן בם וכתיב לא יהיה קדש וגו' כתרגומו לא ישא עבד או שפחה וכתיב לא תחיה כל נשמה וכתיב לא תכרת להם ולאלהיהם ברית והיינו חתנות וכתיב ביהושע והתחתנתם בם וכתיב בעזרא ולהתחתן בעמי התועבות הרי שבעה דבקרא לא כתיב רק פעם אחת לא תתחתן בם והי"מ כתב פסוקי' אחרים ואין נראין:

לאסור שבעה עממין. אבל שאר אומות מותרין:

ליאסור את ביציהן. בצים שצלו עכו"ם אסורים מדתני' ר"י:

ואת בת היענה. וכי בת יש ליענה אלא זו ביצת היענה יענה מתרגמינן נעמית הלכך ביציהן אסורות דחיישינן שמא עירב בהן דבר טמא:

ולא כן אמר ר' אחא וכו'. שגזרו על ש"ז של עכו"ם אלא אדרבה אמרו שהיא טהורה:

לצאת בלא מימי רגלים. אע"ג דש"ז של ישראל טמאה מ"מ בעכו"ם שיירי דבר להיכר' דלא לישרפו על טומאת זיבן תרומה וקדשים דטומאתן מדרבנן ושיירי ש"ז דטהורה דבלא"ה מעורב ביה מי רגלים:

רוגלים. במשניות השגורו' בפיו ומוציאן במרוצה וא"צ להאריך בהן:

שלא יציע. בטעמי פירושיהן:

האזכרות. השמות שבמקראות הנדרשים:

על ארץ העממי'. משום ספק קברות שלהן דעכו"ם מטמו במגע ובמשא ואהל לרבנן ולר"ש נמי דאמר אין מטמאין באוהל מטמאין הן במגע ובמשא ורקב וקשיא מברייתא זו דתני' דתלמידי הלל ושמאי גזרו על ארץ העמים ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קשיש מינייהו טוב' ולקמן מתרץ לה:

ועל כלי זכוכית. דלא כתיב באורייתא טומאה בהו:

ר"א יהודא בן טבאי לבד ור"י מוסיף אף שמעון בן שטח:

על כלי מתכות. שיחזרו לטומאה ישנה אם נשתברו לאחר הטומאה ותקנם משום גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא בלא הערב שמש סגי ליה שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו וסובר שהטבילם והיא מטהרתן:

ומשני ר' יוסי כו'. כך היתה הלכה בידן מהראשונים ושכחו ועמדו תלמידי שמאי והלל ויסדם כמו שאמרו הם ובהכי מתורץ גם קושית הש"ס דלעיל מטומאת ארץ העמים:

סופו שיתקיים בידם. דבר הגון כמו שנאמר למשה מסיני ולא תבא תקלה לידן:

ואם דבר רק הוא מכם. דהאי מכם מיותר לדרשא:

שאין אתם יגעים. בתורה שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה ולמי שאינו מיגע בה דבר רק הוא:
אימתי הוא חייכם. לעולם הבא כשאתם מייגעין בה בעולם הזה:
לא שנו. שאין בית דין יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא בגזרו' י"ח דבר אבל בשאר גזירות אפי' בית דין קטן יכול לבטל:
הרי שביעית. כדמפרש בסמוך שהיא אינה מגזירת י"ח דבר ואפ"ה תמה ר"י איך יכול לבטל:
ה"ג ור' יונתן מקשי לה:
ר' קריספדאי וכו'. כלומר שביעית מה היא דאמר ר' קריספדאי:
באיסור שני פרקים ראשונים. שגזרו לחרוש בשדי לבן עד הפסח ובשדה אילן עד העצרת בשנה ששית ובא ר"ג וביטלם והתיר לחרוש עד ר"ה של שביעית:
אין ב"ד וכו'. ואיך יכול ר"ג וב"ד לבטל גזירות הראשונים:
אתא ר' אבין ואמר משמי' דשמואל ופליג:
מפני שעמדו עליהן בנפשותיהם. כדלעיל שעמדו עליהן בחרבות וברמחים:
ה"ג התיבון הרי שמן וכו' ור"י מקשי לה אר"מ לא מסתברא וכו'. וה"פ דלעיל מקשה ר' יונתן אשמן שהתיר ר' וב"ד מהא דאינו יכול לבטל אלא מי שגדול כו' משמע מיהת דגדול יכול לבטל אפי' י"ח דבר ורבי מנא משני לא מסתברא דאין מבטלין מי"ח דבר היינו בלא שום אונס אבל במקום אונס כגון שמן שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה מבטלין:
ה"ג מטי בה בשם ר"י שאם ביטלו מבוטל. וה"פ מקצת תלמידים אמרו כן בשם ר"י דלכך לא נתקיימה גזירת שמן שאם ביטול מבוטל ור"י ובית דינו התירו:
חמש חטאות מתות. והן ולד חטאת ותמורת חטת וחטאת שמתו בעליה ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעל מום לאחר שכיפרה בעליה:
הדא דאת אמר שרצו לבטלן היינו שלא ימותו אלא יפלו לנדבה:
אין חטאת המתות קריבות מדין תורה ואין יכולת ביד בית דין לעקרו:

הלכה ה

מתני' **סממנין**. לצבוע:
כרשינין. למאכל בהמה:
ובית הלל מתירין. משנתן המים מבעוד יום:
גמ' **ועשית כל מלאכתך**. דרוש כל לשון כלה מעשיך שסוף מעשיך תעשה בששי ולא בשביעי והאי קרא בפרשת יתרו כתיב:

ששת ימים וגו' בפ' משפטים כתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות קרינן האי וביום השביעי. גם אריסא דקרא דלפעמים יעשה מלאכה אף ביום השביעי:
בעובדי ביידן. שלא יעשה מלאכה בידים משא"כ כשנעשית המלאכה מאיליה שרי:
ומשני כהדא דתני פותקין וכו'. להכי איצטריך ששת ימים תעשה מעשיך וביום וגו':
פותקין. פותחין עושין נגר קטן משפת המעיין לגינה:
קילורית. תחבושת לרפוא':
מוגמר. לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא נודף ריחן:
גפרית. תחת כלי כסף שמציירין בהם פרחים וצורות בחרט ומעשנים בגפרית והן משחירות וניכרות:
לריחים של מים. וכ"ש של יד ושל חמור דאדם מצווה על שביתת בהמתו:
מפני שהריחים משמעת הקול. ואוושא מילתא ואיכא זילות' לפיכך אסורה:
יאות רבי סבר כרבי יהודה. לקמן בפ' במה מדליקין דמתיר ליקוב שפופרת של ביצה וליתן בצד הנר שתהא מנטפת מתיר נמי כאן גבי ריחים וצריך לטעמא דידך דריחים אסורה מפני שמשמעת קול:
ברם כרבנן. אבל לרבנן דפליגי עליה דר"י ואוסרין לקמן בביצה משום שלא התחיל מבעוד יום בכל טיפה וטיפה ה"נ אפי' בלא טעם השמעת קול אסור משום שלא התחיל במלאכ' מבעוד יום בכל חטה וחטה:
משום שלא התחיל בכל טפה. ה"ל כהתחלה בפני עצמו שהרי הם דברים נפרדים כטיפי מים:
א"ר יוסי בר בון. טעמא אחרינא לאסור ריחים דגזרינן שמא ישכח ויתקע היתד שלא יטחנו עוד או יסיע יתד שהריחים נשענת עליו וזהו איסור דאורייתא משום בנין:
אלו לא. אלו לא הייתי מתיירא להכניס ראשי בין אריות כלו' בין ב"ש וב"ה הייתי אומר כבר נעקרו כל מה שעתיד לצאת בשבת מכל מקום בודאי כבר נעקר ממקומו לכך שרי דלא הוה מלאכ' גמורה בשבת:
הכא. בדיו וסממנים וכרשינים מאי איכא למימר:
כל צרכן מבעוד יום. אבל לא בשבת ה"ה לאינך:
דרכן להתהפך. וגזרינן דלמא אתי לאחתויי משא"כ בדיו וסממנים וכרשינין:
כאכילת ב"ד. היינו שליש בישולו:
אסרו. שגם בזה גזרו שמא יחתה:
לא מסתברא. אלא שהוא מותר כשנצלה שליש בישולו:

דינון. כלו' דאל"כ מאי קא מקשי להו ב"ש מאין צולין התם דרכו לצלות כל צרכו מבע"י וגזרי' שמא יחתה מה שא"כ בשאר דברים שאין דרך להשרות בהן כל צרכן אלא ודאי דליכא למיגזר במאכל ב"ד שמא יחתה וב"ש סוברים כדי שיצולו מבע"י כל צרכו ודייק להו דאין חילוק בין צלייה לשרייה וב"ה סוברים דלאחר שנצלה כמאכל ב"ד מותר דאז ליכא למגזר שמא יחתה ודמיא לשרייה לישנא אחרינא לא מסתברא אלא שהוא מותר ודקשיא לך נגזור שמא יחתה כיון שנצלה כמאכל ב"ד לא גזרינן שמא יחתה ודקשיא לך א"כ מאי השיבו ב"ש לב"ה לאו קושיא היא דהא אף לשיטתך היו יכולין להשיב דלא דמיין בשר בצל וביצה לסממנים וכרשינן דהנך דרכן לצלות מבע"י כל צרכן ואפ"ה לא השיבו וצ"ל שלא חשו להשיבו א"כ אף לדידי לא קשיא:

הלכה ו

מתני' **אונין**. אריש"ש והן אגודות של פשתן מנופץ ונותנין אותו בקדירה לתנור ומתלבן:

שיהבילו. שיתחממו:

העין. הצבע שיקלוט מבע"י והיא קולטת כל הלילה:

גמ' **מאי מיתהני**. אם קלטו העין אם לא נצבע כל צרכו מבע"י:

ומשני כגון אילין קורייאו. קורייאו שם עיר א"נ לשון אדנות:

דלא מקפדין. אם נצבע כל צרכו או לא:

עקורה. מעל האור:

שמא מתאכיל צבעו. ע"י האור והוא מוסיף עליהן מים וזהו אב מלאכה דאורייתא:

ילפי' מלאכת היתר וכו'. כלו' כל מה שחייב עליו בשבת מותר לעשות בע"ש סמוך לחשיכה דה"ל כאלו כבר גמר מלאכתו מע"ש:

שמא אינו אסור. בתמיה כלומר מי לא חייב עליו:

הלכה ז

מתני' **ובית הלל מתירין**. ואע"ג דקעביד מעשה שהפח נקשר והעוף נאחז אפ"ה לית להו לבית הלל שביתת כלים:

גמ' **מי מודיע**. אם ניצודו מבעוד יום לענין י"ט איירי ואמתני' דאין צדין קאי וכן כל הסוגיין בי"ט ומייתי לה הכא לתרץ דלא תיקשי אב"ש מנא ידע שיצוד מבעוד יום:

ומשני ואם נתקלקלה המצודה. שדרך הציידים לפרוס מצודות באורך מיל או חצי מיל וכשהיא נופלת בראש אחד מתוך שמתפקחת ומתנתקת לצאת המצודות מתקלקלות כולן וראש השני נתק ממקום שנקבע שם וסימן הוא לו שיש חיה בראש האחר והדבר ברור שניצודו מבעוד יום:

ופריך ואפי' נתקלקלה המצודה מנ"ל שניצודו מבעוד יום ניחוש לומר שנתקלקלה בי"ט וגם ניצודו בי"ט:

ומשני בפורשת בחרשין. מתניתין איירי בשפירש מצודות ביערים שמצויין שם חיות ומסתמא אמרינן שניצודו מיד כשפירש המצודות דהיינו בעי"ט הלכך פורשין גם בע"ש לב"ש שבודאי ניצודו בע"ש אלא כשלא נתקלקלו אנו רואין שניצוד בי"ט דאל"כ היה ראוי שיהיו מקולקלים שכן דרך החיה כשהיא עומדת במצודה זמן מה היא מקלקלת אותן:

תדע לך. דאיירי בפורש בחורשין דתנן מצודו' חיה ועופות ודגים ובמים תמיד דגים מצויין א"כ מצודות חיות ועופות נמי איירי במקום שהן מצויין:

וכא. והכא נמי:

ר"ח בשם ר' אתקין להלכה. ל"ג גם במסכת ביצה ליתא ואי גרסי' ה"פ דברי ב"ש תיקון להלכה בי"ט כדתני בפ' אין צדין לישנא אחרינא רבי חייא בשם רבי אתקין להלכה דסברין מימר מותרין למחר:

סברין מימר. הא דאמר רשב"ג בפ' אין צדין בעכו"ם א' שהביא לו דגים לדורון ואמר מותרין הם סברוהו הא דמותרין היינו לקבלן בי"ט כדי לאוכלן למחר דכולי האי לא אחמרו בספק מוכן דלאסור בטלטול אבל באכילה לכ"ע אסורין בי"ט:

מותרין. ממש לאוכלן בי"ט:

סברין מימר ספק מוכן. התירו אפי' באכילה:

העכו"ם. אף מה שבידו צריך הכנה ואסור בי"ט:

ה"ג מן מה דרב מיבעי מייתי קומי וכו'. וה"פ מהא שהיה לו לרב לבא בי"ט לפני רבו ר"ת הגדול ולא בא:

והוא. ר"ח א"ל לרב כשבא היכן היית:

ה"ג שיירתא הוה עברה. כן הגי' במס' ביצה וה"פ א"ל שיירא של עכו"ם היתה עוברת במקומי והייתי אוכל מהן תאנים ש"מ דרבי חייא הוא דאמר מה שביד עכו"ם א"צ הכנה דאל"כ לא הוה רב אומר כן:

לאנטוריס. שם מקום:

אייתון ליה. עכו"ם ביו"ט:

דורמסקנא. מין פרי אילן פרונ"א בלע"ז:

אזל תמן. לאנטוריס:

אתא. האי תלמיד לפני רבו ריב"ל ואמר דאיכא תלמיד א' באנטוריס ואוכל דרמסקנא מן העכו"ם ביו"ט:

א"ל. ריב"ל הוא נהיג כר' סימאי שסובר אין העכו"ם צריך הכנה:
ר"א בשם ריב"ל דמדמניו' וכו'. נ"ל דמייתי לי' הכא לאשמועי' דהך תלמיד דריב"ל דלעיל ר' אבהו הוי':
הרי אלו אסורים. משום כלאים:
שיצים. הם קוצין וגדילין בהן תמרים גרועים וכיפים הם כפות תמרים והני שיצים אינן כלאים בדקלים וכן הוא בערוך ערך כף:

הלכה ח

מתני' **אין מוכרין לעכו"ם ולא טוענין עמו**. על החמור:
ולא מגביהין עליו. משאו על כתיפו דנראה כמסייעו להוליך בשבת:
אלא כדי שיגיע למקום קרוב. כלומר שיהא המקום קרוב שיוליכנו מבעוד יום:
גמ' **מן חוטרא**. שם מקום:
עד שיגיע. העכו"ם לביתו מבעוד יום ואע"ג דבדידיה קא טרח מחמירים ב"ש דמיחליף בשלוחו:
עד שהעכו"ם מגיע לעיר אחרת שהוא דר שם שהרי יכול להניח שם בבית הסמוך לחומה:
כדי שיצא מפתח ביתו. של ישראל:
זו דברי ר"י. כך אמר ר"י שר"ע בא לפרש דברי ב"ה:
אין נותנין לעכו"ם. חפצים ע"מ לצאת דעד כאן לא שרו ב"ה אלא מע"ש אבל בשבת אסור אלא אם כן שלא ע"מ לצאת:
בקיבולת. שקצץ עמו בשכר כל מלאכתו דאין פסידא לישראל אם לא יעשה היום ועכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד:
אבל בשכיר יום. דמקפיד ישראל על עשיית מלאכה אסור:
אבל מחובר לקרקע. כגון לסתת אבנים:
אסור. אפי' בקיבולת:
בעיר אחרת. שנתן לעכו"ם לעשות לו בעיר אחרת דליכא למיחש למראית עין:
מהו בין כך וכו'. מי אמרי' בין בתלוש בין במחובר או דלמא בין בשכיר בין בקיבולת:
ובלבד בקיבולת. אף בעיר אחרת לא שרי אלא בקיבולת:
בשבת. הא דאמרן:
ובאבל. שאסור ליתן לשכיר יום בימי אבלו:
ובעכו"ם. שאסור לישראל לשכור ביתו לעכו"ם אם מכניס בו עכו"ם מפני שנקרא על שמו:

וב"ה מתירין. ברביעי בשבת:
שלא נמצא כתב ידו. שלא יוליכנו בשבת:
ואין מפרישין. מן יבשה לים:
ואם היה דבר של סכנה כגון מצור לצידן. נראה שגזרו שלא ישבות ישראל בצור ולא היה להם מקום בטוח בין צור לצידון והיו מוכרחין לילך בספינה מצור לצידון שישבתו שם:
וביום הז' תסובו את העיר ז' פעמים. הל"ל וביום הז' תעשו כן שבע פעמים ולא קאמר אלא תסובו ש"מ שביום השביעי לא היה יום מעשה ובי"מ לא פי' כן והנ"ל פירשתי:

הלכה ט

מתני' **עם השמש**. בעוד החמה זורחת:
כלי לבן. שהוא קשה לכבס וצריך ג' ימים ומחמירין על עצמו כב"ש:
שטוענין. את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעגולי הגת. שלא היו בוצרין אותן בגלגל כמו שלנו אלא טוענין אותן בקורות כבידים והני דגת קרי עיגולין שהיו הדפין עבין עשוין כעיגולין ושוין שטוענין אותן בעוד יום והמשקה הולך וזב ממנו כל השבת:
גמ' **עד איכן**. כמה יהיה לפני חשיכה ואב"ה קאי דקאמרי עם השמש:
ייבא וכו' אתיא כמו דאמר ר"י וכו' עד כדי הילוך ד' מיל שהוא בין השמשות ולפני כדי הילוך ד' מיל מותר ליתן:
וכא. ל"ג:
ובא ומצאן עושין בו מלאכתו אסור ללבשן בשבת אם הביאן לו אחר כך אע"ג שהוא בידו בקיבולת א"נ בשאינו עושה בקיבולת. איירי:
ויאמר ליה. וצריך שיאמר לעכו"ם שלא יעבוד בו בשבת:
הדא דתימר. שצריך לומר לעכו"ם שלא יעבוד דוקא כשעושה העכו"ם בחנם:
אבל בשכיר. וקצץ בשביל עצמו הוא דקא עושה וא"צ למחות בו:
הא צבועים. אפי' בע"ש מותר ליתן:
לפי דרכנו למדנו וכו'. ונפקא מיניה לשכר כובס:
כבר נעקרה כל טפה ממקומה. וה"ל כאלו נעשית כל המלאכה בע"ש:
מהו ליגע. ביין שמושך ממנו בשבת דהא משקין שזבו נינהו:
מתניתא. ברייתא פליג על רבי יוסי בר חנינא דבפי' תני בה דאסור ליגע במושך:

הלכה י

מתני' **חררה**. עוגת רצפים פוגאר"ה בלע"ז:
יקרמו. כמו קרום קורשטי"ן בלע"ז:
התחתון. מפרש בגמרא:

גמ' **שאינה קטומה**. שדרך לפזר אפר ע"ג גחלים להפיג חומו שלא יוסיף הבל בשבת תבשיל שנתבשל כל צרכו לא חיישינן אם נתבשל והולך בשבת:

בעי. פריך:

מצטמק ורע לו. מתמעט וכויץ לשון שדים צומקין ודוקא אלו כדתנן במתני' וזהו. שאר תבשילים דמצטמק ויפה לו אסור:

דלמא לא קאמרת אלא במים חמין. שמצטמק ורע לו בכל ענין לכך התירו:

אסור לשהותן. דקסבר לא שרו ב"ה אלא להשהות חמין ותבשיל בגרוף וקטום אבל באינו קטו' בכל ענין אסו' וקשי' לי' מתני' דמשמע מיהת לאח' שצלו כל צרכו מותר להשהותן על הגחלי':

תבשיל בשר שור. רבותא קמ"ל אפילו בשר שור שצריך בשול רב:

ותייא כיי. פי' ואתיא כי האי:

כמאכל בן דרוסאי. לסטים היה ומבשל בישולו שליש:

השופת. המעמיד:

מתרין בו. שיקחנה מע"ג גחלים:

ה"ג כשיתבשל כמאכל בן דרוסאי חייב. דהוה כאלו גמר בישולו:

בעי. פריך:

לשהות. חמין ע"ג כירה שאינה קטומה אמרי' לעיל דאסור:

ולהחזיר מותר. בתמיה:

דלמא לא קאמרת. דמותר להחזיר אלא בפסח דבני חבורה זריזין הן:

אתא רבי אחא וכו'. ואמר בפי' דלא נאמרו הדברים אלא גבי פסח:

זריזות הן וכו'. כלומר לכך סגי בפת בקרימת פנים שזריזין הן הנשים בו יותר מן התבשיל לאפותו מבעוד יום ומלתא דלא שכיחא הוא להמתין עד הערב ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן:

ופריך מה בין פת לתבשיל. דפת לא שכיחא ותבשיל. שכיחא:

תבשיל דרכו לאכול רותח. לכך שכיח להמתין עד סמוך לערב א"נ טעמא אחרינא קאמר דתבשיל כיון דדרכו לאכול רותח גזרו בו דלמא אתי לחתויי:

חמתה. חולי המחמם הגוף בצידה שוכן אצלו כלומר מיד כשאוכל פת חמה יבוא עליו החולי ההוא והוא מין קדחת:

צירעה. מי שעוקצו צירעה רפואתו לאכול צונן:

עקרב. לעקיצת עקרב רפואתו חמין:

מאן דמיחלף. ועושה רפואה חמה לצירעה או צונן לעקרב סכנה:

מודה ר"א. אע"ג שהוא מיקל כאן וסובר דבקרימה כל דהוא סגי מודה בלחם פנים שאינן קרוין לחם עד שיקרמו גם מלמעלה:

הלכה יא

מתני' **משלשלין את הפסח כו'**. והוא נצלה והולך משתחשך ואע"ג דבעלמא אין צולין כדאמרן הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתי לחתויי בגחלים:

ומאחיזין את האור. מעט מעט בעצים של מדורות בית המוקד שהיתה בעזרה והיא מתבער' והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהיו הכהני' צריכי' להבעיר' משתחשך:

בית המוקד. לשכה היה שהכהני' מתחממים שם במדורת אש הנסקת בה תמיד מפני שמהלכים יחפים ע"ג רצפת שיש בעזרה וכדתניא בזבחים הואיל ורצפה מקדשת דכתיב ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר וכלי שרת מקדשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה:

ובגבולין. צריך להבעיר מדורתן מבעוד יום כדי שתאחוז האש ברובו:

ר"י אומר. אם היתה מדורת פחמין אין צריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה והולכת ואין צריך לחתו' בהן:

גמ' **תמן תנינן**. פסחים פ"ה:

חשיכה. מוצאי שבת יצאו וצלו את פסחיהן אבל בשבת לא:

ואת אמרת הכין. שצלייתו דוחה את השבת שהרי משלשלין עם חשיכה ומפרש עם חשיכה היינו בחשיכה א"נ סלקא דעתיה דבפסח לא גזרו דלמא אתו לחתויי דהיכא דא"א אפילו לכתחילה שרי:

זריזים הן. ולא אתו לחתויי והא דקאמר משלשלין היינו להחזירו:

מחזירו את שלם. שעדיין לכל בני חבורה חלק בו אבל מחותך לא:

מפני הפסול. כדי שלא יבוא הפסח לידי פסול אסור להחזיר אפי' שלם:

ויאות. שפיר קאמר ר"ש מפני פסולו שיש פסול כשאתה מתיר להחזיר הפסח לעולם אפילו לא נצלה כל צרכו:

לאוכלו. אם לא נצלה כל צרכו אסור לאוכלו משום נא:

מתוך שאתה אומר וכו'. ואם נתיר לו להחזיר יסמוך על זה ועי"כ לא יצלה כל צרכו מבע"י נמצא מביא לידי פסול ומתוך שאתה אומר וכו' אבל מתוך שאתה אוסר לו להחזיר יהא זהיר ולא יבוא לידי פסול:

מהו. להחזיר ולחממו אצל האש לאחר שכבר נצלה כל צרכו ולא יחם לו מתרגמינן ולא שחין ליה:

מדורה. לשון היסק:

כל שהן. אין צריכין רוב:
גלעינין. כמו גרעינין:
חותל. הוא סל שעושין מלולבין שנותנים בו התאנים:
אם מכונסות. שהגרעינין מונחים במקום אחד:
ברוב כל פרידה. כל גרעין וגרעין:
ופריך ומה ופליג. הא סותר דברי עצמו שאמר בחותל מלא גרעינין סגי בכל שהוא:
ומשני כאן בבריאות. שהיו הגרעינים טובות סגי בכל שהוא:
כאן בתשות. שהן רעות ברובו ויש לפרש בהיפך בבריאות שעדיין יש בהן לחו' הרבה בעינן רוב בתשות שאין בהן לחות בכל שהן סגי:
חריות. הם ענפי דקלים:
מותר. שהן דולקים והולכים ואינן כבין:
ה"ג קורה ברוב הקיפה א"נ ה"ג ברוב' אר"ה וכו' ברוב הקיפה. ואמתני' קאי:
ממקום אחד. של הקורה סגי ברוב הקיפה או בכל אורך הקורה בעינן רוב היקף לישנא אחרינא רוב עביו שיכנס האור בתוך עביו עד רובו רוב היקפו מבחוץ ועיקר:
עד שתפסול מלעשות מלאכה. והיינו בכל הקורה:
כיני מתני'. כן היא מתניתין ר"א אף בפחמין כל שהן דלא פליג ר"י את"ק אלא מוסיף על דבריו ובגבולין איירי ר"י:
הדרן עלך יציאות השבת

פרק ב

הלכה א

מתני' **במה מדליקין**. לעשות פתילה:
לא בזפת ולא בשעוה. לא לענין פתילה אלא לתת במקום שמן וכל הני מזפת ואילך פסולי שמני' הן:
גמ' **היא הדא**. כלומר לוגשא ורדינין חדא היא אלא שבמקום אחד קורין אותו כך ובמקום אחר כך:
שלא ננערה. מן הדק שבה ואין השמן נמשך אחריו:
כשמועה. כמשמעו פתילות הגדלים במדבר והוא מין עשב ארוך שקורין לו קורט"א:
כיתן דמוי. פשתן הגדל על מים:
עד כאן. עד ירוקה שע"פ המי' פסול פתילות:
מכאן ואילך פסול שמנים. שלא יתן חתיכה זפת או שעוה בנר במקום שמן:

ומוצי' את הפתיל'. בשבת:
שלא הוצאת. פי' שלא הודלק האור ברוב ובנר של שבת בעינן שידלק ברוב היוצא:
ר"ז פריך מעתה. נילף מכאן פתילת שבת צריך שידליק ברוב היוצא:
אתא רבי שמואל וכו'. ואמר דבאמת הדין כן שצריך להדליק ברוב היוצא:
והא קורה. שהדליקה מערב שבת אמרינן לעיל ספ"ק דסגי ברוב היקיפה והכי לא הודלקה ברוב היוצא א"נ ה"ג והא קירא הא לא וכו' וה"פ והרי של שעוה דסגי בכל שהוא ואין צריך שידליק רוב היוצא וכן נראה מדברי הרמב"ם ספ"ג מה"ש:
והא ששיתא. פתילה של נר של חלב אין צריך שידליק ברוב היוצא:
מדורת החלב נמי בכל שהוא. לכך לא בעינן בששיתא רוב הדלק דהא דוקא הני ד' מדורות דסגי בכל שהן מה שאין כן בשאר דברים ושעוה כחלב:
שבת של חנוכה. נמי אסור להדליק בשמנים ופתילות שאסרו חכמים והרי אסור להשתמש לנר חנוכה אפילו לראות מטבע וכ"ש שאר תשמישים וליכא למיחש שמא ישכח ויוציא את הפתילה ומ"ט אסור להדליק בהן:
ה"ג הרי אינו שוכח ומוציא וכו':
הוי וכו'. אלא אין טעם איסורו אלא משום שאין האור נתלה בהם ולא הוצת האור ברוב הדלק:
ואת הקאת. הכתוב בעופות טמאים זהו עוף ששמו קיק:
במדורת קדשים. פי' במדורה ששורפין בה קדשים שנפסלו:
והיא דליקה בשבת. לפי שאין שורפין קדשים בשבת כדמפרש בסמוך:
במדורת בית המוקד. ומ"ש ממדורת קדשים:
לא תעשה. אתה כל מלאכה וכיון שנעשית מאיליה שרי:
מה חמית לומר כן. מה ראית לומר כן שאין שורפין קדשים בי"ט כלומר מנ"ל:
שנאמר לא תותירו וגומר. שאין ת"ל עד בוקר בתרא דהא כבר כתיב ברישא עד בוקר:
אלא אחר שני בקרים. ישרפנו:
ואחר בוקרו של ט"ז. והיינו ביום ט"ז:
וכתיב והנותר וגו'. כלומר מצינו כיוצא בזה שנשרף ביום השלישי בשלמים הנאכלין לשני ימים ולילה אחד:
מהו להצית את האור במדורת חמץ. מע"ט שתהא דולקת ביום טוב:
ומשני מאן דיליף חמץ מנותר. פלוגתא דר"י ורבנן בפרק כל שעה:
אסור. דכשם שאין שורפין קדשים ביום טוב ה"ה חמץ אסור:

ר' אחא בשם רב חסדא. פליג אהא דלעיל וסובר דמותר להצית וכו' והא דקאמר זאת אומרת אף לזאת המתני' יש לומר דמותר להצית וכו':
ופריך והא תנינן אין מדליקין וכו' ומ"ט משום אין שורפין קדשים ביום טוב:
ומשני מפני יום טוב שחל בערב שבת. ששורף הקדשים בי"ט אבל אי מדליק מערב שבת או מערב יום טוב שרי:
מעתה וכו' רבי אחא מייתי סייעתא דאין הטעם משום שריפת קדשים דלדבריך דשמן שריפה לשריפת קדשים דמיא לא ישרפו בלילה דומיא דקדשים:
ומשני אר"י סבר ליה כר"י דשריפת קדשים נמי בלילה מותר:
כך. קדשים שעבר זמנם דהיינו לאחר יום השני של תודה ויום השלישי של שלמים שורפין אפי' בלילה:
ופריך ומה אית לך וכו'. כלומר הא לא דמיא להדדי דשמן שריפה הרי אין לו זמן ולעולם לא יהו שורפין אותו אלא ביום:
ומשני רבי יודה בר פזי מכיון שנטמא. השמן של תרומה הרי הוא כאלו עבר זמנו דמצותו לשרפו מיד:
מנין לכל הנימולים. אפי' שלא בזמנו:
וביום. וי"ו יתירא דה"מ למיכתב ביום השמיני ימול וכתיב וביום לאתויי מילה שלא בזמנה:
ויש כאן זו. וכי אפשר לומר כן הלא נדה שטבילתה בלילה בזמנה ואפילו הכי כשעבר זמן טובלת בין ביום בין בלילה:
טבילתן ביום. כדילפינן מדכתיב וחטאו ביום השביעי ורחץ במים וגו':
נדה ויולדת שאינה טובלת אלא בלילה. נדה דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה כל שבעה ויולדת כימי נדת דותה תטמא:
תמן אמרין. בבבל אמרו:
אפי' עבר זמנה. לא תטבול ביום:
מפני חמותה וכלתה. שרואין אותה טובלת ביום ויבואו גם הם לטבול בזמנה ביום ואתי' לידי כרת ולא ידעי שהיא בשמיני הוא דטובלה ביום:
נאמר. ע"כ צריכין לומר שכבר עבר זמנה והיה לאחר יום השביעי:
כיון שנאנסה וטבלה. כגון שנפלה מן הגשר:
לביתה. ליזקק לבעלה:
וכובס שנית וטהר. דבנגעי בגדים כתיב ב' כבוסים תכבוסת ראשונה דכתי' וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו וגו' לראות אם יפשה או יעמוד או יכהה וכיבוס שני לאחר הסגר

שאחר כיבוס ראשון והבגד או השתי או הערב או כל כלי העור אשר תכבס בראשונה קודם הסגר וסר מהם הנגע בימי הסגר וכובס שנית לשום טבילה וטהר מה ת"ל שנית פשיטא דשנית הוא אלא להקיש תכבוסת שנייה שהיא לשם טבילת טהרה לתכבוסת הראשונה שהיא להסגיר:

מה ראשונה לדעת. אדם דכתיב וצוה הכהן וכבסו:

אף שנייה לדעת. ולא שיפול במים מאליו:

ה"ג מצוה להקדים כדי לזרז וכן חמיין שרבנן מקדמין לעיבורה. וה"פ מצוה להקדים להדליק נר של שבת מבע"י כדי לזרז עצמו למצות שבת וכן רואין שרבנן מקדימין עצמן כשעולין לעיבור שנה והיינו כדי לזרז עצמן:

טובלת פתילה בשמן שריפה. ואינה חוששת והטעם לפי שדבר מועט הוא והרי הוא נשרף בעמידת הכהנת א"נ הנאת כילוי לא אסור לזרי' אלא מדרבנן ובדבר מועט לא גזרו:

אמר רב הונא בר' ינאי. טעמא אחרינא אית ביה שהתירו לטבול הפתילה שידלק מהרה בטוב:

שעת משלחת זאבים היתה. ומפני הסכנה התירו:

ולא עמד ב"ד וביטל. כלומר משעבר המשלחת לא עמדו בית דין וביטלו ועמדו בהיתירן עד עתה:

כמה דתימר תמן. בשביעית פ"ח שדה שנטייבה בזמן הזה בשביעית שרי אף על גב דלא התירו חכמים אלא בזמן שהיו חייבין ליתן מהם מס למלך והתירו מפני הסכנה ועכשיו שנתבטל הגזירה ראוי שיחזור לאיסורו מכל מקום כיון שלא נתבטל התקנה בפי' אף על גב שנתבטל הטעם בהיתירא קאי ה"נ היתר טבילת הפתילה לעולם עומד כל זמן שלא עמד בית דין וביטל:

ה"ג בקרו של כהן שהי' אוכל אצל ישראל. כן הוא במסכת תרומות וה"פ כהן שנתן בהמתו לישראל שיאכילנה אף על פי שהכהן נותן לישראל שכרו אפי' הכי מותר להדליק בשמן שריפה בשעה שמאכיל לבהמתו כיון דלצורך הכהן קעביד והרמב"ם גורס בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל וכן היא בתוספתא ולפי זה קמ"ל אף על גב דגם הישראל נהנה ממנו שרי כיון דגם לכהן יש בו צורך:

והדליק. הישראל לפני הכהן שמן שריפה:

ר"ח בר עכברא. ישראל היה והלך לעשות מלאכה אצל ר"ח ציפורי שהיה כהן כשרצה לילך ר"ח לביתו מילא לו ר' חייא נרו משמן שריפה:

ופריך ולא כן כו' ולא של ישראל. וזהו לצורך ישראל:

ומשני אמרין. אלו לא נתן לו כדי שהיה לו לילך לביתו לא היה בא אצלו בפעם אחר בלילה כי היה סובר טרם שיבא לביתו יכבה הנר ויהיה צריך לילך בחשך לכך הוצרך להוסיף בו שמן נמצא כל זה למלאכתו של כהן הוה כדי שיבוא אצל הכהן בפעם אחר:
ארי"ח. במותר השמן שכבה כשבא לביתו על ידו היה בא בשחר וע"י היה בא בערב למלאכתו לבית רבי חייא ציפוריי ולא שהיה רבי חנניא משתמש בו בביתו:
קרץ. חושך ותקם בטרם יכיר מתרגמינן וקמת בקריצותא עד לא אשתמודע ל"א סברוה שכשהגיע לביתו היה מכבה וא"ר חנינא שאף בביתו היה דולק ממנו כדי להקדים למלאכת הכהן:
אדא. שם איש שהיה משמש לחולים:
בגין. משום שאני טובל הפתילה מכהן חולה ואני מדליק בביתאי שרי או לא:
א"ל בטיל הוא. המעט שמן שבפתילה ע"ג פתילה ושרי:
כן. שמותרין ליקח פתילה מכהן:
נסב. פתילה משמן שריפה:
ר' לייא. הוא ר' אילא:
ופריך ולא מודה ר' אילא לר"א דמותר ליטול דהא בטיל הוא השמן ע"ג פתילה וכדתניא לעיל בת ישראל טובלת אפי' בשמן שריפה:
ומשני חשש הוא משום וכו'. לכך לא נסב ר' אילא משום גזל ליטול בלא דעת כהן דה"ל גזל שבט:
ה"ג במס' תרומות ובלא מן הדין שמשא וכו'. וה"פ הא דחשש ר' אילא היה שלא מן הדין דאיהו גופיה ס"ל להתירא אלא שמש שהיה בביתו היה מבזה בהקדשות ע"כ החמיר עליו שלא ליטול אפילו פתילה:
מהו להוסיף שמן חולין. על שמן שריפה ולבטלו ברוב כי היכא דאמרינן בתרומת חוצה לארץ דמבטלה ברובא ואוכלה בימי טומאתו כיון דאינה אלא מדרבנן ה"נ איסור הנאה לזרים בשעת כילוי אינו אלא מדרבנן ומותר לבטלו ברוב:
אלא אין חייבין למצותו. פי' נר שהדליקו בו שמן שריפה אין חייב למצות ממנו המעט השמן שבדופניו אבל שמעינן מזה שאם יש בו שמן בעין אסור ליתן בו חולין כדי לבטלו:
מוסיף לתוכו שמן חול כ"ש ומדליק. אף על גב דאין מדליקין בשמן שריפה בשבת כשהוסיף בו כ"ש חולין שרי:
ומה הוה טיביה. של רבי יונתן בן עכמאי אם ראוי הוא לסמוך עליו:
ופירשה ר"ח. להא דרבי יונתן בן עכמאי קמיה רב ומינה אותו לחכם:
מה אנן קיימין. במאי קאמר רב דסגי בהטפת שמן:

אם במחוי. פי' בחלב מהותך לא בעינן הטפת שמן שמעצמו נמשך אחר הפתילה:
ואינו קרוש. כל זמן שהנר דולק ה"ל כמחוי ואף החלב כיוצא בו:
ואם בשאינו מחוי. ואם בחלב שאינו מהותך מאי מהני הטפת שמן:
אתא ר"ח. ואמר דהכי אמר רב ברונא בשם רב דחלב מהותך וקרבי דגי' שנימוחו מותר להדליק בהן ואפי' בלא הטפת שמן:
עני מייתי קומי רב. היה לו עת לבוא לפני רב ולא בא:
א"ל. רב היכן היית שלא באת בזמנך:
א"ל. שהלך ליקח שמן זית לנר של שבת:
א"ל. רב ולא היה לך קרבי דגים היה לך להדליק אותן. ומותר להדליק בהן וכשמעתתיה:
אר"ח. לא פליגי:
מ"ד מדליקין היינו בנפט שחור ומאן דאמר אין מדליקין היינו בנפט לבן שהוא סכנה שהשלהבת עף ואוחז בקירות הבית ויש לחוש שישרף ביתו:

הלכה ב

מתני' **שמן שריפה**. שמן של תרומה טמאה:
עטרן. פסולתא דזיפתא שבתחלה זב הזפת עב ואח"כ הצלול ונקרא עיטרן וכיון שהוא צלול נמשך אחר הפתילה אלא שמפני כבוד השבת הוא שאין מדליקין בו דמתוך שריחו רע שמא יניחנו ויצא:
בשמן שומשמין. מסקנא דמלתא דחכמים הוא:
צנונות. צנון:
שמן דגים. מקרבי דגים שנימוחו:
פקועות. דלעת מדברי:
נפט. מין שמן שריחו רע:
מתני' **אין מדליקין**. בו לעשות פתילה:
גמ' **הא**. בכל השאר דתני לעיל במתני' מותר להדליק בהן בי"ט חוץ משמן שריפה:
מה בין עיטרן מה בין קרבי דגים. דקס"ד דעיטרן אסור דגזרינן אטו זפת עב שזב תחלה שאינו נמשך אחר הפתילה וקשיא לי' א"כ אף בקרבי דגים נגזר אטו קרבי דגים שאינן נימוחים א"נ קרבי דגים נמי ריחן רע:
ומשני קרבי דגים כל זמן וכו'. וטעמו מתוך שריחו רע שמא יניחנו ויצא ונר של שבת חובה וכיון דאין ריחו רע אלא לאחר שכבה ליכא למיחש למידי:
שלא תאמר וכו'. כלומר ועוד טעם אחר איתי ביה דתני עיטרן במתני' לאשמועינן דאע"ג דריחו רע אין בו איסור אלא שלא להדליק אבל א"צ להרחיק ממנו ד"א לק"ש ולתפלה:

ה"ג לא כך ולא כך. אלא נפט:
ה"ג אלא מה שאסרו ראשונים. והיינו שמנים דמתני' אין מדליקין צרי. שאינו בא מן הפרי אלא מן העץ ושרף בעלמא הוא וה"ל כזפת ואינו נמשך:

הלכה ג

אלא פשתן. דאיקרי עץ דכתיב ותטמנם בפשתי עץ:
אינו מטמא טומאת אוהלים. אם עשה מהן אהל וחיברו לקרקע והמת תחתיו הוי כשאר בית וא"צ להטביל האהל עצמו דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו:
אלא פשתן. שאף האהל טמא כדכתיב והזה על האהל ובפשתן משתעי קרא:
שקיפלה. כמו שגדלין פתילות:
הבהבה. על השלהבת כדי שתהא מחורכת ותדליק יפה:
טמאה היא. דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלש על שלש דקפול אין מבטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה:
אין מדליקין בה. כדמפרש טעמא בגמרא:
גמ' **שאין לך עושה שלהבת**. שיעלה למעלה אלא פתילות של פשתן:
ואין בו משום שלש על שלש. לקבל טומאה בשלש אצבעות:
ומסככין בו. סוכה הואיל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה:
חוץ מפשתן. דילפינן מדכתיב ותטמנם בפשתי עץ ש"מ דמיקרי עץ ומקבל טומאת נגעים כמפורש בקרא:
דתנינן. בפ' כ"ח מכלים:
העבין. בגדים העבים כגון הלבדין:
והרכים. בגדים שהם דקים ביותר:
אין בהן משום שלש על שלש. עד שיהא בהן שלשה:
מן המשכן למדו. דפשתן איקרי אוהל. וכתיב פארי פשתן וגומר וכתיב ואת פארי המגבעות שש:
את למד שש. האמור ביריעות משש האמור במגבעות:
ושש. האמור במגבעות ילפינן מפארי האמור בהן עצמן. ופארי האמור במגבעות ילפינן מפארי פשתן דכתיב ביחזקאל דאיירי במגבעות כדכתיב יהיו על ראשם:
מהו לעשות וכו'. כלומר עם עשה אוהל מעור בהמה טמאה אי איקרי אוהל:
ופריך והכתיב ועורת תחשים מלמעלה. כלומר מאי קמיבעיא ליה הרי ממשכן יליף ובמשכן כתיב עורות תחשים ותחשים מין חיה טמאה הן:
ומשני ר' יהודה ור"נ ורבנן. פליגו אי תחשים חיה טמאה או לא:

טיינון. עורות אילים צבועים היו עורות תחשים ונקראים תחשים על שם צבע שדומין לתחשים:
גלקטינין. שם צבע:
וגדילה במדבר. נתגדלה במדבר:
ותייא. ואתיא הא דאמרו רבנן כי האי דאמר רשב"ל וכו':
דחדא קרן. קרן אחד היה לו לקרש:
ותיטב לה' וגו'. ה"ק דוד תהא תפלתי רצויה לפניך משור פר שהקריב אדם ומקרן ומפריס ומתחשים שבראת במדבר לצורך המשכן:
מקרן כתב רחמנא. ללמד על התחש:
תמן תנינן. בכלים פכ"ח:
פחות משלש על שלש. דאלו שלש על שלש חשיב ולא בטיל ואע"ג דקילי כגון סמרטוטין:
שהתקינו. שהקצו לכך:
לפוק בו את המרחץ. נקבים שהמים באים דרך שם למרחץ:
ולנער בהן את הקדירה. לאחוז בהן שולי הקדירה. ולנער בתוך התמחוי:
בין מן המוכן. לקמן מפרש:
ה"ג רי"א בין מן המוכן וכו'. בין שהכינה להניחה בתוך הבית לצורכי הבית:
והתנן. בפ' כ"ז דכלים ר' ליעזר אומר אף וכו' דברישא תנן ג' על ג' שהשליכה באשפות טהורה וכו' חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה ר' אליעזר אומר אף מטלית חדשה כיוצא בהן פי' כמו ארגמן זהורית טובה שאין השלכת' מטהרה:
ולית בר נש וכו'. ואין אדם אומר אף או אפי' אלא א"כ מודה בראשון וכיון דמודה במונח באשפה דטהור בשאר כל הבגדים ומתני' סתמא איירי אף בשאר בגדים א"כ הדרא קושיא לדוכתי' מה בין מן המוכן וכו'. ומשני בין שהכינה לטלותה על הבגד. זה מן המוכן ועלה קאמר ר"א דטמא אבל באשפה אף ר"א מודה דטהור:
הדא ילפא מן ההיא וההיא וכו'. פי' ממתני' דהכא ילפי' על מתני' דכלים ומשם ילפינן על מתני' דהכא:
דברי ר' ליעזר והוא שקיפלה. אבל אי ביטל' מתורת בגד כגון שזרקה לאשפה הרי זו מבוטלת מטומאתה א"נ אע"פ שקיפלה טמאה שאין הקיפול מבטלה מתורת בגד:
אבל הכינה לטלותה. אפי' ר"ע מודה דטמאה דמתני' דהכא כשלא הכינה לטלותה:
ומ"ט דר"א. דאוסר בהדלקה:
נעשה כמטהר כלים בשבת. דע"י הדלקה אזדא לה טומאתה:

ופריך מכיון שקיפלה לא טיהרה. בתמיה הא נתבטלה מכלי:
ומשני שכן שמשים אומנים. רוצים בבגד טוב שיהא דוקא מקופל נמצא שאין הקיפל מבטל:
ופריך ולא מבעוד יום. שהתחיל להדליק בה כבר טהרה מטומאתה ולא נראה כמטהרה:
מפני י"ט שחל להיות בע"ש. נמצא שמטהר כלים בי"ט:
ופריך ולא מאיליה היא טהורה. והוא לא מידי קעביד דקס"ד שהבגד גדול נמצא שבשעת הדלקה עדיין הבגד לא נטהר מטומאתו:
שהיה בה ג' על ג' מצומצמות. עסקינן כשמתחיל להדליק בה מטהרה מטומאת':
עשאה מזור. הוא מן אספלנית שעושין מטלנית כמו פתילה מושימין אותו בתוך נקב המכה:
מזור. מלשון אין דן דינך למזור:
טהורה. ואפילו לר"א דכיון שעשאה למזור בטלה מתורת כלי:
ופריך שרייה בשמן. וכי אינה כאלו עשאה מזור ואפ"ה תנן במתני' דטמאה ולמה תהא עשאה למזור טהורה ולא משני מידי:
שהוא אומר מעין שניהן. פי' שהוא מכריע:
ואינה אלא כר"י. שאף ר"ע מודה לו הכא במתני' דאר"ע טהורה היא מקולא זו שהקיל בה ר"י טיהר ר"ע אפי' במוכנת ואפילו שלש על שלש ודייק ליה מדתני במתני' פתילת הבגד דמשמע בגד ולא קתני של בגד דמשמע הבאה מבגד אלא ודאי דאפי' הוא בגד קצת וחשוב בעיניו מטהר ר"ע וכר' יהושע:
לא סוף דבר. לאו דוקא בבגד טהורה קאמר ר"ע מדליקין אלא אפי' בטמאה מקיל ר"ע:
בגין רב. הא דתנן במתני' בגד ולא תני של בגד היינו טעמא דאי מבגד היא אפי' ר' עקיבא מודה דאין מדליקין בו דאין מדליקין בשברי כלים כדרב ולעולם לא חזר בו נ"ע לגבי ר' יהושע:

הלכה ד

מתני' **שתהא מנטפת**. ויתקיים הנר שהשמן מטפטף כל שעה לתוך הנר וטעמא מפרש בגמרא:
ואפי'. אותו שפופרת של חרס דמאיסא ליה אסור:
ואם חיברה היוצר. ליכא למיחש דמשום איסור שבת בדיל מיניה:
ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך הנקב האחר שבנר לשאוב ושמן נמשך דרך הפתילה לראש הדולק:
ור' יהודה מתיר. דלא גזר:

גמ' **למה**. כלומר מ"ט לא יקוב אדם וכו':
משום שלא הותחל. מבעוד יום הנר להדליק בכל טפה וטפה שמן שבנר משא"כ כשהשמן בנר כשמושך הפתילה טפה אחת שאצלה כל השמן שבנר נמשך אחריו והרי הוא כאלו כבר התחיל להדליק כולו:
שמא ישכח ויערה. א"ד לכך אסור שמא ישכח ויסתפק מן השמן שבביצה וכיון שהקצהו לנר חייב משום מכבה:
מה נפיק מן ביניהון. כלומר מאי איכא בין הנך תרי טעמא:
ההן זקוקה דיקלון. פי' נודות העשויות מן דקל והן סתומות מכל צד וליכא למיחש שמא יסתפק מהן א"נ שהן מאוסות:
ופריך שנייא היא שכולה אחד. הלא כולו אחד היא אם חיברה היוצר ופשיטא דמותר:
אלא אם חיברה. הבעל הבית עצמו מבעוד יום בסיד או בגיפסת מותר והא דקתני יוצר כעין יוצר:
יאות ר"י כדעתיה. שפיר אזיל ר"י לשיטתו:
משקה טופח חיבור. וה"ה ניצוק וה"נ כיון שהשמן זב מן הביצה על הנר ה"ל חיבור וכאלו הותחל בכל טפה וטפה:
פתילה אחת. מינחת בשתי כוסות:
משקה טופח. שבפתילה חיבור וה"ל כאלו הן כוס אחד:

הלכה ה

מתני' **מפני נכרים**. כגון פרסים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית עכו"ם שלהן:
ומפני הליסטים. שלא יראו שיש שם אדם ויבאו עליו:
ומפני רוח רעה. הבאה עליו וכשאינו רואה נח לו:
כחס על הנר. שרואהו שמתקלקל וחס עליו וכבה את הפתילה הנר קרוייזי"ל:
שהוא עושה פחם. בכיבוי זו והוי מלאכה הצריכה לגופה:
גמ' **של סכנה**. שיש בהם סכנות נפשות אבל בלא"ה אסור:
ניתני מותר. דמשמע אפי' לכתחילה וקתני פטור משמע לשון דיעבד:
רבנן דקיסרין וכו' מותר. גורסין במשנתם מותר:
מה בין וכו'. כלומר למה כחס על השמן יהא אסור וכי מאי איכא בין הנוטל שמן מן הנר או מן הזית ומפרש כחס על השמן היינו שנוטל השמן מהנר:
רבי שילא דינוה. כך שמו:
לא דומה. וכי אין חילוק בין הנוטל מן הנר שהוא מכבה לנוטל מן הזית:

בגופה של פתילה. שהוא צריך לפחם הוא דחייב אבל בלא"ה פטור:
כן רש"א. מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה ורבי יוסי כר"ש סובר דאל"כ למה פוטר בכחס על הנר:
ופריך מה אית לך צורך בפחם. לגופה של פתילה:
מחרכין. את הפתולה מהבהבין אותה באור כדי שתאחז האור מיד כשצריכין להדליק:
ה"ג מהו מחרכין לון מפספסין לון כמה דתימא ושער וגו':
כמה דתימא. מייתי ראיה דמחרך ל' הבהוב הוא:
תמן תנינן. לקמן בפ' האורג:
ה"ג ותני עלה חוץ מן המבעיר. מדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא ש"מ דמקלקל בהבערה חייב כגון השורף כלי דמקלקל הוא:
ומן העושה חבורה. מדאיצטריך קרא למישרי מילה מכלל דשאר חובל חייב:
אפי' א"צ לדם ולאפר. דלכ"ע מקלקל הוא אפ"ה חייב כדמוכחי קראי:
פליג' על ר"י. דסובר דאף חובל ומבעיר אינו חייב אלא בצריך לדם ולאפר קשיא עליה ממתני' דפ' המניח:
חייב. חצי נזק דמשונה הוא:
פטור. מפני שמתחייב בנפשו:
שלא לצורך. ודאי שלא לצורך ואדם דומיא דשור נמי שלא לצורך הוא ואפ"ה פטור מפני שמתחייב בנפשו שמעי' מיניה דאפי' שלא לצורך מקלקל בחבורה חייב וקשה לר' יוחנן:
ומשני תני. הא דפטור במתני' מתשלומין לאו משום דליהוי ביה חיוב מיתה דהא מתני' אפי' בשוגג דליכא חיוב מיתה מיתוקמא והא דפטור מתשלומין כר"ח בריה דר' הלל וכו':
בשוגג חייב חטאת. ה"ה כל שבמזיד פטור בשוגג נמי פטור:
ה"ג מאחר לצורך הוה מתחייב בנפשו. וה"פ הא דקתני במתני' מפני שמתחייב בנפשו ה"ק מפני שאם עשה במזיד היה מתחייב בנפשו הלכך שלא לצורך ובשוגג נמי פטור כדילפינן ממכה בהמה:
מן הדא. מהכא ילפינן דאפי' בשוגג פטור וכן הוא בבבלי פרק המניח מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת הוקשו יחד דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפילו בשוגג וכדאמרי' אדם מועד לעולם אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין דכתיב יומת לעולם פטור ואפי' בשוגג הואיל ובמזיד שייכא מיתה:

הבערה לימדה על כל מלאכות שבתורה. שהיתה דבר שבכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ואיך נימא דכל המלאכות שעשה שלא לצורך כגון המקלקלין פטורין והבערה גופה דלמידין ממנה אפילו שלא לצורך חייב:

א"ר יוסי. אם יסבור בר קפרא כרבי יוחנן דאמר הבערה לחלק יצאה וללמד על כולן יפה אתה אומר אך בר קפרא סובר כרבי לעזר דאמר הבערה ללמד על עצמה יצאה לחייב עליה לאו ולא מיתה ולא קשיא ליה:

ה"ג ולית לרבי לעזר לחייב על כל אחת ואחת אשכח תני בשם רבי לעזר הנה לחייב על כל אחת. וה"פ וכי לית ליה לרבי לעזר שמלאכות שבת חייב על כל אחת כיון דסובר דהבער' על עצמה יצאה אח"כ מצא ברייתא דתנינן בה דר"א דריש מהנה דכתיב גבי חטאת לחייב על כל אחת ואחת דדריש לקרא הכי ועשה מאחת מהנה פעמים שכל מעשה עבירותיו חשובים אחת ופעמים קרויים הנה בלשון רבים כגון העושה מלאכות הרבה בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת:

ופריך ניחא הבערה. כדשנינן אלא חבורה קשיא:

אב שלה. דהיינו שחיטה אינו חייב אלא כשעשאה לצורך וחבורה שהיא תולדה יהיה חייב עליה אפי' שלא לצורך:

וחורנה. ואידך מחליף וסובר דחבורה אב ושחיטה תולדה ובר קפרא למ"ד חבורה עיקר:

הבעיר וכיבה בנפיחה אחת. כגון שהיו לפניו שתי נרות אחד כבה ואחד דולק ונתכוין ובנפיחה אחת כיבה את הדולק והבעיר את הכבה:

חייב שתים. אחת משום מכבה ואחת משום מבעיר:

הדא אמרה. זאת אומרת דנפיחה כעושה מעשה בידים דמי הלכך נפח בכלים ושיברן נמי חייב נזק שלם:

החותה. הממלא כלי מצובר גחלים:

שכבה את העליונות. שעכשיו נעשות תחתונות וכבות מחמת משא של העליונות:

ואחת שהבעיר את התחתונות. שהיו כביות מחמת משא שעליהן וכשהן עכשיו עליונות נתבערות ואיירי בשנתכוין לכבות ולא להבעיר שלא היה יודע שסוף התחתונות להבעיר ת"ק סבר לה כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוין פטור וראב"צ סבר לה כר"י דאמר דבר שאינו מתכוין חייב:

ומתחמם כנגדן. והובערו מאיליהן:

במחלוקת. הא דתני פטור היינו לת"ק דאמר דאף החותה גחלים מתחת הקדרה אינו חייב אלא אחת הכא פטור לגמרי שא"צ לא לכיבוי ולא להבערה רק לחמם:

ברם כמאן דאמר. אבל לראב"צ דאמר דחייב שתים דדבר שאין מתכוין חייב ה"נ חייב אף על גב דלא קא מכוין:

מעלין עליו כאלו חייב שתים. ונפקא מיניה לקברו בין רשעים גמורים שהרשע נקבר אצל הרשעים וה"נ אף על גב דלא מחייבי בית דין הוא הואיל ועביד תרתי קברינן ליה אצל הנסקלין:

אמר רבי יודן תמן וכו'. בחותה גחלים להתחמם בהן אינו רוצה לא בהבער ולא בכיבוי שאינו רוצה אלא להתחמם בחתייתן:

ברם הכא. החותה גחלים מתחת הקדרה רוצה הוא שיבערו התחתונות ויכבו העליונות:

הבעיר ובישל בבת אחת. כגון שנפח והבעירו וע"י כן נתבשל הקדרה:

היידא היא. איזהו הוא שחייבין עליה על הבערה או על הבישול פליגי בה ר"י ור"י:

הבערה לימדה על כל המלאכות. דהבערה לחלק יצאה ולמה לא יהא חייב על הבערה. הא אדרבא טפי מסתבר לחייב על ההעברה שהיא אב לכולן:

ר"ח רובא אמר שתים. שתי איסורי קחשיב גבי זר דהא משום זרות אין כאן חטאת דהא על זדונו מיתה בידי שמים ואין חיוב חטאת אלא על שגגת כרת:

עבודה. בשבת במקדש שהכהן מותר בה למה יהא זר חייב עליה דהא מתחלה שבת לכל נאסרה כשהותרה במקדש הותרה אין כאן אלא זרות:

ומותיב לה וכו'. הוא מותיב לה והוא מפרק לה:

והרי קמיצה. מנחה עד שלא נקמצה אסורה לכל משנקמצה הותרו השירים להכהנים ואסורה לזרים אף כאן כשהותרה שבת במקדש לכהנים הותרה ולא לזרים:

שנייא היא. שאני קמיצה דאסר הכתוב בפירוש השיריים לזרים דכתיב וכל זר לא יאכל קודש משא"כ שבת לא נאסרה במקדש לזרים:

עד שלא נמלקה אסורה לזה ולזה. משום אבר מן החי וגם נבילה לכל אסורה:

ומותרת לכהנים. בחטאת העוף:

טבל עד שלא ניתקן אסור לזה ולזה. שאף הכהנים אסורים בטבל וחייבין להפריש תרומות ומעשרות והן שלהן שנא' כן תרימו גם אתם לרבות כהנים ולוים:

משנתקן. והופרשו התרומות ומעשרות מותרין לכהנים וישראל אסור בהן:

אמרו נצא לחוץ. בבית המדרש ונלמד מהן ל"א נצא לתנאי' השונין ברייתא חוץ לביה"מ ומהן נלמד:

נפקון וכו'. נפקו ושמעו בזר ששימש במקדש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה פליגי בהו ר"ש ור"י:

חורנייתא. חטאת שנייה למה הוא בא:

ומשני משום שחיטה. שהיא אב מלאכה לכך חייב עליה חטאת:
ופריך והרי שחיטה בזר כשירה. נמצא שעבודתו כשירה והרי הוא בשחיטה ככהן ומותר לשחוט:
אינו אלא משום שבות. טלטול בעלמא ואין כאן חטאת:
הוי וכו'. אלא אין החיוב אלא משום איכול אברי' ופדרי' דה"ל מבעיר וזר ששמש פי' שהיה נותן האיברים ופדרים בליל שבת ע"ג מזבח דזהו עבודת הכהנים:
על דעתיה דר"י. שהיה אומר לעיל שאינו חייב המבעיר והמבשל אלא משום בישול מה בישול יש כאן באיכול אברי' ופדרים:
ומשני כיון שרוצה שישרפו האברים הרי הוא כמבשל וחייב משום מבשל:

הלכה ו

גמרא **אית תניי**. איכא תנאי דתני ילדות:
ילדות. פי' בחורות ושונה במתני' מתות בשעת ילדותן:
תני בשם ר"י בעון נדרים בנים מתים. ואף אלו ג' מצות לנשים כמו נדר וכיון שהן ילדות ואין להם עדיין בנים הלכך הן עצמן מתים וי"מ פי' שיקשה למ"ד ילדות שתמותנה בבחרותן על חטא אחר לכן הביא סמך מדר"י דבנים מתים בעון נדרים:
לשוא הכיתי את בניכם. על עסקי שוא ששקרו בנדריהם דדמי לשבוע':
ולמ"ד יולדות. מ"ש בשעת לידה:
אלא בשעת סכנה. דריע מזלה:
ב"ד של מעלה יושבי'. ש"מ שאז יש משמאילים וצריכין בית דין לישב עליהם:
אינו צריך ליה שמירה. בתמיה והלא לעולם צריך לשמור מעבירה:
אלא מכאן שהשטן כו'. ופי' מכל דבר מכל דבור שאל יפתח פיו לשטן בעת ההוא שאולי יכול לו לפי שהוא מקטרג אז:
הא בבית לא. בתמיה מלאך המות מה לי הכא מה לי התם ויעקב לא קאמר אלא פן יקראנו אסון משמע מיתה טבעית:
ונאצה היום הזה. וסיפא דקרא כי באו בנים עד משבר וכח אין ללידה:
הא יום אחר לא. בתמיה היום הזה והלא בכל יום אם באו עד משבר יום צרה הוא א"נ למה קראו יום צרה הא עדיין לא נעשה דבר:
אלא שאין השטן מקטרג כו'. לכך קאמר שהיום הזה מוכן לצרה אחרת כיון שהוא שעת סכנה:
יצא צדיק אין כתיב כאן. דבהשפטו משמע בשעת משפטו יצא רשע המלמד קטגוריא משם וכיון דדוד מילט קא לייט לשונאו הל"ל יצא צדיק המלמד עליו סנגוריא:

אלא מכאן שאין כו'. וה"ק בהשפטו יצא רשע והוא המלאך הרע יצא ממקומו ללמד עליו קטגוריא:
נסר שהוא נתון מגג לגג. השני שהן בשני צידי רה"ר:
לעבור עליו מזה לזה. אפי' רחב הרבה לא יעבור עליו:
למה. הלא כשהוא רחב כמה יכול לעבור עליו בטוב:
אלא שאין השטן וכו'. ואם יהיה נסר רעוע ודאי מקום סכנה הוא ליפול גם המקום מוכן לסכנה אף על גב דעכשיו אין חשש סכנה לכך לא יעבור עליו והיינו כעין גשר האמור בבבלי:
דניסטוס שלו. מלוה שלו בלשון יו"ן נקרא מלוה דניסטוס שרשאי לנוגשו תמיד:
ישי מות עלימו. עושה המות נושה עליו למה מפני שרעות במגורם שהיו רעועות הדירות שבקרבם ויקטרגם השטן שיפלו עליהם וירדו שאול חיים:
בשלשה מקומות השטן מצוי לקטרג. יותר מבשאר מקום סכנה:
לעצמו. לבדו:
הנותן בים דרך. שהקב"ה צוה עלהים שיניח בני אדם לעבור בו:
מיד היה מת. מן גלי הים שהיו מכסים עליו:
ורבנן אמרי וכו'. משום דקשיא להו אם בים הגדול יש דרך מכ"ש במים עזים שהם הנהרות יש דרך ולמה קאמר נתיבה דמשמע שהוא מקום צר לכך מפרשי לקרא דזמנים חלוקים יש:
מן החג ועד החנוכה. אפי' בנהרות אין שם אלא נתיבה מפני הרוחות ואין שם דרך ובים הגדול ששם שולטין הרוחות ביותר אפי' נתיבה ליכא כנ"ל ודלא כי"מ:
עובדא היה באסיא. מעשה היה במדינת אסיא באדם אחד ששמו אחא רצה לעבור בים הגדול בין חג לחנוכה:
חמתיה וכו'. ראתה אותו מטרונא אחת אמרה ליה כעת הזאת מפרשין בים:
איתחמי ליה אבוי. איתחזי ליה אביו בחלום וא"ל שימות בלא קבורה כלו' שבים יפול וימות:
ולא שמע לא למטרוניתא ולא לחלום ואזל בים כיון שלדבר מצוה הלך:
הוה פריש. דרכו היה לפרוש בים:
אמר לאחוי. לר"ח בר בא שיתפלל עליו שלא יטבע בים:
א"ל אין. כלומר אמת שאתפלל עליך אלא כיון שאתה רואה שהציבור מתפללין על המטר דהיינו לאחר החג שאומרים משיב הרוח ומוריד הגשם:
לא תתרחיץ. לא תסמוך על תפלתי כי תפלת הרבים נשמעת ביותר:

הא וכו'. סימנא יהיב ליה משאתה קושר לולבך דהיינו ערב החג אתה צריך לקשור רגלך מלפרוש בים:

אדה"ר דמו של עולם דכתיב ואד וגו'. וה"פ דקרא וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו' כי לא המטיר ה' על הארץ ואדם אין על הארץ שמכיר בטובת הגשמים ויבא האדם ויתפלל עליהן גם איד לא עלה מן הארץ כשאין שם אדם אך כשיצר ה' את האדם אז ירדו גשמים וצמחו האילנות והדשאים הרי כמו שהדם נפש כל בשר אף האדם דמו של עולם בסיבת הגשם והי"מ פי' בזה פירוש דחוק ע"ש:

מצות נדה. שהרי מסר הכתוב לה דכתיב וספרה לה לעצמה ובשאר המצות והאיסורין אין הנשים נאמנות ואין אדם נאמן ע"י עצמו אבל מצות נדה הטיל הכתוב עלה שתהא נאמנת לבעלה ללמדך לפי שעל ידה נאבד דמו של בעלה:

עפר. משובח מן האדמה מתחת המזבח דכתיב מזבח אדמה וגו' שמשם הושתת כל עולם:

מקשקשת העיסה במים. ממחה העיסה במים מיד מפרשה החלה אף הקב"ה גבל האדם במי שיתין:

לפיכך מסרו מצות נר לאשה. דכתיב נר אלקים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן והיינו שחופש האשה בזמן שנפתחים חדרי בטנה והיינו בשעת לידה:

דבקי מיתה. שמדבקין ומקרבין מיתתן לפני זמנן כמאן דאמר לעיל דתני ילדות:

ושלשתן נמסרו לאשה. שתעסוק בו ותיענש עליה:

הלכה ז

מתני' **עם חשכה**. שאם יזכיר מבע"י יפשעו ויאמרו עדיין יש שהות:

עשרתם. פירות האילן לסעודת שבת שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר:

ערבתם. עירובי תחומין וחצירות והני תרי שייך למימר בלשון שאלה דשמא כבר עשה אבל בנר לא שייך הדלקתם דדבר הנראה לעיני' הוא:

ספק חשיכה. כגון בין השמשות:

אין מעשרין את הודאי. דתיקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף בין השמשות:

ואין מטביליין את הכלים. דהוה נמי כשבות:

ואין מדליקין. כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צ"ל זו קתני:

אבל מעשרין את הדמאי. דלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן:

ומערבין. עירובי חצירות:

וטומנין את החמין. נותנו בקופה של מוכין להיות חומה משתמר בהן אבל משחשכה ודאי אין טומנין בהן:

גמ' **הלכות הקדש וכו'**. מפרש להו בסמוך:

דתנינן. בחגיגה פרק ג' ביהודה נאמנין עמי הארץ על טהרת יין ושמן לקדש אם אמרו טהורין הן והימנוהו רבנן כדי שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו אבל על התרומ' אין נאמנין אלא בשעת הגיתות והבדים עברו הגיתות והבדים והביאו לו חבית יין של תרומה הרי זה לא יקבל הימנו ואם אמר הפרשתי לתוכו רביעית קדש נאמן על כולם ומקבלה כהן ושותה:

חטאת. טהרת פרה אדומה שנקראת חטאת:

דתנינן. בפ"ה דאהלות:

הכל נאמנין על החטאת. ואפי' ע"ה שלא יהא כל אחד שורף פרה לעצמו אי נמי מפני מעלות וחומרת שבה הכל נזהרין בה וכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת הכל נאמנין על שמירת':

דתנינן. במכשירין פ"ו:

ועל כולן. בין ביצים בין פירות בין ציר:

נאמנין לומר טהורין הן. שעדיין לא הוכשרו דאף דאינן נאמנין על השמירה מ"מ על שלא הוכשרו נאמנין:

ה"ג לא צורכה דלא הדליקו את הנר עישרתן ועירבתן אר"ח וכו'. וה"פ לא צ"ל אלא הדליקו תחלה שהוא איסור דאורייתא אם יעשה כן בשבת ואחר כך עישרתם עירבתם שהן איסורי דרבנן:

מתוך שאתה מחמיר עליו בקלה. באיסורי דרבנן אף הוא נזהר ביותר באיסורי דאורייתא החמורים:

הוה מפקיד וכו'. היה מצוה בתוך ביתו ע"ש עם חשכה הני תרתי עירבתן הדליקו:

מן השוק. היה לוקח ואוכל ולא היה אלא דמאי ויכול לעשר אפי' בשבת א"נ מחבר היה לוקח ולא היה צריך לעשר לכך לא אמר עישרתם:

לחלוץ את תפיליו. של אביו שסבור שבת לאו זמן תפילין הוא ואסור להניחן שמא יצא בהן לרשות הרבים:

מצות הנר. הדלקת הנר:

ה"ג נכנס הורקנוס לחלוץ תפיליו נער בו ויצא בנזיפה יצא לו והיה צועק ואמר אוי לי שדעתו של אבא נטרפה אמר ליה דעתך היא שנטרפ' דעתי היא לא נטרפה הינחת מצות הנר וכו' ואינן אלא מצוה כיון שראו תלמידיו וכו' כן הגי' בבבלי בסנהדרין פ"ד מיתות:

וחייבין עליה כרת. העושה בשבת:
שאינן אלא רשות. למ"ד שבת לאו זמן תפילין אינן אלא רשות דמ"מ המניחן קצת מצוה קעביד:
ואינן אלא מצוה. למ"ד שבת זמן תפילין ומצוה גמורה היא אלא שחכמים גזרו עליהן שמא יצא בהן לרה"ר עכ"פ מצוה קעביד:
ונסתלקה נשמתו. באמירת הדיבור שאמר טהור:
ועד כדון ניכר. ומכאן הוא ניכר שהוא טהור בתמיה וכי אין אנו יודעין שטהור ונקי היה:
הותר הנדר. שברכוהו:
רכב ישראל ופרשיו. טוב אתה לישראל בזכותך ובתפלתך מרכב ופרשים:
בכלים גדולים. שניכר. שעושה כן לטבילה ונראה כמתקן כלי:
מערים עליהן. כאלו צריך לשאוב בהן מים ומטבילן:
נפלו כליו וכו'. מערים עליהן ומטבילן כדין טבילה ואפי' לא. נפלו אלא במקצת מותר להטבילן כולן:
ה"ג מתיב מ"ד בולד טומאה למ"ד באב הטומאה הא בעי הערב שמש. וה"פ בשלמא לדידי דאוקימנא לה בולד הטומאה ולא בעי הערב שמש הלכך מותר להערים ואם טבל בלא הערמה ישתמש בהן אלא לדידך דמוקמת ליה באב הטומאה וצריך הערב שמש ולא חזי לאישתמושי ביה רק בחול אם כן ה"ל מטביל בשבת לצורך חול:
לשתמש בהן חולין בטהרה דטבול יום שרי בחולין בלא הערב שמש:
פקחת. חכמה:
מדיחה כוס כאן. בזוית הבית כאן וקערה במקום אחר נמצא כל הבית מתרבץ מן האבק דריבוץ להדיא אסור בשבת:
דמאי דא מי תקן. מפרש ל' דמאי מאי הוא וקאמר שהוא ל' ספק דמי תקן דמי לא תקן כלומר אם מתוקן במעשרות או לא:
דבר תורה הן. פי' והוי כמתקן מנא כמעשר את הודאי וכמטביל את הכלים דאסר לעיל:
הדרן עלך פ' במה מדליקין

פרק ג

הלכה א

מתני' **כירה**. עשויה כעין קדיר' ונותנין קדירה לתוכה:
קש. זנבות השיבולין:
גבבא. הנגבב מן השדה אישטובל"א:

נותנין עליה תבשיל. ולא חיישי' שמא יחתה בגחלים דקש וגבבא אין להם גחלת:
גפת. פסולת של שומשמין שהוציא שמנן:
עד שיגרוף. הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמ' שמא יחתה בגחלים:
או עד שיתן אפר. ע"ג גחלים לכסותם ולצננם:
ב"ש אומרים נותנין עליה חמין. אחר שגרפה דלא צריכ' לבשולי דליכא למגזר שמא יחתה:
אבל לא תבשיל. דניחא ליה בשוליה ואתי לחתויי אי נמי נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל:
לא מחזירין. בשבת דמיחזי כמבשל:
אף מחזירין. הואיל וגרוף:
גמ' **כיני מתני'**. כן ניחא מתני' מקיימין עליה תבשיל. תנן דהיינו לשהות ואפ"ה גרוף וקטו' אין אי לא לא כ"ש להחזיר:
מתני'. פי' ומתני' כר' יהודה:
שתי כיריים מתאימות. מחוברות יחד וקיר של חרס מפסקת ביניהם:
מקיימין על הגרופה ועל הקטומה. דלא חיישינן משום דסליק לה הבלא מאידך. מה מקיימין עליה. על הגרופה:
וב"ה אומרים חמין ותבשיל. משהין עליה והשתא אי אמרת בשלמא מקיימין עליה תנן ברישא דמתני' ובלשהות פליגי בחמין ותבשיל ובגרוף ובסיפא פליגי בחזרה מתני' ר"י היא אלא אי אמרת נותנין תנן דבעי גרופה אבל לקיים לא בעינן גרופה מתני' דלא כמאן דלר"מ אפילו בגרופה אסור ליתן לכ"ע ולר"י קשיא תרי בבא ל"ל דהא ברישא נמי בלהחזיר פליגי אעכ"ל דרישא דמתני' לקיים קאמר דבעי גרופה ובלקיים פליגי בחמין ותבשיל ובגרוף ובסיפא פליגי בלהחזיר ורישא להודיעך כחו דב"ש וסיפא להודיעך כחו דב"ה:
לא שני. שריותא דמתניתין אלא על גבה דלא נפיש הבלא כולי האי אבל תוכה אסור:
עד איכן. כמה יהא רחוק מן הכירה ויהא נקרא עליה:
עד ג'. עד שיהא רחוק מן קרקעית הכירה שלשה טפחים:
עד מקום שהוא עוש' חריץ. באפר המונח בשולי הכירה:
מפני שהוא שליט. אם הוא רחוק כל כך מקרקעית הכירה שאף היד יכול להניח שם ולא יכוה לא אתי לידי בישול לעולם:
ותייא כיי דמר. ואתיא הא כי האי דאמר:

ואסור להפשי'. דבר קר במקום שאין היד של אדם יכולה לשלוט שם אע"ג דרחוק מן האש מ"מ שמא ישהנו שם ויבוא לידי בישול:

והוה מעייל. לפניו בשבת תבשיל רותח:

א"**ל**. איך עשית שנשאר בחומו כל כך:

גריף תופייא. שהיה גורף התנור או הכירה ונתנו לתוכו מע"ש:

א"ל לא תעשה כן להבא אלא צריך לגרוף התנור וליתן בתוכו שלשה חבילות של ענפים לחים של ארז:

ורמי עליהון. על החבילות יתן הקדרה ויותר נ"ל לגרוס ורמץ עליהון שיתן אפר עליהון ל"א עליהון על החבילות קאי וכ"נ עיקר:

ממלא גצרו רמץ חם. שמותר למלא כד רמץ חם אע"פ שיש בתוכו קצת גחלים וליתן עליהם תלת חבילי ענפים לחים וזורקין עליה':

שיזרי חריות. שדרה של ענפי' של דקל הן כגפת ועצים ולא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר:

הדא דתימר. הא דאמר' ששדרי חריות הן כגפת ועצים דוקא כשהיו לחין מתחלה ונתיבשו דנשתייר בהם רטיבות קצת ויש בהן גחלים:

אבל אם היו יבשין מתחלה. שאין בהם רטיבה אין עושין גחלים והרי הן כקש וגבבא:

גללי בהמה. הן צפיעי בקר:

בדקה. שהגללים דקים א"נ שבאים מבהמות דקות:

עד שיגרוף כל צרכו. שיגרוף כל הגחלים לצד אחד אבל אם גרף כל הגחלים והוציא לחוץ אף בתנור שרי דליכא למיחש למידי:

צריך לחטט בידו. כל הגחלים שבמקום הקדרה:

עד שיקטום כל צרכו. שיתן עפר על פני הכירה והגחלים אשר שם:

מלבה עליה. על הגחלים שבכירה:

נעורת של פשתן. הדק של פשתן עד שהוא בוער ונעשה אפר:

הדא אמרה. זאת אומרת אפילו לא קטם כל צרכו שאין הנעורת מכסה כל הגחלים והאש ניכר עדיין ואפ"ה שרי ש"מ שא"צ לקטום כל כך שלא יהא האש ניכר:

ויידא אמרה דא. והיכן נאמרה שמועה זו דמלבה עליה נעורת של פשתן:

ומשני יום טוב שחל להיות ערב שבת. שאסור לגרוף דאתי לאשווי גומות:

רבי שיין. שם חכם:

קטמה ונתלבתה. שאחר כך הובערה מהו לאכלו בשבת:

ליבה לשעבר. קטמה ונתלבתה בדיעבד מהו:

עבר ר' אמי ואידרון חברייא. ונתפזרו החברים:
בעון וכו'. רצו אח"כ לחזור ולדון עליה:
מן דהוה עובדא. כיון שכבר נעשה מעשה ויצא בהיתר יצא:
לכן צריכא לבה. לכך מיבעי' לן אם ליבה כיון דלא נפשטה א"נ ה"ג לכן צריכא לבא כלומר לפיכך עדיין מיבעי' לן אם ליבה במזיד מהו כיון דבשוגג מותר מיבעי' לן במזיד מי דמי' למבשל בשבת או דלמא כיון דבלא"ה הוה מבשל מותר:
ה"ג אין תימר לשעבר אפילו בישל עליה בתחלה. וה"פ אם בשוגג מאי איריא ליבה לאחר קטימה אפילו אם בישל בתחלה שרי לאכול:
ה"ג במסכת תרומות המבשל בשבת ול"ג המעשר:
בשוגג יאכל. הוא עצמו בו ביום וא"צ להמתין עד הערב בכדי שיעשה דדוקא היכא דעביד איסורא במזיד דאיכא חיובא הוא דאסרינן בכדי שיעשה דלא למטייה הנאה מאיסורא אבל לא בשוגג:
ומזיד. דאיכא איסורא:
לא יאכל. בו ביום עד שתחשך ובכדי שיעשה וה"ה לאחרים נמי אסור למיכלי' בו ביום ואיידי דתני רישא בדידיה דאשמועינן רבותא להיתירה תני סיפא נמי בדידיה:
רי"א בשוגג יאכל במ"ש. ולא בשבת וה"ה לאחריני אע"ג דבשוגג חיוב סקילה ליכא איסורא מיהא איכא ובעינן בכדי שיעשו דלא נמטייה הנאה מעבירה ואיידי דבעי למיתני סיפא במזיד לא יאכל עולמית בדידי' אבל לאחריני שרי דאיהו דעבד איסורא קנסוהו רבנן אבל אחריני לא תני רישא נמי בדידיה והכא ליכא למימר רישא נמי דוקא בדידיה אבל לאחריני שרי בו ביום ואיהו אסור משום דקנסוהו שוגג אטו מזיד דא"כ דקנסא דרישא אטו מזיד הוא אמאי משתרי הוא לאורת' הא קתני גבי מזיד לא יאכל עולמית אלא טעמא דלא ליתהני מעבירה הוא ל"ש הוא ול"ש אחריני:
ה"ג מזיד לא יאכל עולמית. כן הוא במסכת תרומות ובבבלי:
בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרי'. בכדי שיעשו כר"י דמשוי לי' עבירה אף בשוגג ועדיפא מר"י דאלו ר"י שרי ליה לאורתא אפי' לדידיה דלא קניס שוגג אטו מזיד ור' יוחנן קניס שוגג אטו מזיד הלכך איהו דעביד איסורא קנסוהו רבנן אחריני דלא עבדי איסורא לא קנסו רבנן אלא בכדי שיעשו דלא ליתהני מעבירה:
במזיד לא לו ולא לאחרים עולמית. לאו משום קנסא הוא דהא אחריני לא עבדי איסורא אלא מקרא יליף לה ר"י דכתיב ושמרתם את השבת כי קודש היא מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה יכול אפי' בשוגג ת"ל מחלליה מות יומת במזיד

אמרתי ולא בשוגג ונקוט האי כללא בידך מזיד דרבי מאיר כשוגג דר"י מזיד דר"י כשוגג דרבי יוחנן הסנדלר:

שמואל הורה כר"י הסנדלר:

רב כי הוה בבית המדרש הורה כרבי מאיר לקולא:

בציבורא הורה כרבי יוחנן הסנדלר. מפני עמי הארץ שלא ישמעו שמקילין בשבת:

דרש להו רב. בציבור:

כרבי ישמאל בר יוסי דרש להו. דמחמיר טפי מרבי יוחנן הסנדלר:

וכל דבר שאין חייבין וכו'. כגון שהוא איסורא דרבנן:

בעון. התלמידים מה אתה סובר במבשל בשבת הלכתא כמאן:

אני אין לי אלא משנה. אני אומר הלכה כסתם משנה בשוגג יאכל בשבת:

שמע ר"ח. להא דר"י דמיקל כסתם משנה ואמר הותרה שבת כלומר נמצא יחללו שבת ויאמרו שוגגי' היינו:

הכי גרסינן לא כן תני רב הונא בשם רב וכו' כן הוא בתרומות:

השוכח תבשיל וכו' מזיד לא יאכל. כאלו בישלו בידים:

ואמרי שוכחין אנחנו:

והכא. אמר ר"י דאפילו מבשל בשוגג יהא מותר בתמיה:

אר"א לא נחשדו אלא להיות מניחין דלא קעביד מעשה בידים אבל לבשל בשבת אינן חשודין לכך במילתיה קאי ולא קנסו במבשל וכר' יוחנן:

תבשיל שהוא מצטמק ורע לו. שודאי לא יניחו במזיד כיון דרע לו:

אכרוב. מין ירק:

ואפונים. מין קטניות:

ובשר טרוף. שנתרסק בקדירה:

ביצים מה הן. אם הן מצטמק ויפה לו או רע לו:

עלה לביתו. בשבת:

חמין והתיר. שהיא מצטמק ורע לו:

ביצים ואסר. דמצטמק ויפה לו:

כחוזרדין. שנצטמקו עד שנעשו קטנות כחוזרדין והן מין פרי אדום:

מדקאמר וטעמן יפה מכלל דירה להן:

כפנקריסין. הן כפריסין והיא שומר לפירי צלף:

עסיסיות ותורמוסין. הן מיני קטניות וצריכין בישול יותר:

בכדי שיעשו. שלא יהנה ממלאכת שבת:

במזיד כר"מ. הא דתני בברייתא ואם נתנו במ"ש וכו' היינו שנתנו במזיד ולכך אסורין בכדי שיעשו:

בשוגג כר"י. דבשוגג יאכל במ"ש דקאמר ר"י היינו נמי אף לאחריני ובכדי שיעשו אלא איידי דתני סיפא בדידיה וכדפרישית לעיל:

יאות אמר ר"י. דאפשר לאוקמי בשוגג וכר"י וכדמוכח מברייתא:

למה. בשבת אפי' בשוגג אסור:

מפני שהניית שבת עליו. כדי שלא יהא נהנה מאיסור שבת:

כמי שלא נהנה משבת כלום. משא"כ בנטיעה אם לא יעקר אף שהוא ממתין למ"ש מ"מ נהנה במה שגדל בשבת שמעינן דר"י אוסר מעשה שבת אפי' בשוגג לאחריני בכדי שיעשו דאל"כ למה יעקר יהנו אחרים ממנו:

מ"ט דרבנן. דמחמירין יותר בשביעית מבשבת:

מונין לשביעית. ישראל מונין שנות נטיעותיהן לשביעית לפי שצריכין למנות שנת הנטיעה לערלה ולרבעי כשיוצא מאיסור ערלה ומחללין אותו ברביעי' הרואה מונה שני' למפרע ויודע שנטעה בשביעית ואתי למשרי נטיעה בשביעית:

ואין מונין נטיעותיהן לשבתות. שאין מונין ימים לנטיעה אלא שנים לפיכך אין הדבר ידוע לזמן מרובה שנטע בשבת:

היך עבידא. היכי דמי שיהי' אסור משום מניין ולא משום חשד וכן בהיפך שהוצרך לשני הטעמים והוא כמו מאי בינייהו:

אין כאן חשד. שמבזה בשביעית שהרי בטלו הזמנים ומותר לחרוש עד ר"ה:

ה"ג במס' תרומות א"ת מניין יש כאן מניין וה"פ מטעם מניין שהמונה שנים למפרע יאמר שנטע בשביעית ה"נ יש לחוש להרואים שהרי אין מתחילין למנות אלא מן שביעית דפחות משלשים יום לא חשיב שנה ונטיעה זו צריך לעקר:

יש כאן חשד. שהרי בשביעית נטע:

ה"ג א"ת מניין אין כאן מניין. וה"פ כיון שנטע פחות משלשים יום לפני שנה שמינית אין מונין אלא משמינית לערלה ולרבעי וליכא היכרא שנטע בשביעית ושרי:

ה"ג במס' תרומות ותייא כמ"ד מפני מניין ברם כמ"ד מפני החשד קנסו בשוגג אטו מזיד. וה"פ הך ברייתא דבסמוך וכן מתני' דתרומות דתנן בהו ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקר אתיא כמ"ד מפני מניין אסרו אפי' בשוגג ולכך יעקר אבל למ"ד מפני החשד אסרו אפילו בשוגג מטעם דקנסו שוגג אטו מזיד כיון שהן חשודין על השביעי' וקשיא למה יעקר יהא מותר לאחרים דלדידיה קנסו רבנן אבל לאחריני לא קנסו:

נטלו. לקדרה מע"ג הכירה מבעוד יום:

נטלו מבעוד יום וקדש עליו היום. מהו:
הניחו. לקדרה ע"ג הארץ אסור להחזירו דהוי כמטמין לכתחלה אבל בעודו בידו אפילו לא היה דעתו להחזיר שרי להחזיר:
דיוטי. עלייה:
לכירה שהבלה מרובה. מותר להחזיר בשבת:
לא שמע מינה. שמעינן דאסור דאלו מותר לא הוה שתיק מיניה. לישנא אחרינא מהא דלא אמר ר' הושעיא לא שמעינן לא איסור ולא היתר:
תלוי ביתד או שנתנו ע"ג ספסל. דלא דמי לעודו בידו וגם לא להניח ע"ג קרקע מהו:
נאמר וכו'. פשוט לן דאם היה עדיין רותח גמור מותר ואם לאו אסור:
בשלא העביר את ידו ממנו. כלומר לא אמרן דתלוי ביתד שרי אלא דוקא כשהניח גם ידו עליו הלכך שרי:
אבל בשסילק ידיו ממנו אסו'. דדמיא טפי להניח ע"ג קרקע:

הלכה ב

מתני' **תנור**. מתוך שקצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה:
כופח. עשוי חלל ככירה אבל ארכו כרחבו ואין בו אלא שיעור שפיתת קדרה אחת וכירה יש בה שפיתת שתי קדרות:
גמ' **אפי' לסמוך לו**. אצל דופנו של כופח אסור ותוכו ועל גבו דתני במתני' לאו דוקא:
לאדירא דתנורא. פי' לחצר של תנור וי"ם גורסין לאוירא דתנורא:
והתני ב"ק אפילו לסמוך לו אסור. ולא משני מידי ולפי הגירסא שלפנינו לא חש להשיבו דאדירא שאני שהוא רחוק קצת מן התנור וליש ספרים לא רצה להשיב שלא ידע ברייתי' דבר קפרא:
מיקל לנשייא. היה מקלל לנשים ששטחו בגדים שבאו עליהם מים על אויר התנור:
הורי מדוחק. התיר בשעת הדחק לגרוף התנור ולתת עליו תלתא ענפי ארז הלחים דה"ל גרוף וקטום:
ובלחוד דלא ידעין מגיריית. ובלבד שלא ידעו מזה השכנות שלא יקילו באיסורי שבת:
בשבת אתה מהלך אחר הסיקו. אם הסיקו מבפנים הרי הוא כתנור ואם הסיקו מבחוץ הרי הוא ככירה:
אחר גיפופו. אחר הסגירו אם הוא קצר מלמעלה ורחב מלמטה הרי הוא כתנור ואם לאו הרי הוא ככירה ל"א בשבת אתה מהלך אחר הסיקו כי תנור עושין בו היסק גדול והכירה אין עושין בו היסק גדול ואם עשו בכירה היסק גדול אסור לטמון בתוכו אא"כ

גרוף וקטום ובטומאה אחר גיפופו אם הוא פתוח מצידו הרי הוא ככירה ואם הוא פתוח מלמעלה הרי הוא כתנור ועיין בתי"ט פ"ב דב"ב:

הלכה ג

מתני' **אין נותנין ביצה בצד המיחם**. קומקומס של נחושת:

בשביל שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת:

ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר:

בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה:

והביאו סילון של צונן. מבעוד יום והמים נמשכין ובאין כל השבת לתוך האמה של חמי טבריא:

אם בשבת. אותן שבאו בשבת:

מתני' **המיחם**. קומקמין של חמין:

גמ' **תמן תנינן**. במסכת תרומות פ"י:

תפוח. של תרומה:

שרסקו ונתנו. כשהוא מרוסק לתוך העיסה של חולין וחמצה הואיל ומחמת תרומה נתחמצה העיסה אסורה לזרים:

ר' יוסי מתיר. דמי פירות אין מחמיצין:

מה פליגון. כי פליגי:

במחמץ במימיו. של התפוח הוא דקאמרו רבנן דה"ל כמים ומחמיצין:

ד"ה מותר. שאינו מחמץ כלל אלא סרחון הוא:

כדעתו. לשיטתו:

כמה שהוא אומר התם אין חימוצו ברור. הלכך לא מיקרי חימוץ ושרי:

כן הוא. סובר כאן במתניתין הואיל ואין תבשיל של סודרין בישול גמור שרי:

בשלא העביר ידו. מן הביצה בשעה שנתנה בסודר הוא דשרי ר' יוסי דכיון שבידו היא לאו תבשיל ברור הוא:

אבל העביר. ידו ממנה נראה כמבשל ואף ר"י מודה דאסור:

פגה. תאנה בוסר שטומנין בתבן להתבשל ותבן מוקצה הוא ואסור לטלטלו כגון שהקצהו לבנין:

וחררה. שהטמינה אתמול בגחלים ועכשיו כבו ומ"מ מוקצין הן אבל לא כבו לא דמתוך שנהפכי' מכבה את התחתונות ומבעיר את העליונות כדאמרי' לעיל פ' במה מדליקין:

אם היו מקצתן מגולין. דאפי' טלטול מן הצד ליכא שאוחזה במקום המגולה ואין מגביה התבן אלא מקום המגולה:

בין כך ובין כך. אפי' אינם מגולים:

תוחב. התאנה או החררה בשפוד או בסכין דה"ל טלטול מן הצד ושרי:

קתדרה. מין ספסל:

ור"ש מתיר. כיון שאינו מתכוין לעשות חריץ ודבר שאינו מתכוין שרי א"כ ה"ה כאן מותר לתחוב בשפוד כיון דאינו מתכוין:

משוקעות בטיט שמותר לטלטלו. שהגומא שבטיט עומדת ואינו מזיז העפר שבצד הגומא ואינו סותם הגומא:

ודכוותה מותר להחזירו. שאינו כמו חופר גומא שהרי עומדת היא:

אף אנן תנינן. במתני' דכלאי' הטומן לפת וצנונות תחת הגפן בזמן שמקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום שביעית וכו' וניטלין בשבת משמע אפי' לרבנן דסבירא להו דבר שאינו מתכוין אסור הכא שרי וה"ד שיהו ניטלין בשבת אפי' לרבנן. אלא במשוקעות בטיט אירי דשרי אפי' לרבנן וכר' אילא:

דרבי שמעון היא. מתניתין דכלאים דמתרת בשבת כרבי שמעון אתי' ולא כרבנן וליכא לסייע. לר' אילא:

מתני'. דפ"ב דביצה מוכחת כן:

מפני שכובשת. חריץ הנראה בהילוכו לא על ידי חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשית מקומו נמוך אבל אינו זז עפר ממקומו ולא הוי מלאכ' דלאו תולדות דחופר הי' הרי שלא הוציא ר"י במתני' אלא עגלה של קטן מפני שכובשת אבל בור ממש אסור ור' יהודה דמתני' היינו רבנן דרבי שמעון:

והא תנן. במתני' דכלאי' ואינו חושש לא משום שביעית והא ודאי לאו ר' שמעון היא ומדרישא לאו ר' שמעון סיפא נמי לאו ר"ש:

דפתר לה בשביעית כר' שמעון. דאיך אפשר לפרש כר' שמעון:

דרבי שמעון מתיר. דהא ר"ש מתיר ספיחים בשביעית א"כ אפי' מכוסים העלים נמי שרי דאם הוסיף אינו אלא ספיחים ושרי:

ואת אומר הכין. וכי תוכל לומר כן דרבי שמעון אוסר בעלי' מכוסים בשביעית:

ומשני אף על גב דר' שמעון מתיר ספיחים בשביעית. ליקח אותן מכל אדם שחזקתן שאינן מן המשומר:

ה"ג איתי ליה משום קדושת שביעית. וה"פ מודה הוא אם ידוע שהן מן המשומר שנוהג בהן קדושת שביעית ל"א מודה הוא שצריך לבערן בשביעי' והני כשהן מגולין אינו נוהג בהן קדושת שביעית כלל:

ותנינן. בברייתא עלה מתני' דרבי שמעון:

טהרו מלטמא. הטומן לפת וצנונות אם מקצת עליו מגולין הרי הם כנטועים וטהרו מלטמא וכן תנינן בפ"ד דמעשרות:

אינו חושש וכו'. אף על גב דלענין טומאה כנטועים הן לענין שביעית כתלושים ואינו חושש לא משום שביעית דבלא"ה ספיחים הם ולא משום קדושת שביעית א"נ שביעית נקט ברייתא משום כרוב דמודה רבי שמעון בספיחי כרוב דאסור וכדתנן בפ"ח דשביעית ל"א דפריך ותנינן בברייתא דספיחים מטהרים הירקות כאלו נטען ואפ"ה אינו חושש לא משום שביעית א"כ ע"כ דמתני' לאו ר"ש היא ואיכא סייעתא לדר' אילא:

חמה. לחמם דבר בשמש עצמה:

מותרת. דאין דרך בשולו בכך וחמה באור לא מיחלפא דליגזור הא אטו הא:

תולדת חמה אסורה. תולדת החמה היינו סודר שהוחם בחמה אסור דגזרינן אטו האור דמאן דחזי סבר דתולדת האור נינהו:

בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח חמה ואסור לכ"ע ואפי' לר"י וריש בסודרין דמתיר ר"י טעמא אחרינא אית ביה משום דאין תבשילו ברור מיהו לרבנן דהכא קשיא הא לא הוה אלא תולדה דחמה:

שנייא. שאני התם בחול ובאבק דרכים דאסור לאו משום איסור בישול אלא מפני שהוא עושה חריץ בחול כשנוטל הביצה ממנו:

אלו אמר. במתני' ולא בקמח:

יאות. שפיר הוה מקשה דליכא למימר טעם איסורא משום חריץ דבקמח לא שייך חריץ דאינו מתקיים כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים משא"כ בחול ובאבק דרכים שפיר י"ל דאסור משום חריץ א"נ דבפירות וקמח לא שייך גומא כ"כ הר"ן:

סיד רותח. שרתחו חמה:

ע"ג עפר רותח. מפני שמזיז אבל על גבי סיד רותח אף על גב דתולדה דחמה הוא שרי וקשיא על רבנן דתמן דאסרו:

חולקין על רבן שמעון בן גמליאל. רבנן פליגי על רבן שמעון בן גמליאל והלכתא כוותייהו:

על דעתין דרבנן דתמן ניחא מעשה שעשו אנשי טבריא. בחמי טבריא שה"ל תולדה דחמה ואסרו חכמים:

סלקת מתני' וכו'. פסק הלכה כאנשי טבריא וחכמים דאסרו להו טעמא אחרינא הוה להו ומשום גדר אבל הלכה כאנשי טבריא:

הקמין. הוא החלון שבו יוצא העשן:

להיות ממלאין. את התנור עצים מע"ש ודולק בשבת:

ואסרו להן רחיצה. בחמין לגמרי:

והתירו להן זיעה. והיינו שהוא עומד או יושב בבית המרחץ ואינו נותן מים על גביו והוא מתחמם ומזיע:

להיות נכנסין ורוחצין. ובחמין שהוחמן מבעוד יום:

ואסרו להן רחיצה וזיעה. והתירו להן חמי טבריא:

אמבטיות. כלים גדולים שנותנים בהם מים לרחוץ בו:

אחת של מתוקין. הם מים שנתחממו על האור והיו מחופין בנסרים לשמור חומן:

ואחת של מלוחין. הם חמי טבריא:

כיון שנתגדרו. ולא פרצו לטבול במרחצאות:

הבאת לונטיות. הוא בגד שמסתפגין בו לאחר הרחיצה:

התיר. לאנשי טבריא:

עצה שבים. להיות טומנין פירותיהן בעצה והיא פסולת של קטניות ואע"פ שלקטו מן השדה בהשכמה והטל עליו אין מכשירין את הפירות דתניא השכים קודם היום להביא פסולת תבואה מן השדה להטמין בו פירות אם לכך נתכוין להשכים שרוצה ונוח לו בטל שעליו והשכים עד שלא ייבש הרי הוא בכי יותן ואם בשביל שלא יבטל ממלאכתו אינו בכי יותן ואנשי טבריא בעלי מלאכה היו וה"ל כמי שלא יבטל ממלאכתו:

והתיר להו כצוצרה שבים. להוציא מן ביתו על הנהר שתי קורות ומקרה עליהן והוא שתהא ד' אמות על ד"א וחוקק באמצעיתו נקב שהוא ד' על ד"ט וממלא אע"פ שאין לו מחיצות סביב רואין אותן עשרה טפחים שסביב הנקב לכל צד כאלו הן כפופין למטה והויין לה כעין מחיצה תלויה על המים ואמרי' נמי גוד אחית כאלו יורדין וסותמין עד המים והויין המים שכנגד הנקב רה"י ובציר מהכי לא סגי דאין מחיצה פחות מעשרה בגובה ולא פחות מד' טפחים חלל שביניהם לכך בעינן שתהא הכצוצרה ד' אמות על ד"א:

הבאת אלונטיות. להביאם בידו אחר הרחיצה ואין חוששין שמא יסחוט:

תמן תנינן. לקמן בפ' חבית:

במערה. מי מקוה מקורה שהוא חם ואין חומו יוצא:

מסתפג אפי' בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו. וסתמא קתני משמע ככ"ע אתיא מתני' וקשיא למ"ד דחנניא התיר להבי' אלונטיות בידו:

מה יעביד וכו'. מה יעשה התלמיד הזה שמקשה ממתני' שגמר משניות ולא למד גמרא ולא שימוש ת"ח כלומר שלא שימש כל צרכו דלא קשיא מידי:

והדא מתני'. דאסרה הבאת לונטיות ביד נשנית קודם שהתיר ר' חנניא בן עקביא:

משתטפין. שופכין על כל גופו:

לא בחמין. שהוחמו מע"ש:

ודא מתניתא. הך ברייתא שאוסרת שטיפה נשנית קודם שחזרו חכמים להתיר רחיצה בחמי טבריא:

הוא מזלף על עצמו. היינו להשתטף:

מפני שמרבה את ההבל. שיוצא מן החמין ונראה כמחמם:

ומכבד את הקרקע. פי' שמרבית את הקרקע שמתוך שהוא מזלף על עצמו המים נופלים ע"ג קרקע ביתו:

עאל מיסחי. נכנס לרחוץ עם בא בר ממל במרחץ של בטרים בר יטסס:

חמא חד בר נש. ראה אחד שהוא מזלף על עצמו ואסר לו כר"ש בן מנסיא:

ר' אבהו. אמר לא כך הוה המעשה אלא אחרים היו מזלפין ונפל על ר' בא וא"ל ר"א בר' יצחק שאסור לעשות כן וכת"ק הורה:

והוא אמר. ור' בא בר ממל אמר ליה לר' אחא והרי ר' לוונטי לא אמר דבר כשראה שמזלפין:

ליט אנן צריכין. אין אנו צריכין לחוש לר"ש בן מנסיא דאוסר דיחידאי הוא וחכמים פליגי עליו אבל שאחרים יזלפו עליו אסור לכ"ע:

עאל מיסח עם ר"י. נכנס בשבת בחמי טבריא שלא נאסרו כדאמרי' לעיל חזרו והתירו להן חמי טבריא:

מהו להניח. פך של שמן בתוך העיגול שהמים בתוכו כדי להפשיר השמן לסוך ממנו קודם רחיצה והעיגול כמו בריכה עשוייה בקרקע שהמים נכנסים שם ונאספים:

הבא גו נטלא. שיטול המים בתוך כלי אחר וה"ל כלי שני ומותר ליתן בתוכו פך של שמן דכלי שני אינו מבשל דהעיגול חשיב ככלי ראשון שנרתחו שאע"פ שהעבירו מעל האור מבשל כדתנן האלפס וכו':

ופריך ולא כן. סובר רב דאפי' הלכות המרחץ אסור בבית המרחץ:

ואסור דאמרית לך. שפסקתי הלכה במקום מטונף אסור לי לעשות כן אלא שאמרתי לך כדי לאפרושך מאיסורא. ל"א ואסור דאמרתי לך אסור כלו' דהאי אסור דאמרית לך אלו שאלתני על כך במקום המטונף היה אסור לי לאמרו כן פי' הר"ן והראשון נ"ל:

אשכח תנא דתני. כרב דאפי' הלכות המרחץ אסורים:

מרחיץ כל גופו איברים איברים. כלומר כל גופו מותר לרחוץ אבל לא בבת אחת אלא איברים איברים:

הוי רב. הוא דאסר איברים:

אבלט וכו'. כלומר וכן אבלט שאל ללוי סריסא:

לוי סריסא. כך שמו:

מותר לשתות. חמין שהוחמו בי"ט ולמה אסורין לרחוץ בהן:

א"ל ומכי הוא לה כלום. וכי משפיל הוא אשתך בעיניך הלא אף אם יזנה עמה לא לו יהיה הזרע. ל"א בסריס שאין לו זכרות כלום מיהו היינו טומטום לכן פי' הראשון עיקר:

א"ל. שלא תרגיל עצמה בפריצות:

א"ל וה"נ. לגבי רחיצה חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל אבל לשתי' לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו משא"כ ברחיצה:

אך אשר יאכל לכל נפש וגו'. ורחיצה אינה שוה לכל נפש אלא למפונקים והא דשרי לפניו ידיו ורגליו דזהו שוה לכל נפש:

הא אם אינו גרוף אסור. מ"ט מ"ש מכירה שאינה גרופה דמותר להחזיר:

מפני שהגחלים נוגעת בגופה. דמוליאר היינו כלי שיש לו שני שוליים והתחתון חלל כעין מחתות שלנו ונותנין הגחלים בתחתון ובעליון המים ולא התירו בכירה אא"כ אינה נוגעת בגחלים כדאמרינן לעיל בריש פרקין דעליה תנן אבל תוכה אסור דהיינו עד ג' או עד מקום שנעשה חריץ:

מפני שהרוח נכנס. בתוך המוליאר דרך נקבים והגחלים. בוערים וה"ל כמבשל בשבת וגזרינן דלמא אתי איהו גופי' לחתויי ואפי' קטומה אסור':

מפני שהוא עשוי פרקים פרקים. שהמוליאר נעשה מחתיכות נחושת ומחובר בבדיל ועופרת חיישינן שמא יתן מים בתוכו אף בשבת כדי שלא יתאכל ויותך הדבר המדבקו ע"י האש:

מפני שהיא מתחממת מכתליה. שאנטיכי היינו כלי שיש לו בית קיבול באמצע לגחלים וסביב לו בית קיבול מים נמצא שהכותלים הם מחממין אותו מכל צד ומתבשל מהרה:

ופתוחה. מלמעלה או מלמטה שהחים יוצא ממנה שרי:

הלכה ד

גמ' **אלא לתוך הכוס**. הוא דמותר ליתן להפשי':

אבל לתוכו. אפי' להפשיר אסור:

לא תני ר"י על סיפא כו'. כלומר בין סיפא ובין רישא קשיא לר"י דבסיפא תני בפירוש אבל נותן הוא לתוכו וכו' ובריש תני לא יתן לתוכו בשביל שיחמו אבל להפשיר מותר אפי' לתוכו:

בשם רב אם להפשירן מותר. אפי' בתוכו וכמתני' חמין לתוך צונן. תתאה גבר ואין החמין מרתיחין את הצונן אלא מפשירן:

ולא צונן לתוך חמין. שהתחתוני' מרתיחין את העליונים דתתאה גבר ל"א חמין לתוך צונן היינו חמין מועטים לתוך צונן מרובין ולכך אין מבשלין ולא צונן לתוך חמין היינו צונן מועטים לחמין מרובים:

בכוס. דלשתי' קבעי להו ולא ניחא ליה שיחומו הרבה ועוד דכלי שני הוא:

ה"ג ור' שמעון בן מנסיא מתיר אתיא דרב כר' שמעון בן מנסיא. וה"פ ור' שמעון בן מנסיא סובר אע"ג דתתאה גבר כיון שאינו יכול לבשל שרי ורב דמתיר אף ליתן צונן לתוך חמין לתוך המיחם דדמיא לאמבטי כדי להפשירן כר"ש בן מנסיא:

לא בשביל שתיחם. לא שיהיה אפשר שיחמו שם:

אלא בשביל שתפיג צינתה. במקצתן שתפוג שתתחלף כמו וריחו לא נמר מתרגמינן וריחיה לא פג:

ומתחמם כנגד המדורה. אף על פי שמפשיר המים שעליו:

יאות אמר ר' מאיר. שפיר קאמר ר"מ דהרי אין איסור בהפשר מ"ט דחכמים דאסרו:

ומשני ייבא כיי. אתיא כי האי דאמר רבי זעירא:

ה"ג ואפילו במקום שהיד שולטת עד איכן. ר"ן:

עד כדי שהוא נותן ידו. לתוך דבר העומד ומתחמם ונכוית היד:

כאן בכלי שני. היד שולטת בו מסתמא:

כאן וכאן. בין בכלי ראשון בין בכלי שני מן הסתם אין היד שולטת בו:

אלא עשו הרחק. רבנן גזרו בכלי ראשון אם היד שולטת בו אטו חמין שעל האור ממש:

ולא עשו הרחק לכלי שני. ואפי' אין היד שולטת בו שרי:

ההן פינכא דאורזא. האי קערה שיש בה אורז וכן קערה שיש בה גריסין רותחין:

מסייע לאבא. פי' לר' יונה שר' מני בריה דר' יונה הוה וקאמר דמאורז וגריסין איכא לסייע לאבא שהיס"ב אף בכלי שני כיון שהדבר גוש משמרין חומן לעולם וצ"ל הטעם דלא עשו הרחק לכלי שני:

הלכה ה

מתני' **שהעבי'**. מן האור:
מרותחין. בין השמשות:
לא יתן לתוכו תבלין. משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל:
אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל:
תמחוי. כעין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכה ומשם מערה לקערות:
חוץ מדבר שיש בו ציר או חומץ. שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין:
ציר. הנוטף מן הדגים כשכובשים אותן במכבש:
גמ' **ולערות עליהן מלמעלה**. אם נאמר דעירוי הוא ככלי ראשון או לא:
חייליה דר"י מן הדא. כלומר כחו וראייתו של ר"י מהכא:
אחד שבישל בו וכו'. מתני' היא בזבחים פרק דם חטאת אחד כלי חרס שבישל בה קדשים וא' קדרה שעירה לתוכה רותח טעונין שבירה דכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר דסמוך ישבר אצל בו ולא כתיב ואם בכלי חרש תבושל ישבר למידרש אם נבלע בו מ"מ ישבר שמעי' מהא דעירוי ככלי ראשון הוא דהרי בקרא כתיב בישול ואפ"ה אסרינן עירוי:
תמן בכלי חרס. קרא איירי בכלי חרס שבולע הרבה הלכך צריך שבירה אפי' בעירוי:
והתני אף בכלי נחשת. שצריכין מריקה ושטיפה בבישול אם עירה לתוכן נמי צריכין מריקה ושטיפה כבבישול:
אית לך מימר. וכי תוכל לומר שכלי נחשת בולעין אלא ודאי שעירוי כבישול הוא וכדר' יונה וקשיא אר' יוסי:
מהו לערות מן קילוח. מיבעיא ליה אם העירוי ע"י קילוח נמי כעירוי או לא:
מחלוקת ר' יונה ורבי יוסי. כי היכא דפליגי בסתם עירוי כך פליגי בעירוי ע"י קילוח:
עשה כן בשבת. אם עירה בשבת מי חייב משום מבשל דאפילו מדאורייתא חשוב בשול או לא וכן מיבעיא ליה בבשר בחלב:
א"ל. כי האי דאמר ר"ז איזהו חלוט גמור דלא מחמיץ:
כל שהאור מהלך תחתיו. שעדיין הוא על האש:
וכאן. בשבת ובבב"ח לא מיקרי מבשל לחייבו עליו אלא כל שהאור מהלך תחתיו:
ה"ג מלח כציר יין כחומץ. וה"פ דבר מליח דינו כציר ויין אע"פ שאינו חזק דינו כחומץ:

הלכה ו

מתני' **אין נותנין**. בשבת:

כלי תחת הנר לקבל בו שמן. המטפטף משום דשמן מוקצה הוא וקסבר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל א"נ קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל ליטלו עוד משם דה"ל כמחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה יהא אסור לטלטלו שהרי שמן שבנר מוקצה מחמת איסור הוא דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה ואפי' ר"ש מודה דאסור:

מותר. להניח שם:

נאותין. נהנין:

לפי שאינו מן המוכן. שהרי הוקצה לאיסורו:

גמ' **כבה**. הנר מבעוד יום ולא נודע לו עד שחשיכה נמצא שנתקצה מדעתו שהרי סבר שלא כבה מהו מי אמרינן כיון שהוא לא ידע ה"ל מוקצה או דלמא כיון דאלו ידע לא הקצהו שרי:

כבה בשבת זו וכו'. את"ל כבה בע"ש דשרי דמעולם לא חל עליו איסור מוקצה כבה בשבת זו ונתיידע לו בשבת אחר שכבר נאסר בשבת ראשון מהו:

אין לך דבר. שהוא ראוי כמות שהוא ונגמר מלאכתו שאין צריך שום הכשר לאפוקי פירות טבל שצריכין תקון:

ואינו בהכנה. שלא יהא בהכנתו כלומר שיהא מוקצה אע"ג שהוא לא ידע ולא הוה דעתיה עליו:

אלא דבר אחד בלבד. והם גרוגרות וצמוקין שהעלן לראש הגג ולא יבשו כל צרכן דאיכא אינשי דאכלי אי אזמין גלי דעתיה לא אזמין לא גלי דעתיה ואסור א"נ מוקצה מחמת איסור וזה נראה מקושית דר' נסא בסמוך וכ"ה בבבלי:

הרי שמן בנר. של שבת שהוא ראוי לאכול כמות שהוא ואפילו הכי משכבה אסור:

ומשני לכך נתנו. מתחלה בנר שיהא כלה בתוכו וה"ל כאלו אקצייה בפירוש והלכך אף כשניתותר אסור משום מוקצה:

חטין. שזרען בקרקע ועדיין לא השרישו ונתגלו אסורין לאכול בשבת ואע"פ שהן בעין וצ"ל דפשיטא ליה דמודה רבי יוחנן בהני דאסורים הם:

הרי בצים. שהושיב עליהם תרנגולת שהם מוקצין אע"ג שראויין לאכול כמות שהן ואיירי שלא ישבה עליהם שלשה ימים שעדיין ראויין לאכילה:

שיעשו אפרוחין. ולא יהיו לאכילה:

עיטורי סוכה. והם מוקצים אם לא גלי דעתיה בפירוש לצורך דבר הניטל בשבת:

ומה דאמר. ר' יוחנן אין לך דבר וכו' באוכלים הוא דאמר הכי:

מוקצה. של גרוגרת וצימוקין שיבש מבעוד יום. ולא נגעו בו. הבעלים ולא ידעו אם הוא יבש ואינו בהיכנו שהן אסורים:

ה"ג הכא במקצתן ומה דאת אמר תמן בכולן. וה"פ מוקצה שיבש בשבת לא היה ראוי לשום אדם שהן מסריחין קודם שיתייבשו ורבי יוחנן איירי כשכבר נתייבשו וראויין לכולם והיינו דקאמר דבר א' בלבד בשנתייבשו ולא נתייבשו כל צרכן דראויין למקצת בני אדם ואפ"ה אסורין:

הלכה ז

מתני' **מטלטלין נר חדש**. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי להדיא שלא דלק בו נר מעולם:

אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא דבנר של חרס עסקינן דמאוס:

כל הנרות מטלטלין. דלית ליה לר"ש מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור:

חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק דאסור משום דנעשה בסיס לדבר האסור דהיינו שלהבת שבו:

גמ' **כופין את הסל וכו'**. ואי ס"ד שאסור לטלטלו לאחר שנשתמש בו דבר מוקצה כמו נר היה לנו לאסור לכפותו לפניהם דה"ל כמבטל כלי מהיכנו וסובר רבי חייא דטעמא דמתני' דישן אסור לפי שכבר נעשה בו פעם אחת בסיס לדבר אסור ל"א הא גם ר"ש מודה דנר הדולק אסור וקס"ד אפילו לאחר שכבה א"כ גם הסל אסור:

הדא דר"י. מתני' דאין מטלטלין נר ישן כר"י וכופין את הסל כר"ש דמתיר לטלטל אפילו הנר עצמו לאחר שכבה:

חוץ מן הנר הדולק בשבת. פי' שהדליקו בו בשבת ובסמוך פליגי אמוראי בדר"מ מיהו לכ"ע אפי' לאחר שכבה אסור לר"מ:

חוץ מן הנר הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק אבל לאחר שכבה שרי:

כל המיוחד לאיסור. שהנר הזה מיוחד להדליק עליו בשבת אסור ואע"פ שלא הדליק עליו עדיין בשבת:

כל שייחדו לאיסור. כגון שהדליק עליו בשבת אסור אפילו לאחר שכבה:

ההן ליבנה. הנך לבנים שעומדות לבנין וכי אינן כמיוחדין לאיסור ולמה לא יהיו אסורין לטלטל ש"מ דר"י הוא דאמר כל המיוחד וכו':

הא מיוחד. שלא נעשה בו איסור שרי לטלטל:

דתנינן תמן. בכלים פי"ח:

מוכני שלה. גבי שידה דהיינו עגלה שלי עץ מוקפת מחיצות למרכבת אנשים ונשים תנן. שידה עשוייה לכלים ולא לאדם:

מוכני שלה. פי' האופן שבה:

בזמן שהיא נשמט'. כעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה:
אינו חיבור לה. דחשובה היא כלי לעצמה דאי שידה בת קבולי טומאה היא כגון שאינה מחזקת ארבעים סאה בלח ונטמאה השידה לא נטמאה המוכני ואי לאו בת קבולי טומאה היא ונגעה טומאה במוכני המוכני טמאה לעצמה דלא חשיבה משידה והיא מיטלטלת מליאה ורקנית דיש לה בית קיבול:
ואינה נמדדת עמה. לענין טומאה כדפרישית דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהור דכלי עץ איתקש לשק שיהא מיטלטל מלא וריקן וזו אינו מטלטל מלא ותנן במסכת כלים השידה ב"ה אומרים נמדדת מבחוץ דרואין אותה כאלו עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי ארבעים סאה טהורה השידה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקא סבר אף עובי' נמדד עמה והמוכני אינה נמדדת עמה להשלים דרואין כאלו ניטל המוכני ואח"כ תינתן השידה לתוך הכלי:
ואינה מצלת עמה באהל המת. דאם השידה מחזקת ארבעים סאה דאינה מקבלת טומאה מצלת באוהל המת והוי אהל לעצמה ולא שנכנס' לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה אלא כגון שנכנסה לבית הקברות ואהל המיטלטל שמיה אוהל ומפסיק כלפי הטומאה והמוכני אם הוא גבוה מדופני השידה והכלי' בולטין מלמעלה מדופני השידה וגובה המוכני מגין עליהם אינו מצילן דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה ל"א דקיימא השידה באוהל המת ומוקפת צמיד פתיל ואף על גב דכלי עץ אינו מציל בצמיד פתיל היכא דמקבל ארבעים סאה מציל כיון דלא מקבל טומאה:
ואין גוררין אותה בשבת וכו'. דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מותר לגוררה אף על פי שיש עליה מעות דכיון שאינם על גבי השידה שהוא עיקר הכלי שרי:
היו עליה מעות. בין השמשות:
ונפלו. בשבת נגררת והרי המוכני מיוחד להניח עליו מעות אפ"ה שרי:
דר' שמעון היא. ומיהו מעות לא חזו מידי ומודה ר' שמעון בעודן עליו דאסור:
אמרין. הקשו למה לא מוקמי' כב"ע ובשוכח עליו המעות בין השמשות דאפי' ר"י מודה דמותר:
ומשני לית את יכול. אי אפשר לומר כן:
דתנינן תמן. בסיפא דמתני' דכלים:

איתמימר הכי וכו'. וכי אפשר לומר דאיירי בשוכח דהא עדיין המעות בתוכו ושוכח לא מהני לרבנן אלא שמותר לטלטל לאחר שניער מעליו ולמה לא ינער המעות אלא ודאי מתני' כר"ש:

דתנינן. לקמן במכילתין פ' הנוטל:

מטה חבית על צדה. אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים מ"מ מותר לטלטל החבית אע"ג שהיא מיוחד לאיסור:

בשוכח. ששכח האבן בין השמשות שלא מדעת:

ומן דבתרה. פי' וקשיא מן סיפא דהך מתני' היתה בין החביות. ומתיירא שמא תפול האבן על החביות וישברם:

מגביה. לחבית כולה ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה:

ומשני עוד הוא וכו'. אף סיפא מוקי לה רב בשוכח:

עלו מאליהן אסור לטלטלן. הרי שהסל מיוחד לכך דאל"כ אם עלו מאליהן אפי' בעודן עליו יהא מותר לטלטל ואפי' הכי מותר לכפות סל וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור ויותר נראה דה"ג ותני עלה עלו מאיליהן מותר לטלטלו וקשה למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור:

במאוס. שהיה הסל מאוס לכך מותר לטלטלו וליתנו לפני האפרוחים דה"ל כגרף של רעי וללישנא בתרא לכך מותר לטלטלו לאחר שירדו אם עלו מאיליהן:

אפי' סאה אפי' תרקב. מותר לכפות לפני האפרוחים והא סאה ותרקב אינן מאוסין וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסר ולא משני מידי:

באטרבולים. שם מקום:

במנורה קטנה. שאין לה חוליות:

קומוי ר' חלבו לא מעברין. מלפני רבי חלבו לא העבירו המנורה מעל השלחן בשבת:

ר' יסא. אזל גבי ר"ת ב"ח בשבת רצה להעביר המנורה מלפניו:

א"ל בפנינו. בפני אתה רוצה לעשות כן בתמיה שהוא היה תלמיד רבי חלבו:

מאן שרי לך. מי התיר לך דהרי רב ור"י אוסרין ור' יהושע בן לוי ורשב"ל מתירין הרי שנים כנגד שנים והדבר בספיקו עומד:

רלב"ח. אומר מעשה היה וכו':

פומט. כלי מתכות ונר של חרס נתון עליו:

וטלטלו הפומט מתחת הנר. והנר נשאר עומד ע"ג השלחן:

מה אנן קיימין. אליבא דמאן עבדו כן:

אפי' פומט יהא אסור. דהא כל שהדליקו עליו אוסר ר"מ:

אפי' נר. שהוא של חרס ומאוס מתיר רבי שמעון דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס:
נר. של חרס:
מאוס. ואסור לטלטלו:
לפניו. אם מטה השמן שבנר לפניו הרי הוא מבעיר ואם מטהו לאחריו הרי הוא מכבה:
בכבה. בנר שכבה איירי ברייתא:
במה אנן קיימין. האי ברייתא אליבא דמאן:
אפילו טבלה תהא אסורה. דה"ל בסיס לדבר האסור:
נר מאוס. נר של חרס לכך אסור לטלטלה לפי שהוא מאוס:
ה"ג תני אם התנה עליו מותר. וה"פ אם התנה על הנר לטלטלו מותר אפי' דלק הנר בשבת:
אפי' התנה עליו אסור. דמוקצה מחמת איסור הוא ור"מ סובר כל המיוחד לאיסור אסור ואין התנאי מועיל בו:
ה"ג דרי"א נר מאוס. וכיון שהתנה עליו להשתמש בו לאחר שכבה אינו מאוס:
ל"ג טבלה אינה מאוסה:
מה חמות מימר וכו'. מה ראית לומר דהא דתני ואם התנה עליו מותר כר"י דלמא כר"מ נמי אתיא ובתנאי מודה:
דתני. בסיפא דהך ברייתא דנר שמונח ע"ג טבלה וכו':
פתרין ליה. מפרשן הא דמותר לפתוח ולנעול דוקא בשוכח איירי ששכח הנר על הדלת מבע"י שלא מדעת לכך מותר לטלטל אבל במניח נעשה הדלת כבסיס לדבר האסור ואסור לפתוח ולנעול:
ומקללין. רב ושמואל על מי שעושה כן לפתוח ולנעול דלת כשהנר עליו דאף ר"ש מודה דאסור דה"ל פסיק רישיה:
לא ר"מ. וא"כ אף בשוכח אסור לר"מ וע"כ דהך סיפא לאו ר"מ ה"ה רישא נמי לאו ר"מ היא:
ה"ג הוי מאן תנא אם התנה עליו מותר ר"י. והיינו כדפרישית לעיל:
אבל כוס וכו'. בסיפא דהך ברייתא דמייתי לעיל בריש הסוגיא והכי תניא התם ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו אבל כוס וקערה ועששית אסור ליגע בהן וכן הוא בבבלי דף מ"ד:
אפי' כר"ש. הך סיפא אבל כוס וכו' אפי' כר"ש אתיא ודקשיא דהוא מתיר בנותר השמן לאחר שכבה מ"מ מודה כאן בכוס וכו' לפי שיש בהן שמן הרבה והוא דולק כל הלילה

וכל היום וחיישינן שמא יכבה משא"כ בנר קטן דלא חשיב ליה גם צריך ליה בלילה ולא גזר שמא יכבה:

ועששית. כום גדול של זכוכית שקורין לנפ"א:

ומשתמש בהן. שכלים אלו ראויין לתשמיש אדם או שנהנה משמן שבתוכם:

בקדמיתא וכו'. מריש הוה אמינא הא דפליגי בנר שכבה דוקא:

בשגררו עכברים. את הפתילה ממנו שאין הפתילה בתוך הנר:

באפוצה. וגם הנר סתום מכל צד שראוי לתשמיש דבלא"ה אסור לטלטלו שתשמישו לאיסור ל"א או באפוצה שהפתילה דחוקה בתוך הנר וסותמת הנקב שבנר וה"ל הפתילה כלי לעצמו דאי לאו הכי ה"ל בסיס לדבר אסור וכן תירוץ בבבלי ר"פ נוטל ד' קמ"ב ולשון זה עיקר:

אפילו תימא וכו'. השתא מוקמינן אפי' לא גררו וכו' ואינה אפוצה והא דמותר לטלטלו לר"ש דהא עדיין מונח הפתילה בתוכו והרי הוא בסיס לדבר האסור:

כשיש בתוכו שמן. ומותר לטלטלו אגב השמן:

תמן תנינן. לקמן בר"פ נוטל:

האבן והאוכלין בתוכו. דבכלכלה מליאה פירות עסקינן דעיקר נעשית בסיס לפירות הלכך אבן מיטלטלת אגב פירי:

ולא הוינן אמרין כלום. דאפי' אין בה פירות לעולם מותר:

מליאה גחלים בשבת. ולא היו צריכין לגחלים אלא אגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם הגחלים ש"מ דלעולם מותר:

אית לך מימר. וכי אפשר לומר דהגחלים סותמים את הנקב שהרי בערו תחלה וגם א"א לומר שהיה שמן בתוכו דשמן במחתה מה בעי:

אר"א לעולם בעינן שיהא שמן בתוכה או אפוצה וה"ה בכלכלה שהיו בה פירות והכא במחתה זו נמי איירי כשהיו קורטין שנשתיירו מן הלבונה דחזיא להריח ואגב לבונה מטלטל המחתה:

תרכום. מן ארגז של עץ:

גו סדרא רובא. בבה"מ הגדול ולא מיחה בידן דהוה מסופק הלכתא כמאן או דסובר כר' אמי:

עד ג'. שיש בתרכוס שלשה מעלות זו למעלה מזו דינו ככסא ומותר לטלטלו:

ומיכן ואילך. דהיינו יותר משלשה מעלות הרי הוא כסולם ואסר לטלטלו:

מאן דשרי. לטלטל תרכוס כר"ש אתיא:

משוקעת בטיט. שמותר לטלטלו שהגומא שבטיט עומדת ואינו מזיז העפר שבצד הגומא ואינו סותם הגומא:
ודכוותה מותר להחזירו. שאינו כמו חופר גומא שהרי עומדת היא:
אף אנן תנינן. במתני' דפ"ק דכלאים הטומן לפת וצנונות תחת הגפן בזמן שמקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום שביעית וכו' וניטלין בשבת משמע אפילו לרבנן והיכי דמי אלא ודאי במשוקעת בטיט איירי דשרי אפי' לרבנן וכר' אילא:
דר"ש היא. מתני' דכלאים דמותרת ליטול בשבת כר"ש אתיא ולא כרבנן וליכא לסייע לר' אילא:
מפני שכובשת. חריץ הנראה בהילוכו לא ע"י חפירה הוא אלא כובשת ודורסת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשה מקומה נמוך אבל אינו זז עפר ממקומו הרי שלא הוציא ר"י במתני' אלא עגלה של קטן ולא כסא שמשוקע בטיט:
לענין שבת איתאמ'. הא דאמרי' עד ג' ככסא כדפרישית:
לענין חזק' איתאמ'. דעד ג' לא הוה חזקה לסולם יותר מכן הוה חזקה לסולם:
לענין טומאה איתאמרת. דעד ג' הרי הוא ככסא ומקבל טומאה במדרס הזב:
מנורה קטנה. אבל גדולה לא מפני שאדם קובע לה מקום מפני כובדה:
ופריך ולא כלי הוא. המנורה ופשיטא שמותר לטלטלו שהרי כל הכלים שבבית מוכנין הם:
תיפתר. דברי ר"י:
שלקחה. להמנורה לסחורה למכרה ולא לשמש בה בתוך ביתו:
או שבאת. המנורה בתוך ביתו ע"ש עם חשיכה ולא היתה מבע"י:
ולא ש"מ כלום. שמותר לטלטלו לכך איצטריך דר"י:

הלכה ח

מתני' **לקבל ניצוצות**. מפרש בגמ' טעמא מאי:
ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה. ואי שרית ליה מע"ש אתי למעבד הכי בשבת והא דלא חיישי' הכי בשאר דברים כגון מצודות חיה ועוף ודומיהן שאני הכא כיון דממילא הוא לא חשיבא להו מלאכה:
גמ' **ה"ג הכא אמר נותנין כלי וכו' והכא את אמר אין נותנין**. וקשיין אהדדי מ"ש שמן מ"ש ניצוצות:
ומשני כאן שיש לו צורך בשמן. ואי אפשר לנערו מהכלי נמצא שמתבטל מהיכנו:
וכאן אין לו צורך בניצוצות. שיכול לנערן מן הכלי ולא מבטלו מהיכנו:

דר"י היא. בפ' כל כתבי הקודש תני עושה מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה ר"י אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים שאין יכולים לקבל האור והן מתבקעין ומכבין הדליקה הרי דס"ל גרם כיבוי אסור:

ה"ג אר"י הוינן וכו' מה פליגון רבי יוסי ורבנן. וה"פ סברוהו למימר הא דפליגו ר"י ורבנן בפ' כל כתבי:

בשעשה מחיצה מכלים. שיש בתוכן מים שאינו מכבה עד שיבקעו הכלים:

אבל עם עשה מחיצה של מים. כגון מחיצות שלג וברד דכ"ע לא פליגו דאסור:

מן מה דמר. מהא דאר"ש וכו':

הדא אמרה. מכאן מוכח אפי' עשה מחיצה של מים מחלוקת דהא כשנותנין כלי של מים לקבל ניצוצות למחיצה של מים דמי ואפ"ה מוקם לה כר"י ולא כרבנן:

הדרן עלך פרק כירה

פרק ד

הלכה א

מתני' **במה טומנין**. הבא לסלק קדרה מע"ג הכירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל מה הוא הדבר המוסיף ואסר:

גפת. פסולת של בית הבד של שמן או של שומשין שהוא כנוס יחד וחם מאוד:

ולא בחול. מפר' בגמ' לחין. יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין:

זגין. פסולת של יקב יין:

מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלואים:

גמ' **לפי שהדברים הללו**. דאוסר במשנתינו לטמון בהם:

רותחין ומרתיחין. דברים הנטמנים בהם:

והוא נוטלן. וחיישינן שמא יטול אותן מתוכן ויתנם בתוך ידו שיצטננו עד שתנוח הרתיחה:

ומחזירן. שכל זמן שלא נתן ע"ג קרקע מותר להחזיר בדבר שהיה טמון בתוכו א"נ יחזור ויכסה אותן:

והן מוסיפן רתיחה בשבת. הלכך אסרו חכמים לטמון בהן בע"ש:

קופה מטה על צידה ונוטל. שמא יטול ואינו יכול להחזיר הרי דעשו חכמים תקנה כדי שיוכל להחזיר ה"נ עשו חכמים תקנה שלא יטמין בדבר המוסיף הבל כדי שיוכל להחזיר:

ופריך וכרבנן דתמן דאמרין אם היתה יורה. אפי' בדבר המוסיף הבל מותר להחזיר מ"ט אסרו בדבר המוסיף הבל ל"א דסברי דביורה אפי' ר"א בן עזריה מודה דמותר להחזיר למה אסרו בדבר המוסיף הבל:

ותמן תנינן. בס"פ במה מדליקין:

הא אם חשיכה אסור לטמון. אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל וטעמא מאי כי היכא דמותר להחזיר יהא מותר להטמין בו בתחלה א"נ כיון שחשיכה ליכא למגזר שסתם קדרות בין השמשות רותחות הן ונחו מבעבוען. וכיון שנחו שוב אינן רותחין:

מפני ביטל בית המדר'. אסרו לטמון עם חשיכה שכך היה מנהגם לכנוס לבית המדרש ע"ש עם חשיכה וכן הוא בפ"ק דסוטה שדרשו בלילי שבת:

א"ר בא. לכך אסרו לטמון עם חשיכה:

מפני החשד. שיאמרו שבישל הקדרה עם חשיכה:

לטמון שלג וצונן. שלא יתחממו מחום השמש מפני חשד ליכא ומפני ביטול בית המדרש איכא:

אסרו טמינה. להטמין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסרו א"נ בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת עצמה משום כירה והיינו שמא יטמין בכירה שיש בה רמץ ויחתה בגחלים:

מפני כירה. גזירה שמא יטמין בכירה ופליג אהא דאמר לעיל שאסור מפני חזרה:

אסרו כירה. גרופה וקטומה:

מפני טמינה. שמא יטמין בכירה שיש בה רמץ וגחלת ויחתה בגחלים בשבת:

שהבלה ממועט. שהיה הסיקו מעט כמו תנור שהסיקו מועט:

אסרו תבשיל שמבשל כל צרכו. להטמין לשהות דלא שייך למגזר בי' שמא יחתה:

חזרו והתירו חמין. בין לטמון בין לשהות:

אין טומנין ברמץ. היינו אפר חם וחיישינן שמא יהיה בו גחלת ויחתה בהם בשבת:

אפר שצנן. דלא שייך ביה שמא יחתה מותר להטמין בו ואינו מוסיף הבל:

והוות מעלה. לפניו על שלחנו:

היך איתעבידא. במה טמנת את התבשיל:

ה"ג כמרא בגיפתא. וה"פ טמנתי אותו בגפת:

כמרא. ל' מכמר ול' חימום כמו בישלי כומרא:

לא תהא עבדת כן. דהא תנן ולא בגפת:

אלא. הטמן המאכל בתוך הקופה ותן הקופה על הגפת דה"ל דבר המפסיק ושרי:

בהדא. בדבר זה פליג ר"ח:

הגפת מלמטן. תחת הקופה והתבן בתוך הקופה א"נ שהתבן מפסיק מכל צידי הקדרה:

אסור ומודה בה ר' ינאי. דאסור הרי שר' ינאי אוסר אפי' בגפת תחת הקופה:
אכן בעי. אלא הא קמיבעיא לן:
בללן מה הן. כשבלל דבר שאין טומנין בו בדבר שטומנין בו מהו אם הוא מותר או אסור דכשהן נבללין ומעורבין מעכב טפי החום משמפסיק התבן או הקופה במקום אחד בפני עצמו:
בשלא רבת רקבוביתן. שלא נתרבה הרקבון דמה שנרקב מוסיף הבל:
אבל אם רבת רקבוביתן אסור לטמון בהן. ודוקא שהנרק' הוא הרוב אבל אם שאינו נרקב ונרקב שוין שרי שמעינן אם בלל דבר המוסיף עם שאינו מוסיף אזלינן בתר רובא ואם דבר שאינו מוסיף הוא הרוב שרי:
תמן תנינן. לקמן פ' השואל:
מטילין. את המת על החול:
בשביל שימתין. שיצטנן ולא יסריח מחמת החום שמעינן שהחול מקרר וקשיין אהדדי דבמתני' תנן ולא בחול אסור להטמין ש"מ דחול מוסיף הבל:
ומשני ההן חלא. החול הזה:
מירתח. דבר שהוא רותח מחממו:
ומיצן. ודבר שהוא קר מקררו יותר:
ההן תבן. התבן הזה בעל פקדון הוא כמו שנותנים לתוכו מחזירו ואינו מוסיף לא חמימות ולא קרירות:
כל דבר שמרחיקין מכותל חבירו. כמו ששנינו בפ' לא יחפור:
אסור לטמון בו. דמוסיף הבל:
מן מה וכו'. כלומר גם בהיפך איכא למילף ממה ששנינו כאן דמותר לטמון בו שאינו מוסיף הבל א"צ להרחיק מן הכותל:
ליידא מילה. לאיזה טעם אסרו:
לא מפני המוץ. ודאי מפני המוץ שבתבואה מקלקלת הכותל מפני החום והכא אמרינן דטומנין בפירות וקשיא אדר' יוסי:
אר"ח. אין הטעם מפני שמקלקל הכותל אלא לכך לא יעשה אוצר תבואה מפני שמרגיל העכברים לבית:
ניתני לא יעשה שום אוצר. דתחת כל האוצרין דרך עכברים לבוא:
הוי יאות קש ר"ח. פי' הרי שפיר הקשה רבי חגיי לרבי יוסי:
אלא שהן עושין חלודה. מעלין עפר תיחוח ומקלקלין יסודות הכותל אבל אין מרתיחין הלכך מותר להטמין בהן:

תיפתר. תפרש הא דתני אין טומנין בסלעים היינו סלעים של כסף שהן מחממין:
מאן דמר טומנין בשל זהב ושל נחושת. שהן אינן מוסיפין הבל:
לא סוף דבר לחין. הא דקתני במתני' בזמן שהן לחין אין הכוונה לחין מחמת עצמן:
אלא אפי'. היו מתחלה יבישים ונתלחלחו במים הרי הם לחין ואסורין:
מן אילין מוכין. כלו' ממוכין מוכח דאפי' לחין מחמת דבר אחר אסור:
ומוכין לא כיבישין הן. דלחין מחמת עצמן היכי משכחת להן אלא ודאי אפילו לחין מחמת דבר אחר הרי הן כלחין:
ההן דכמר איידה. האי מאן דמטמין בהדה כלומר בהנך דתני במתני' דמטמין בהן יבשין ולא לחין:
צריך מחסרתי' ציבחר. צריך שיראה שלא יהא הכוס או הקדירה מלאה:
דהוא אתי וכו'. שאם יבא ליתנה לתוכה ישפוך מעט על הצמר ויהיו לחין ומרתיחין להמאכל:
תמן תנינן. בכלים פרק תשיעי:
וכן בגפת. פסולת של זיתים לאחר שהוציאו שמנן:
חדשה. תוך י"ב חודש:
ישנה. לאחר י"ב חודש:
טהור. שכבר כלה הלחות שבו והרי הם כעצים א"כ בגפת לאחר י"ב חודש מותר לטמון:
אבל רבת רקבוביתן. שמה שנרקב הוא יותר ממה שאינו נרקב אסור:
תניי דבית רבי. התנאים שבבית רבי תנו נעורת:
היא הדא היא הדא. פי' ש"מ דנסורת ונעורת מין א' הן:

הלכה ב

מתני' **שלחין**. עורות כמו והפשיט תרגום וישלח:
ומטלטלין אותן. בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן דחזי' למזגא עלייהו:
ואין מטלטלין אותן. דמוקצות הן לטוות ולארוג:
כיצד הוא עושה. זה שטמן בהן כיצד יטול קדרתו הואיל ואסור לטלטלן שהרי הוא טמונה כולה בהן:
נוטל. כיסוי של קדרה שיש תורת כלי עליה ואע"ג שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות הקדירה ות"ק לא איירי אחר שנטל הכיסוי מה יעשה אם יקח התבשיל משם או יסלק הקדרה מן הקופה ומש"ה פליג ראב"ע ורבנן דר"א סבר מטה הקדרה ונוטל התבשיל מה שצריך לו ומניחנה לערב שאם יטלנה משם לא יוכל

להחזירה דשמא המוכין שמכאן ומכאן יפלו ואתי לטלטולינהו הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה ורבנן בתראי לא חיישי להכי:

גמ' **הדא דתימר**. דטומנין בשלחין:

בנתונין אצל בע"ה. הוא דמותר לטלטלן שאין עומדין לממכר ולא קפיד עלייהו כי מינטפי וחזי למיזגא עלייהו:

אבל בנתונין באפותיקי. שעומדין למכור וקפיד עלייהו ולא למזגא קיימי אסור:

לא בדא. אין הדין כן אלא אסורין:

אפותיקי. מערכת גדולה שעורכין ומושיבין להקצותן לסחורה בין של בגדים בין של צמר בין של עורות ושאר דברים:

ה"ג פורסין מחצלת של שיפות ע"ג לבנים. וכ"ה במכשירין סיפא של לבנים והן מחצלות של לבנים וה"פ פורסי מחצל' ע"ג לבנים שלא יפלו עליהן מים קודם בישול' ויפסדו א"נ אף לאחר גמר בישולם וכדי שיקבלו סיד ולא אמרי' הואיל והן עצמן מוקצין אף הכלי לא ינטל לצורכן:

ה"ג ר"ש בי ר' ינאי:

אני לא שמעתי מאבא. מרבי ינאי דין זה רק אחותי אמרה לי משמו:

אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין הכלי לצרכה דאינו לצורך דבר הניטל:

כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל:

ובלבד שלא יהא הכלי נוגע בגופה של ביצה. כיון דהנחת הכלי אינו אלא לצורך דבר המוקצה לכך אסור אפילו הנגיעה א"נ לפי שהביצה סגלגלת ואי אפשר שלא ינדנדה בנגיעה:

מה כרב כשמואל. כלומר הניחא לרב דאמר לעיל פורשין מחצלת ע"ג לבנים בשבת וכן לשמואל דאמר כופי' עליה את הכלי אלא לר"ש בר רבי קשיא ל"א דמפרש בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים היינו ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה ואיכא צינה ואיכא דבש משמע דוקא משום דבש שהוא דבר הניטל הוא דשרי לפרוש הא בלא"ה אסור וקשיא לרב ושמואל:

ומשני כאן מלמעלן. בפורס הסדין ע"ג הנחיל מודה ר"ש ברבי דשרי דיכול ליטלו בכל שעה שירצה:

כאן מלמטן. בביצה אינו אוסר אלא שלא יתן הכלי תחת הביצה וללישנא בתרא כאן מלמעלן ואיכא היכירא טפי שנוטל לשם דבר שאינו ניטל אסור כאן בביצה שהוא נותן מלמטן שרי:

חפי לסוטות. שיני מפתחות של ספינות. סוטות ספינה בלשון ישמעאל:
ה"ג בביצה מצדתה הוויין פריסין והוויין משתרפין גו שמשא. וה"פ מצודות היו פרוסות והיו שרופין מן השמש ושאלו לרב אם מותר לטלטלן:
ה"ג וא"ל אסור ליגע בהון חשבון עליהון מיתנינון תחות ראשיכון ושרי וכו'. וה"פ אסור ליגע בהן אע"פ שמתקלקלים ואפי' מחמה לצל אסור אא"כ שחשבו עליהן מע"ש שיתנו המצודות תחת ראשן לישן עליהם שרי לטלטלן דהו"ל כלי שתשמישו להיתר:
כלונסיות. עץ ארוך כמין קנה של רומח:
לסידרא דבר עונא. בית המדרש של בר עולא:
דהוה רבעא תמן. שהיה שם לוח של עץ:
צבר של קורות. קורות צבורות זו ע"ג זו:
שלחה הוה. אומן לעבד עורות:
ראשי גיזיות. הצמר שנשתייר לאחר הגיזה דה"ל מעשה כל דהו שרוצה לישב עליהן:
אפי' מלן. הוא קשירה רחבה אם עשאה מע"ש דיו ומותר לטלטלן בשבת:
מלן. כמו מללן כדאיתא במ"ק הקורע מתוך המלל:
חריות. ענפים קשים כעץ משהוקשו שדראו' של לולבין ונפלו עלין שלהן קרי להן חריות:
שגידען. שקצצן:
לאהלין. לכסות בהן או לקני' הנצרכי' לאהל:
צריכות קישור. קודם שבת להוכיח שלישיבה עומדים ואז מותר לטלטלן:
קישורים דרב. כשקצץ לאהלין צריך שיקשור כל הקוצין שבחריות:
בכלים. כשקצצן לשכיבה:
עד שיהיה להן תואר כלי. ואפילו בקישור כל דהו סגי:
אם אומר את וכו'. פי' דאין לומר דבעינן גם לשכיב' עד שיקשור כל הקוצין:
אין מעשה גדול כזה. ואיך יחמיר רבב"ח כל כך:
עריבת הירדן. פי' ספינת הירדן:
למה היא טמאה. דהא שאר ספינות טהורות דכתיב דרך אניה בלב ים ודרשי' מה ים טהור אף ספינה טהורה:
מפני שממלאין אותה פירות וכו'. נמצא שהיא מיטלטלת מלא וריקן דהא כל הכלים איתקשו לשק וסתם ספינה אינה מיטלטלת מלא וריקן וזו הואיל ומיטלטלת מלא וריקן טמאה:
הרי נדידייא דאשקלון. ספינות של אשקלון שממלאין אותן פירות ומוציאן מן הים ליבשה ומן היבשה לים ולא שמענו שהם טמאות:

שנייא היא. שאני הני דאשקלון שאין מוציאין כולן לחוץ אלא מקצתן בים ומקצתן ביבשה:
בחרו לכם. שיטלו ביד דמחשבה לחוד לא סגי מיהו במעשה כל דהו סגי אע"ג דאין האבנים עומדות לישיבה כי היכי דסגי לרבב"ח אפי' גידען לאהלין בקישור כל דהו וכדאמר ר' חזקי' לעיל:
עד שיקרדם. צריך שיסתת האבנים ואז ניכר שלישיבה צריך אבל בבחירה לחוד לא סגי:
עד שישפשף. היינו לאחר שסיתת האבנים דרך לשפשפן בקורנס וזהו גמר מלאכתן:
עד שיחשיב. במחשבה לחוד סגי:
אשכחת. פי' נמצא כללי שמועה זו:
ה"ג רבי אבא בר חנה. דאמר לעיל עד שיהיה להן תורת כלי וכדפי' ר' חזקיה ור"י נמי אמר הכי ואף ר' יונתן הוא דאמר משמיה דר"ח בן אנטיגנוס כרבב"ח:
חדא. בשיטה חדא קיימי:
רב ור"ז ור"י בר"י חדא. כולהו ס"ל אם חשב לדבר האסור צריך מעשה רב ונראה שתיקונו לישיבה:
ציפוראי וכו' חדא. דס"ל במחשבה לחוד סגי:
חברייא. דמחמירין שצריך שיפשוף:
לית להון זוגא. דסובר כותייהו אין בכולם שמחמיר כל כך:

הלכה ג

מתני' **לא יכסנו משתחשך**. שאין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזרה שמא ירתיח:
ממלא הקיתון. של צונן:
ונותן לתוך הכר. כדי שתפיג צנתו:
גמ' **נטלו מבעוד יום**. כלומר פשיטא אם נטלו מבע"י וכו':
נטלו מבע"י וקדש עליו היום. מהו מי אמרינן דה"ל כמטמין בתחלה או לא:
אם נתקלקלה הגומא. שהיתה טמונה בה אסורה להחזיר:
ומכירה. שהיה נתון בו ליתנו לכירה אחר שרי:
ה"ג והייתי מעלה לו חמין:
מדיוטי עליה:
וה"ג ומר ר' ירמיה בי ר"ש וה"פ אר"י בר"ש:
מכירה לטמינה. ליטול קדירה מכירה וליתנה לתוך גומא שהיתה קדירה טמונה בו אסור:

מטמינה לטמינה. כגון מטמינת כסות לטמינת פירות והדומה לו:
צריכה. מבעיא לן:
נתגלה. הקדירה הטמונה:
נתגלה מבע"י וקדש עליו היום. מהו מי אמרינן דה"ל כמטמין בתחלה בשבת ואסור או לא ולא איפשיט':
כמה יהא עליהן. מכוסה ויהא מותר להוסיף בכיסוי:
אפילו מפה. מונחת עליהן מבע"י מותר להוסיף כסות וכלים משחשיכה:
ובלבד. שיהא מכוסה בדבר שהוא מועיל לשמר תומו:
אר"ח. אין צריך להיות דבר שהוא מועיל שהרי אין לך דבר שמכסין בו שלא יהא מועיל ופליג אדר"ז:
יאות. שפיר קאמר ר"ח:
אלו נוטל סמרטוט. והוא בגד בלוי ונותנו ע"ג ראשו בשעת הקור וכי אינו מועיל לו שלא יצטנן ראשו ה"ה ה"נ מועיל לקדירה:
אין טומנין לא שלג ולא צונן. בשביל שתפיג צנתן דגזרינן אטו הטמנה דחמין:
על הדא קדמייתא. פי' פריך על הת"ק ממתניתין:
אלא כר'. אתיא מתניתין דרבי מתיר ולא כרבנן:
ומשני כאן לשעה. הא דמתיר במתניתין ליתן תחת הכר או הכסת לשעה מועטת ולא מיחזי כהטמנה:
כאן לשהות. הא דאסרו חכמים בשנתנו לשם להיות שם זמן רב ומיתזי כהטמנה ואסור:
הדרן עלך פרק במה טומנין

פרק ה

הלכה א

מתני' **במה בהמה יוצאה וכו**'. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא בי' בהמה הוי תכשיט ואורחה ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי:
בחטם. זמם של ברזל ונוקבים חוטמו ומכניסים אותו בתוכו:
ולובדקים בפרומביא. מפרש בגמרא:
בשיר. כמו אצעדה סביב צוארו וטבעת קבוע בה ומכניסים בו רצועה או חבל ומושכים הבהמה:
וכל בעלי השיר. כגון כלבים ציידים וחיות קטנות שנותנין שיר לצוארם לנוי:
ומזין עליהן. במקומן כמו שהם בצוארי הבהמה אם נטמאו:

וטובלין במקומן. מכניסין בהמה למים להטביל את השיר ואף על גב דטבעת וכלי בהמה לא מקבלין טומאה כיון שדרך בני אדם לשום ידיהם בין טבעת הבהמה וצוארה כדי למשכה במקום שירצה הלכך הוי ליה כטבעת אדם:

גמ' וסימנא לארבע בהמות היוצאים באפסר הם אלו הנזכרים בפסוק זה וכן תהיה וגומר:

על שם לובים וכושים במצעדיו. שהוא חמור הבא ממדינת לוב:

חמור סלק. חמור שיכול לעלות במים ולשוט בו ואמבטוס על שם אמבטי שרוחצין בה ל"א חמור שגדל ועלה כגמל:

גרים הבאים ממדינת לוב. אם הם כמצריים ממש וצריכין להמתין ג' דורות מלבא בקהל כדכתיב לא יבא מצרי ואדומי וגו' דור שלישי יבא להם בקהל ה' או מותרים מיד:

מן מה וכו'. מהא שאנו רואין האי פול המצרי כשהוא לח קורין אותו לובי וכשהוא יבש קורין אותו פול מצרי:

הדא אמרה. ש"מ גר מלובי כגר מצרי הוא וצריך להמתין ג' דורות:

הלכה כדברי תלמיד. דהיינו שהלכה כר' יהודה דאמר אין חוששין לזרע אב אבל חכמים אומרי' כל מין פרדות אחד הן וכולן מותרין שבשניהם שני הצדדין ומייתי לה הכא דלר' יהודה לא הוו אלא תלתא דפרד או בכלל חמור או בכלל סוס הוא אבל לרבנן מין בפני עצמו הוא:

כמה דתימר לענין איסור. דדוקא הנך ד' יוצאין באפסר ולא שאר כל הבהמה דלא הוה לגבי דידהו נטירה וה"ל משוי הכי נמי לענין היתר שאר כל הבהמה שוין ויוצאין בפרומביא אע"ג דלא צריכא ליה דכל נטורותא יתירא לאו משוי הוא:

ופריך ולא כן תני תכשיטי בהמה. כגון שיר של בהמה:

טהורין. דתכשיטי אדם כתיבי בפרשה:

בעשויין להנותן. שעשויין לנוי אדם מתחלה ונטמא ובעודו בטומאתו נתן אותו לבהמה וצריך להטבילו מטומאתו הראשונה שלא יגע בטהרות ל"א ה"ג להנגותן וה"פ שעשויין להנהיג הבהמה וה"ל תשמיש כלי אדם הואיל ואדם מושך בהן וכדפרישית במתני' ופריך ואינו עושה חריץ. כשמושך הבהמה ואיך תני במתניתין ונמשכין בשיר בשבת:

אלא כר"ש. דסובר דבר שאינו מתכוין מותר:

דלת. הנגררת ע"ג הארץ:

קינקילין גורר. הוא אבן שיש בו נקבים ועשוי במקום חלון שיכנס בו האור ויש שנועלים בו ומעמידי' אותו במקום דלת כנגד הפתח:

פותח ונועל בו בשבת. ואיירי בקשורים ותלויים דלא מיחזי כבונה שמעינן מהא דמותר לגרור דבר כבד על הארץ דכיון דלא מתכוין שרי:

ותני כן. ותניא נמי הכי:
תמן תנינן. בפרק במה אשה:
לא תטבול בהן. ברצועות שבראשה עד שתרפם:
וכא. וכאן אתה אומר ומזין. עליהן וטובלין במקומן:
כאן. בשיר איירי ברפויים והמים נכנסים בו:
כאן. בפרק במה אשה איירי באפוצים שהן דחוקים הלכך אסור להטביל בהן עד שתרפם:

הלכה ב

מתני' **מרדעת**. שמניחין על החמור כל היום לחממו:
שהוא קשורה בו:
מפרש בגמרא:
זכרים. אילים:
לבובים שחוזות וכבולות וכבונות. מפרש בגמרא:
צרורות. דדיהן צרורות פעמים ליבש שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד ויתעברו או יהו שמנות לאכול ופעמים לחלב לשמור חלבן שלא טף לארץ וקושרין להן כיס בדדיהן:
רבי יוסי אוסר בכולן. דמשוי הוא:
חוץ מן הרחלים הכבונות. שהוא שמירת צמרן שלא יטנף וה"ל תכשיט:
יוצאות צרורות ליבש. ר"י סובר כת"ק ולאו משוי הוא ומיהו ליבש דמיהדק שפיר דליכא למיחש דלמא נפל ואתי לאתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן:
גמ' **בקשורה לו מע"ש**. דה"ל מלבוש החמור אבל באינו קשורה לו מע"ש הוה משוי:
מגופתיה. שם מקום:
ה"ג אלא נהיג בקלסטירין. וה"פ נהיג אפי' בקלסטר והוא סל מלא שעורים שתולין בצואר בהמה ופיה נתון לתוכו ואוכלו ותענוג בעלמא הוא שלא תטרח לשוח צוארה לארץ ואותו סל היה קושר לפי הבהמה בשבת וכ"ש שהיה קושר המרדעת על החמור בשבת:
קושרין אותו באבוס. ראשו האחד בפרה והשני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא:
ולא נמצא משתמש בצדדי הבהמה. כשקשור החבל בפרה ומייתי לה הכא לתרץ הא דהתיר רב לקשור המרדעת והטרסקל אפילו בשבת וכדמסיק לתרץ לברייתא כן מתורצים דברי רב:

תיפתר. שקושר בפרה קשר שאינו של קיימא:
אמר רבי יוסי. וכי יש חילוק לעניין צדדי בהמה אם הקשר של קיימא או לא הרי מ"מ הוא משתמש בצדדי הבהמה:
תיפתר. הא דמתיר לקשור בפרה אתיא כרבי שמעון בן אלעזר:
ה"ג דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש בצדדי האילן בשבת.:
היא צדדי בהמה היא צדדי אילן. כלומר כי היכי דמתיר ר' שמעון בן אלעזר בצדדי האילן ה"נ מתיר בצדדי בהמה:
קיימתיה וכו'. פירוש הך ברייתא דהתם ל"ק דאיכא למימר דכרבנן נמי אתיא והא דמתיר לקשור בפרה לאו בפרה עצמה איירי אלא בקושר בחבל הקשור בפרה מערב שבת ולא הוה צדדי בהמה אבל רב ודאי כרבי שמעון בן אלעזר ס"ל:
מכורסנין. עור מעובד:
והוא מתריס כנגד חיה. שדרך הזאבים שטורפין הבהמות מכנגד לבן נמצא העור הזו מגין עליהם:
מעתדן. מוכנות שיעלו עליהן הזכרים:
שית זונה וכו'. נוטריקון שוזות:
ה"ג מאן דאמר שחוזות כמא דתימר אין משחיזין וכו'. פי' שהם חדודות:
כבונות למילת. לעשות מצמרו כלי מילת שהן לבנים ורכים ביותר:
כבולות שלא יעלה עליהן הזכר. לשון כבלי ברזל דהיינו קשורות:
ויקרא להם. בכ"ב עיר שנתן שלמה לחירם משתעי קרא:
ארץ שאינה עושה פירות. ולכך כתיב ולא ישרו בעיניו:
ה"ג תני עזים יוצאו' צרורות ליבש אבל לא לחלב משום רבי יהודא בן בתירה אמרו כך הלכה אבל מי מפיס איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מכירים אחד זה ואחד זה אסור. וכן הוא בבבלי:
יאות וכו'. שפיר קאר"י בן בתירה דמי מפיס:
ומה טעמון דרבנן. היינו ת"ק דריב"ב כיון דסתמא תני נקט לשון חכמים:
משום מי מיפוס. נקט הכי לאפוקי מדר' יוסי דמתני' דאוסר שניהם מדינא:

הלכה ג

מתני' **מטולטלת וכו'**. כולה מתני' מפרש לה בגמרא:
גמ' **כהדא כיפה**. פי' כצעיף הלזו של אשה שמכס' בה גבות עיניה כך המטולטלת מכסת הגמל:
עקוד בידו אחת וכו'. אחד מן הידים וא' מן הרגלים כובל יחד:

רגול בשתי רגליו. שקושר שתי רגלים ביחד:
יצא לעשות מלאכתו בשבת. למכור סחורתו בשוק בשבת:
לכלאים נצרכה. הא דקאמר אבל מכניס חבלים לתוך ידו לענין כלאים איתמר כגון שהיו החבלים של צמר ושל פשתן וכי כריך להו הוו כלאים וידו מתחממת באחיזתן וקסבר דבר שאין מתכוין אסור ותני ובלבד שלא יכרוך ויקשור בשתי תכיפות:
מידו אסור. אם החבל יוצא מתחת ידו טפח למטה אסור דדמי כמי שנושאה בידו ולא מתחזיא שהיא מאפסר הגמלים וגם שהוא שלא לצורך וה"ל משוי:
ומצואר בהמה. אם הרצועה מצואר בהמה למטה מותר:
ה"ג שאין לבהמה משוי בשבת. וה"פ אע"פ שהוא שלא לצורך הבהמה מותר:
כרוך אל צואר בהמה. הרצועה סביב צוארן:
אסור. דלנוי לאו אורח' הוא:
משולשל מצואר בהמה שרי. שמושכה ברצועה הקבועה בטבעת השיר מותר:
וחורנא מחליף. ואידך מ"ד מחליף מצואר בהמה אסור ומידו מותר:
משום משוי בשבת. שנראה כנושא משוי וכדפרישית:
מפני שאפשר. שלפעמים צריך גם לזה החבל שיוצא מתחת ידו שלפעמים הבהמה מתרחקת יותר מדאי והוא אוחז החבל בראשו ממש:
שהוא מצווה על שביתת בהמתו כמוהו. ומצווה שלא ליתן עליה משוי בשבת וזה החבל שמשולשל אין בו צורך כלל ולאו נוי הוא ואסור:
טפח מידו לצואר בהמה. שהרצועה תלויה בין ידו לצואר בהמה אסור:
ואיזו היא שהוא מותר. במתניתין אבל מכניס חבלים לתוך ידו ומושך משמע דלפעמים איכא היתירא:
מאן דעביד טבאות. מי שרוצה לעשות הטוב והישר:
נגיד ליה. מושך הבהמה כמו שעושים לסוס בשעה שסורקים אותו במסרק ל"א כמו שעושים לסוס של ישמעאלים או לסוס של גזלנים שכורך החבל על צואר הבהמה ותוחב ידו לתוכו נמצא שאינו יוצא מתחת ידו ולא מצואר הבהמה ולא בין ידו לצואר הבהמה ולא כלום:

הלכה ד

מתני' **בזוג**. אישקליט"א:
אע"פ. שחללו פקוק במוכין שאין העינבל שלו מקשקש להשמיע קול:

עגלה. כגון קרון קטן שעושין לו תחת זנבו שראש זנב אותם האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרט ונשחת ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו כשהוא הולך והזנב קשור עליה:

קופר. שרץ הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הריצו"ן וקושרי' עורו בדדי הפרה שלא יינקוה שרצים:

ולא ברצועה שבין קרניה. מפרש בגמרא:

גמ' **אבל מטיילי וכו'**. אבל הולך החמור במרדעת בחצר:

אף לענין אוכף. נמי הדין כן שמותר להלוך בו בחצר כדי לחממו:

בשביל לחממו. אם הוא מצער מחמת צינה:

אבל לא יקשור המסרוכי. פוטרא"ל שנראה כמי שרוצה להטעינ' משאוי:

רצועה תחת זנבו. פושל"א שנותנין שם שלא תרד האוכף והמשוי על צוארה כשהי' יורדת לעמק והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על ההרים:

מנן אילן מילייא. הא דתנן מטיילת במרדעת בחצר הוא מאלו הדברים דתנינן בהו שהלכות שבת כהררים התלויים בשערה ואין להם על מה שיסמכו:

ואת אמר הכין. כלומר ואיך אתה מיליף מניה אף לאוכף:

ויתיביניה. כלו' וקשיא אהך ברייתא דתני בה שיוצא במרדעת תני נמי שיוצא בקשוטין שעל גבי שבר בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרין אותו שם והן מעמידין העצם שלא ינוד אנה ואנה עד שמתחבר:

מה בין סולם. דאוסר במתני' לקישושות. דמתיר בברייתא:

ומשני סולם יש בו ממש. חשוב ליה וגזרינן דלמא נפיל ואתי לאתויי:

קשושות אין בהן ממש. לא חשיבי ולא גזרינן:

לאגד שע"ג המכה. דלכ"ע מותר לצאת בה ובקישושו' פליגי תנאים:

תניין אינון. תרי תנאי הן:

מ"ד יוצאין בקישושית יוצאין באגד. וכו'. ולא קשיא קושיית ר' אבדימי:

מפני שהוא עושה חרוץ. בעגלה וסובר דבר שאין מתכוין אסור:

כיפה של צמר. שטובלין בשמן ונותנין עליהן לאחר שנגזזו כדי לחממן עד שיגדל צמרן:

עיקר. הוא שורש עשב ששמו יחניב"ה שנותנין בחוטמה כדי שיפלו התולעים שבראשה:

שאסור לבהמה לצאת בקמיע מומחה. דעשב זה לקמיע מומחה דמי ואסורה לצאת בו:

אין בבלייא. יפה אתה אומר שקמת על האמת ודברי ר"י עיקר שהוא כיפה של צמר ולר"ז קרי בבלייא שעלה מבבל:

בר נירא. עול קטן שמנהיגים לעגל בצוארה:

פנקסה. לוח של עץ:
שרתיעה. כמין שפוד עושין תחת צווארו שלא יכוף:
גימון. ל' איכוף הוא:
גימול. לשון הרגל הוא:
להימשך בה. ברצועה שבין קרניה אסור' לצאת:
אם היתה. קרן הפרה חקוקה שתהא הרצועה קבועה בה שרי לצאת באפסר אבל בקשירה בעלמא לא:
לא תנינן. במתני' אלא הנאקה יוצאת בחטם. אבל שאר כל הבהמות אין יוצאין במה שהוא להם לנטירא יתירא אפי' במה שהוא חקוק בגופה דומיא דחטם שבאנקה:
יוצא בפרימביא. דלאו נטירותא יתירא היא ולא חשיב משאוי:
בסוגר שלו. קולא"ר של חבל כדמתרגמינן ויתנהו בסוג' בקולרין:
אם להכות בו. כדי להכות הכלב בסוגר שלו אסור דהא משוי הוא:
שלא לאכול אפסרו. שהאפסר הכרוך על צוארו נכנס לתוכו ואוכל את בשרו נמצא שהסוגר הוא לצורך נטירת הכלב ומותר:
הלכה היה מלמד ר"א ובא. אבל לא הורה כן וכ"ש דלא עשה מעשה כשמעתתיה:
ה"ג בביצה פ"ב ר' יונה בוצרייא בעא אם הלכה היה מלמד ובא הדא היא דתנינן שלא ברצון חכמים. וה"פ ואיך אפשר לומר שלא עבד עובדא אלא הלכה היה מלמד מאי האי דתנן שלא ברצון חכמים וכי מה רצון שייך בזה הל"ל דחכמים פליגי עליו:
ה"ג בר פזי דברדלייא. והוא שם מקום:
א"ל. חכמים לראב"ע:
או עמוד מבינותינו. שיהא מנודה כמו שעשו לר"א בן הורקנוס או שיעביר הרצועה מעל פרתו:
שהיה מתריס כנגדן. מהכא שמעי' שהיה עומד בדעתו לחלק על החכמים ל"א בלשון בתמיה קאמר וכי כל כך היה ראב"ע מתריס כנגד החכמים עד שהוצרכו לומר לו או עמוד וכו' הרי אר"ח פעם אחת וכו' ופי' זה עיקר:
פעם אחת יצאה. ולא היה מתריס נגד החכמים וצם על המכשול שיצא מתחת ידו:
דחוטרא אשתו היתה. הפרה היתה של אשת ראב"ע ששמה חוטרא דאי אפשר לומר דשלו היתה שהרי הרבה פרות היו לו:
ומניין וכו'. פי' א"כ דשל אשתו היתה למה קאמר פרתו של ראב"ע לכך קאמר כיון דגם אשתו נקראת עגלתו כ"ש שפרת אשתו נקראת פרתו:
תמן. בבבל אמרו:

של שכינתו. של ראב"ע היתה הפרה:
ופריך וכי יש אדם שהוא נענש על עונות שכנתו דכיון דקרי לה על שמו משמע שהעון תלוי בראשו:
קלקלתו תלויה בו. כאלו הוא עשה העון בעצמו לכך נקראת על שמו:
הדרן עלך במה בהמה

פרק ו

הלכה א

מתני' **במה אשה יוצאה**. דהוי תכשיט ולא שייך ביה למגזר דלמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר:
ובמה אינה יוצאה. במידי דהוי משוי א"נ דהוי תכשיט אלא דשייך למגזר ביה דלמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר:
לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שערה:
שבראשה. אכולהו קאי ובגמרא מפרש טעמא:
ולא תטבול בהן. משום חציצה:
עד שתרפם. שתתירם קצת שיהו רפויין ויכנסו המים בהן לשערה:
טוטפת וסנבוטין. מפרש בגמרא וחשובין הן וחיישי' דלמא שלפא ומחויא לחברתה:
בזמן שאין תפורין. עם השבכה שקורין שקופיי"א אבל תפורין ליכא למיחש לאחוויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה:
כבול. מפרש בגמ' לרה"ר. אבל לחצר שרי וכל הנזכרים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברה"ר וחדא גזרה היא דגזור בהם שלא תתקשט בהם בשבת כלל ובכבול התירו שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה:
עיר של זהב. תכשיט שמציירין בה כמין עיר:
קטלא. מפרש בגמ' חותם. צורה לחתום בה אגרת או כל דבר סגור:
ואם יצאה אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזרו בהו דלמא שלפא ומחויא:
גמ' **ע"י שהיא מתרתן וכו'**. פי' לא תקשי טבילה מאן דכר שמה דה"ק מ"ט לא תצא אשה לא בחוטי צמר כו' דאסורה לטבול בהן בחול עד שתרפם וצריכה להתירן שהן חוצצין לטבילת נדה ודלמא מתרמיא לה טבילת מצוה בשבת ותהא מתירתן ושוכחת שהוא שבת ואתי לאתויי ד"א ברה"ר:

בקדמייתא וכו'. בתחלה קודם ששמענו הא דרנב"י היינו אומרים טעמא דמתני' שאין יוצאין בחוטי צמר ופשתן:

ע"י שהיא מתרת את התפר. כשאינה יכולה להסירן מעל ראשה היא פותחת את התפר שהחוטים בתוכו:

ולא הוינן אמרין כלום. מדתני ר' אושעיא אלא ודאי טעמא דמתני' כרנב"י:

חותל של תמרים. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנין לתוכו תמרים רעים להתבשל:

קולע ומתיר. הכסוי בשבת אם הוא קשור בחבל:

ובלבד שלא יקשור. הכיסוי ע"ג החותל:

תמן תנינן. מקוואות פ"ט:

ואלו חוצצין באדם. משום דתני התם ואלו חוצצין בכלים תני לענין טבילת אדם ואלו חוצצין באדם:

ה"ג רי"א של צמר ושל שיער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן שמואל אמר וכו':

לית כאן שיער. בדברי ר"י דאף רבנן מודו דשיער אין חוצצין:

אלא של צמר. שהוא רך פליגי:

הא של שיער. שהוא קשה ד"ה אין חוצצין:

נימא אחת. קשורה ומקפיד עליה חוצצת דמהדקת שפיר ולא עיילו בה מיא וגזרו על מיעוטא המקפיד משום רובא:

שלש אינן חוצצות. לפי שהשיער קשה ולא מיהדק שפיר ועיילו בה מיא:

אחת היא אחת. פי' שקשר אותה שיער בעצמ' היינו אחת אבל אם קשר נימא אחת לחברתה ה"ל שתים ובכלל ספק הוא או לא ה"ל אלא אחת ובודאי חוצץ וכן קמיבעי ליה לענין שתים ושלש אם בעינן משולשי':

זו שהי' וכו'. אשה שהיתה. יורדת לטבול לנדתה:

קושר' שערה. רפויים כדי שלא יציפו ע"פ המים וקושרתן כמו שקושרין זנב הסוס לעברה במים:

וסמיך עלי. ויכולים לסמוך דשפיר למעבד הכי:

מהו לצאת בהנך תיכייא. שהן שרשרות של חוטין עגולות וחלולות:

כן אמרו. חכמים שאסור לצאת בהמייני שהוא אזור חלול וה"ה שאסור לצאת בתיכיי ל"א בלשון בתמי' קאמ' וכי אסרו חכמים לצאת בהמייני הוא הדין מותר לצאת בתיכיי ופי' זה מסכים לבבלי:

מיתן ליברה. ליתן בגד של זהב על הצעיף:

ה"ג בערוך לבדה ול"ג ליברה:
הורי לאילין וכו'. התיר להנך נשים של בית איש ששמו בון שהי' ממקום ששמו תמינא:
טלייה. לטלו' מרגליו' על בגד של משי ששמו פרגזת':
הרי הוא ככסו'. ויוצאין בו ולא חיישי' דלמ' אתי לאתויי:
בזוגין שבכסותו. שהן ארוגין לנוי בכסותו:
אבל לא בזוגין שבצוארו. דלמא נפיל ואתי לאתויי:
בין אלו וכו'. בין זוגין שבצוארו בין שבכסותו:
מקבלין טומאה. דתכשיט נינהו:
אמבולי. עינבל שעושין בתוכו להשמיע קול והוה כלי:
ופריך ואפילו עשו להן עינבל יהו טהורין:
בזוגין שבעריסה. שהתינוק שוכב בתוכה שקורין ווי"ג ותולה בו זוגין לקשקש כדי שישמע התינוק וישן:
תרין אמורין. פליגי בה תרי אמוראין:
מוליך ומביא. העריסה עם הזוגין ובלבד שלא ישמיע את הקול בהולכה ובהבאה:
אם השמיע את הקול. פעם אחת קודם שבת אסור ואם לאו מותר מ"מ מתרווייהו שמעינן דלפעמים עושין עינבל שלא להשמיע את הקול וכיון דעינבל לא משוי להו מנא יהו טהורין:
ומשני תמן. בזוגין שבעריסה מ"מ עשויין להשמיע קול בחול אלא כיון דלא משמיעין בשבת מותר להוליך ולהביא:
ברם הכא. אבל כאן לענין טומאה בזוגין שבצוארו ובכסותו שעשו להן עינבל ודאי להשמיע קול נעשו דאל"כ עינבל ל"ל וכיון דעשויין להשמיע קול ה"ל כלי ומקבלין טומאה:
קובטירא. מין תכשיט כמין נזר והוא ניתן בגובה שבראש במקום תפילין:
צובעין תותבן. מיני תכשיטים הצבועים ומגיעין עד הלחיים:
טבוסה. כיפה של צמר שתחת שבכה שהאשה מתקשטת בו:
כל דבר. תכשיט שהוא טמון תחת בגד אחר מותר לצאת בו:
כן רשב"א אומר. כבול שהיא טמונה תחת השבכה מותר לצאת בה:
שחצניות. גסי רוח הן:
והיא מתירתן. להראותן לחברתה ושוכחת ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר:
תכשיטין. שאינן מלבוש גמור אלא עשוין להתנאות בהן אסור לשלחן ביום טוב:
הא ללבשן. ביום טוב שרי:

ואת הקרקש. כלי שמקשקשין בו לתינוק:
לכסות בהן את הכלים. אע"ג דמלאכתן לאיסור לצורך גופו שרי ה"ה תכשיטין אע"ג דאסור לשלחן מותר ללבשן:
מתניתא אמרה כן. בתמיה הלא ממתניתא מוכח שאסור ללבוש תכשיטין ודלא כר' מונא:
דתנינן. בפ"ק דביצה כל שניאותין בו בי"ט מותר לשלחן:
ומה הדא דתני וכו'. כלומר ורבי בון הא משמע בהך ברייתא שאפי' כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך כלי שמלאכתו להיתר וכ"ש תכשיטין:
ומשני בשיש עליהן תואר כלי. שמלאכתו להיתר בלאו הכי הוא דמתירי' לטלטל אבל בלא"ה לא:
עד כדון תכשיטי' של זהב. הוא דאסור לצאת דחיישינן דלמא משלפא ומחוי דחשיבי מי אסרי' אף תכשיטי' של כסף או לא והרבה פירושים אמרתי בשמועה זו וזה הנ"ל עיקר:
אמרין בשם ר"י אסור וכו'. איכא דאמרי משמיה דר"י דאסור וא"ד משמו דמותר:
אנא ידע רישא וסיפא. אני יודע מה שהיו אומרים שר"י פעמים אוסר ופעמים מתיר:
טליין דקיקין. נערות קטנות היו מתגדלין בדירתו של ר"י והיו יוצאים בתכשיטים של כסף:
אתא. ר"י ושאלו לר"ז:
א"ל לא תאסר. דמוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידין:
ולא תישרי. דמדינא אסור:
אין רואין במראה. לפי שהרואה במראה אינו צריך אלא לתקן שערות ראשו וזקנו וחיישינן שמא יראה נימין המדולדלות שאינן שוות עם שאר השער ויגלחם עם המראה שהיא של נחושת שאפשר לגלח בה את השער:
טעמא. דמאן דאוסר אפי' במראה הקבועה אע"ג דאינו יכול לבא לידי חילול ע"י נטילת שער במראה:
והיא תולשתה. בידה שלא תהא נראית כזקנה:
והאיש אפי' בחול אסור. לראות במראה שנאמר לא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגמינן לא יתקן גבר בתיקוני איתתא:
ושיהו מספרין קומי. פי' שמספר שער ראשו שלפניו ומניח בלורית מאחריו ולשאר כל אדם אסור משום דרכי האמורי:
ושיהו מלמדין את בניהם יוונית. אע"ג דרבנן גזרו שלא ילמד אדם את בנו יוונית לבית רבי התירו:

שהיו זקוקין למלכות. שהיו קרובים למלכות וצריכין לעמוד אצלם ולגלח בגילוחם ולהתקשט ולדבר עמהם בחכמת יוונית כדרכם ויש בזה הצלת נפשות וכמעשה דרבי ראובן אצטרובלי:

מפני שהוא תכשיט לה. וע"י כן נושאת חן בעיני מטרוניתא והתירו להן חכמים כמו שהתירו לקרובים למלכות:

בגין דר' אבהו וכו'. בשביל שר' אבהו רוצה ללמד את בנותיו חכמת יוונית תולה ההיתר ברבי יוחנן רבו:

שמע רבי אליעזר. דברי שמעון ואמר יבא עלי כך וכך אם לא שמעתי מר"י שהתיר כן ולא מלבי אני אומר:

באסטמא. מצנפת קטנה לאחר שקושרין שערות ראשה וכסתה יש שערות קטנות שיוצאים חוץ לקשורים ואוגדתן לתחת קישורים על ידי מצנפת קצרה והיא נקראת איסטמא:

אין בה משום כלאים. שעשוייה כמין לבוש שקורין פולטר"א ואינה טוויה:

ואינה מטמאה בנגעים. מהאי טעמא גופא דגבי נגעים כתיב נמי בגד ויליף מכלאים שוע וטווי:

אין בה משום עטרה לכלות. דגזרו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום צער:

פירש טוק טקלין. שם תכשיט מתכשיטי נשים:

חמתיה איתתיה דרבי גמליאל. ראתה אותה אשתו של רבי גמליאל וקנא' בה:

אתת ואמרה לפני בעלה. רבי גמליאל שאף הוא יעשה לה כמו כן:

אמר לה. רבי גמליאל וכי כן היית עושה את לי כמו שהיא עשתה לו שהיתה מוכרת צעיף שבראשה ונותנת לו כדי שיעסוק הוא בתורה:

תמן תנינן שנים. שתי ברייתות תנינן באחת תנינן משום ר"א וכו':

בין לר"מ ורבנן. פלוגתייהו דר"מ ורבנן:

ניחא. דר"מ מחייב וחכמים פוטרין בדיעבד:

בין דר"א ורבנן נמי ניחא דרבנן אוסרים לכתחלה ור"א מתיר אפי' לכתחלה:

בין ר"מ לר"א קשיא. דפלוגתא רחוקה ר"מ מחייב חטאת ור"א מתיר אפי' לכתחלה:

אסורה לצאת בו לחצר. דגזרי' שמא תצא בו לרה"ר:

מותרת לצאת בו לחצר. שאף אם תצא בו לרה"ר לא תבא לידי חיוב חטאת:

מתניתא. נמי דייקא:

ובכבול ובפיאה נכרית לחצר. מ"ט לאו משום דאף ברה"ר אין בהן חיוב חטאת:

חסורה לצאת בו לחצר. דחדא גזירה הוא כשגזרו שלא לצאת בהן לרה"ר גזרו נמי שלא לצאת לחצר משום דודאי תצא בהן לרה"ר:

והאיש ע"י שאינו מגסי הרוח מותר. לצאת לחצר בדברים שאם יצא לרשות הרבים אין חייבין עליו חטאת או לא שנא:

נשמעינה מן הדא. כלומר ת"ש:

משום תכשיט. שהיה נושא אותו באצבעו לתכשיט כטבעת וגערו בו חביריו שאלו לא היה תכשיט היה מותר לטייל בו בחצר דליכא למיחש שמא יצא בו אבל לפי שהיה תכשיט גזרו בו שקרוב הדבר שיצא בו לרה"ר ואלו יצא בו היה איסור בדבר אעפ"י ששאר תכשיט מותר לאיש הכא אסור כיון שמפתח צריך לו איכא למיחש טפי שמא יצטרך לו ויוציאנו באצבעו ויעבירנו ד"א ברה"ר. רמב"ן:

הדא אמרה. זאת אומרת:

העשוי לשם תכשיט. אעפ"י שהוא כלי אסור לצאת בו:

הדא אמרה. וש"מ אם עשוי לכלי ולתכשיט נמי אסור דהא המפתח לפתוח נמי עשוי:

הדא אמרה. בכגון זה:

אחד האיש וא' האשה. אסורין לצאת בו אפי' לחצר:

אסורה לצאת בו לחצר. דהא מפתח אפי' ברה"ר אינו אלא משום שבות:

הלכה ב

מתני' **סנדל המסומר**. של עץ הוא ותוחבין מסמרות למעלה לחזק התחתון עם העליון:

ולא ביחיד. בסנדל יחיד וטעמא מפרש בגמ' ולא בתפילין. אפי' למ"ד שבת זמן תפילין גזרי' שמא צריך לפנות ואתי לאתויי ד"א ברה"ר:

ולא בקמיע. שכותבין וטוענין לרפואה:

שאינו מן המומחה. אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו:

קסדא. כובע של עור שתחת כובע של נחושת:

מגפיים. אנפלאות של ברזל במלחמה:

אינו חייב חטאת. דכולהו מלבושין נינהו בחול למלחמה:

גמ' **שהיו רואות את ראשו**. שהיה שנון כחרב ברוקה ולטושה והיו נרתעות ומפילות:

שהיו שומעות את קולו. שהמהלך בו משמיע קול גדול ונרתעות ומפילו':

ע"י שהיו נדחקין זה בזה. שהיה שעת השמד ונכנסו למערה ושמעו קול האויבים וסברו שעליהם הם באים ודחקו זה את זה והרגו זה את זה בברזל השנון ובמסמרות הנתונין בסנדל:

מה נפיק מביניהון. מה איכא בין הנך תלתא טעמים:

הדוסטא. סנדל המסומר שאין הברזל השנון יוצא מראשו אלא הוא תחת הרגל:
מותר. שהרי אינן יכולין לראות ראשו:
ולא בשעת השמד גזרו. למ"ד שגזרו עליו לפי שהיו נדחקין והרגו זה את זה א"כ לא גזרו אלא בשעת השמד עכשיו שעבר השמד למה יהא אסור:
לא עמד ב"ד. שבאותו דור ובטלו ועכשיו אין כח ביד ב"ד לבטלו שהיו הראשוני' גדולים בחכמה ובמנין ואע"פ שנתבטל הטעם אפ"ה צריך ב"ד הגדול בחכמה ובמניין לבטל:
מעתה. להנך טעמי דלעיל:
אפי' בחול. יהא אסור להלך בסנדל המסומר:
ומשני לאו אורחי' דבר נש. שיתקין לו שני זוגות מנעלים אחד לחול וא' לשבת וכיון שכן במה שגזרו שלא לצאת בו בשבת ממילא אף בחול לא יצא בו והטעם שגזרו בשבת דמעשה כי הוה בשבת הוה:
טלה. על המסמרים שבו מטלית שלא יהיו נראים מבחוץ:
מותר. לצאת בו שאז נתבטלו כל הני טעמים דלעיל:
הוות רגליה שחקה. נשחק רגלו מחמת מכה ולא היה יכול לצאת בסנדל אחר ויצא בסנדל המסומר שטלה עליו מטלית:
כמה מסמרין יהו בו. ויהא מותר לצאת בו דאינן אלא לנוי ל"א כמה מסמרין יהיו בו ויהא מותר לטלות עליו מטלית כדי לצאת וכן פי' בי"מ והראשון נ"ל וכ"מ ברבה קהלת וכן מפורש בתוספתא פ"ה:
וכימיך דבאך. דכתיב ברזל ונחושת מנעליך וכימיך ודרש הכי ברזל שבמנעליך יהיה כימיך שהם ימי השבוע:
תשעה. כנגד תשעה ירחי לידה:
כמנין משמרות. כהונה ולוייה דהוה כ"ד כי כן חלקם דוד ויהונתן:
י"ג באחד וי"א באחרת. ומפני זוגות לא נתן כאן י"ב וכאן י"ב:
כליבי'. כמו כלבוס השנוי בבבלי מסמר ששני ראשיו חדין וכפופין ונועץ שני ראשיו בעץ:
מהו ליתנם. למסמורות ע"ג סנדל אחד והשני בלי מסמרים:
א"ל שרי. דבשני סנדלים גזרו ולא בסנדל אחד:
ה"ג מאי ליתנם ע"ג מנעל:
א"ל שרי. דבסנדל גזרו ולא במנעל:
אבל סכין ומדיחן אותן. במים:
הראשונים. תלמידיו הראשונים שהיו לו בילדותו אמרו משמו מגרדין:

ה"ג **ואיתשלת לרב**. ושאלו לרב איך שמע מר"ח:
הא אזילא וכו'. כלומר הא רב דהוא מתלמידי ר"ת הראשונים ואמר אין מגרדין:
ובלבד באחורי הסכין. שלא יקלוף העור:
ומשזגין. רחץ במים מתרגמינן שזג מיא וה"נ רחיצה במים הוא:
והוא בתוך המנעל. שהמנעל כהנה ממנו ונמצא מעבדו:
ומתעגל. ומתגלגל:
קטיבלייא. עור שלוק שעושין ממנו משטחות לשלחן ולמטה:
ומתעגל עליה. שנראה שעושה לעבד העור שהשיש אינו בולע דבר ונכנס כולו בעור:
אין לובשין. נשים:
מנעלים וסנדלים חדשים. שלא יצאו בהן מבע"י דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל אם יצאה בהן כבר יודעת אם הוא ראוי לה:
כמה יהא בהלוכן. ויהא נקרא מנעל ישן:
מבית רבא דבר קפרא. מבית המדרש של ב"ק עד ב"ה של ר' הושעיא:
מן כנישתא דבבלאי. מן ביהכ"נ של בבליים עד מקום דירתו של רבי חמא ב"ח וכל א' נתן סימן במקומו:
סדרא רובא. בית המדרש הגדול:
אזניו. מקום קביעת הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים כעין שיש למנעלים שלנו:
תבטיו. הוא העור שע"ג הרגל ועשויין לאחוז בהן ללבוש המנעול ולפי שהן חובטין ומדלדלין ע"ג הרגל נקרא חבטיו מלשון חבטה וכן בל"א נקרא קלפי"ן:
תרסיותיו. הרצועות של הסנדל כ"פ בערוך:
ה"ג **או שפירשה אחת מכפיו**. וכפיו הוא מה שתחת פרסת הרגל וקורין אותו זול"א בלע"ז:
טהור. דתו לא מתקני ליה ואי נמי מתקני ליה חידוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה:
טמא. לא פרחה טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפי' נפסקה החיצונה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצא חיצונה נעשית פנימית:
הלכה כר"י לענין שבת. וכדמסי' דאף לענין שבת פליגי:
הוה ליה עובדא. שנפסקה לו החיצונה ושאל לר' יעקב בר אחא אם מותר לצאת בו בשבת:
ה"ג כשם שהן חלוקים בטומאה כך הן חלוקים בשבת:
והורי ליה כרבנן. דמותר לצאת בו דכלי הוא:

ושמע מימר וכו'. היה מתמיה על ר"י בר אחא דאמר בשם רב הלכה כר"י ושמע מר"ח בר בא דפסק כרבנן ושתק א"נ אר"ח בר בא היה מתמה שלא פסק כר"י:

ה"ג כדברי מי שהוא מטמא מותר לצאת בו וכדברי מי שהוא מטהר אסור לצאת בו. וכן הוא ביבמות:

ולא אפיק גביה כלום. ולא הוציא ממנו הלכה ברורה כמאן מורינן בי מדרשא:

אבל מטייל הוא. בסנדל שנפסק בשבת עד שמגיע לפתח חצירו אע"פ שאסור לצאת בו לרה"ר:

באיסטרטן. רחבות קטנות והן בתוך החצר:

מן דמטון לפילי. כשהגיעו לפתח הרחבה:

א"ל. ר"ז:

זהו פתח חצירך. ואסור לך לצאת יותר:

כרך סובנה. כרך סיב של דקל ע"ג סנדל שנפסק בשבת ויצא בו:

אגוד מלבניקי. אגודה של ירק ששמו מלבניקי:

מן המוכן הוא. דחזי למאכל בהמה ומותר לטלטלו:

ה"ג טלקיה לחנותא דחליטרא ויקר אוף ציבחר הזה סרד יקר. כן הגירסא ביבמות וה"פ היה זורק לסנדל שנפסק לו בשבת לחנות של תכשיטים ומרגליות ושאר דברים יקרים ואמר אף שנפסק המעט הזה מ"מ כבגד שרד היקר הוא חשוב כלומר מותר להביאו לרה"י:

טלקיה. השליך ותשלך את הילד מתרגמינן וטלקת ית טליא:

דחליטרא. תכשיט ותעד נזמה וחלייתה מתרגמינן ואיתקנת בקדשהא ובחליטא מרגליתא:

מטלק ליה. היה זורקו ברה"ר במקום שנפסק:

מהו להחליף. שהסנדיל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני הרגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסקה החיצונה ראוי להפוך המנעלים וליתן של שמאל בימין וקמבעיא ליה אם מותר להחליף ולא גזרי' דלמא מחייכא עליה ואתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים:

אפילו כן. אע"פ שאני מתיר צא וראה אם יש זקן ות"ח אחד ויסכים עמי להתיר אז תסמוך עלינו לעשות מעשה להיתירא:

שהוא מין מלבוש. אע"פ שמהפך המנעלים:

דתנינן. בפרק מצות חליצה:

חליצתה כשרה. ש"מ דמלבוש הוא אפי' בהפוך:

הדא דתימר. הא דאמרן דבשל שמאל בימין חליצת' כשרה ויוצאין בו בשבת בשנתנו לאורך רגלו אבל כשנתנו ברוחב רגלו צריך שיחפה הסנדל רוב רגלו:
מפני החשד. שיאמרו דטעין ליה לסנדל השני תחת בית השחי כלומר אצילי ידיו שאינו ניכר:
מאן צייר ליה. מי יודע שיש בו מכה שהרי הסנדל מכסהו והרואה יחשדהו שהוא טוען השני בידו א"נ מי מעכבו שלא יתן על השני שאין בו מכה בשלמא על אותו שיש בו מכה י"ל דלכך אינו נועלו משום שכואב למכתו אבל על השני למה אינו נותן:
על אותו שיש בו מכה הוא נותן. שמכתו מוכחת עליו שרואין אותו צולע על ירכו ואין חושדין אותו שטוען את השני בידו אלא מכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות הדרכים ולא נועלו אלא משום מכה ודי לו בזה שיש בו מכה לבדו:
כהדא דתני במס' דרך ארץ:
חולץ של שמאל. שזה כבודה של ימין:
שלא תהא נראית של ימין פגומה. כאלו יש בה מכה הואיל ואינו נועל אלא בה:
ה"ג א"ל הדא אמרה וכו'. וה"פ א"ל שמעון בר בא לר"י מדבריך מוכח כשיש בה מכה ויוצא בשבת בסנדל יחידי נועל על אותו שיש בו מכה ולכך כל זמן שלא נעל השמאל נראה הימין כאלו יש בה מכה:
א"ל אין בבליא דקמתיה עליה. שמעון בר בא בבלי היה וא"ל ר"י שפיר קאמרת וקמת על אמת הדבר להבין משנתינו:
עם חשיכה. סמוך לחשיכה:
זה. תפילין:
דרכו לחלוץ. בלילה אפי' בחול וכשיבא סמוך לחשיכה יזכיר בו לחלוץ:
וזה. סנדל המסומר בשאר ימות השבוע:
אין דרכו לחלוץ. בלילה וחיישינן שמא יצא בהן בשבת:
נאמן לאדם אחד. אותו אדם מותר לצאת בקמיעיו אבל שאר בני אדם לא אע"פ שריפא להאי גברא בתלתא קמיע אפ"ה לא מהני לשאר בני אדם דאמרינן מזלא דהאי גברא גרם דהוא מקבל כתבא:
נאמן לכל אדם. שכבר אתחזק:
בין בעשבים. דקמיע לשון קשר ושל עשבים נמי קרוי קמיע:
בשיר. אצעדה:
מהו. ליתן הקמיע לתוך קנה חלול ולצאת בו:
מומייקה. שם תכשיט הניתן על הצואר ומחובר לכסותו:

משום תכשיט. פי' דאסרו לצאת בו לאחר החורבן ואפי' בחול:
ה"ג אי משום תכשי' הוא לו. וה"פ אם משום תכשיט אתה בא לאסור לו:
ודניאל ליסר. היה לו לדניאל לאסור על עצמו וכתיב והלבישו לדניאל ארגונא והמניכא די דהבא על צואריה:
והמניכא. היינו מומייקא:
אי משום משוי בשבת. נמי אין לאסרו דהא מחובר לכסות וכבר אמרנו לעיל כל המחובר לכסות ככסות ויוצאין בו:
שאינה אלא כמשמרה. שלא תתקלקל ולא גזרו בו חכמים שאינו בהול כל כך שיבוא לידי שחיקת סממנים ולמירוח:
ה"ג נותנין רטייה ע"ג מכה בשבת. כ"ה בעירובין פ"י והסמ"ג גורס נותנין עלה ע"ג מכה:
חוץ מעלי גפנים. וה"ה שאר עלים שמרפאים אסורים:
ה"ג הדא פיאה עיקר טב הוא סגין כד אית ביה וכו' או תשעה קטרין ובלחוד וכו'. וה"פ האי פיאה והוא מין זרעונים הוא שורש וסם טוב כשיש בו ה' או ז' או ט' קשרים:
ובלחוד דלא יתן מוי. ובלבד שלא יצא ממנו מים:
יברוחה. מין חולי ל"א לפי שיש סכנה למי שעוקר היברוחים והם הדודאים המוזכרים בראובן ולכן אמר שאסור לקרות פסוקים עליו כדי לעקרן:
שהוא מתבע'. שהוא נבעת בשינה:
כאן. הא דאסור:
משנפגע. שניזק כבר ולכך הוא מיתבעית ואינו יכול לישן מפני שהוא נפגע:
עד שלא נפגע. אינו אלא להגין ושרי:
ה' מה רבו צרי. דכתיב ביה ואתה ה' מגן בעדי ויעננני יסמיכני הושיעני:
עד כי אתה ה' מחסי. דכתיב ביה מדבר הוות ומפחד לילה מחץ יעוף יומם דהיינו מזיק שטס כחץ וכן יפול מצדך אלף ורבבה מימינך:

הלכה ג

מתני' **בכוליאר**. תכשיט שקושרת בו מפתח חלוקה וי"מ מידי דמקיף לרישיה:
בכובלת. קשר שקשר בו סם ששמו פילון וריחו ערב ובלע"ז בלסמ"ו ואשה שריחה רע טוענת עליה:
פלייטון. משחא דאפרסמא:
חייבת חטאת. דקסבר לאו תכשיט נינהו:
גמ' **במחט**. שבבגדיו:

בדוגמא שבאזנו. מעט צמר צבוע אדום ומעט שחור וכן כל מיני צבעם שמראה בהם דוגמא לאחר כזה תרצו או כזה וכל השנויין כאן אינו אלא שנותנין בני אומנות עליהם בצאת' לשוק כדי שיכירו מאיזה אומנות הם וישכרום למלאכה:

אומן. המוציא דרך אומנתו שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב:

דתנינן תמן. היינו מתני' ואגב שיטפא דלישנא דפ"ק שונה לשון תמן:

והכא. הוא פוטר חייט במחטו:

ר' מנא אמר. להך שינוייא בסתמא ולא אמרו משמיה דרבי יוחנן אבל ר' אבון אמרו בשם ר' יוחנן:

תמן. מחט הנקיבה דרך הוצאה בכך בכל הנשים הלכך חייבת:

ברם הכא. אבל כאן טפילים הקטנים בני החייטין א"נ כל שאינן חייטין גמורין יוצאים במחט אבל שאר החייטין אין יוצאין בהן לכך פטורין:

דתנינן תמן. בסיפא דמתני' הא במחט הנקובה. מודים חכמים לר"מ דחייבת:

ודא היא. ואלו הכא אומרים חכמים דאומן דרך אומנתו חייב אבל שאר כל אדם לא:

תיפתר. תפרש למתני' באשה המגדלת שער במחט והוה כאומן דרך אומנתו:

ופריך דרבי נחמיה היא. מתניתין ולא כרבנן דקתני ולא בטבעת שיש עליה חותם משמע דלאו תכשיט הוא:

דתנינן תמן. בפרק י"ג דכלים:

של אלמוג. הוא קור"ל והוא צומח בקרקעית הים ובעת יציאתו מן הים הוא רך מאוד ואז חוקקין בו מה שירצו ואח"כ האויר מקפיא אותו וישימהו דומה לאבן:

טמאה. דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות:

טהורה. דה"ל פשוטי כלי עץ:

רבי נחמיה מחליף. דסובר דעיקר טבעת אדעתא דחותם הוא והכל הולך אחר החותם:

הלך אחר שליבותיו. והן החווקין שבאמצע הסולם שאילולי שליבותיו אותן שני עצים שבצידי הסולם לבדם מה טומאה מקבלים פשוטי כלי עץ נינהו אלא מי גרס להיות כלי לקבל טומאה השליבות לפיכך הלך אחר שליבותיו ל"א בסולם הלך אחר שליבותיו אם הם ממתכות מקבל הסולם טומאה דאינון משוי ליה כלי ופשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה:

בקולב. הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומיטלטל והחנוני מעמידו לפני חלון חנותו ומסמרים תחובין בו ותולין בהם אבנטים ורצועות למכור וי"מ ממיני תכשיט הוא להשמיע קול כדורך גת ומחזקן במסמרי' ומשמיעין קול:

ונעול אחר סמניריו. המנעול שסוגרין בו הולכין אחר הקצוות שבו סותמין את הנקבים ויותר נ"ל לגרוס ובעול אחר סמניריו וה"פ העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלוק ונוקבים בו שני נקבים וביניהם כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתידות והם סמניריו ואם הם של מתכות טמאים:

תיפתר. תפרש דמתני' אתיא כדברי הכל ואיירי בשהוציאה האשה לחתום דאז ודאי חייבת בשיש עליה חותם:

היתה עשויה לכך ולכך. לתכשיט ולחתום בה:

הלכה ד

מתני' **לא באלה**. מקל של מתכות וראשו עבה:

תכשיטין הן לו. וטעמו מפרש בגמרא:

שנאמר וכתתו וגו'. כלומר שיהו בטלין לימות המשיח ואי תכשיטין הן למה הן בטילין להוו לנוי בעלמא:

בירית. מפרש בגמרא:

טהורה. אינה מקבלת טומאה:

ויוצאין בה. דלא שלפא ומחויא שלא יראה שוקה:

כבלים טמאין. בגמרא מפרש:

גמ' **שהיו מזויינים וכו'**. ה"ג מלמד שהיו מזויינים בחמשה מיני זיין. והן החמשה השנויים במשנתינו ודייק ליה מדכתיב וחמושים ולא כתיב וחלוצים אלא לדרוש בו לשון חמשה:

ואיזו היא האלה. השנויי' במתני' דלעיל:

הדא אמרה. זאת אומרת האלה הנשנות כאן היא כמין רחת הנקרא דקר ויש בראשו יתדות שמהפכין בו התבואה וכן אלה כלי זיין שיש בראשו כמין יתדות לנועצן באויבים:

ומה טעמא דר"א. דאמר תכשיטין הן לו:

הודך והדרך. הוא החרב שעל ירכך ש"מ דתכשיט הוא לו:

לאטין. היא מרא:

למגזיין. לגזוז צמר ושחת:

כל שהיא יחידית. לרגל א':

כל שהשלשל'. בין שתי רגליה:

פרופסלי. חלי כתם שמניחין הנשים ברגליהן ונקרא אצעדה בלשון המקרא מגזרת צעד ולפעמים גם של זרוע נקרא כן לפי שהם עשויים כמו אלה והן שירייא דבסמוך:

קדשייא. נזמי':

זה טפוס של בית הרחם. ודריש כומז נוטריקין כאן מקום זימה:
זה טפוס של דדים. שאף שם מקום זימה:
קורדיקייא. מנעל של עץ:
שלטוניה. שמניחים על המצח:
עונקייה. ענקים לגרגרת:
הנטיפות שלמיני. קישור של מיני ניטוף העשויין להריח בהן:
שיראין. בגדי משי:
בלנדיא. בגד שמשימות הנשים על ראשן ומכסות בו כל הפנים שאין נראה אלא העינים וקושרות מלמטה:
קרקישא. פעמונים שקושרות ברגליהן או בגופן להשמיע קול:
תרגום עקילס. הוא אונקלוס:
אסטומובריאה. ובערוך גרס אסטומכא והוא תכשיט שנותנין על האסטומכא:
דבר שניתן על בית הנפש. שהוא בגד שכנגד הלב שהוא משכן לנפש:
בית הלחישה. הוא האוזן שמלחשין בו:
ה"ג הטבעות עזקייא:
פריזומטא. טליתות:
קולבין ומעפרון. מיני עטיפות שמעטפין בהן הראש:
סבניין רברבין. סדינים גדולים:
זונרין מציירין. מכנסיים או כלי זיין וי"מ אזורות:
אולוסריקא מציירין. מלבוש מזהב מצוייר:
ויצר אותו. משמע ליה שציירו בציורין כן פי' בי"מ וחס לפרש כן ונ"ל שהגירסא שלפנינו עיקר אוליסריקא מציירין והן בגדים שקושרין אותן כמה פעמים והוא מלשון צרור וחתום ומייתי מקרא דויצר אותו בחרט:
גלגלייה. הוא האבנט שחוגרין בו האדם והוא מענין הגליונים וי"מ חוטין של משי והן גדילות:
אולרייא. בגד גדול שמצניפין בו הראש:
לסוטה. רדיד של זהב שמכבנין בהם הסרבל שהאשה מתעטפת בו:

הלכה ה

מתני' **בחוטי שער**. שקולעת בהן שערה:
בין משלה. תלושין:

בין משל בהמה. כגון של סוס דהכא ליכא למיחש דלמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושרי להו ואתיא לאתויינהו דהא קי"ל דחוטי שער אין חוצצין:
שהן תפורין. לסבכה דתו לא שלפה להו לאחויי כדי שלא תתגלה שערה:
לחצר. אכבול ופיאה נכרית קאי דאסרינן לעיל למיפק לרשות הרבים ואשמועינן הכא דלחצר מותר שהתירו לה חכמים שני תכשיטין אלו בחצר שלא תתגנה על בעלה:
פיאה נכרית. קליעת שער תלישה וצוברתה על שערה עם קליעתה שתראה בעלת שער:
במוך שבאזנה. שנותנת לבלוע לחה של צואת האוזן:
שבסנדלה. לתענוג:
לנדתה. באותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנף בגדיה א"נ שלא יפול על בשרה ותייבש עליה ונמצא מצערה:
פלפל. פלפל ארוך נותנת בפיה אשה שריחה רע:
גלגל מלח. כמו גרגר מלח לרפואת חולי שניים:
שן תותבת. מפרש בגמרא:
גמ' **ובלבד שלא תצא זקנה בחוטי שער של ילדה ולא ילדה בשל זקנה**. דלבנות ע"ג שחורות או שחורות ע"ג לבנות מאוסין הן ואתי למשלף:
הבנות יוצאות בחוטין. שקולעת בהן שערה:
אפי'. השערות והחוטין כרוכין על צוארה מותרת לצאת בהן ומשמע דוקא קטנה אבל גדולה בכה"ג אסורה משום דדמיא לזקנה:
אפי' שאינה יכולה להביא חוטמה לשערה. שהשערות קצרות כל כך שאינן מגיעין עד חוטמה א"נ ה"ג שאינה יכולה להביא חוטה לשערה וה"פ דקשיא ליה א"כ כשהחוטין כרוכין על צוארה נמי ניחוש דלמא מחייכי עלה כי היכי דחיישי' גבי ילדה בשל זקנה דאין דרך לצאת בחוטי שער בצוארה ומשני התם איירי שאינה יכולה להביא כל החוט לשערה ומותר החוט היא כורכת על צוארה ולא מחייכי עלה משא"כ כאן בשל ילדה לזקנה ובשל זקנה לילדה:
לא תצא ילדה בשל זקנה. שכבר גדלו שערותיה והן שחורות ע"ג לבנות ולכך אסורות:
כל שהוא תושב בשיער. כלו' שהרבה שערות זו ע"ג זו נקרא פיאה אע"ג שאינה קצה הראש כשם פיאה בכל מקום:
עודריה דאודניה. מוך שבאזנו:
בעא מיחזרתי' בשבתא. רצה להחזירו לאזנו בשבת:
משום תכשיט. שהוא תכשיט לאיש ולאשה:
ר' ינאי סבר מימר וכו'. כלומר ור' ינאי דרצה להחזירו היה סובר:

שמן הוא שמרפא. וכבר נתייבש השמן שהיה בתוכו ונמצא שמותר להחזירו בשבת כדאמרינן לעיל בפרקין:
נותן שמן ע"ג ראשו וכו'. שמעינן דשמן הוא מרפא ולא הצמר:
ר' ינאי וכו'. כלומר אלא בהא פליגי:
הלכה כר' יוסי. דאמר לקמן ס"פ כל הכלים בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטל בשבת וכיסוי האזן נמי לכיסוי הכלים דמיא ושרי:
ופריך ולא כן וכו' הלכה כר' יוסי. ולמה נערו בר' ינאי:
אדם לא עשו אותו כקרקע. אלא ככלים ושרי:
אדם כקרקע הוא. ובכיסוי קרקעות אף ר' יוסי מודה דאסור:
עשה בית יד למוך שבאזנו. ש"מ דשרי לטלטלו ואיך סברו דאדם כקרקע הוא:
ומשני וכיני. וכן הוא דשרי לטלטלו אלא בהא פליגי אם מותר לצאת בו לרה"ר:
אין שכיח. לא ישכח ולא ילך בו ד' אמות ברה"ר:
שמעית טעם. שמעתי טעם למה אסרו חכמים בשן תותבת ושל זהב ואיני יודע מה שמעתי:
מיי כדון. סתמא דש"ס פריך ומאי הוא הטעם:
די נפלה. כשהוא נופל היא מחזרת אותו ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר:
שן תותבת. שהוא של עץ מ"ט אסרו חכמים:
עוד היא (הרצועה בכרך ואין הטלית נופל מעליה) מבהתה היא מתביישה לומר לנגר שיעשה לה שן אחר והיא נוטלת זה שנפל ומחזירו ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר:
והורי ליה חבריה. שיצא בשן תותבת וכרבי א"נ לאיסור הורי ליה כחכמים מיהו הראשון נראה:
והורי ליה חבריה. לצאת במוך שבאזנו:
לאסייניה. לרופא של ריב"א:
מן מה דלא אמר ר' יסה. לפי שלא אמר לא אליכם כדרך הקובלים:
לא בטלה מן יומוי. לא נתבטל ממנו כאב השיניים לעולם ל"א לפי שלא הורה ליה דמותר לצאת בשבת בשן של תותבת כי היכי דיתרפא ריב"א נענש ופי' זה נראה עיקר:
הוי הוא דהורי לשינא. פי' הוא דצריך להוראת השן וללשון השני ה"פ הרי שהוא הורי על השן שהוא מותר דאל"כ למה נענש:
פתר לה. הא דתנן ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת אפלפל וגרגר מלח לחוד קאי ומשום שחיקת סממנים כיון דלרפואה הוא אבל מוך שבאזנו והשאר השנויים במשנתנו מותרים:

על כולהון. השנוין במשנתנו אסורה ליתן לכתחלה מפני שנראה כמערמת להוציאה:

הלכה ו

מתני' **סלע**. מטבע:

צינית. מכה שהיא תחת פרסת הרגל וקושר בה סלע לרפוא':

הבנות. קטנות מפרש בגמרא:

ואפי'. רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחיה בהכי ולאו משאוי הוא:

ערביות. נשים ישראלית שבערביא:

גמ' **פודגרה**. שם חולי:

אפי' טס. וסלע דתני במתני' לאו דוקא:

יוצאות רעולות. דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים וקרי לה בלשון ערבי רעולות:

מדיות. נשים ישראלית שבמדי:

פרופות. שמעטפות בטלית ותולה הרצועה בשפתה האחד כנגד צוארה ובשפתה השני כורכת אבן או אגוז וקושרת:

לא גרסינן והא תנינן ואגב שיטפא דלישנא דלעיל בפירקין כתבוהו לכאן:

ואפילו כרוך על צוארה. יוצאה בהן ובלבד שלא יהיו צבועין כי אם הם צבועין חיישינן דלמא שלפא ומחויא ובטבילה נמי אינן חוצצין שהמים באים בהן שעל צוארה אינה מהדקת שלא תחנוק:

לא תקבל עליך מתני'. כפי שהיא שנויה שיוצאות בקיסמין שבאזניהם אלא תני אבל לא בקיסמין שבאזניהם דכיון דלאו תכשיט נוי הן משוי הן:

כיני מתני'. כן היא מתני' מדיות פרופות. ולא תיתני ומדיות שנפרש דמדיות יוצאות רעולות ופרופות אלא דמדיות יוצאות פרופות ולא רעולות:

הלכה ז

מתני' **פורפות**. כמו קרסים דמתרגמינן פורפין כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה:

גמ' **לא שנו**. שאין פורפין לכתחלה דוקא אבן ומטבע אבל אגוז פורפין אפילו לכתחלה והא דקתני רישא פורפת דמשמע לכתחלה קאי על האגוז והא דתני בסיפא ובלבד שלא תפרוף לכתחלה קאי אאבן ומטבע:

כל דבר שהוא. בר טלטול לעצמו הוא דמותר לטלטל לצורך גופו ומקומו כמו אגוז אבל אבן אפי' הקצהו לכך אסור דלאו בר טלטול לעצמו הוא:

הלכה ח

מתני' **הקיטע**. שנקטעה רגלו:

יוצא בקב שלו. שעושין לו כמין רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו דמנעל דידיה הוא ולא חיישינן דלמא משתליף ואתי לאתוויי:

ורבי יוסי אוסר. דחייש דלמא אתי לאתוויי שכבר יכול לילך ד' אמות בלא הקב דהיינו על ידי מקלות שבידו:

ואם יש לו בית קבול כתותין. שנחקק בו כדי קבול כתיתין של בגדים רכים ומוכין להניח ראש שוקו עליהם:

טמא. מקבל טומאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קיבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קיבול לטומאה הוא והוה ליה כפשוטי כלי עץ דדומיא דשק בעינן שקיבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו אבל שוקו אינו מיטלטל ע"ג הכלי:

סמוכות שלו. סמוכות של קיטע יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו:

טמאים מדרס. אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עביד ומדרס הזב עושה אב הטומאה:

ויוצאין בהן בשבת. דתכשיט דידיה הוא:

ונכנסין בהן בעזרה. דאע"ג דתנן לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגלו הן:

כסא. יש קיטע שיבשו וכווצו גידי שוקיו ואפילו על ארכבותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ובא על אחוריו והכסא קשור לו מאחריו:

סמוכות. של אותו קיטע עושה לו סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת:

ואין יוצאין בהן בשבת. דאיידי דתלו ולא מנחו אארעא זימנין דמשתלפי א"נ לרוב התפרקם מן הרגל נראה כאילו הוא מוליכן או גוררן:

ואין נכנסין בהן לעזרה. דמנעל נינהו:

אנקטמין. מפרש בגמ' טהורים. מקבל טומאה דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט:

גמ' **יוצאין בו**. הקיטע יוצא בקב שלו בשבת דסנדל הוא ואפ"ה נכנס בו לעזרה:

נכנסין בו לעזרה ואינו סנדל. בתמיה אם הוא סנדל אסור לכנוס בו לעזרה:

עד די וכו'. עד שאתה מקשה כן אדשמואל תקשי לך מתניתין דתנן סמוכות שלו וכו' יוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה אלא ודאי דאף על גב דהוא מנעל אינו דרך בזיון

כמו שאר מנעל וסנדל דכל שאינו כמנעלים של כל אדם נכנסין בהן לעזרה א"כ ה"ה לקב של קיטע:

אומר סופה וכו'. פי' מסיפא מיהא קשיא אדשמואל דתני בה כסא וסמוכות שלו וכו' אין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה ואמאי אין נכנסין בהן לעזרה הא לא דמיא לשאר מנעלים אלא ודאי כיון דמנעל דידיה הוא אסור א"כ ה"ה קב של קיטע אין נכנסין בה וסמוכות דנכנסין בהן שאני דלאו מנעל נינהו לפי שאינן בראש רגלו:

הונום קטמון. היינו אנקטמון דמתני' אלא שבמקום ר' אבהו היו קורין אותו הונם קטמון:

חמרא דיידא. הוא חמור שהליצנים עושים ונושאין אותו על כתפות ידיהם:

הלכה ט

מתני' **בקשרים**. מפרש בגמרא:

בזוגין. של זהב לנוי:

דרכי האמורי. ניחוש הוא וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו:

גמ' **בקשרי פואה**. גרנצ"א קושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה ולא ידעתי לאיזה חולי רש"י ול"נ שהוא טוב לכל החלאי' כדאמרי' לעיל הדה פואה עיקר טב סגין הוא:

מהו וכל אדם. דקתני במתניתין דודאי גדול אסור לצאת בזוגין שבצוארו ומשני בין קטנים וכו':

בזוגין שבכסותו. שהן. ארוגין כסותו דליכא למיחש דלמא אתי לאתויי ולא שליף ומחוי:

ואינו יוצא בזוגין שבצוארו. ואיך קאמר ר"ז שיוצאין בזוגין שבצוארו:

ומשני אלא כאן. ברייתא דתני אין יוצאין בזוגין שבצוארו בגדולים דחיישינן דלמא מיפסיק ואתי לאתויי:

וכאן. מתני' בקטנים דאפילו אי פסיק ומייתי ליה ליכא איסורא:

טב לאודנא. טוב לכאב שבאזן אם הוא תולה אותו באזנו:

טב לשינתא. יש שעושהו כדי שיישן ויש שעושהו שלא יישן שן של שועל חי הוא טוב שלא יישן ושל מת הוא טוב שיישן:

לעכבית. למכת קוץ:

ומחליף. של שועל לעכבייתא ומסמר הצלוב לשינתא א"נ ומחליף דר' מאיר אוסר וחכמים מתירין ופי' זה נראה עיקר:

כמתני'. דר"מ מתיר וחכמים אוסרין אפילו לרפואה משום דרכי האמורי:

כל שהוא מרפא. שנראי' רפואתו כגון שתיית כוס ותחבושת מכה:

דרגי דרגיבות. שיעלה מעלות ובתוספתא הגירסא האומר דגון קררון ה"ז מדרכי האמורי וכ"נ דשפיר קאי עלה פלוגתא דר"י:

דגון עכו"ם. ואינו משום חק האמוריים לחוד אלא עכו"ם ממש ועובר על לאו דשם אלהים אחרים לא תזכירו:
ה"ג דגון עכו"ם שנאמר וראש דגון וכו'. ומייתי ראיה דדגון שם עכו"ם:
דוני דני. התחזקו החביות:
לאו לאו. שאינו עושה הדבר ששואלין ממנו ואיירי שאומר כן אפילו שאין שואלין ממנו בהפצרה:
לאל סור ממנו. הרי לאו אחד ודעת דרכיך לא חפצנו הרי לאו השני:
יש סימן. לחזור בענין ההוא כי יצליח:
ובלבד לאחר ג' סימנין. כגון שהצליח שלשה פעמים בענין ההוא או לא הצליח:
מתה עלי רחל. הרי אחד יוסף איננו שתים שמעון איננו תלתא אם את בנימן תקחו עלי היו כלנה כאלו מזלא דהאי גברא בישא הוא:
הולכין אחר שמיעת בת קול. כגון שבלבו להתחיל דבר ושמע קול או הן או לאו הולכין אחריו ואין בו משום ניחוש:
לפונייה. שם מקום:
אבטיונס דרומאי. שר אחד מן הרומיים:
ואקומי' מאחוריו. הקים אותו ממקומו:
אר"א הנה מכל העם לא הקים אדם כי אם אותי הלא דבר הוא:
לית אפשר. שאני אצא מזה עד שאדע מה יהיה בסופו של דבר הזה:
והוה התם. חד נחש במקום שהיה ר"א יושב שם תחלה והתחיל הנחש לצאת:
ה"ג ויתיב ליה עד דו תמן אחת דריבוי. יושב שם אחד מן השומרים:
דריבוי. כמו דרבונין שבמסכת בכורות ועיין בערוך:
וקרא עלוי. ר"א ואתן אדם תחתיך כלומר במקומך ממש שנהרג במקומו ועל מקומו:
הוה נפיק יצא לקצוץ עצים ראה אותו אחד מהקייצים שעושים תאנים קיץ בשדה:
חיויא. הנחש רץ אחר התלמיד:
א"ל. להתלמיד ראה הנחש רץ אחריך:
שבקיה. הנחש לאותו תלמיד ואזל אחר הקייץ:
גרמניא. אחד מבני אשכנז שהיה עבד לר"י הנשיא:
נפק. יצא ללות לרבי הילא:
בעא איתגרייא. רצה להתגרות ולישך לרבי הילא:
גער. הגרמני בכלב:
הוה איעלל. הוה נכנס לכפר אחד:

מי עלל. כשנכנס נכשל באצבעו:
עאל. נכנס ושמע קול התינוקות קורין אם בגפו וכו':
הטחה זו. רק מכה זו לבדה:
הוי מתחמדין. חשקה נפשם לראות לשמואל בבבל לשאול ממנו ספיקות שהיו להם:
וסיימון. נטלו הדבר ההוא לסימן ולא ירדו לבבל לשמואל:
סלקין לבקרא. עלו לבקר את רבי אחא שהיה חולה:
איטפי בוצינא. דרך שאלה אמרה לחברתה אם כבה נרה:
לא יתטפי. דרך צחות אמרה לא נתכבה ולא יתכבה נרן של ישראל:
חמא חד וכו'. ראה אחד מוכר מאלה מיני מתיקה:
א"ל. מאלה אתה מתפרנס כלומר מדבר קל כזה:
שבקיה. ר"י ואזל ליה לדרכו:
א"ל. האי גברא לר"י רבי התפלל עלי שתהא חוזרת עלי פרנסתי שע"י דיבורו איתרע מזליה שלא מכר עוד:
שני אחריך. החלף מקומך כי פעמים שינוי השם גורם לבטל הגזרה ופעמים שינוי המקום:
תרין תלמידין. איידי דאיירי בלא תנחשו מייתי להו הכא:
הוון נפקין. היו יוצאין לקצוץ עצים:
חמתון. ראה אותן:
אסטרלוגוס. חוזה כוכבים:
אמר אלו שנים הן יוצאין ואינן חוזרין. כלומר שימותו בדרך:
מן נפקין. כשיצאו פגע בהם זקן אחד:
אמר להם זכו עמי. פי' עשו עמי צדקה ותן לי לאכול כי זה שלשה ימים שלא אכלתי דבר:
והוה עמון וכו'. והיה עמהן חד ככר לחם וחתכו חציה ונתנו לו ואכל:
וצלי עליהן. והתפלל עליהם ואמר להו תחיו נפשכם ביום הזה כאשר החייתם נפשי ביום הזה יצאו בשלום וחזרו בשלום:
והוון תמן. והיו שם בני אדם ששמטו מחוזה כוכבים שאמר שלא יחזרו בשלום:
אמרון. להאסטרולוגוס לא כך אמרת שלא יחזרו אלו בני אדם והרי חזרו אמר יש כאן איש שקרן שאצטגנינות שלו שקר כלומר על כרחי צריך אני להודות שאין ממש באצטגנינות שלי:
אפילו כן. אע"פ שהודה שאצטגנינות שלו שקר:

אזלון ופשפשין. הלכו וחקרו איך נהיתה הדבר זה דאצטגנינות דרכן להיות מקצת דבריהם אמת:
ואשכחין. ומצאו נחש חציה בצד המשא הזו וחצי' בצד השני והן כרתו אותה בלא ראות:
אמרו. להני תרי תלמידים מה מצוה באה לידכם יום הזה שניצלתם ממות:
ותניין וכו'. וסיפרו להם המעשה שבשכר הצדקה ניצולו:
אמר האסטרולוגוס ומה יכול אני לעשות שאלקי ישראל מתפייס בחצי ככר לחם. שעי"ז נעתר להם והצילם:
רבי חונא משתעי. מספר מעשה זה:
חד גיור. גר אחד היה אסטרולוגוס:
חד זמן. פעם אחד רצה לצאת אמר בלבו וכי עכשיו יוצאין הלא סכנה היא לפי אצטגניניו:
חזר ואמר. כלום נתדבקתי באומה הקדושה הזאת אלא להיות פרוש מן דברים כאלה כדכתיב ואתה לא כן נתן לך ה' שלא תשמע אל מעוננים ואל קוסמים:
ניפוק. נצא בשם בוראנו:
קרוב למכסח. כשנקרב למקום סכנת חיה רעה:
מכסח. לשון כריתה:
ויהיב ליה חמריה. לאכול וניצול הוא:
מאן גרם ליה שיפול. במקום סכנה משום דהרהר תחלה שלא לצאת בשעה ההיא:
מאן גרם ליה שניצול. אח"כ מפני שלבסוף בטח בבוראו:
סופו לבא. סוף שנכשל על ידיהם:
כי לא נחש. דריש לא באל"ף כאלו כתיב בוי"ו:
ה"ג לפנים ממלאכי השרת:
ולישראל מה פעל אל. שמלאכי שרת ישאלו לישראל מה פעל אל לפי שמתוך שאינם מנחשים מכניסים אותם למחוצה שאין מלאכי השרת יכולים ליכנס לה:
כבחצי ימיו של עולם היה אותו רשע עומד. דהיינו בשנת ב' אלפים תפ"ו לבריאת העולם ולאחר זמן כזה דהיינו ד"א ותתקע"ב תשיב הנבואה לישראל כלומר כי אז עת קץ אם ישובו ישראל ובעונינו שרבו עברו מה שעברו:
כל מי שפעל עם אל. כלומר שעסק בתורתו ובמצותיו שהרי הוא כאלו בורא עולמות א"כ כל העוסק בתורה שכינה עמו לכך קאמר מי שפעל עם אל:
מה הורה לכם הקב"ה. כן יאמרו מלאכי השרת כמו שאומרי' בעת הזאת למשה שנכנס לפנים ממחיצתן:

ולא כבר עשה כן בעה"ז. כלומר ואל תתמה איך יהיו הצדיקים גדולים ממה"ש דהא אפי' בעה"ז עשה כן:

ומה ת"ל וחבל לא איתי בהון. דהרי כבר כתיב וריח נור לא עדת בהון שלא שלט אש אפי' בבגדיהם וכ"ש שלא שלט בגופן:

וריויה די רביעאה. הוא המלאך שירד להצילם הוא הלך באחרונה והצדיקים לפניו:

הן היו מכבשין. ודורסין האש לפניו:

דמי לבר אלהין. כלומר כתיב וריויה די רביעאה דמי לבר אלהין:

ה"ג אמר ר' ראובן:

סטרו. הכה ביד על פיו:

א"ל תקין מיליך. שיתקן דבריו:

ובר אית ליה. לקב"ה בתמיה:

חזר ואמר. כשיצאו מן האש כתיב מלאכי'. ולא כתיב בר אלהין ומינה שמעינן דהדר ביה:

הדרן עלך פ' במה אשה

פרק ז

הלכה א

מתני' **כלל גדול**. בגמרא מפרש אמאי קרי ליה גדול:

השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת בתורה:

אינו חייב אלא חטאת אחת. בגמרא יליף לה':

היודע עיקר שבת. שיש שבת בתורה ונאסרו בה מלאכות:

ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה ע"י שגגת שבת ששכח ששבת היום מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא בשאין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בענין זה ולא נודע בינתים שחטא:

חייב על כל שבת ושבת. חטאת אחת לכל שבת ואע"פ שלא נודע לו בינתים והעלם אחת הוא אמרינן ימים שבינתים הווין ידיעה שאי אפשר שלא שמע בינתים שאותו יום שבת היה ואע"פ שלא נודע לו שחטא שלא נזכר במלאכות שעשה בו כיון דשגגה קמייתא משום שבת הוא דהויא והא אתיידע ליה ביני וביני כל שבת חדא שגגה היא ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת ושבת לא מחייב אלא חדא דכולא שבת חדא שגגה היא דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג:

היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאם כמה פעמים בכמה שבתות:

חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. חטאת אחד ואע"פ שחזר וכפלה בכמה שבתות כולה חדא שגגה היא דהא לא נודע בינתים ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבינתים הויא ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא אמרינן הכי דמשום הפסק ימים אין לו לדעת אא"כ ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת ומיהו בחטאת אחת לא מיפטר על כל שבת דשגגה לאו בשבת היא אלא במלאכה ושגגות טובא הוו לשבת אחת ובגמרא יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ומסתברא דחיובא בזדון שבת ושגגות מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וזדון מלאכו' דחדא שגגה היא ואב מלאכה דנקט לאו למעוטי תולדו' דה"ה לתולדו' ובלבד שיהו תולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דהוו שתי תולדות דאב אחד או אב ותולדה דידיה דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכו' הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת דהרי הוא כעושה וחוזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאת בהעלם אחד אלא בגופי עבירה שאינן דומין או בחילוק שבתו' לענין שגגת שבת:

גמ' **שהוא גדול מכלל שביעית**. שגדול עונשו של שבת משל שביעי':

שהשבת חלה על הכל. דאיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש בין במחובר:

ושביעית אינה חלה אלא על עבודת הארץ. דבמחובר איתא בתלוש ליתא:

תמן תנינן. בשביעי' פרק שביעי:

בין על אוכלי בהמה. דכתיב ולבהמתך ולחיה וכו':

מעשרות אינן חלין אלא על אוכלי אדם. דמדאורייתא דגן תירוש ויצהר כתיב ורבנן תקנו אף פירות האילן וירק דמאכל אדם כדקתני כל שהוא מאכל אדם:

תני בר קפרא. בתוספתא דידיה:

מכניסו לקיום לאפוקי ירק כגון לפת וקפלוטות:

ובין על דבר שאין מכניסו לקיום. דלא פלוג רבנן בתקנתא דידהו בפירות אילן וירק בין מין למין וכולהו חייבין במעשרות:

שיש למטה ממנו. שיש כלל למטה ממנו א"נ שיש בו אבות ותולדות:

אנן תנינן. ברישא דמתניתין:

ר' לעזר. הי' שונה כמתני' כל השוכח ור"י היה שונה כתנא דבי ר' כל שאינו יודע עיקר שבת:

הא ר"ל אמר וכו'. כלומר גופא אמר ר"ל:

הא אם אינו יודע כל עיקר פטור. כך סלקא אדעתין למידק מיניה:
מן מה דרב תני. כמתני' כל השוכח עיקר שבת ואפ"ה פתר לה באינו יודע עיקר שבת ש"מ מאן דתני השוכח ה"ה לאינו יודע נמי מחיי' אחת אלא ששונה המשנה כאשר קיבלה מרבו:
קטן שנשבה בין העכו"ם. ולא ידע מעולם שיש שבת בתורה:
הדא אמרה הוא הדא הוא הדא. פי' זאת אומרת דשוכח ואינו יודע עיקר שבת שוין:
הא אר"י כל שאין וכו'. כמו גופא אר"י:
הא אינו יודע ושכח. סלקא אדעתין דחייב על כל שבת ושבת:
כל הדא הלכתא. כולה מתני' כר' ליעזר. דכריתות פ' אמרו לו דסובר דחייב על כל אחת ואחת:
ברם כרבנן. אבל רבנן דר"א והיינו ר"ע דשאל מר"א אם חייב בזדון שבת ושגגת מלאכות על כל מלאכה ומלאכה:
אינו חייב אלא אחת. על כל אב מלאכה וכן בשגגת שבת וזדון מלאכות אינו חייב אלא אחת על כולן דלא אמרינן ימי' שבינתים הווין ידיעה לחלק:
הדא אמרה היא הדא היא הדא. דכיון דר' ליעזר מנדה יליף לחייב בשגגת שבת וזדון מלאכות א"כ בשוכח עיקר שבת נמי פטור כמו נדה בשלמא אם אמרי' דמקרא יליף דמדכתיב שמירה אחת לשבתות הרבה ושמירה לכל שבת ושבת ומוקמינן קרא במסתבר שפיר איכא למימר דמוקמינן שמירה אחת לשבתות הרבה לאינו יודע עיקר שבת ושמירות לכל שבת לשוכח אבל אי מנדה יליף ודאי שניהם אחת הם ואין חילוק בין שוכח לאינו יודע עיקר שבת:
את מה שמעת מן אבוך. ר' יוסי:
אמר כרבי יוחנן. שמע מאביו:
לא אמר כן. בריה דר' יוסי הוה פשט עם בריה דר"י. היה יושב ולומד עם בנו של ר' יוסי:
ושמע ממנו. דכר' ליעזר נוטין הדברים:
ועשה אחת ועשה הנה. הוה מצי למכתב וכתיב ועשה מאחת ועשה מהנה מ"ם היתירה למדרש קאתי וגם הנה מיותר דה"מ למכתב ועשה אחת ולמשתק דרוש ביה הכי:
ועשה מאחת לחייב על כל אחת ואחת. דה"ק ועשה מאחת שבת אחת הוא מחלל וחייב הנה חטאו' הרבה כגון שגגות שבת וזדון מלאכות:
הנה לחיי' על כולהן אחת. פעמים שהוא עושה הנה מלאכות הרבה ואינו חייב אלא אחת כגון שגגת שבת וזדון מלאכות:
מהנה לחייב על תולדות:

ופריך או נימר. דקרא ועשה מאחת מהנה בעכו"ם מדבר דהא האי קרא בחטאת סתמא כתיב ונדרשיה נמי בעכו"ם:

תני ר' זכיי. ור"י אמר שטעה מעתה יש לפרש קרא בעכו"ם וכדמסיק:

לחייב על כל אחת ואחת. דיליף מהשתחואה יתירא דכתיב בעכו"ם דלחלק יצאה:

בבלייא. ר' זכיי מבבל היה וא"ל ר"י עברת תלת נהרין שההולך מבבל לא"י צריך לעבור ג' נהרות כלומר שכך מהלך גדול הלכת ללמוד תורה וסכנת לעבור על ג' נהרות:

ואיתברית. ונשברת וטעית דאינו חייב אלא אחת השתחואה לאו לחלק יצאה ל"א עברת תלת נהרין דרשת מ"ם דמאחת ומ"ם דמהנה והנה ואיתברית דאפילו הכי אינו חייב אלא אחת והראשון עיקר:

עד לא יתברינה וכו'. סתמא דש"ס פריך איך עלה על דעת לפרש ועשה מאחת מהנה על עכו"ם ממה נפשך עד שלא טעה ולא דריש השתחואה יתירה דכתיב בעכו"ם לחלק א"כ לא היה חייב על כולן אלא אחת:

יש כאן אחת. שאינו חייב אפי' עשה הנה:

אין כאן בעכו"ם הנה. שיהא חייב הרבה:

מן דתברה בידיה. וסובר דהשתחואה לחלק יצאה:

יש כאן הנה. פעמים שהוא עושה אחת כגון שעשה אלו עבודות זיבח וקיטר וכו' בהעלם אחת חייב הנה:

אין כאן אחת. דלמאי אתא א"נ עד דלא תברי' קודם שהשיב ר"י שטעה ומדתברי' היינו משאמר לו ר"י דטעה ואין חילוק בין שני פירושים אלו:

והיכן בעכו"ם. סיומא דקושיא הוא ואיך אפשר לאוקמ' בעכו"ם:

ומשני ובעבודת' ובעבודת גבוה ובהשתחוייה. בהני תלת איכא לאוקמי כולא קרא כדמפרש ואזיל:

בעבודתה. בעבודה שועבדין אותה אף על גב דלאו כעין פנים הוא שאין עובדין בעבודה כזו לגבוה חייב עליה:

לחייב על כל אחת ואחת. אפי' יש לה עבודות הרבה ועשאן בהעלם אחד חייב על כל אחת ולהכי איצטריך מאחת:

בעבודת גבוה. דהיינו ד' עבודות דקחשיב ר' זכיי שבהן עובדין לגבוה:

לחייב על כולהון אחת. כרבי יוחנן ומהנה קדריש לה:

בהשתחווייה לחייב על מקצתה. היינו שלא השתחווה בפישוט ידים ורגלי' אפ"ה חייב עליה והכי דריש לה ממ"ם דמהנה ל"א שהיה שוגג בהשתחוייה וזדון בעכו"ם או זדון בהשתחויי' ושוגג בעבודה מקצתה קרי ליה:

כתיב. לבתר ועשה מאחת מהנה כתיב אם הכהן וגו' מצות שהמשיח מביא עליהן פר איירי קרא:

יצאה עכו"ם שאינה מביא עליה משיח פר אלא שעירה. כיחיד הלכך ליכא לאוקמי קרא דמאחת בעכו"ם:

הרי חלבים ועריות. וה"ה לשאר חייבי כריתות:

הרי משיח מביא עליהן פר. נוקמי לקרא דמאחת בהני נמי:

משני לא אתינן מתני. אי אפשר למתניי' בהני אלא בדברים שיש להן תולדת כגון שבת ועכו"ם ותולדות דעכו"ם כגון שבר מקל לפניה שהיא תולדה דהשתחווייה אבל חלבי' ועריות אין להן תולדות כלל:

עריות. נמי לית בהו תולדות שבפי' עשה הכתוב בהן המערה דהיינו הכנס' העטרה כגומר כל הביאה:

חברייא אמרין. דלאו מאחת מהנה קדרשי:

שבת הוא לה'. דמשמע לכל שבת בפני עצמו חייב:

לא העושה בו ובחבירו. כגון שעשה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויה"כ דאין מצטרפין שני הימים לחייב עליה:

את אמר. מכאן שמעי' דאין השבתות מיצטרפות מיבעיא לן אם חולקות כגון שעשה מלאכה בשבת ובאותו העלם עשה גם ביה"כ מי אמרינן דהימים מחלקין וחייב על כל אחד או לא:

מונה ששה. מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי:

אין אישתבאי בתלתא. אם נשבה בין העכו"ם בשלישי בשבת אעפ"י שעושה כרנב"י שמונה ששה ועושה שבת חמשה ועושה שבת וכו' אפ"ה הוא עובד בכל המנין בשבת ולא הועיל כלום במנינו דלעולם יום מנוחתו בחול דוקא ולא בשבת:

רב הוה חיילי'. כלומר טעמא דרנב"י די"ל דסובר כרב:

לתרין מחזירין. כשהוא חוזר לעשות כן שני פעמים אי אפשר שלא ישבות פעם אחד בשבת:

ופריך ואין לא לתמוה. וכי אין לתמוה למה לא יחוש לכל הימים:

כהדא וכו'. כמי שקידש אשה במדינת עילם ול"נ דהגיר' וקידש אשה בעולם ואינו יודע איזו היא ובאיזו מקום הוא:

ריב"א. אומר דפליגו ר"י ורשב"ל:

חושש לכל הנשים. דכי הדר נסיב האי גברא איתתא דלמא אמה או אחותה הוא נסיב:

אינו חושש. דבטילה היא ברובא וקשיא לר"י ה"נ ניחוש לכל הימים ויהא אסור לעשות מלאכה בכולן שמא שבת היא. ומשני תמן גבי קידוש אשה יש לו תקנה שיכול לישא גיורת או משוחררת שנתגיירה או שנשתחררה לאחר שקידש אשה שבודאי בזמן שקידש אשה לא קידש זו:

הכא מה תקנה יש לו שלא ימות ברעב. ועושה בכל יום מלאכה כדי קיום נפש אבל יכול להלוך בכל יום כל מה שירצה דאל"ה לא יגיע ליישוב לעולם:

תמן תנינן. במסכת כריתות פרק אמרו לו:

מעין מלאכה אחת. תולדות הרבה של אב אחד בשבתות הרבה אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחריני וכולהון בהעלם אחד:

תוצאות הרבה. עניינים הרבה כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן נידה אין בה תוצאות הרבה דאין חיובא אלא ביאה וחייב על כל ביאה וביאה בהעלם אחד כדאר"א בא עליה וחזר ובא עליה בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת:

והנדה מוזהרת עליו. דכתיב ונכרתו שניהם מקרב עמם:

על הקטנות. כמו על הקטנה ומאי קטנות דעלמא כלומר הבא על אחת מן הקטנו' ביאות הרבה בנידתה יוכיח שאינה מוזהרת עליו וחייב על כל ביאה וביאה:

הבא על הבהמה יוכיח. שחייב שאי אפשר לערב הביאות ולעשות שתי ביאות כאחת:

בזדון שבת ושגגת מלאכות שאלו. יודע שהוא שבת אלא שסבור שמלאכה זו מותרת הוא דשאיל ר"ע מר"א והכי קמיבעיא ליה מי אמרינן גם בזו לחלק כל מלאכה לעצמו או דלמא דוקא בשגג בזה ובזה הוא דאמרי' חילוק מלאכות אבל לא בזדון שבת ושגג' מלאכות דאינו חייב אלא אחת על כולן:

בדה תנינן. במתניתין דכריתות מלאכות הרבה אבל על השבתו' לחייב על כל מלאכה שעשה בכל שבת דנימא דשבתות כגופן של מלאכה שאינן דומין זה לזה כגון זרע וקציר בהעלם אחד בזדון שבת. ושגגת מלאכות ודאי לא מתחייב ואפי' עשה אותה מלאכה כמה פעמים בכמה שבתות אינו חייב אלא אחת ונראה שכך היתה גרסתו במתניתין ששאלו על מלאכות הרבה אבל שבתות הרבה לא הזכיר בשאלתו וכן נראה מהא דאמר לקמן ותניין דבית רבי כן העושה מלאכות הרבה וכו' כמו ששנויה במתניתין ש"מ דיש תנאים אחרים ששנו המשנה בענין אחר:

בשגגת שבת וזדון מלאכה וחזר וכפלה בכמה שבתות שאל ר"ע לר"א מי אמרינן ימים שבנתים הויין ידיעה לחלק או לא:

בדה תנינן. במתניתן דכריתות ששאל לו על שבתות הרבה אבל על המלאכות ודאי לא מתחייב אפילו לר"א:

הא רבי זעירא וכו'. כמו גופא אמר רבי זעירא וכו':

הודי ליה או לא הודי ליה. וה"פ מי הודי ליה ר"ע לר"א או לא הודי ליה ובספיקו עומד:

כל הדא הלכתא. דר"פ כלל גדול אתיא כר' ליעזר אבל רבנן דהיינו ר' עקיבא סוברים דבכולהו אינו חייב אלא אחת ש"מ דלא הודי ליה:

ה"ג הא רבי בא בשם ר"ח אמר בשגגת שבת ובזדון מלאכות שאלו הודי ליה או לא הודי ליה מן מה דמר ר"ש רבי אבהו בשם ר"י בר חנינא כל הדא הלכתא כרבי ליעזר ברם כרבנן אינו חייב אלא אחת הדא אמרה דלא הודי ליה. וה"פ לרבי בא נמי מיבעיא ליה אם הודי ר"ע לר"א לבתר דשמעה מיניה או לא ופשיט ליה דלא הודי ליה מהא דריב"ח דהא במתני' שגגת שבת וזדון מלאכות נמי תני ואפ"ה קאמר דלרבנן אינו חייב אלא אחת ש"מ דלא הודי ליה והא דאמר רבי זעירא קומי רבי יסא וכו' עד הדא אמרה דלא הודי ליה ל"ג הכא ושייך לקמן גבי הא דאמר רבי חזקיה בשם רבי בא וכדבעינן למימר התם:

ופריך הא בשגגת שבת וזדון מלאכות אף ר"א מודה לרבי עקיבה דאינו חייב אלא אחת. וקשיא:

ה"ג ויתיביניה ר"ע הרי מזיד במלאכה ושוגג בשבת וכו'. וה"פ ה"ל לר"ע להקשות לרבי ליעזר מזדון מלאכה ושגגת שבת דמודי רבי ליעזר שאינו חייב אלא אחת:

מן מה דלא מתיב לה. מדלא השיב לו כן ש"מ דעל שניהם שאל ועל שניהם השיב ר"א דחייב על כל אחת ואחת ור"ע לא קיבל וסובר בשניהם דאינו חייב אלא אחת וכר"י בר חנינא:

ה"ג הא בזדון שבת ובשגגת מלאכות וכו':

ויתיביניה רבי ליעזר וכו'. היה לו לרבי ליעזר להשיב לר"ע דחייב על כל אחת מזדון שבת ושגגת מלאכות דמודה רבי אליעזר דחייב על כל אחת ואחת ולמה לו להשיב מנדה ומדלא השיב לו ש"מ דבתרווייהו שאלו ובשניהם לא הודי ליה וכר"י ברבי חנינא:

ה"ג הרי מזיד שבת ושוגג מלאכות הרי יש בה תוצאות הרבה:

ולא משום שגגת שבת את תופסו. וקמיבעיא ליה אי ימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק א"כ מאי פשיט ליה מנדה דנדה מאי ימים שבנתיים איכא:

מזיד בשבת ושוגג במלאכות. שאלו מהו שיהא חייב על כל מלאכה ומלאכה מי אמרינן שבתות כגופן דמיין מחלקין וחייב על כל אחת ואחת או לאו כגופן דמיין והרי עשה מלאכה אחת עשר פעמים בהעלם אחד ואינו חייב אלא אחת:

שוגג בשבת ומזיד במלאכות מהו לעשות תולדות כעיקר. ולחייב אתולדה במקום אב או לא:

ותניי דבית רבי כן. היינו כמו ששנינו במתניתין:

הדא היא מזיד שבת ושוגג מלאכות. שהרי אע"פ שהוא יודע שהוא שבת הוא סובר שאינו חייב על המלאכה ומיבעיא ליה אם נתחייב אתולדה במקום אב או לא:

הדא הוא שוגג בשבת. שאינו יודע שהיום שבת:

ה"ג הדא הוא שוגג בשבת ומזיד במלאכות:

הודי ליה או לא הודי ליה א"ר זעירא קומי רבי יסא מתניתא אמרה דלא הודי ליה דתני יודע אני שהיא שבת ויודע אני שהיא מלאכה אבל איני יודע אם מלאכה היא זו שחייבין עליה כרת אם מעניין אבות מלאכות עשה חייב על כל מלאכה ומלאכה אם מעניין מלאכה אחת עשה חייב על כל העלם והעלם מפני שהן העלימות הרבה אבל אם היה העלם אחד אינו חייב אלא אחת הדא אמרה דלא הודי ליה וה"פ מיבעיא ליה לרבי חזקיה אם הודי ליה ר' עקיבא לר"א בזדון שבת ושגגו' מלאכות (אם) כגופן דמיין או לא ופשיט מברייתא דתני בה דאם עשה מעניין מלאכה אחת אינו חייב אלא בשתי העלמות אבל בהעלם אחד בשתי שבתות אינו חייב אלא אחת ש"מ דלאו כגופן ולא הודי ליה:

ופריך ויש אדם שהוא חייב על הזדון. שהרי זדון שבת הוא:

ומשני את נותן שגגת מלאכות על זדון שבת. ועיקר היא השגגה ועליה מביא קרבן:

ודכוותה. צריכין לומר גבי שגגת שבת וזדון מלאכה שהוא חייב על השגגה דאף המזיד לשגגה דמיא כיון דאחת בלא חברתה לא מהניא דאם אין שבת לא חייב על המלאכה וכן אם אין מלאכה אינו חייב על השבת:

לחייב על כל אחת ואחת. היינו על כל שבת ושבת:

ופריך ולית לר"א מאחת לחייב על כל אחת. למ"ד בזדון שבת ושגגת מלאכות שאלו ולמה לא השיב לו ממאחת ומה לו להשיב מנדה:

אשכח תני. מצא ברייתא השנויה בה דר' אליעזר מחייב אף על גדול שנשבה בין העכו"ם על כל אחת ואחת וזה ודאי לא שמעינן מקרא דקרא איכא לאוקמי בזדון שבת ושגגות מלאכות אבל השוכח עיקר שבת לא יהא חייב אלא אחת על הכל לכך יליף מנדה:

מה בין מזיד בשבת וכו'. אמתני' פריך דתנן היודע עיקר שבת וכו' דהיינו שגגת שבת וזדון מלאכות וקתני דחייב על כל שבת ולא על כל מלאכה ובסיפא תני גבי היודע שהוא שבת דהיינו זדון שבת ושגג' מלאכה שהוא חייב על כל מלאכה מאי ביניהו:

ולמה. כלומר הא דקשיא לך ולמה מזיד וכו':

פורש ממנה ועושה מלאכות אחרות. הוי לה כל מלאכה שגגה בפני עצמה הלכך חייב על כל אחת ואחת:
מיד הוא פורש. מכל המלאכות נמצא שכולם שגגה אחת הם:
שגג בזה ובזה. בשבת ובמלאכות:
אינו חייב על כל אחת ואחת. וכי אינו חייב על כל אחת ואח'. כדתנן במתניתין:
ה"ג מפני שנתוסף לו שגגת שבת אובד שגגת מלאכות. בתמיה:
מהו שיצטרפו. קצירה וקצירה לכשיעור ויתחייב מי הוי כהעלם אחד ומצטרפי או דלמא כשני העלמות נינהו ולא מצטרפין:
ומשני אפשר לומר שבתות מחלקות. אילו עשה כשיעור לכל אחד אין אחד מהם מתכפר בקרבן חבירו ואיך נאמר שיצטרפו השבתות לחייב על חצי שיעור בזה וחצי שיעור בזה:
ופריך הרי תמחויין חולקין. האוכל שני זיתים חלב בהעלם אחד בשני תמחויין דהיינו אחד צלי ואחד שלוק חייב שני חטאות:
ותמחויין מצטרפין. אם אכל ממין א' בשני תמחויין ובכל אחת חצי שיעור מצטרפין וחייב:
איני יודע טעם תמחוי. למה יהא חייב באוכל בשני תמחויין שני חצי שיעור והיא גופא מנא לן שחייב:
ה"ג כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת הבאה ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר. כן הוא לקמן בפרק האורג ובכריתות ר"א מחייב חטאת משום דס"ל אפילו אות אחת סמוך לכתב חייב כהאי דהאורג ור"י פוטר דס"ל שבתות אינן מצטרפות אלא מחלקות וה"ל ידיעה לחצי שיעור:
תיפתר. פלוגתייהו דר"א ור"י בשעשה שניהם בזדון שבת ושגגות מלאכו' וכי קמבעיא לן בשגגות מלאכות וזדון שבת חצי שיעור ובזדון מלאכות ושגגת שבת חצי שיעור:
מה אם הזדון שאינו חולק. שאם עושה מלאכות הרבה במזיד אינו חייב אלא מיתה אחת:
ל"א. מה אם הזדון שאינו חולק שאם עשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בזדון שבת ושגגת מלאכה אינו חייב אלא אחת על כל מלאכה ולא על כל שבת ושבת כדתנן במתניתין ואלו שגגת שבת וזדון מלאכות חייב על כל שבת ושבת:
לא אמר כן. לא כך מבעיא ליה לרבי ירמיה אלא הכי קמבעיא ליה:
וחצי גרוגרת בין הערבים. לאו דוקא בין הערבים אלא שניהם בשבת אחד ובהעלם אחד אלא שחצי זה בשגגת שבת וכו' מהו שיצטרפו מי הוו כהעלם אחד או לא:
אע"ג דלא קמיבעיא ליה לרבי יוסי דבר זה. כיוצא בו קמיבעיא ליה:

בידיעת קודש. ידע שהוא קודש אבל נעלם ממנו שהוא טמא ואסור באכילת קדשים:
ניחא שבת. אמתני' דכריתות דלעיל קאי וקאמר הניחא הא דקאמר ר"א ששבתות מחלקות בשגגת שבת וזדון מלאכות כיון שיש ימי חול בינתיים אי אפשר דלא שמע אימת שבת:
גבי נידה מה אית לך. למה יהא חייב על כל בעילה כשהם בהעלם. אחד ומאי פשיט ליה מנדה:
נדה קטנה. כלומר שומרת יום כנגד יום:
שבאו ימי הפסק טהרה בינתים. שהטבילות שטבלה הויין כימים שבינתיים:
כלום הוא חייב על כולם אלא אחת. א"כ ה"נ בנדה למה יהא חייב על כל אחת:
כן רבי מנא. מקשי על ראב"ש:
אף הכא. בנידה לרבנן אינו חייב אלא אחת אבל לר"א באמת אף בקוצר וקוצר חייב על כל אחת דלית ליה לר"א מאחת מהנה א"נ אית ליה ומיבעיא ליה היכא דעבד שני מלאכות בבת אחת מה שאין כן בקצר וקצר בבת אחת מודה רבי אליעזר דפטור כן הוא בכריתות דף ט"ו ע"א לרבה:
קיימתיה כיי דמר. אתיא כי האי דאמר רבי אחא וכו':
לית כן כרבנן. אינו כן לרבנן שיהא חייב על כל אחת:
ל"א לית כאן כרבנן:
ה"ג רבנן דקיסרי וכו':
וכל דיפוק מיניה הלכה. כל המוציא ממשניות אלו דר"פ כלל גדול הלכה כולה כר"א ולא כרבנן א"נ אמשניות דכריתות קאי שכל מה שהשיב ר"א לר"ע לא קיבל ממנו:

הלכה ב

מתני' **אבות מלאכות**. אותן מלאכות שהיו במשכן קרויות אבות וכולהו מלאכות אחרנייתא מהנך נפקו והוו תולדות:
המעמר. המאסף העמרים:
הזורה. ברחת לרוח:
הבורר. פסולת בידיו:
המרקד. בנפה והני תלת זורה ובורר ומרקד כולן להפריש פסולת מתוך אוכל נינהו וקחשיב להו בתלת כיון דהוו במשכן ואינן בזמן א' אלא בזה אחר זה. זורה. בתבן. בורר. בצרורות. מרקד. בסובין:
האופה. בגמ' פריך והרי אפי' תולדה דבישול:

הגוזז את הצמר. גיזה ושאר מלאכות של צמר השנויו' במשנתינו כולן היו בצמר תכלת של מלאכת המשכן:

המלבנו. המכבסו בנתר:

המנפצו. קרפי"ר בלע"ז:

המיסך. אורדי"ר בלע"ז:

בתי נירין. ליצ"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר ובגוזז ובמלבן ובכולהו אינך מפרש שיעורייהו לקמן בפ' האורג:

הפוצע. כשהחוט ניתק פוצע ראשיהן ושוזרן ביד עד שיהא נארג וקאמר דאם עשה כן בשני חוטין חייב והני כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי בציידי חלזון. ותופר וקורע ביריעות הוה:

על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אא"כ קורע אבל קורע שלא לתפור לא היה במשכן:

הצד צבי. וכל מלאכת עורו נוהגת בתחשים ובעורותיהן למשכן:

המולחו. לעור:

הממחקו. המגרד שערו:

מחתכו. מקצעו ומחתכו לרצועות ולסנדלים:

כותב ומוחק. לקמן פ' הבונה מפרש שכן רושמין על קרשי משכן לידע איזו בן זוגו וכותב אות בזה ואות בזה ומוחק פעמים שטעה:

מכבה ומבעיר. באש שתחת הדוד של סממנין:

מכה בפטיש. הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומתני' נמי לא מחייב ליה אלא בגמר מלאכה. וי"מ שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוו' עקמומיתו וכן על האבן שבבנין להשוותה לחברותיה וכה"ג אע"ג דלא הוה מלאכה מצד עצמה מיחייב בה משום גמר מלאכה:

גמ' **כנגד מ' חסר אחת מלאכות שכתובין בכל התורה**. וה"ק קרא לא תעשו כל מלאכה כמנין כל מלאכה שבתורה:

כל הן. כל היכא דכתיב מלאכות לשון רבים בתורה אם הם חשובים כשנים או לא:

אשגר' עייניה. שלח ר' אחא עיניו בכל התורה ולא מצא כתוב מלאכות בתורה:

בעיא דא מילת'. הא קא מיבעיא ליה:

ויבא. יוסף הביתה לעשות מלאכתו:

מהם. מן המלאכה או לא מי אמרינן לעשות צרכיו נכנס לשכב עמה או דלמא מלאכה ממש הוא וממנינא הוא:

מלאכתו אשר עשה. ממנינא הוא דמלאכה ממש היא או דלמא דשלים עבידתיה דלא שייך בו ית' מלאכה וכל מה שאחד רוצה לעשות מיקרי עבודה:
דבר. ה"מ למכתב וכתיב דברי הרי תרי וה"מ למכתב דברי וכתיב דברים הרי תלת ואלה בגימטרי' ל"ו הרי ל"ט:
רבנן אמרי. מאלה לחוד מצי למדרש ל"ט:
מן אתרא. ממקום' הוא מוכרע:
לא מיתמנעין חכמים לדרוש ה' לח'. דאותיות אחה"ע מתחלפין נמצא שהן ל"ט:
עבדין. קושיות בפ' כלל גדול שלשה שנים ומחצה והוציאו בפילפול' מ' חסר אחת תולדות לכל אחת מל"ט אבות מלאכות:
מן דאשכחון וכו'. מה שמצאו לו סמך להסמיכו לאב סמכו ותולדה שלא מצאו לה סמיכה לאב עשאו אותה תולדה דמכה בפטיש:
בני דר"ח רובא. בניו של ר"ח הגדול עשו קושיות בפרק כלל גדול ששה חדשים והוציאו וי"ו תולדות לכל אב:
בנוי דר"ח. סתמא דש"ס קאמר בניו של ר"ח אזלו בשיטת אבוהן:
כולהון משום קוצר. הרי ששה תולדות לקוצר:
רבי סירוד. שם חכם:
יהודא בנו של ר'. למד מסכת מכשירין ששה חדשים לסוף בא אחד מתלמידי ר' סימאי ושאל לו דבר במכשירין ולא ידע להשיבו:
שלא עבר על פתחה של תורה. כאילו לא התחיל ללמוד מעולם:
ליידא מילה. לאיזה דבר תני מנינא במתני' ממיל' קא חזינא שהן ארבעים חסר אחת:
ומשני אם עשאן וכו'. בא להודיעך שאם נתעלמו ממנו כל הלכות שבת כמה חטאות חייב עליו:
חייב על כל אחת ואחת. דמהשתחוי' יתירה דריש לחלק לחייב על כל אחת:
בבלייא. ר' זכיי מבבל היה ואמר ליה ר"י עברת תלת נהרין כלומר הטרח' עצמך לעבור ג' נהרות:
ואתברית. ונשברת וטעית דאפילו הכי אינו חייב אלא אחת דהשתחויה לעצמה יצאה שאינו מעשה:
עד לא יתברינה. ר"י קאמר לה א"נ סתמא דש"ס פריך איך אפשר לומר דקרא ועשה מאחת מהנה בעכו"ם משתעי אייתר לן או אחת או הנה דאם נאמר כר' זכאי שהוא חייב על כל אחת ואחת א"כ שפיר קאמר אחת שהוא הנה אבל הנה שהיא אחת אין כאן:

מן דתבריה בידיה. ואינו חייב אלא אחת על כולן יש כאן הנה שהיא אחת אבל אחת שהיא הנה אין כאן א"כ א"א לומר דמאחת מהנה יליף לחלק אלא מהשתחואה יתירה והשתחוי' לעצמה יצאה וכדמסיק. ויותר נראה דל"ג הכא מן עד לא וכו' עד אין כאן אחת:

ויהא חייב בעכו"ם על כל אחת. כי היכי דאמרינן גבי שבת:

הבערה בכלל. לא תעשה כל מלאכה היתה:

מעשה יחידי. מלאכה אחת:

וחייבין עליה בפני עצמה. אם עשאן עם שאר מלאכות בהעלם א':

שיש בו. בכלל לא תעשה כל מלאכה:

לא תעבדם כלל. בכל מיני עבודה:

כלל במקום א'. בפ' כי תשא:

ופרט במקום אחר. בויקהל:

כלל שהוא בצד הפרט. דסמיך ליה בחד קרא לא תשתחוה להם ולא תעבדם ולא ה"ל יוצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו:

כיון שאת לומד בצדו. כיון שכבר כתוב בצד הכלל תו לא ה"ל יוצא מן הכלל אע"ג שכתוב הפרט עוד במקום אחר שלא במקום הכלל:

לא שנייא. אין חילוק בין כלל ואח"כ פרט וכו' לעולם כלל ופרט הוא אלא הכא בעכו"ם טעמא אחרינא אית ביה דלא דריש:

בעכו"ם פרט. תחלה לא תשתחוה ואח"כ כלל לא תעבדם ולא מיקרי יוצא מן הכלל:

בע"ז כלל. לא תעבדם משמע בעבודה שעובדין אותה:

ופרט בעבודת גבוה. דהשתחוי' אחד מד' עבודות שעובדין להשם היא ולא דרשינן בכלל ופרט:

א"ר מנא. מעיקרא ל"ק דנדרוש השתחויה ליוצא מן הכלל דשאני השתחויה מהבערה:

לצורך יצאת. לגופא איצטרך דה"א דפטור עליה לפי שאינו מעשה ולא יהא חייב עלי' לכך איצטרך קרא ולא לחלק אפי' בהשתחויה גופה:

אתא. הא דר' מנא דאמר השתחויה על עצמה יצאה כדקתני חזקיה:

ללמד על הכל. לחייב על כל אחת ואחת:

או חלף. נימא בהיפך דזביח' על עצמה יצאה (לחלק) והשתחויה ללמד על הכל:

ומשני דבר שהוא מעשה וכו':

ופריך דאמר ר' ירמיה הבער לצורך יצא'. א"כ מנ"ל לחלק:

ומ"ט. כלומר מנא ליה:

ה"ג והיו אלה לכם לחק' וגו'. גבי מיתת ב"ד כתיב בפ' רוצחי':

ה"ג מה מושבות האמור להלן במיתת ב"ד הכתוב מדבר וכו':
מכיון דתימר לצורך יצאת. ללמד על מיתת ב"ד:
כמי שיצאת שלא לצורך. דהרי עכ"פ שמעינן שחייב מיתה אף על מלאכה אחת. ל"א מכיון שיצאת לצורך מה שאתה אומר שיצאה לצורך אין צורך בהבערה שיצאה דהרי ה"מ למכתב בכל מושבותיכם גבי לא תעשה כל מלאכה והבערה שיצאה לחלק:
ודבר שיצא שלא לצורך מלמד. סיומא דמלתא דר' שמואל היא:
הדא אמרה. זאת אומרת:
מהו שיחלוקו. מי אמרינן לחלק יצאו או נימא דה"ל כב' כתובים ואין מלמדין:
קדשי קדשים. כגון זבחי שלמי צבור שהן כבשי עצרת:
מותר העומר. שירים שנותרו מן הקומץ:
לא תקטירו ממנו וכו'. ממנו מיותר הוא לדרשא:
כל שממנו לאישים. כל שעל' כבר ממנו ע"ג המזבח ומבשר הקרבנות כבר עלו חלב וכליות ומן המנחות כבר עלה הקומץ ומשתי הלחם כבר עלו חלב כבשי עצרת הבאין עמהן וכגופן דמי ומלחם הפני' בזיכי הלבונה:
יצאו שתי הלחם וכו'. כל הקדשים השנוים בברייתא דאסור להעלותן ע"ג המזבח אם ילפינן משתי לחם דאסורין להעלותן אף ע"ג הכבש או לא ילפינן:
ואל המזבח לא יעלו. דסמיך ללא תקטירו ממנו אשה:
ושלא לעבודה. אפילו המעלה שתי לחם ע"ג כבש שלא לשם עבודה יהא חייב:
אמר ליה. ר"א לר"י:
אותם. דכתיב גבי שאור ודבש קרבן ראשית תקריבו אותם דהיינו שתי הלחם שהן מן שאור וביכורים שהן מן דבש דכתיבי בהאי קרא וה"ק קרבן ראשית תקריבו אותם דהיינו שתי לחם מן השאור דכתיב חמץ תאפנה וראשית מיקרו דהן ראשית לכל המנחות הבאות מתבואת שנה זו דכתיב בה מנחה חדשה וביכורים מן הדבש ואיקרו ראשית דכתיב ראשית ביכורי אדמתך הנך הוא דרבי ליה כבש כמזבח כדכתיב ואל המזבח לא יעלו:
מפני שכתוב אותם. כלומר טעמא דכתב רחמנא אותם הא לאו הכי מלמדין ולא אמרינן דיצאו שתי הלחם וביכורים לחלוק שאם העלה שניה' בבת אחת שיהא חייב שתים ואות' לא אתי אלא למעט שאר קדשים שאינן חלוקין שאפי' עשאן בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת:
הדא אמרה. זאת אומרת:

לחלוק אינן חולקין. אבל שמעינן מכאן דאע"פ ששני דברים יצאו מן הכלל מלמדין דלכך איצטריך אותם:
לא אמר כן. שר"א סובר דרשא דאותם אלא ר"י השיב לו מאותם:
וכרבי ישמעאל חולקין. ור"י סובר דחולקין:
בכלל. מכשפים היו:
לחילוק. לחייב חטאת על הניחוש בפני עצמו ועל העינון בפני עצמו:
ה"ג כלל בהיכרת ופרט בלאו. שהרי לא כתיב אלא לא תנחשו ואין כתיב שם כרת ובמכשפים שהן אוב וידעוני שיצאו על הכלל כולו לענין כרת. ל"א כלל בהיכרת ופרט בהיכרת מילתא באנפי נפשה היא דסלקא אדעתין דלא הוה כלל ופרט אלא שיהא כלל בכרת ופרט בלאו אבל בכרת וכרת לא לכך קאמר דר"י סובר דה"ל כלל ופרט:
מלתי' דר"י אמר. ר"י סובר כגון זה כלל ופרט היא:
ה"ג אחותו בכלל היתה. שהיא בכר' דכתיב בכל עריות ונכרתו הנפשות העושות והדר כתיב איש אשר יקח את אחותו. וגו' ונכרתו לעיני וגו':
לחילוק על הכלל. לחייב על כל אחת ואחת אם עשאן בהעלם אחד דמה אחותו שהיא ערוה וחייבין עליה בפני עצמו אף כל שהוא ערוה חייבין עליה בפני עצמו:
והכתיב ערות אחות וגו'. ל"ל תיפוק לי' שהיא ככל העריות:
לידון בעריה. אף על פי שלא גמר ביאתו חייב:
הואיל ואין חייבין על הנדה משום טומאה. פי' משום ערוה אלא משום נדה לא ילפינן משאר עריות לכך איצטריך למיכתב גבי נדה. ל"א הואיל ואין חייבין על שאר עריות משום טומאה שיהיה הבעל טמא כמו בנדה שמטמאה את בועלה לכך איצטריך באחותו:
דמר ר' יודן. כלומר תרי זימנין לידון בעירי ל"ל לכדאמר ר"י:
כל ההן. כל היכא דכתיב ערירים יהיו פי' שלא יוליד בנים:
ערירים ימותו. פי' אם יהיה לו בן או אם היה לו בן קודם שחטא ימותו:
דודתו לצורך יצאת. הא דקשיא לך כרת בדודתו ל"ל איצטריך:
באחי אביו מאביו הכתוב מדבר. דהוא הוי קרוב לענין גאולה ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי האם אף כאן מן האב ולא מן האם:
ופריך אף אשת אחיו נוכל למילף מדודתו. דדוקא אשת אחיו מאביו ולא מאם:
לרעמד כדון לר"ע. כלומר הניחא אבל לר"י קשיא:
מה נדה יש לה היתר לאחר איסורה. לאחר שטבלה חוזר להיתרה הראשון:

אף אשת אחיו מאביו. אם מת בלא בנים חוזרת להיתירה הראשון ואי ס"ל כר' יוסה תיפוק ליה מדודתו:

הא ר"י מקשה. כלומר הלא עיקר הקושי' לר"י וכיון דלדידיה לא צריך א"כ ליתא לתירוצא דר' יוסה:

לאוין חולקין לכריתות. ואם עשה לשניהם בהעלם אחד חייב שני חטאות:

מ"ט. מנא לן:

מה עביד לה ר"י. בכרת באחותו למה יצאה הא אין צריך לחלק דכל ערוה כתיב בה לאו בפני עצמו:

באנשים הכתוב מדבר. הלאוין כתיבי בלשון זכר:

ובאת אחותו ללמד על כל הנשים. דכתיב ונכרתו הנפשות העושות:

ופריך ולית ליה לר"א. שאף הנשים חייבין כרת:

ומשני אית ליה. ויליף לי' מדכתיב לא תקרבו לשון רבים משמע אחד איש ואחד אשה:

מה עביד לה. בכרת באחותו דהא כבר כתיב לא תקרבו:

פתר לה. ר"י נמי מתרץ למאי אצטרך כרת באחותו:

ואינו מחוור. ואין התירוץ ברור לכך לא פי' מה הוא התירוץ:

ועוד מן הדא. פריך אי ס"ד דלאוין מחלקין:

ויצאו שלמים. ברייתא היא בת"כ ומביאה הבבלי בכריתות דף ב' ע"ב דתני' והנפש אשר תאכל בשר והלא שלמים בכלל כל הקדשי' היו ולמה יצאו להקיש אליהן מה שלמים שהן קדשי מזבח וחייבין עליהן אף כל שהן קדשי מזבח חייבין עליהן יצאו קדשי בדק הבית שאין עונש כרת האוכלו בטומא' הגוף וקשיא אי ס"ד דלאוין מחלקין ל"ל להוציא שלמים הא בכולן כתיב לאו בפני עצמו:

למעט קדשי בדק הבית. לחוד יצאו שלמים ולא על עצמו ולא על הכלל לחייב כרת דלאוין מחלקין:

ה"ג למעט קדשי בדק הבית שלא יהיו חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא:

ולא מתניתא היא. דבקדשי בדק הבית אין בהן פיגול ונותר וטמא:

קדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה. שאם נהנה משני מיני קדשי מזבח בשוה פרוטה מעל ומצטרפין נמי לכזית לחייב עליהן משום פגול ונותר וטמא או משום מעלה בחוץ:

מה שאין כן בקדשי בדק הבית. דאין מצטרפין:

מכיון שאין מצטרפין חלוקין. פי' מכיון שאין מצטרפין למעילה הם חולקין שאם נהנה מקדשי מזבח וקדשי בדק הבית בהעלם אחת יהא חייב שתים:

וכיני. וכן הוא ומה בכך באמת שחלוקין ואין מצטרפין לענין מעילה:
כלל בעשה ופרט בלא תעשה. מי דרשינן בכלל ופרט או לא:
ושבתה הארץ שבת לה' כלל. היינו עשה:
שדך וגו' פרט. היינו לא תעשה:
הזרע והזמיר בכלל היה וכו'. ור"א לאו בכלל ופרט דריש לה דא"כ אין בכלל אלא מה שבפרט אלא בדבר שהיה בכלל יליף:
דבר שהיא עבודה בארץ ובאילן. וחרישה נמי עבודת אילן שחורשין לאילנות כדתנן. בשביעית:
מה עביד לה ר"י. בכלל ופרט דר"א:
שני דברים יצאו מן הכלל. הזרע והזמיר:
ושני דברים שיצאו מן הכלל אינן חולקין. לא אמרינן שיצאו לחלק לחייב על כל אחת:
ולית לרבי אלעזר חולקין. וכי לית ליה לרבי אלעזר ששני דברים שיצאו מן הכלל שאינן חולקין:
ומשני לחלוק אינן חולקין. מודה ר"א אבל סבירא ליה דמכל מקום ה"ל כדבר היוצא מן הכלל ללמד על הכלל הנך דדמי' לפרטא באיזה צד מרבינן בכלל:
ומשני שנייא היא. מודה ר"י דאפי' שני דברים שיצאו מן הכלל מלמדין מיהו שאני הכא:
שהכלל בעשה. ושבתה הארץ:
ופרט בל"ת. לא תזרע:
ועשה מלמד על ל"ת. פי' כשהכלל בעשה והפרט בל"ת נמצא שהעשה מוסיף על הפרט ניחא דהעשה חשובה דדחיה לא תעשה לכך היא יכולה להוסיף על לא תעשה אבל בהיפך כשהכלל בל"ת והפרט בעשה מודה ר"א דאין מלמדין מהפרט על הכלל:
ה"ג על דעתיה דר"א ניחא וכו' ע"ד דר"י מהו וכו'. וה"פ ע"ד דר"א דסוב' דזריעה וזמירה מלמדין על הכלל ובעינן דוקא דבר שהוא לצורך הארץ לאפוקי חפירת בורות וכו' דמותרים אפילו לכתחלה על דעתיה דר"י דאמר דהכלל במקומו עומד א"כ אפי' חפירת בורות וכו' אסור דבכלל ושבתה היא:
ומשני כשם שאין מלמדין. מן הכלל לענין איסור דלוקין על החרישה:
כך אין מלמדין לענין היתר. ואסורין כל מיני מלאכת הארץ:
שש שנים וכו'. וכל לא תעשה שבא מכח עשה הרי הוא כעשה נמצא שגם הפרט בעשה ומרבינן חרישה בעשה וממעטין חפירות בורות דפטור עלייהו (א"נ כל לא תעשה שהוא בא מכח עשה וכו'):
אפי' עשה אין בו. בחרישה לרבי יוחנן:

עובר בעשה. החורש בשביעית:
וליידא מילה. ולאיזה דבר כתיב ושבתה הארץ דמשמט שכל המלאכות אסורות בשביעית וקשיא לרבי יוסי דאמר אפילו עשה אין בו:
לענין לא תעשה שבו. דדריש ליה בכלל ופרט אף על פי שהכלל בעשה ופרט בלא תעשה דריש ליה בכלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וזריעה וזמירה וכו' אין אבל שאר מילי לא:
יכול יהו לוקין על התוספת. כך מתחלת ברייתא ומסיק שם דפטור וכך היא שנויה בבבלי בפ"ק דמ"ק:
ר"י פתר. להך ברייתא על חרישה וה"ק יכול ילקה על חרישה ולהכי קרי לה תוס' דלא נפיק עיקרו מן התורה דבפרט לא כתיב אלא זריעה וזמירה כדאמרי':
יכול ילקה על איסור שני פרקים הראשונים. דהיינו תוספת שביעית שאין חורשין בששית בשדה לבן אלא עד הפסח ובשדה אילן עד עצרת ונסיב לפטורא דגמר משבת בראשית מה להלן לפניה ולאחריה מותר אף כאן היא אסורה לפניה ולאחריה מותר:
אית תניי תני. איסור חרישה מקראי דשש שנים וכו' ואיכא דמפיק מן הלאוין חדא כר"י וחדא כר"א ל"א הנך תנאי תנו בסיומא דברייתא דלעיל יכול ילקה על התוס' בשביעית איכא תנא דמפיק ליה מדכתיב שש שנים והיינו כר"י דה"ק כיון דאיכא פרט בעשה דה"ל לאו הבא מכלל עשה ודאי דמוקמי' הכלל ופרט בעשה ופטור על החרישה דאין בכלל אלא מה שבפרט ואיכא תנא דמפיק מדכתיב שדך לא תזרע דברישא דקרא כתיב ובשנה השביעית וכו' שדך לא תזרע דוקא בשנה השביעית אסור אבל קודם לכן אע"ג דנהנ' ממנה בשביעית שרי אבל בשביעית עצמה אפי' על החרישה חייב וכר"א:
השמר בלא תעשה. גבי שחוטי חוץ כתיב השמר פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך ושם תעשה וגו' והשמר פן ואל אינן אלא לא תעשה:
מה העלאה שהיא בעשה. דשם תעלה אבל בחוץ לא דה"ל לאו הבא מכלל עשה שהוא עשה:
הרי הוא בלא תעשה. דכתיב השמר פן תעלה וגו' והשמר ל"ת הוא:
אף שחיטה וזריקה שהן בעשה. דשם תעשה:
בגין דכתיב וכו'. כלומר טעמא דכתב רחמנא שם תעלה ושם תעשה להקיש שחיטה וזריקה להעלייה ילפינן דאית בהו לא תעשה:

הא. אי לא הוה כתיב היקישא לא היינו שומעין ל"ת בשחיטה וזריקה אע"ג דהעלאה בכלל ושם תעשה היתה ונאמר דהעלאה ה"ל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצאה אלא ודאי כיון דהלאו בל"ת ופרט בעשה לא ה"ל דבר היוצא מן הכלל וקשיא לר"א:

מה עביד לה ר"י. ל"ג בכלאים ואי גרסי' צ"ל מה עביד לה ר"א:

ומשני שלא תאמר וכו'. לעולם אף דכלל בעשה ופרט בלא תעשה דרשינן בדבר היוצא מן הכלל והיקישא איצטריך לחלק דה"א דאם עשאן כולן בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת איצטרך היקישא דחייב על כל אחת ואי קשיא כיון דהעלאה יצאה מן הכלל לחלק נמי יצאה לכך קאמר שלא תאמר דשאני שחיטה וזריקה דבלאו א' נאמרו ושייכי להדדי כמו תולדות לאבות ולא יצאה העלאה אלא לחייב על אחת מהן אם עשאה בפני עצמה לכך כתיב היקישא למשמע מינה לחלק נמי שאם עשאן בהעלם אחת שחייב על כל אחת ואחת:

כל הן דתנינן. כל היכא דתני תנא אבות יש להן תולדות:

תמן תנינן. בריש ב"ק:

נגיפה ודחיפה אב. שכתובין בתורה כי יגח וכי יגוף:

רבץ. שראה כלים בדרך והלך ורבץ עליהן כדי לשברן:

בעט. שבעט ברגליו ושבר את הכלים ואהכי הוה תולדה דקרן דכוונתן להזיק ואין הנאה להיזיקו ואין היזיקו מצוי ותדיר דכל הנך איתנהו נמי בקרן:

תמן תנינן. בריש כלים:

מדפות. הקלים מן השרץ כמו שמפרש בסמוך דהנוגע בשרץ הוא תולדה דשרץ:

וולד טומאה. ראשון ושני:

לטמא זיבה. אינן נעשין אב הטומאה במשכב ומושב של הזב א"נ אינן נעשין אב להיות משכב ומושב לזב לפי שאינן מיוחדין לישיבה:

והכא תנינן אבות מלאכות וכו'. תולדות מאי ניהו ומפרש להו כולן בסוגיין:

חרץ. עושה חריצין בקרקע:

ופריך כל אבות מלאכות מן המשכן למדו. ולאיזה צורך היתה החרישה במשכן:

ומשני שהיו חורשין ליטע סממנין. שהיו צריכין לשמן המשחה ולצבוע תכלת ועורות אלים וכדפירשתי במתני' זכרותה של חיטה. הוא המקום החד שבראש אחד של חטה:

תמן תנינן. לקמן ס"פ ר"ע:

חטים מדיות. חטים שבאין ממדינת מדי:

עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. דליחייב על שתי חיטין אף על פי שאין בהן גרוגרת:

ה"ג כל דבר שהוא וכו':

המדייר. מכניס כל בהמותיו לשדה אחת שתזדבל לשון דיר של בהמה:

המעדר. חופר במרה בקרקע במקום שאין יכולין לחרוש:

המכבד. את הבית:

המרבץ. את הבית במים להרביץ האבק שלא יעלה:

המפעפע גושים. משבר חתיכות עפר הדבוקים יחד כדי שיהיו רפוים לזרוע בהם:

המברה בחרשים. חותך ביערים אילנות קטנים שיגדלו ויתעבו הגדולים א"נ מברר ביערים האילנות איזהו ראוי לקצוץ או ליטע במקום אחר:

המצית את האור בחישת קנים. שעומדים קנים בשדהו ומעכבים את המחרישה ומצית בהן האור לבערם מן השדה:

ובאגם תמרים. המצית את האור באגם שיש בה תמרים רעים:

וכרבי זעירא. דאמר בפ"ג דשביעית דלכך אין עושין אמה בתחלה במועד ובשביעית מפני שהוא מכשיר צדדיה לזריעה א"כ בשבת חייב משום חורש:

המסקל. שמסלק את האבנים מן השדה לשון סקלו מאבן:

הבונה מדריגות. מעלות על פי הגאיות שלא יחליקו בירידתן לקחת המים שנתקבצו בעמק באותן הגומות להשקות בהן השדה:

נקעים. הן בקעים שבקרקע:

עוגיות. חופר גומא תחת הגפן ליתן בה מים:

שהותר מכלל בישול ביום טוב. מתוך שהותר בישול לצורך הותר נמי שלא לצורך:

לוקח. דלא אמרינן מתוך וכו':

שהותר מכלל חרישה ביום טוב. אי מזדמני ליה צפור וחיה לשחוט ואם היה מבקש אחר עפר ינגב הדם או יטשטש ע"י מים ולא יקיים מצות כיסוי וגם אין יכול לקפלו וליטלו מותר לחפור לכסות בו דמן ובברייתא תניא דחייב ובבבלי בפסחים (דף מ"ד) מביא הברייתא:

לא הותרה חרישה כדרכה. אף כשהתירו לו חרישה לכיסוי בי"ט לא התירו אלא ע"י שינוי ואינו אלא שבות בעלמא משא"כ בישול כדרכו מותר הלכך אמרינן מתוך:

דר' שמעון היא. הא דמתירין ב"ש בריש ביצה שיחפור בדקר ויכסה ובית הלל דמתירין אם היה דקר נעוץ מ"מ גומא קעביד וצריכין לומר דהיינו טעמא דסבירא ליה כר"ש:

דרבי שמעון אמר. מלאכה שא"צ לגופה כגון הכא שא"צ לחרישה ולא לגומא אלא לעפרה אינו חייב עליה ואף על גב דמדרבנן אוסר ר' שמעון מכל מקום משום שמחת י"ט התירו:

ה"ג קם ר"י עם ר' אלעזר. וכ"ה בביצה:

אתה אמרת דבר זה. דמתני' דביצה כר' שמעון:

וזה. השוחט חיה ועוף ביו"ט ב"ש אומרים יתפור בדקר ויכסה ובה"א לא ישחוט אא"כ היה לו וכו'. א' מהם נאמר כ"ג הן. דהא אי רבי מאיר כרבי יהודה ס"ל דמלאכה שא"צ לגופה לכ"ע חייבין עליה ע"כ לומר דלא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה דלר"י הכל אסור לדבריך שאתה אומר דכחרישה ממש היא חפירת דקר ולא הותרה חרישה מעולם ביו"ט:

אלא ר' מאיר ור"ש אמרו דבר אחד. ע"כ לומר דר' מאיר ור"ש תרווייהו סברי דמלאכה שא"צ לגופה לכ"ע פטור עליה ושפיר פליגי ב"ש וב"ה בשמחת י"ט:

ולא כן סברנן מימר. לא כן א"ר יוחנן לעיל בפ' במה מדליקין (דף י ע"א) גבי המכבה את הנר דר"י פוטר בכולן חוץ מן הפתילה וא"ר יוחנן ר' יוסי ור"ש אמרו דבר אחד דטעמא דר' יוסי מפני שיש לו צורך בגוף הפתילה ולדבריך הול"ל דשלשתם אמרו דבר אחד:

ה"ג אלא מילי דצריכין לרבנן פשיטין לכון פשיטין לרבנן צריכין לכון. וה"פ מאי דמיבעיא לרבנן והיינו ר' יוחנן דמיבעיא ליה הך בעי' דבסמוך בקצירת העשבים פשיטא לכם דהא גם בחופר לכסות פסיק רישיה הוא ואפ"ה מתיר ר' שמי אליבא דר"ש ומאי דפשיטא לרבנן דטעמא דמתני' דביצה משום דחרישה כלאחר יד הוא מספקא לכון אם לא אמרינן מתוך אפי' בכה"ג:

קצר לצורך עשבים. כלו' פשיטא אם קצר לצורך עשבים שחייב משום קוצר ואינו חייב משום שהוא מייפה את הקרקע כיון דא"צ לגופה שאין כוונתו בקצירת עשבים לייפות הקרקע כי אם ליהנות מן העשבים:

לא צורכה. לא מיבעיא לן אלא בקוצר לייפת הקרקע אם הוא חייב משום קוצר דה"ל פסיק רישיה שא"א לייפות הקרקע אם לא בקצירה ומודה ר"ש דחייב:

ומשום מייפה את הקרקע. שהיא תולדה דחורש או לא מחייב אלא משום חורש ולא משום קוצר דאף בפסיק רישיה פליג ר"ש:

ואפי' תימר דר"ש. כלומר הא דקמיבעיא לן לר"ש ומיבעי לן מי מודי ר"ש בפסיק רישיה או לא אבל לרבנן דר"ש דסוברים מלאכה שא"צ לגופה חייבין עליה ודאי אפי' נתכוין לקצירת עשבים חייב אתרווייהו דהא מ"מ קצר וגם הוא מייפה את הקרקע:

מיליהון דרבנן. הא דר' חייא בשם ר' יוחנן:

ה"ג מסייעין לר' שמי. דלעיל דאמר דלר"ש אפי' בפסיק רישיה פטור:
לגופו. אם לאכול הדג סחטו ממשקה שצף עליו והנבלע בו מותר לכתחלה דלאו מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך:
אם להוציא ציר. שהוא צריך למימיו חייב חטאת:
ואפי' תימר דר"ש היא דמר. הא ודאי כר"ש אמר ר"י למילתיה דלרבנן אפי' לגופו חייב דאע"ג דא"צ למימיו מ"מ הרי סחט והוציא ציר:
כל דבר שהוא מבחיל את הפרי. שמסייע לבשל ולגמור הפירי מלשון צמל ובחל:
המקרסם. שחותך ענפים יבשים וקרסום וזימור א' הן אלא שזימור בגפן וקרסום בשאר אילנות:
מזרד. מחתך ענפים לחים אם יש לאילן ענפים יותר מדאי:
המפסל. שנוטל הפסולת:
המזהם. כשקליפות אילן נושרים מדביקים שם זבל להבריאו כדי שלא ימות האילן וי"מ מזהם שמושחין האילנות בדבר שריחו רע כדי שיברחו התולעים מן הריח רע וימותו:
המפרק. פורק אבנים שעל עיקרי האילנות וי"מ מפרק העלין מעל האילן להקל מעליו:
מאבק. שרשים המגולין מכסין אותן באבנים:
המעשן. עושה עשן תחת האילן להמית התולעים הגדלים בו:
המתליע. שנוטל התולעים שע"ג האילן:
הקוטם. נותן אפר בשרשים או שובר הראשים שבענפים כמו נקטם בראשו:
הסך. פירות שלא נגמר בישולן סכין אותן בשמן כשהן מחוברין לאילן למהר בישולן:
והמשקה. את האילן:
והמנקב. פגים כדי שיכנסו בהן הגשמים ויתבשלו מהרה:
והעושה בתים. רגילין היו לעשות לאילן גדר אמה סביבותיו וממלאים אותו עפר וי"מ שעושין לו סוכה מלמעלה להגן עליו מן החמה או מן הצנה:
חייב משום זורע. שאף הנטיעה לצמוח פירי היא נעשית וזה אב בזרעים וזה אב באילנות:
הזומר כנוטע. דלצמוחי עביד:
נטע וזמר בשבת. בהעלם אחת:
על דעתיה דכהנ' חייב שתים. דסובר דוקא נוטע כזורע אבל זומר חייב משום קוצר הלכך חייב שתים:
אינו חייב אלא אחת. שהרי הן שתי תולדות מאב אחד:
כלום א"ר זעירא אלא הזומר כנוטע. ולא כקוצר. בתמיה דא"כ קשיא:

ה"ג ולמה לא אמר הנוטע כזומר שהרי הכל היה בכלל שדך לא תזרע האמור בשביעית: **ויצאת זמירה**. דכתיב וכרמך לא תזמור. להחמיר על עצמה וכי מפני שיצאה זמירה להחמיר על עצמה. נקל עליה:

ה"ג את פוטרו משום קוצר. בתמיה:

הוי לא שנא נטע וזמר בין לרב כהנא בין לר' זעירא חייב שתים. והא דקאמר ר' זעירא הזומר כנוטע היינו אף כנוטע:

המוסק. בזיתים:

הגודר. בתמרים:

אורה. בתאנים:

ההן דגזז ספוג. האי מאן דקוצר ספוג או גמי או קרולין והוא האלמוג והן מיני אילנות:

חייב משום קוצר ומשום נוטע. דע"י הוא גדל שנית ומתעבה:

קוסבר וכו'. כולן מיני עשבים נינהו:

חייב משום קוצר ומשום זורע. דגבי עשבים זריעה היא האב:

חייב עליה משום קוצר ומשום זורע. דע"י שניתן השני על הראשון אי אפשר להתגדל הזרע שבראשון והשני הוא יונק מן הארץ וה"ל כזורע:

ולא פליגון. הנך תרי מימרות שאמרתי בשם ריש לקיש:

הקוצצה חייב משום קוצר ומשום זורע. שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו והיינו כמו גבי עציץ נקוב:

המוחקה. שממחק את הקורה בקציצתו וראוי למלאכה ה"ז מכה בפטיש וחייב שלש וזהו דוקא בקורות שקמה ולא בעציץ נקוב:

ההן דצייד כוורא. האי מאן דצד דגים ממקום שהיה ניצוד ועומד מבעוד יום:

שמעית טעם. שמעתי מן ר"ש איזהו תולדות העימור ואיני יודע מה שמעתי כי שכחתי:

מאי כדון. מאי הוה עלה איזהו תולדות עימור:

ההן דכתות אורז. האי מאן דכותת אורז ושעורין וחילקה כדי להסיר קליפתן חייב משום דש:

ההן דשטח. האי מאן דפריס:

צלין. מין תאנים:

צימוקין. ענבים יבשי':

מסוסל'. מלח:

בוקלטה. עצים יבשים ששוטחין ליבש וי"ג מסוסלה קלטה חייב וכו' וה"פ אם קבצן להנך מינים חייב משום מעמר וכ"נ עיקר:

כל שהוא נוגע באוכל. עצמו תולדה דמעמר אבל המאספן להסיר קליפתן הוה תולדה דדש:
הדא איתתא. האי איתתא שהיא מערבת החיטים כדי שיצא מהן הפסולת הדק חייבת משום מרקד:
כד מפרכייא בראשייא. כשהיא מפרכת אותן בראשין שלהן שהן נפרכין במישוש היד חייבת משום דש דבזה מסירה הקליפה וכבר אמרנו כל שבקליפה משום דש:
כד מתברא בצדדיא. כשהיא שוברת הצדדים של החיטים דהיינו להסיר הפסולת שדבוק בצד החיטים חייבת משום בורר שמבררת האוכל מתוך הפסולת:
כד מספייא. כשהיא מוספת לכתוש חייבת משום טוחן:
כד מנפייא. כשהיא מנפה בידיה חייבת משום זורה דמפרשת אוכל מן הפסולת:
ההן כיתנייא בקופנא. האי מאן דמכה במרה על הפשתן שיצא מתוך הקליפה:
ה"ג במערוכה. והוא עץ ארכו אמה ומודדין בו הרקיקין:
משום טוחן. שהוא כבד וטוחן הזרע פשתן:
באפסטיתה. שם כלי מנוקב:
בכף. אם נוטלו בכף והיא בורר הזרע מן הדק:
כד מפלוג. כשהוא מחלק הפשתן ומפזרו חייב משום מנפץ:
כד מתלש. כשתולש הגבעולים זה מזה חייב משום מחתך:
ההן דשחק תומא. התי דכותש שום:
כד מפרך בראשייא. שמפרר הראשים של השומים:
חייב משום דש. כדאמרינן לעיל גבי חיטין:
כד מברר בקלופייתה. כשנוטל את השומים מתוך הקליפות:
כד שחיק השומים במדוכה. חייב משום טוחן:
ה"ג כד יהיב משקין משום לש:
ההן סיקורא. האי סיקורא והוא הרך שסביב קליפה שבאילנות שהבנאים נותנים בין האבנים כשמניחים אותם במים כדי לחזק האבנים גם כדי למלאות הנקבים הקטנים וכן עושין בזמנינו:
כד מובחר בגררי' בקלופיתיה. כשהוא בוחר ומתחיל לגרר הקליפות והוא העץ שבקליפה שאין צריך לו חייב משום בורר:
כד מכתת במרגזייה. כשהיא כותת הרך הזה שיהא רך ממש חייב משום דש לפי שהוא בקליפה:

כד משקע באנטרין. הוא התחלת בניין המערה ובלע"ז נקרא התחלה אנטר"ע חייב משום בונה:
כד מקטע בגומא. כשהוא חותך מה שהוא נותר בהגומא נמצא שהוא תולש זה מזה וחייב משום מחתך:
אם לגופן. לאכול הדגים סחטן ממשקה הצף עליהן והנבלע בהן (מותר לכתחילה) דלאו מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא צריך:
ואם להוציא ציר. שהוא צריך למימיו חייב חטאת:
ה"ג רב אמר כבשים וכו':
כבשים. ירק חי כבוש ביין וחומץ:
למימיהן אסור. דגזרינן אטו זיתים וענבים אבל אין בו חיוב חטאת שאין המשקה הזה מן הכבשין עצמן שגדל בתוכן:
שלקות. אפילו למימיהן לאו משקה נינהו אלא אוכל:
א"ל ר' מנא למה. כלומר במה פליג רב על ר"י הא לתרווייהו לגופן מותר למימיהן אסור:
ומשני דההן וכו'. דרב אמר אסור למימיהן ור"י מחייב חטאת ולגופן אמר רב מותר לכתחלה משמע ור"י אמר פטור משמע אבל אסור:
אם להוציא שורפו. להוציא השרף שבתוכו שרי:
צנון מותר להניחו במלח ובלבד שלא ישהנו בתוכו זמן רב דנראה כמטמינו לחול א"נ דדמיא למעבד:
כליו מבית האומן לובשן. כשמביאין לו כליו מבית האומן בשבת ואינו חושש שמא נגמרו בשבת ל"א אסיפא דמותר ללובשן בשבת פעם ראשונה אף על גב שאינו יודע אם הם כמדתו ויוכל להיות שיהיו נקרעים ע"י לבישתו אפ"ה שרי ואיידי דמייתי כמה הלכות דאמר רבי זעירא בשם רב הונא מייתי נמי להנך הכא:
נסתבכו בגדיו בקוצים. אם נתלו בגדיו בקוצים בשבת:
מפשרן וכו'. מסלקן משם בצנעה שלא יראה אדם שנראה כמתקן:
ובלבד שלא יקרע בגדיו. בעת סילוקן:
ה"ג נפל טיט על בגדיו:
ובלבד שלא יכסכסו. שלא ישפשף דדמי לכיבוס:
ההן ננער. הא דמות' לנער הבגדים ולקפלן דוקא באדם א' אבל בשלשה בני אדם אסור:
ובתרתיי צריכה. ובשני בני אדם מיבעיא לן אי שרי או לא:
ההן דסחי. האי מאן דרחץ אם מותר להסתפג בבגדים ואיך יעשה במים שבשערות שלא יסחוט:

הכין שרי והכין אסור. כלומר הכי שרי להסתפג כל גופו בבת אחת שלא יבא לידי סחיטה והכי אסור להסתפג אבר אבר:
ר"א בר זמינ'. נכנס לרחוץ עם ר"ז ולא הניחו להסתפג כלל משום סחיטה:
מנערה שרי. מותר לנער המים שעל בגדיו:
וממחקה אסור. לנגבה ביד או בבגד אסור:
וחרנה. ואידך מחליף לנער אסור דמיחזי כמכבס ולמחקה שרי ולא חייש לסחיטה:
ואינו חושש שמא יבוא לידי סחיטה או משום כבוס:
רוקק ושף. הרוק ברגלו שלא יהא נראה ולא אמרינן דלמא אתי לאשוויי גומות:
בשאין שם פסיפס. הוא רצפת אבנים אבל כשהקרקע מרוצף מותר לשפשף אפילו בשבת דליכא למיחש למידי:
וכל דבר שהוא מחוסר לרוח. פי' שהרוח מחסרו ומפררו לחלקים דקים חייב משום זורה:
ואינו מתחייב. שעדיין צרורות בכרי ולא הועיל כלום בברירתו:
היך עבידה. היכי דמי:
רבי יונה בעי. עיקרה במסכת ביצה פ"ק אהא דתנן בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל ובה"א בורר כדרכו ואוכל ועלה בעי ר"י אם עשה כן בשבת שבירר אוכל ואכל לב"ש אם מחייב עליה חטאת או לא:
ולמה לא. יהא חייב חטאת ואלו עשה בשבת כמו שמתירין ב"ה בי"ט דהיינו ברירה כדרכו מי לא חייב חטאת ה"ה לב"ש אע"ג דמתירן בי"ט בשבת חייב חטאת ל"א ה"פ ולמה לא מיבעיא לך אלו עשה כן לדעת ב"ה בשבת שמא אינו חייב אם בירר כדרכו בשבת לב"ה בתמיה דודאי חייב א"כ אין למילף שבת מי"ט ותבעי לך נמי אם בירר אוכל ואכל מהו שיהא חייב חטאת לדעת ב"ה:
ה"ג יאות א"ר יונה אבא. שרבי יונה היה אביו של רבי מנא ואמר שפיר קאמר אבי דלא מיבעיא ליה אלא לב"ש ולא לב"ה:
למה שהותר מכלל ברירה בי"ט. דמספקא ליה אם סברו ב"ש דמותר לברור בי"ט אלא דלכך קאמרו בורר אוכל ואוכל דכל מאי דאפשר לשנוי משנינן הלכך בשבת בכה"ג חייב או דלמא אפי' בי"ט אסור לברור ובורר אוכל ואוכל לאו ברירה היא כלל ואפי' בשבת אינו חייב עליה:
חזקיה אמר חייב. דאף באוכל מתוך אוכל שייך ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו מין שרוצה לאכול דאותו מין שאינו חפץ לאכלו עתה חשוב כפסולת לאותו שחפץ בו עתה ודוקא בבורר ומניח פליגו דבבורר לאכול לאלת' לכ"ע שרי:

בורר ומניח על השלחן. וקשיא לחזקיה:
תיפתר. הא דתניא בורר ומניח על השלחן היינו שהאורחים אוכלים מיד מה שמניח על השלחן דה"ל כבורר ואוכל מיד:
והתני'. בניחותא:
ובלבד שלא יברור כל המין. ומ"ט אלא דכשבורר כל המין ניכר הברירה במין הנשאר וזהו ודאי אסור שהרי אינו אוכלו עתה וה"ל כבורר ומניח והיינו דחזקי':
אם עשה כן בשבת. שבירר כל המין חייב:
ע"ד דחזקיה. לכך חייב אפי' בירר לאורחין:
שכן הבורר כדרכו בשבת חייב חטאת. וזה הנשאר כבורר כדרכו הוא וכדפרישית א"נ ברייתא בי"ט נשנית וה"ק לכך אסור אפי' בי"ט לברור כל המין שכן בשבת חייב חטאת:
שכן הבורר כדרכו במקום אחר. פי' הבורר אוכל מתוך הפסולת חייב לפיכך אם בירר כל המין חייב חטאת א"נ לפי שבשבת בבורר אוכל מתוך הפסולת חייב חטאת אם בירר כל המין בי"ט אסור:
ע"ד דחזקיה. דאוסר לברור אפי' אוכל מתוך אוכל ה"ה אפי' עיגול של דבלה שהוא גדול אסור לברור מתוך שאר עיגולין וכן רמונים אסור לברור זה מתוך זה:
אין כיני. אם כן היא אפי' בני אדם מתוך בני אדם אסור לברור לדעת חזקי':
מאי כדון. הלכתא מאי כחזקיה או כר"י:
כל עמא. הכל מודים להא דרב אימי:
דרבי אימי הוה ליה אורחין. הוציא לפניהם תורמיסין עם הפסולת שלהם. ולא ביררם מקודם אמר להו הבו דעתיכם לברור האוכל שלא תאכלו הקיסמים בסוף שהיו הקיסמים מעורבי' עם התורמסים ש"מ דאסור לברור אוכל מתוך פסולת אפי' לברור ולהניח על השלחן אסור אלא לברור לעצמו ולאכול מיד מותר ומחמיר טפי מחזקיה:
דר"ג היא. הא דתניא בברייתא בי"ט סופג את הארבעים אתיא כר"ג שאינו מתיר לברור אלא להדיח וסובר דלא איפלגו ב"ש וב"ה בברירי':
ומותר לשחוק ואסור לברור. בתמיה כיון דשחיקה דהיינו טחינה שריא שהוא מעשה קודם לברירה כ"ש דברירה שריא:
לא התיר. ר"ג לשחוק אלא שלא כדרכה דהטחינה ברחים שלהם לר"ג לא הוי טחינה כדרכה (רשב"א):
כל מלאכה לא יעשה בהם. וסמיך ליה ושמרתם את המצות ללמד מלישה ואילך מותר אבל לא טחינה והרקדה וכ"ש תלישה וקצירה:

ר"י פריך כלום למדו. היתר מלאכת י"ט אלא מכאן דכתיב כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש וגומר עד ושמרתם הרי דהיתרא דמלאכת י"ט כתיב בין כל מלאכה לא יעשה ובין ושמרתם:

אך אשר יאכל לכל נפש עד ושמרתם. וה"ק אותם מלאכות דמשימר ואילך דהיינו מלישה ואילך הם מותרות לאוכל נפש אבל מלאכות דמקודם שנקראו מצות אסורים:

אך הוא לבדו הרי אלו תלתא מעוטין. למעט שלשה קצירה וטחינה ורקידה ואיכא בינייהו ברירה:

המשמר. שנותן שמרים לתלויה וסינן:

משום בורר. דהאי נמי בורר היין מתוך השמרים:

לא מסתברא. כן אלא משום מרקד חייב המשמר:

בקדמיתא. בתחלה היינו אומרים דשפיר קאמר ר' זעירא דחייב משום מרקד:

אף המשמר. יין מלמטה ושמרים מלמעלה מה שאין כן בורר הפסולת מלמטה:

ולא היינו אומרים כלום. דודאי אינו חייב אלא משום בורר:

הותר מכלל ברירה. יום טוב הותר מכלל שבת במלאכ' ברירה שמותר לברור ביום טוב וכן לענין שימור הקילו ביום טוב כדמפרש בסמוך מה שאין כן בהרקדה לא מצינו שהותרה הרקדה ביום טוב מעולם:

אין שונין את הקמח. כגון שרקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה לנפותו אין שונין:

אבל מרקדין לאחורי הנפה. דהוה ליה שינוי:

אין תימר. ואס"ד דמשמר חייב משום מרקד וכר"ז יהא אסור לשמר בי"ט כי היכא דאסרו הרקדה:

א"ר יוסי בר' בון ודלא כר"י. הא דאמר אין שונין את הקמח בי"ט דלא כר"י דלר"י אפילו מכשירי או"נ שאפשר לעשותן מעי"ט מותר לעשותן בי"ט כ"ש הרקדה:

בעיי דא מילתא. הא מיבעיא לן מהו שיהא מותר לשנות את הקמח אחורי הנפה לרבנן דפליגי ארבי יהודה דעד כאן לא שמעינן מהך ברייתא אלא דהרקדה שריא לאחורי הנפה אבל הא קמיבעיא לן אם מותר לשנות ע"י שינוי כיון שאין בו צורך כל כך:

ההן דשחק. האי דכותש מלח:

חסף. או כתש חרס או פלפלין:

ההן דחשר גורגבסין. האי מאן דמנפה סובין או מוץ של תבואה או חול או עפר לנקותן מן הצרורות שבתוכן חייב משום מרקד:

ההן דגבל גורגבסין וכו'. המגבל סובין או עפר או קילורי' סממנין כתושין לעשות מהן קילורין או מלוגמא והם תחבושת למכה:

תמן. גבי מנחות אמרינן בפ' כל המנחות אם עשאן מחמץ חייב על כל מעשה בפני עצמו:
והכא את אמר הכין. דכולהון משום לש והעושה אותן בשבת בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת:
אלא תמן יש לו לחלוק. דאפייה יצאה מן הכלל שהרי כבר נאמר לא תעשה חמץ ולמה כתיב תו לא תאפה חמץ אלא ללמד כל שהיא מיוחדת מעשה יחידי חייבין עליה בפני עצמה אף אני אביא לישתה ועריכתה חייבין על כל אחת ואחת:
ופריך את חמי אפייה תולדה דבישול. היא ולמה תנא האופה באבות מלאכות ולא תנא המבשל:
אלא. בשביל שהתחיל התנא בסדר העיסה איך הוא עושה שיהיה לו עיסה זורע תחלה וכו' תני נמי אפייה במקום בישול:
ה"ג גיר קרדון. והוא סיד מהר קרדניתא הממח' אותו במים:
שרי זיפות. ממחה הזפת:
חייב משום מבשל. שכל דבר הניתוך ונגמר ע"י מים מבשל הוא:
לחזקיה. דאוסר בשבת ש"מ דס"ל בישול הוא אע"ג דלאו תולדת אש הוא מיבעיא להו לענין פסח שנתבשל בחמי טבריא מהו מי הוי כמבושל ואפי' צלאו אח"כ אסור או דלמא לא הוה כמבושל ואם צלאו אח"כ שרי:
תרין אמוראין. פליגי בה:
ובשל מבושל במים. מכל מקום כל שנתבשל במים ולא קפיד קרא אבישול הבא מתולדת אש דוקא:
כי אם צלי אש. משמע דבישול נמי דוקא הבא מאש אסור הלכך אם בישלו בחמי טבריא ואח"כ צלאו מותר:
כל אילין שיעורייא. כל השיעורים של אבות מלאכות:
אם לאוכלין. נעשית המלאכה בדבר הראוי לאכילה לאדם שיעורו בגרוגרת:
ה"ג אם לאורג כמלוא רוחב הסיט אם לטוות וכו':
גזז סתם. ולא אמר אם לטוות אם לארוג מהו כמה יגוז ויהא חייב עליו:
נשמעינא מן הדא. כמו תא שמע:
אם בקולמוס. סתם כדי לכתוב שתי אותיות:
אם להגיה. אמר בפירוש שנוטלו להגיה די אם יש בה דיו כדי להגיה אות אחת חייב ורישא על כרחך בסתם איירי דאי במפרש הוה ליה למתני אם לכתוב אלא ודאי דבסתמא אזלינן לקולא:
תמן תנינן. במסכת בכורות פרק ג':

עושה מקום לקופיץ. מפנה השיער מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין:
ותולש את השיע'. לכאן ולכאן למקום חתך הסכין משום חלדה ולא אמרינן דהוה כגוזן את הבכור:
ובלבד שלא יזיזנו ממקומו. שלא יאמרו גזיזה עביד בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הצמר מכאן ומכאן:
לראות מקום מום. להראותו לחכם אם מום קבוע או מום עובר הוא מניחו מכאן ומכאן:
ה"ג ר"א בשם רשב"ל התולש בשבת פטור. כיון דאין דרך לתלוש צמר אלא לגזוז וה"ל תלישה כלאחר יד ופטר:
ה"ג מחלפא שיטתיה דרשב"ל דתנא התולש וכו' חייב משום שלש ואמר רשב"ל התולש חייב משום וכו' משום מכה בפטיש אר"י בר' בון ולא פליגון דלא דמיא עוף שאין לו גזיזה וכו' וכ"ה בבבלי וה"פ קשיא דרשב"ל אדרשב"ל דהכא פוטר בשבת (ובקדשים) וכאן אומר שהתולש חייב משום גוזז ומשני ר"י בר בון דלא דמיין:
המורטה. לצד זנבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ונותן השער בכר וכסת:
והקוטמה. לאחר שתלשו חתך ראשו שהוא דק וראוי להניחו בכר וכסת:
התולש את הכנף. שתולש נוצה גדולה מן הכנף של עוף:
עוף שאין לו גיזה. שאין דרכו לגזזו בכלי והלכך כשתולש הנוצות ביד היינו גזיזתו וחייב:
תלש. מן בהמה שמתה חייב למה שתלישתה היא גזיזתה כ"ה בעוף משא"כ בבהמה בחיותה:
ההן דמגפר. האי דמעשן בגפרית על בגדים וחבלין הבאין ממדינת אליקה חייב משום מלבן כדמסיק:
הדא איתתא. האי איתת' דמעברת סרק על פניה כדי ללבן בשרה:
דשרקא מעזלא. דמעברת סרק על המטווה שלה כדי ללבנו חייבת משום מלבן:
ההן חייטא. האי חייט שנותן החוט בפיו כדי ללבנו כדרך שהחייטים עושים חייב משום מלבן:
המיינטין. אותן שעושין המיינות והם הכתונת:
ההן דנפס סיב וכו'. האי מאן דמנפץ סיב הגדול סביבות הדקל או הוצין או גמי והוא מין עשב ארוך חייב משום מנפץ:
שהיו משרבטין בבהמה. שהיו מכין את הבהמה בשרביט כי היכא דליתאדם העור כשיפשיטו אותה:
ונצרר בה דם חייב. משום צובע:

המאדים אודם בשפה. פי' אפילו בשפה שהיא אדומה אלא שמוסיף בה אדמימות חייב משום צובע:
חייב משום נטילת נשמה. שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש:
הראשון. שעושה הציור באבר או בדיו חייב משום כותב:
והשני. המעביר הצבע עליו חייב משום צובע:
חיסור. הראשון בהצורה אבר יבא השני וגמרה:
חייב משום מכה בפטיש. דכל גמר מלאכה חייבין בה משום מכה בפטיש:
היו עושין סחיטה מלאכה בפני עצמה. מי שסוחט לא היה מכבס שתחלה מכבסין הבגדים במים וסוחטין אותו ואח"כ צובעין אותו ועשו לסחיטה ענין בפני עצמה שלא ה"ל תולדה דמלבן ונחשבת לאב מלאכה בפני עצמה:
וניתני. לר"י בנו של ריב"ב מ' מלאכות:
ומשני לא אתינן מיתני. לא אתא התנא למתני במתני' אלא מלאכות שהכל מודים בהו אבל בפלוגתא לא קמיירי:
ההן דעביד חבלין. האי מאן שעושה חבלי' או שעושה אזור חייב משום טווה:
קונטרין. כמין שק העשוי מקנים:
נפן. היינו נפה:
מחצלן. מחצלת:
כד מישתייה בקוביה. כשמשימה השתי בתוך הנקבים:
כד יהבה קדמה. כשנותנת החוטי' בנקבי' שלפניה חייבת משום עושה בתי נירין:
ה"ג משום עושה בתין:
כד מקימה. כשמקמת האורג חייבת משום בונה:
כד מתייא. כשהיא מתחלת לארוג מעשה אורג מתרגמינן עובד מחי:
כד מקטעא בנימייא. כשחותכים הנימין היוצאין:
קופין. קופות מקנים וסיב:
כד צפר. כשמתחיל לעשות גדיל סביב הקופה בשוליה:
כוף. כפף הסביבו' לצדדין חייב משום בונה:
מילין ערסיין. מין עץ ששמו מילין עושה מטות:
קנקלטון. הוא כחדרים קטנים כמו קנקילון:
בחף אחד. פי' היתידות היוצאין מעץ שקושרין בו הניר קרוי חף וקאמר דשני נירין בחף אחד או שני חפין בניר אחד כגון שכפל הניר חייב:
ומשני שהיו קושרין את המיתרים. של הקלעים:

ופריך ולא לשעה היתה. הקשיר' הלזו שהרי כשנסעו התירו את הקשרים וה"ל קשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו:

כמו שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו:

מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ. ידעו שלא יהיו הקשרים לעולם וכיון שכן אינו קשר של קיימא וקשיא מאי קשירה היתה במשכן:

מתופרי יריעות למדו. מלאכת הקושר והמתיר:

לעשותן קשרים קשרים. תרי קשרי בהדי הדדי אי אפשר שמגונה הוא אלא לאחר אריגתו מתיר הראשון ומניח השני:

ההן חייטא אומנא. חייט שהוא אומן אינו. מניח צדדי הקשירה של החוט שיהא נראה מבחוץ אלא מבליע שני ראשיו בתוך התפירה:

והיידא אמרה דא. אהאי קאמר חזקיה דבר זה שהחייט האומן מבליע אותן:

מאורג היריעות למדו. וקשיא א"כ היה מגונה שהרי חוטין היו כפול ששה לכך קאמר שהיו מבליעין הצדדים:

אורך היריעה האחת. שתהא נארגת באחת ולא שיארגו חתיכות חתיכות ואח"כ יתפרם יחד ולא היו החוטין ארוכים כל כך והיו צריכין לקשו':

הוה שרי ליה. פתח אותו ומעייל את הצדדים לתוכו:

אפי' ערב. שביריעות לא היה בהן קשר ולא שום חיבור וכ"ש בשתי שניכר יותר:

חותל של תמרים. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנין לתוכו תמרים רעים להתבשל:

ופטילייא. היא קופה:

קורע ומתיר. הכיסוי בשבת אם היא קשור בחבל:

ובלבד שלא יקשור. הכיסוי על גבי החותל:

ואין זו התרה. מה שמתיר החותל שנעשה כשובר החבית לאכול ממנה גרוגרת דמתיר לקמן במתניתין:

דוסיקיא. שני שקים מחוברין זה לזה ויש לו שני אזנים שפותחין בהן:

עד יחות כל סטרא. אמתניתין קאי שהתופר אינו חייב עד שיחות כל החוט חוץ לנקב התפירה. ל"א לענין כלאים קאמר דאינו חיבור עד שירד כל הצד של הבגד דאל"כ שלא יחבר כל הצד של הבגד יחזור ויתפרק:

צא וקרא. שר"ח היה קורא א"ל שילך ויקרא כלומר שלא יעסוק אלא במקרא ולא בגמרא:

והא תנינן. סוף מסכת כלאים:

עשה שני ראשיה לצד אחד. כגון שהעביר המחט פעם אחת ולא העביר כל החוט והעביר המחט פעם שנית ונמצאו שני ראשיה לצד אחד חייב משום תופר בשבת:
ה"ג מעתה עד שיחות ויסוק. וה"פ לפ"ז אינו חייב משום תופר אלא א"כ הוציא כל המחט פעם אחת כולו לפנים וחזר והעלה המחט והוציאה כולה לחוץ וללשון בתרא ה"פ מעתה נאמר עד שיעלה מלמט' עד לראש הבגד:
והתנינן רבי יהודה אומר וכו'. כלומר ותו הא תנינן בסיפא דמתניתין דכלאים רבי יהודה אומר עד שישלש נאמר שיעביר החוטי כולו שלשה פעמים לפנים ולחוץ ולפנים וזה ודאי אין הדעת מסכמת:
אלא הכן והכן. בין כך ובין כך הוה חיבור:
חוט שהשחילו במחט. פי' חוט שהמשיכו במחט אפי' קשרו מכאן ומכאן משני צדדיו ואינו יכול להוציאו מן המחט אלא א"כ יקרענו אפ"ה אינו חיבור למחט לענין טומאה:
החוט חיבור לבגד. אם נטמא זה גם השני טמא וכן לענין כלאים דהא אי אפשר להוציאו שמצד אחד הקשרים של החוט ומצד השני המחט:
ואינו חיבור להמחט. שהחוט בתוכו לפי שסופו ליטלו ממנו שלא יניחנה כך:
בקשור מיכן ומיכן. הא דאמרי' עשה שני ראשיה לצד אחד ה"ז חיבור דוקא כשקשור החוט משני קצותיו הא לאו הכי לא הוי חיבור מפני שהוא מתפרק אח"כ:
מיליהון דרבנן. הא דאר"י בשם רב בסמוך פליג אהא דר"י ור"י:
הממתח צדדיו בשבת. אם נתפרקו חוטי התפירה והוא מותח בקצותיו כדי להדקם חייב משום תופר:
נאמר משום תופר ומשום קושר. כלומר ואס"ד דלא הוי תפירה עד שיקשור א"כ ליחייב נמי משום קושר אלא ודאי דלא בעינן קשירה רק כשמהדק התפירות חייב אע"ג דסופו להתפרק השתא מיהת לא נתפרקו:
ה"ג קריעה בבגדים וחתיכה בעורות. וה"פ הא דקחשיב במתני' באבות מלאכות הקורע והמחתכו אע"ג ששניהם ענין אחד לכך קאמר דקורע שייך בבגדים וחתיכה בעורות:
קריעה בבגדים באמצע. בסתם היא באמצע הבגד והחתיכה סתמא בעורות מן הצד:
ואית דמחלפין דקריעה. דמתני' איירי בעורות וחתיכה בבגדים:
באילין רכיכיא. בהנך עורות הרכים:
באילן לבדייא. באותן בגדים העשויים מלבד שהן קשים:
הפוצעו. דוחקו בידיו שיצא דמו:
היידא. איזו היא האחת שחייב עליה:

ולית ליה צידה. דאינו חייב משום צידה ואינה בכלל אבות מלאכות שלא היתה צידה במשכן כלל דחלזון לתכלת ודאי לא היה במדבר שחלזון לא נמצא אלא בא"י ובחלקו של זבולן ותכלת היה להן לישראל ממצרים ובבהמות דהיינו באלים שהיו צריכין לעורות לא שייך צידה אלא דבתחשים איכא למימר דהיתה צידה:

ואתיא כההיא דאר"א וכו'. מין חיה טהורה ברא הקב"ה למשה וכו' א"כ בה ודאי לא שייך צידה כיון דלא נבראת אלא למשה לבדו ובאתה אליו הלכך לית ליה צידה. ל"א ולית לה צידה משום צידה אינו חייב ואתיא כהאי דאר"א וכו' כלומר הא דאמרת דליכא צידה בחלזון א"כ צידה במשכן מי הוה דבבהמה לא שייך צידה לכך קאמר דסבירא ליה כר"א והיה שם חיה ובה היה צידה:

דחדא קרן. קרש קרן א' היה לו:

ותיטב לה' וגו'. ה"ק דוד תהא תפלתי רצויה לפניך משור פר שהקריב אדם ומקרן ומפריס ומתחשים שבראת במדבר לצורך המשכן:

מקרן כתיב. ללמד על התחש:

לית כאן שחיטה. אין שחיטה אב אלא חבורה אב:

ולמה לא תנינתה עמהון. חבורה ולמה תני שחיטה בכלל אבות מלאכות:

אלא משום דתני סדר סעודה תני לשחיטה במקום חבורה:

מה עיבוד היה במשכן. דסובר תלא אילן היו התחשים ויופי שלהן היא העור עם השערות שעליהן שיש לה גווינין הרבה וא"כ לא עיבדו אותן ופריך מה עיבוד היה במשכן דאי אמרינן עורות בהמה טהורה היו י"ל שעיבדו אותן כדי לצבוע אותן כעין תלא אילן ואיכא מ"ד דסובר הכי. ומשני שהיו משרטטין בעורות:

ופריך מה משרטטין. לאיזה צורך היו משרטטין:

ומשני מסרגלין היו להשוות הצדדים לחברן יחד. ואתיא הא דפריך מה עיבוד וכו':

כהאי דאמר רבי שמעון וכו'. דמותר לעשות אהלים מעור בהמה טמאה דהא על המשכן היה אהל מתחשים שהם תלא אילן והיא בהמה טמאה דקס"ד דאסור לעשות אהלים מעור בהמה טמאה דכתיב טמאים הם וטמאים יהיו לכם חד לאיסור אכילה וחד לאיסור הנאה קמ"ל דמוקמינן לכם להיתר הנאה:

שהיו שפין העור ע"ג העמוד. כדי להחליק העמוד מן הגומות שבתוכו:

הדא דאת אמר. דלכ"ע חייב בשף העור ע"ג העמוד דוקא בעמוד חדש אבל עמוד ישן מחלוקת וחכמים:

ל"א השף העור ע"ג העמודים והוא עושה לצורך העור ועלה קאמר דוקא בעור חדש חייב אבל בעור ישן פטור והראשון נ"ל עיקר:

ולא פליגין. דאף רבנן מודים בעמוד דחייב:
המכבד. את הבית. המרבץ. במים להרביץ את האבק שלא יעלה:
המגבן. העושה גבינות:
המחבץ. המעמיד החלב שבקיבה ל"א מחבץ עושה כמין כלי גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב שהם נסיובי נוטפים:
ה"ג המכבד המרבץ חייב משום חורש. וה"פ משום דאתי לאשוויי גומות:
חייב משום קוצר. שכל שמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר:
למי נצרכה. דהסוחט זיתים מאביהן חייב לר"א דמחייב נמי בחולב וברודה חלות דבש אבל לרבנן דפטרי בחולב פטרי נמי בסוחט זיתים מאביהן:
הגורד ראשי כלונסות. שיהו ראשיהן שוין זה כזה:
הממרח את האספלנית. מחליק תחבושת על המכה:
מחק אות אחת וכו' חייב. שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות:
כתב אות אחת גדולה וכו' פטור. שבקרשי המשכן היו כותבים אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשסותרים אותן:
ר' מנחם בי רבי יוסי וכו'. הא קמ"ל מאן ת"ק ר' מנחם בר יוסי:
יש שהוא כותב נקודה אחת וחייב עליה. אע"פ שאינו אלא הגהת אות א' הואיל וזהו תיקון הספר דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה ה"ל ככתב אות אחת והשלימה לספר דחייב:
היך עבידא. כלומר היכי דמי:
היה דלי"ת ועשאו רי"ש. זהו המוחק נקודה אחת:
ופריך ולא לשעה היתה'. בניין הקרשים ואמאי יהא חייב:
כמי שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו:
מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ. ידעו שלא יהיה הבניין לעולם והדרא קושיא לדוכתא:
הדא אמרה. זאת אומרת אפילו בניין לשעה הוה בניין וחייב עליה:
הדא אמרה. וש"מ בניין מן הצד שמיה בניין שהרי העמדת הקרשים לאו בניין ממש הוי:
הדא אמרה וש"מ אפי' נתן הבניין ע"ג ד"א ולא ע"ג הקרקע ממש הוה בניין:
הדא אמרה. וש"מ נמי דבניין ע"ג הכלים הוה בניין דקס"ד דאדנים ככלים חשובין:
ומשני אדנים כקרקע הן. וליכא למפשט מיניה שום דבר לא מן הצד ולא ע"ג דבר אחר ולא ע"ג כלים ל"א אכלים לחוד קאי דליכא למפשט מינה:

הנותן את הטיט חייב. אבל הנותן את האבן פטור:
דימוס. שורת אבני חומה:
למי נצרכה. לא צריכין להא דבנאי שיישר את האבן בראש הדימוס שהוא חייב אלא לרבנן אבל לר' יוסי אפי' נתן את האבן בארץ חייב:
וההין דעביד דפין. והאי דעושה דפין ע"ג הקורות או שעושה סיפי הבית חייב משום בונה:
ובלבד לצורך. הוא דחייב אסותר והיינו בסותר ע"מ לבנות:
הגודל כלי צורי. כלים העשוים מצורי דקל שאפשר להאריך אותן ולהגדילן חייב משום בונה:
הנופח כלי זכוכית. ובנפיחה זו הם נעשים גדולים והיינו בתחלת עשיית כלי זכוכית שעיקר הוויתו ע"י הנפיחה:
יש דברים. בענין האבות מלאכות שהן קרובים למלאכה אחת ורחוקים וחייב על כל אחת משום מלאכה אחרת וכן בהיפך רחוקים וקרובים:
כולהון משום בונה. ואע"ג דאין בניין בכלים דוקא בכלים שנתפרקו להחזירן אבל לעשותן בתחלה יש בניין:
ה"ג הבורר והזורה והמרקד כולהן וכו'. ול"ג משמר דהא משמר או תולדת בורר או תולדת מרקד היא כדאמרינן לעיל בפירקן:
ופריך למה לא תני המושיט מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דמיחייב. כדלקמן בתוך אבות מלאכות:
מפני מחלוקת ר"ע וחכמים. לקמן בפ' הזורק וכל שהוא במחלוקת לא תני במתני' כדאמרינן לעיל בפרקין:
יתר עליהן הושטה. באמת הושטה אב מלאכה והותירה התנא והא דלא תני אותה התנא במתני' כל המלאכות באחת. באדם אחד וזו. הושטה בשני בני אדם שמושיטין זה לזה ל"א באחת במקום אחד וזו בשתים בשתי מקומות מרה"י לרה"י דרך רה"ר:
וזו. הושטה אין לה תולדה. שתהא כיוצא בה:

הלכה ג

מתני' **כל הכשר להצניע**. שהוא מין העשוי לצורך האדם:
ומצניעין כמוהו. כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניע:
אינו חייב אלא המצניע. אם נעשה חביב לאדם אחד והצניע חייב על הוצאתו אם חזר והוציאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו דלגביה לאו מלאכה היא:

גמ' **לעכו"ם איתאמרת**. הא דתנן כל הכשר להצניע לאפוקי איסורי עכו"ם שאינו חייב עליהן:

לאיסורי הנאה איתאמרית. לאו דוקא עכו"ם דמאיסי וצריך לאבדן אלא אפילו שאר איסורי הנאה א"נ בעכו"ם אפשר דחייב כר' יהודה דאמר לקמן בפ' ר"ע המוציא משמשי עכו"ם כל שהוא חייב הלכך מוקי לה בשאר איסורי עכו"ם:

לשיעורין איתאמרית. לאפוקי כשאין בו כשיעור ה"ל אינו כשר להצניע:

אית תניי תני חייב חטאת. פי' דתני במתני' והוציאו בשבת חייב חטאת והיינו כרב חסדא דאיירי בשהוציא בכשיעור:

ואית תניי תני במתני' חייב חטאת בכל שהוא. דכיון דכשר להצניעו ומצניעין כמוהו חייב אפילו בפחות מכשיעור והיינו כר"ל ור"י ודלא כר' חסדא דהא לאו לשיעורין איתאמרית:

כגון המוך שהתקינה לנדתה. אתי לאפוקי מוך שהתקינה לנדתה שאינו כשר להצניעו:

הלכה ד

מתני' **עצה**. תבן של מיני קטניות:

כמלא פי גמל. נפיש שיעור' מפי פרה אבל כמלא פי פרה לא מיחייב שאין מאכילין אותו אלא לגמלים:

עמיר. קשין של שבלים:

פי טלה. נפיש מפי גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזי בין לטלה בין לגדי מיחייב אפי' כמלא פי הגדי:

לחין. הראויין לאדם כגרוגרת דזה שיעור לכל מאכל אדם לשבת אבל כמלא פי גדי לא דלחים לא חזי לגדי:

ואין מצטרפין זה עם זה. אם הוציא חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה:

אוכלין. אוכלי אדם:

ומצטרפין. כל אוכלי אדם זה עם זה:

חוץ מקליפיהן. שאינן אוכלין ואין משלימין השיעור:

ועוקציהן. זנב הפירי דהוא עץ בעלמא:

וסובן. קליפת חיטין הנושרת מחמת כתישה:

ומורסנן. הנשאר בנפה דמידי דחשיב בעינן והני לאו אוכל נינהו:

כל הקליפות אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן שמתבשלות עמהן. לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדילות בתוכה הנושרת בגורן:

גמ' **חמור**. מי ששיעורו קטן הוא חמור משלים לדבר ששיעורו גדול וכדמפרש:

עשבים. מצטרף עם תבן להשלים פי פרה:
אין התבן משלים לעשבים. לפי הגדי ששיעורו קטן וקל:
תמן תנינן. כלים פ' כ"ז:
הבגד והשק. מצטרפין שהבגד משלים שיעור השק שק עשוי מנוצה של עזים והבגד שלשה על שלשה והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו':
רש"א. לכך מצטרפין מפני שהן ראוין לטמא מושב אם צירף משנים יחד טלאי למרדעת של חמור כשיעורו לענין מושב הזב אם קצע משנים מהם ותיקן טפח על טפח לישב עליו מיטמא ליה אב הטומא' במושב הזב דתניא המקצע מכולן טפח על טפח טמאה מושב וטעמו לפי שראוי לתלות ע"ג החמור שאינו מקפיד אם הוא משני מינין:
רבי ירמיה פריך הניחא. התם מצטרפין לפי שראויין לטמא מושב בטפח וכדפרישית:
ה"ג הכא מניין. וה"פ מניין שמצטרפין כאן וקשיא אדר"י בן חנינה:
שכן שוו בהיסק. שהמוציא תבן ועשבים להסיק שווין בשיעורן:
אנן בעינן הוצאה. דמתני' בהוצאה איירי ועלה קאמר דמצטרפין ואת אמרת דשוין בהיסק:
ה"ג אר"ל בר"י קומי ר' יוסי שכן שוו בדוגמא. וה"פ שכן שוו במי שיש לו למכור צובר מכולן להראות שיש לו למכור מכולן וניחא ליה שיהו מחוברין יחד דאיידי דזוטרא כל חד וחד הרוח מפזרתו:
ניתני בהוצאת כוס קטן. שדרך לתת הדוגמא בכוס קטן:
ומשני אר"ח קופדה. בשר משלים לפיסת לחם שהרי הבשר טוב יותר למאכל ה"ה ה"נ העשבים טובים לפרה לאכול מן התבן הלכך מצטרפין משא"כ התבן לפי גדי הוה כלחם לבשר דלא מצטרפי:
המוציא תבן לפרה. להאכיל לפרה ויותר נ"ל לגרוס המוציא עצה לפרה כמלא פי פרה ויש לזו הגירסא סמך מבבלי:
ר"א משמיה דר"י פריך מעתה. לדברי ר"ה דאמר דאזלינן בתר דעת המוציא אם כן אם הוציא אוכלין פחות מכשיעור כפי חולה יהא חייב:
ה"ג מודה רבי הושעיה שאם הוציא עשבים לפרה כמלא פי גדי שהוא פטור. דלפי הגירסת שלפנינו קשיא הא מפורש קאמר כמלא פי פרה לפרה ועוד מתניתין היא ואפשר לדחוק ולקיים הגירסא דה"ק מודה ר"ה שאם הוציא וכו' ול"ק ממוציא לחולה דמודה ר"ה אפילו פרה שאינה אוכלת יותר מן גדי אפ"ה שיעורו כסתם פרה:
דלא תסבור וכו'. הא דאמינא לך דמודה ר"ה היינו טעמא דלא תטעי ותאמר דאפי' לקולא אם הוציא עשבים מלא פו גדי לפרה דחייב קמ"ל דפטור:

הגע עצמך. שאין במאכל עצמו כגרוגרת וכגרוגרת פסולת ויצטרפו בתמיה ולר"י דמתניתין פריך:
הדא דאת אמר. דמצטרפין קליפי עדשים באדומות היינו חדשות:
אבל בשחורות. והן הישנות:
פורשות הן. אינו מתבשלות עמהן מפני שנראין כזבובין בקערה:
הדרן עלך פרק כלל גדול

פרק ח

הלכה א

מתני' **המוציא יין**. חי כדי מזיגת הכוס כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס של ברכה להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן:
כתית. מכה שבגבי סוסים וגמלים:
לשוף. לשפשף ולהמחות בהן קילור שנותנין ע"ג העין:
ברביעית. ביצה ומחצה ברביעית הלוג:
שופכין. מים סרוחין שראויין לגבל בהן הטיט:
כולן ברביעית. אף היין והחלב והדבש דלא נאמרו שיעורין במתניתין אלא למצניעיהן לבד וחזר מצניעו והוציאו חייב אבל שאר כל אדם שהוציאו אינו חייב וסבירא ליה לרבי שמעון דמצניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובבציר מהא שיעורא לא מחייב דלית ליה לר"ש כל הכשר להצניע וכו':
גמ' **כמה שיעורן של כוסות**. כוס הנזכר במתניתין כמה שיעורו:
ישנן רביעית של יין האיטלקי. דלכל כוס סגי ברוב רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דכל חמרא דלא דרי על תלת מיא לאו חמרא הוא ה"ה כוס דמתניתין בכוס של רובע רביעית איירי:
תמן תנינן. לקמן בפ' מפנין:
כמה הוא שיעורה של קופה. כמה מידות תהא מכילה הקופה:
דתנינן. בשקלים פ"ג:
של ג' סאין היו תורמין. ה"ה קופות דמפנין בקופות של שלש סאין איירי:
ר"י הוא. הא דתני במתני' כדי מזיגת הכוס אתא כר"י:
מזוג בכמה. מי בעינן רביעית שלם או סגי בפחות מזה:
רי"א כדי מזיגת הכוס. היינו ג' חלקי רביעית:

ה"ג בשקלים הדא אמרה מזוג כדי מזיגת הכוס. וה"פ כדרך בני אדם למזוג והיינו רביעית שלם דאי ס"ד בפחות מרביעית א"כ ביין סגי בפחות מרובע רביעית שהרי אם ימזגנו עם מים יהיה לו שיעור חשוב אלא ודאי דרביעית שלם בעינן:

כמה הוא שיעורן של כוסות. אנו שאין ידוע לנו שיעורו של רביעית איטלקי במה נשער כוס של פסח:

טיטרטון ורביע. מדה ששמה טיטרטון כולה ועוד רביעית המדה הזאת תוסיף עליה ותמצא רביעית של תורה שלם:

מהו לשתותן. כל הד' כוסות בכרך אחד בזה אחר זה בלי הפסק בנתיים:

בהלל. של לילי פסחים אם שמעה בבה"כ שכך היה מנהגם לומר הלל בלילי פסחים זכר למקדש שאמרו הלל בליל עשיית פסח וקאמר ר"י אם כיון לבו לצאת בקריאה זו יצא וא"צ לאומרו עוד בביתו:

הדא אמרה. זאת אומרת שאם שתאן בבת אחת יצא שהרי אין דבר מפסיק בין שלישי לרביעי:

מהו לשתותן מפוסקין. פי' מהו שיהו מותר להפסיק בשתיית כוס א' כמה פעמים:

אם שותה הוא מפוסקין אינו משתכר. אבל אם ישתה בפעם אחת דוקא הוא משתכר דיין מגרונו שבע:

מהו לצאת ביין של שביעית. כיון דלא קרינן ביה לכם וקס"ד דד' כוסות בעינן לכם כמו מצה וכי היכא דאין יוצאין במצה כן אין יוצאין בד' כוסות או לא:

בקינדיטין. יין שיש בו בשמים:

מהו לצאת מזוגין. יותר מג' חלקים:

והוא שיהא בהן טעם יין. משמע דאפילו עד ששה חלקים מים יוצאין בו:

מבושל כדי תבל. צריך שיהא מבושל שיתן בו הבישול טעם כתבלין אבל מבושל יותר מדאי לא:

וחזיק רישיה. וכאיב ליה ראשו עד עצרת לכך הכשיר במבושל שאינו מזיק כל כך:

חמתיה וכו'. ראתה אותו אשה אחת משרי הארמיי' שפניו מאירין:

חדא מן תלת וכו'. אחד מן שלשה דברים אלו בך:

או מלוה ברבית. שאין לו דאגה פרנסתו:

או מגדל חזירין. שמרויח הרבה:

אלא אולפני שכיח לי. תלמודי מצוי בידי ל"א שמצוי לו לחדש דברים בתורה והן מאירין פניו:

חמוניה. ראו אותו:

אשכח רבי אבהו מציאה. לכך פניו צהובין:
תוספתא עתיקתא. תוספתא ישנה שלא ראה אותה מימיו מצא וראה בה דברים חדשים ושמח בה:
לוג דאורייתא. לוג הכתוב בתורה:
תומנתה וכו'. מדה הישנה שמודדין בה המורייס בציפורי:
חכים אנא לה. מכיר אני המדה הזו ודבית רבי ינאי מודדין בה דבש:
חצי שמינית מדת טבריה הישנה. היא רביעית של תורה:
הדא דידן הוות. היא מדה שהיתה לנו מקדמית:
ולמה לא קרי לה עתיקתא. שהרי בזמן ההיא לא היתה המדה ההיא וכבר עברה והל"ל הדא עתיקתא כדאמר ר"ח דאף רבי יוחנן היה במקומו של ר"ח:
ומשני כגון דהוות ביומוי. אע"ג דכבר עברה מ"מ אין לקרותה כיון שהיתה בימיו:
אית דאמרין. בא לתרץ ולמה אמר רבי חנינא עתיקתא לכך קאמר דהות זעירא וכו' כלומר שנפחתה מרביעית ואח"כ הוסיפו ואוקמוה ארביעית ואחר כך פחתו אותה ולא פחתו אותה כבראשונה וזה היה בימי רבי יוחנן הלכך לא מצי למימר עתיקתא דס"ד אמדה הפחותה קאמר ואי הוה הפחת בפעם שני כמו בראשונה שפיר המ"ל עתיקתא דאין לטעות דאמדה שנפחתה קאמר דא"כ הל"ל הא דאית לן השתא היא מדת רביעית וע"כ היינו מפרשים דאמידה גדולה קאמר אבל השתא דקאמר דהשתא נפחתה מהמדה קטנה שהיתה בראשונה ודאי איכא למטעי דעלה קאמר עתיקתא לכך קאמר הדא דהוות ביומי קודם לזו עכשיו וממילא ליכא למטעי:
יבש בכזית. אם הוציא לרה"ר יין יבש שנקרש כזית חייב דמעיקרא הוה רביעית והא דבעינן רביעית שלם בקרוש ולא סגי ברובע רביעית משום דקרוש לאו בר מזיגה הוא:
אתיא דר"נ. דאמר אף ביין בעינן רביעית כר"ש דמתני' דאמר כולן ברביעית ולית ליה לר' יוחנן הא דאמרינן בסמוך דקרוש לאו בר מזיגה הוא:
וטהרו דמה משום נבלה. שלא היה בו רביעית וכל שאינו רביעית לכשיקרש לא יהיה בו כזית ואין בו טומאת נבלה:
עד כמה. דם היה בה שטהרו אותה משום נבלה:
ולא אגיביה. ולא השיב לו רבי סימון דבר:
ובאש לר"א. והרע לר"א על רבי סימון על שלא השיב לו על שאלתו:
מתני הדין עובדא. סיפר המעשה ששחטו הפרדות של בית רבי וטהרו דמה משום נבלה:
אמר ליה ר' יצחק בר כהנא. בדרך שאלה אם עד רביעית הוא דטיהרו אבל יותר מכאן טמא או אפילו יותר מרביעית טהר:

ובעט ביה. רב ביבי ודחף אותו בסנדלו. ל"א גער בו:
א"ל ר"ז. לרב ביבי משום דשאל לך דבר תורה את מינזיף ביה בתמיה:
א"ל הא. דלא השבתי לו כהוגן שלא היתה דעתי מיושבת בעת ההיא:
זה הלוקח חטים לשנה. שאין לו קרקע לזרוע והיינו חייו תלואים שאינו יודע אם יהיה לו מעות לשנה הבאה:
סדקי. מוכר תבואה למי שאין לו וזה הלוקח אופה משבת לשבת ולילה ויומם רמז לשבת שהיום הולך אחר הלילה:
זה הלוקח מן הפלטר. מן הנחתום שאולי לא יהיה לו לנחתום למכור:
ואנא. אפלטר סמיך ואין דעתי מיושבת עלי להשיב לו:
מאי כדון. מאי היה עלה אם יותר מרביעית טמא או טהור:
העיד ריב"ב. מתניתין היא בפ"ח דעדיות:
על דם נבלות שהוא טהור. וקס"ד טהור לגמרי קאמר אפי' ביתר מרביעית:
ופריך מהו טהור. שהוא טהור להכשיר הזרעים שאינו מכשיר אלא דם השותת בשעת שחיטה אבל לטמא מודה ריב"ב שדם נבילות מטמא:
ומשני תמן תנינן. במכשירין פ"ו:
ואין לנו כיוצא בו. וקס"ד שאין לנו דם כיוצא בו שאינו מכשיר ומטמא ש"מ דם נבלה אפילו טמויי לא מטמא:
ופריך ואין לנו וכו'. דלמא הא דאינו כיוצא בו היינו לענין שיטמא הדם כבשרו אלא השרץ שדמו נמי מטמא בכעדשה ואפי' הדם צלול:
אבל דמו. של נבילה מיהו מטמא כשהוא רביעית וטומאתו מדרבנן דרביעית כשיחרש יעמוד עלי כזית ומתחלף בנבלה ממש:
אר"י. מעיקרא ל"ק ממתניתין דמכשירין מ"ד טמא והיינו ריב"ל דלעיל כר"י דאמר בפ"ד דעדיות שב"ה מטמאין דם נבלה:
ומ"ד טהור. דהיינו מתני' דמכשירין כר"י בן בתירה:
א"ל רב אבדומי דמן נחותה ויאות. ושפיר קאמרת דר"י הוא דמטמא דר' יהודה מורה הוראות דבי נשיאה הוה שהרי פרדות של בית ר' היו ור"י הורה דיתר מרביעית טמא כשמעתתיה:
בדם עטלף שנו. שהוא טוב לכחול העין לתבלול שבעין:
וחלב בהמה טמאה. שאינה ראויה לשתייה שיעורה כדי לכחול עין אחת:
בהין עתיק'. בדבש ישן:

ברם בהן דידן. אבל בדבש חדש שהוא ראוי לאכילת אדם שיעורו כדי ליתן ממנו לתוך ביצה קלה:

אבר קטן. אחד מפרקי אצבע קטנה:

באילין מיא דטלא. שהן טובים לעיני' ובהן שפין את הקילור:

ברם באילון דידן. אבל בסתם מים צריך שיעורא רבא כדי לשוף בהן המדוכה:

בדפנה מבית לבית. כשפינה לבית אחר הוא דפליגי והיינו מצניע אבל במוציא לרה"ר אף חכמים מודים דשיעור' ברביעית:

דבש. שהוא חשוב יהיה שיעורו ברביעית וחומץ שאינו חשוב נמי יהיה שיעורו ברביעית בתמיה:

והוא מתיב להון. ור"ש משיב לחכמים כמו שאתם מודים באוכלין דכולן שיעורן שוים בכגרוגרת כך אני אומר במשקין דכולן ברביעית:

למצניעיהן בכל שהן. סגי כך צריכין לשנות במתני' דאל"כ איך יאמר ר"ש דבעינן רביעית ויהיה המצניע חמור ממוציא ולא ס"ל הא דפירשתי במתני' דתני כן וכו'. ותניא נמי הכא למוציאיהן אבל למצניעיהן כל שהוא ולא אמר ר"ש כולן ברביעית:

הא למוציאיהן. כולן ברביעית ולר' מנא סתמא דפרק כלל גדול כר"ש:

הלכה ב

מתני' **אזן לקופה**. לאוחזה בה:

תלאי. לתלותו בו:

מדת מנעול. להראותו לאומן כמד' זו אני צריך:

נייר. מעשבים עושי' אותו:

קשר מוכסין. יש לך אדם שנותן המכס לראש הנהר במקום זה ויש מוכס בעבר אחר או ממונה והוא מוסר לו חותם להראותו למוכסים שמוחל לו המכס ודרכו לכתוב בו שתי אותיות והן גדולות משתי אותיות שלנו:

נייר מחוק. שוב אינו ראוי לכתוב בו לפיכך צריך שיעור גדול לכרוך ע"פ צלוחית:

גמ' **בהן רכיכה**. באותן חבלים הרכים:

ברם בהן קשיא. באותן חבלים הקשים אינן אלא לשרפה ושיעורן כדי לבשל ביצה קלה:

בהין גוויא. בהך גמי שהוא מבפנים שהגמי מתחלק והפנימי רך יותר מהחיצון:

ברם בהן ברייא. אבל באותו גמי שהוא מבחוץ שיעורו כדי לעשות שני בתים באריגת נפה וכברה:

הוצין. של לולבי דקל:

לקפיפה מצרית. סל העשוי מצורי דקל:

הדא דאת אמר. לא אמרן אלא בהנך הוצין הרכים אבל בהנך קשים שיעורן כדי לעשות גדיל סביב השוליי' של הקופה:

כלי נצרים. כלים העשוי' מצורי דקל:

תורי דקל. בנבריבר קורא למטה ממנו יש בו כמין גידי' ותופרים בהן וראויים לתפור פי דלעת יבישה קטנה ששותין בה יין והרמב"ם גורס חורי דקל והן קליפי חריות:

כשיעור העצים. דהיינו כדי לבשל ביצה קלה:

לנשבין. לצוד עופות:

זיפי חזיר. שערות של חזיר:

באילן רכיכתא. שערות הרכים בעינן שתים אבל הקשים אפי' אחת ראויה היא:

גלעינים. גרעיני תמרה:

חשבון חמש. דעד ד' כללות חשיב איניש ולא מנשי וא"צ לתת סימן אבל חמש מנשי ומותיב סימן לכולהו:

כשיעור הזייה. שני גבעולין:

ובלבד. שיהא הקטן גדול כל כך שיודע לנעול מנעליו:

משהראוהו למוכס. ורואה שמחל לו ראש הנהר את המכס שוב א"צ לו ולא חזי למידי:

מפני שצריך להראותו למוכס אחר. של מעבר אחר ולא לפוטרו מן המכס אלא להראותו שהוא נאמן וחשוב ואינו מבריח עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן. ל"א שלא יקח ממנו המוכס השני יותר ממה שלקח המוכס הראשון:

משהראהו לבעל חוב. שכבר פרעו לאחרים שבאו ברשותו:

שהוא ראוי להראותו לבעל חוב אחר. ולהתהלל שהוא פורע חובותיו:

כדי לכתוב שתי אותיות. של קשר מוכסין רמב"ם:

הלכה ג

מתני' **עור כדי לעשות קמיע**. היינו דמליח ולא קמיח ולא עפיץ דבכה"ג שיעורו כדי לעשות קמיע:

קלף. היינו דמליח וקמיח ועפיץ:

כדי לכתוב עליו פרשה קטנה. דאיירי דדמיה יקרים לא עביד מיניה קשר מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מחייב בשיעורא זוטא:

דיו כדי לכתוב בו שתי אותיות. לרשום על שתי חוליות או על שני קרשים לזוגן:

כדי לכחול עין אחת. מפרש בגמ' כדי לעשות נקב. קטן כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוציא בו:

גמ' **בהין רכיכה**. באותן עורות הרכים וראויין לכתוב עליה שיעורן כדי לעשות קמיע:

בקולף פני העור. היינו שנוטל חלק התחתון מהעור:
אם בכלי צריך יותר. שא"א שלא ידבק מן הדיו בצדדי הכלי נמצא שנתמעט מלכתוב בו שתי אותיות:
תמן תנינן. במס' פרה פרק י"ב:
כמה יהא במים. של מי חטאת:
ויהא בהם כדי הזייה. ויטמא אדם הנושא אותם ומסיים שם כדי שיטבל בהן ראשי גבעולין והיינו שיהי' בכלי יותר משיעור הזייה כדי שיטבול בהן ראשי הגבעולין ויזה בהם:
ר"י בעי. ר"י פריך לדבריך דבכלי צריך יותר א"כ גם כאן צריך יותר משיטביל בהן שהרי צריך נמי מה שנבלע בכלי:
אפילו זונה שבזונות. הפרוצה ביותר אינה עושה כן שתהא כוחלת אחת מעיניה ויוצאת בשנייה מגולה בלי כחל:
חוששת אחת מעיניה. חולי באחת מעיניה ואינה כוחלת אלא השני:
מה תנא חוששת. א"צ לאוקמ' מתני' בחוששת אלא באשה צנועה שטומנת אחת ואינה יוצאת לשוק מגולה אלא באחת מעיניה:
לבבתני באחת מעיניך. מביא פסוק זה לראיה שדרך הצנועו' לצאת באחת מעיני' מכוסה ואחת מגולה:
במזניק שנו. כשהן מקלחין והן מהותכין עושין בהן נקב:
על פי סדק קטן. והוא קטן מנקב קטן:

הלכה ד

מתני' **דבק**. גליד:
כדי ליתן בראש השבשבת. שבראש קנה של ציידין:
חרסית. לבינה כתושה:
לעשות פי כור. שהמפוח נכנס בו:
פטפוט. רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין אותו על כן הראוי לכך כגון טריפו"ס לשפות הקדרה:
סובין כדי ליתן ע"פ כור. של צורפי זהב. במקום שאין פחמין צורפן הזהב באש של סובין:
לסוד קטנה שבבנות. טופלת בסיד להשיר את השער:
כלכול. הצדעים:
אנדיפי. המצח:

גמ' **חוורה**. עפר לבן:
מותר לטלטלן בתוך הבית. שראויין לתשמיש ושם כלי עלייהו:
ובלבד מן המוכן. שהכינם לתשמיש מע"ש:
ותני כן. ותניא נמי הכי דבעינן מן המוכן:
בעשוי כביצה. סיד הנגבל במים ועשוי ביצים ביצים הוא עשוי לסוד כלכל:
בחביט. סיד הנימוח במים הרבה דהוא עשוי לסוד אנדיפי:

הלכה ה

מתני' **אדמה**. טיט אדום:
מרצופין. שקין גדולים העשוים מקליפת עץ ונושאין בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותן:
כחותם האגרות. שחותמין אותם שלא יקרא אדם אחר בהן אלא מי שנשתלחו לו ושעורא דרבנן זוטר מדרבי ר' עקיבא:
לזבל כרישא. ושיעוריה זוטר משל כרוב:
מלא כף סיד. של סיידין:
מרוסס. ריסוקי' הרבה:
ביצה קלה. ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל מכל ביצים שבעולם:
טרופה. בשמן ונתונה באלפס:
גמ' **ניחא עד הכא**. אם עד קשר העליון של אמצע היד ודאי חייב:
דלמא עד הכא. קשר תחתון של אמצע האצבע סגי והמוציא קולמס המגעת עד אמצע קשר אצבע חייב:
תמן תנינן. במסכת כלים פי"ג:
מכתב. ראשו אחד חד כמחט לכתוב על פנקס של שעוה וראשו אחד עב וחלק למחוק בו הכתב החקוק בשעוה ולהחליקו כדי שיהא ראוי לחזור ולכתוב בו:
ניטל המוחק טמא מפני הכותב. ותניא בתוספתא נחלק לבדו ונשתייר בו הכותב מגיע לקשרי אצבעותיו ובמוחק מלא פיסת ידו טמא וקמבעיא ליה לרבי זעירא לענין טומאה כי היכא דקמבעיא ליה לענין שבת אם קאי על הקשר של יד או של אצבע:
כל ביצה דתנינן בכלים. כי הא דתנן בפ"ה דמסכת כלים איזהו גמר מלאכה משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצה קלה היינו ביצה ממש כשהיא שלימה:
בשבת כגרוגרת מביצה קלה שהיא ממהרת לבשל ולא כביצה שלימה:

הלכה ו

מתני' **תרווד**. כף:

חף. שיני הפותחת:
כרכוד. עץ יש לאורגין וראשו חד:
כדי לזרוק בבהמה. דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא סגי:
גמ' **סרגיד**. היא הפותחת עצמה ל"א סרגיד הם השיניים הקבועים במנעול:
תמן תנינן. בכלים פי"ד:
ניטלה חפין. ועדיין יש נקבים במפתח טמא מפני הנקבים שמכניס אותן נקבים בשיני המנעול ופותח:
טמא מפני חפים. שמכניס החפין בנקבי המנעול ופותח:
תמן הוא עביד חף. התם קורא חף השינים שבמפתח:
ה"ג והכא הוא עבד חף סרגיד. פי' כאן קורא חף למפתח עצמו ולל"א ה"פ דהכא הוא קורא חף לשיני המנעול:
תמן תנינן. לקמן פ' כל הכלים:
והכא את אמר הכין. דסגי לגרור בו ראש הכרכוד שהיא שיעורא זוטה:
כאן בעבה. זכוכית עב בעינן שיעורא רבה:
כאן בחדה. כדי לגרור בו ראש הכרכוד:
כאן במטלטל. דלקמן פרק כל הכלים איירי במטלטל וצריך שיעורא רבה שיהא כלי ממש:
כאן במוציא. אפילו בשיעורא זוטא חייב כל שיש בו צורך:
וירגיש. עוף זה בהכאתו:
מקורזל. ביקוע כדי שיהא ראוי לקינוח:
כזית כאגוז וכביצה. שלש מכניסין לקינוח ומקנח בזו אחר זו בתחלה מקנח פי הרעי בקטנה להסיר הרעי הנדבק שם שהגדולה פוחתת ומלכלך סביבותיו:
עד מלא היד. בין שלשתן או אפילו ד' וה' ובין כולן מלא סיד:
אמר בייתוס בן זונין. וכי כך אנו אומרים שצריך לשקול ביד קודם שיקנח בתמיה:
חוץ מן העשוי בחפיסה. שהוא חמת קטן כלומר ביד הכל שרי ובלבד שלא יקח בכלי:
כמלוא רגל וכו'. מותר לטלטל:
של בשם. של מוכרי בשמים:
לא אמרו אלא של בשם. שטוחנין בו בשם אחד אבל אם היא גדולה שטוחנין בה הרבה מיני בשמים אסור:
נוטלו ומקנח בו רגליו. שאינו מתכוין לתלוש ומותר דהלכה כרבי שמעון:

והתולש ממנו. במתכוין חייב דמקום גידולו הוא ואף על פי שהוא צרור ואינו עפר:
אסור לקנח בו. משום כשפים:
לא סוף דבר חרש. שהוא מקרע הבשר:
אלא אפי' אזני החביות. שהם חלקים ואינן מקרעין הבשר אסור משום כשפים:
וכל דבר הנכנס לאור ויוצא. פי' שאין האור שולטת בו:
שליקלק בהן הכלב. שתיית הכלב קרוייה לקיקה:
וההן דמשזגיגו ביבנא. והנך מים שרוחצין בהם הביבין ושרוחצין בהן האמבטאות קשה לטבעות מין חולי בפי הטבעת אמי שגורף הביבים ומרחץ האמבטאות קשה לו לתחתונית:
בקלומית. כמו קרומית:
אין שוחטין וכו'. כולהו משום שהקסמין ניתזין ממנו:
ואין מקנחין מפני שהרוח רעה שורה עליה. אקינוח לחוד קאי אבל באינך הטעם כדפרישית בסמוך:

הלכה ז

מתני' **בין פצים לחבירו**. כשמסדרין פצימין ועמודין וקורות ועושין סואר של קורות על הארץ ויש חלל בין זה לזה סומכין מתחתיו שלא יתעקם:
זכר לדבר. דחרס חשיב בחתיית האור:
לחשוף. לדלות:
מגבא. גומא שהמים נקבצין בתוכה:
גמ' **מקדשין**. מי חטאת בחרס שנשבר וראוי ליתן בין פצים לחבירו מפני שאינו מקבל טומאה. דשברי כלי חרס אינן מקבלין טומאה:
בכלי חרס קטן שהוא שלם. אפי' מחזיק כל שהוא מקדשין בו אם כן ה"ה כאן:
הוי וכו'. אלא אין טעמו של רבי שמעון בן לקיש אלא מפני שאין עליו תואר כלי וכתיב מים חיים אל כלי:
וקשיא על דר"י. דאמר דמקדשין בו:
לפסול את הגויה אינו פוסל. דהא בעינן שישתה דוקא רביעית משקין טמאין ואפ"ה מכשיר לקדש בו:
אלא רבי יוחנן סובר כרבי יוסי. דבכלי חרש אפי' בכל שהוא מקדשין:
ופריך כלום אמר רבי יוסי דמקדשין בכל שהוא דוקא בכלי שלם. אבל מנ"ל לר"י דאפילו בכלי שבור ואינו מחזיק רביעית דמקדשין בו ואנן בשבור קיימין:
תני רבי שמעון בן יוחי. דאין מקדשין כרשב"ל:

הדרן עלך פרק המוציא יין

פרק ט

הלכה א

מתני' **מנין לעכו"ם**. משום דבעי למיתני בתר הכי מניין שמרחיצין את המילה כלל להנך בהדה דדמיין לה ופתח בזו אגב דתני לעיל בסוף המוציא קראי דאסמכתא גבי חרס נקיט נמי הנך קראי דאסמכתא דתזרם דסמיך להאי קרא דאייתי לעיל לא ימצא במכיתתו:

במשא. אדם הנושאה:

תזרם כמו דוה. בנדה כתיב והדו' בנדתה ובעכו"ם משתעי:

גמ' **אבל אין אני יודע לאיזה מהן הוקשה**. עכו"ם אם לתועבה של נדה או לשל שרצים:

באבן מסמא. אבן ששמוהו על גבי יתדות וכלים תחתיה כדכתיב והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא ונדה או זב יושבין עליה אף על פי שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים כדכתיב גבי זב כל אשר יהיה תחתיו יטמא:

מודה רבי עקיבא לחכמים שאין עכו"ם מטמא באבן מסמא. דלהכי איתקוש לשרץ מה שרץ אינו מטמא באבן מסמא אף עכו"ם כן:

ה"ג אי מה המת מטמא משיכניס ראשי אצבעותיו יכול אף עכו"ם משיכניס ראשי אצבעותיו. וכ"ה במסכת עכו"ם וה"פ דאפי' לא הכניס אלא ראש אצבעו באוהל המת טמא דבית כמאן דמליא טומאה דמי נימא אף בעכו"ם כן:

ומשני נתיצה נתיצה מבית המנוגע ילפי'. דגבי עכו"ם כתיב את מזבחותם תתוצון וגבי בית המנוגע כתיב ונתצו האבנים:

מה בית בית המנוגע עד שיכניס ראשו ורובו. כדתנן בפי"ג מנגעים ויליף לה בת"כ מדכתיב והבא אל הבית עד שיכניס רובו:

שאין טומאת עכו"ם מחוורת. שאינה מן התורה אלא מדרבנן:

דלא כן. דאל"כ אלא שמדאורייתא היא:

מקישה לכלים וכו'. כלומר מכדי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ומ"ט מקשינן הכא להקל ולא להחמיר אלא ודאי דמדרבנן היא:

א"ר מנא. לעולם מדאורייתא היא ודקשיא ניקיש לחומרא והא דמקשינן למת ולשרץ לקולי היינו בעכו"ם שבורה אבל בשלימה באמת מקשינן לחומרא ושבורה מדרבנן ושלימה מדאורייתא דהא אפי' בכל שהוא מטמאה:

הבעל. ע"ז של בעל:

ראש גוייה היה. ראש אמה היה:

וכאפון היה. כמין ניאוף היה בגיד שנתקשה ועל שם כך נקרא בעל כדאמרינן מפלצתה שעשתה מפלצת לעכו"ם וראש הגוייה אינו מחזיק כזית ש"מ דבשלימה א"צ כזית:
וישימו להם בעל ברית. ע"ז של בעל העשוייה כברית:
מ"ט דר"ע. דמדמה אותה לנדה:
תעב תתעבנו. בתיעוב הגדול שבכולן והיינו נדה דאע"ג דכתיב נמי גבי שרץ תיעוב אפ"ה מדמי' לנדה שטומאתה גדולה משל שרץ:
שקץ תשקצנו. לשון שקץ כשרץ:
צאיהו נבלהו. שיוציאנה וינבל אותה כלומר שיתעבנה יותר מדאי:
נבליהו. בלשון בזיון:
ה"ג מה הן לרבנן נבליהו. וכ"ה במסכת עכו"ם וה"פ מה ענין נבליהו לרבנן בשלמא לר"ע פי' נבליהו לבזותה כנדה אבל לרבנן מאי נבליהו:
צואה תאמר לו. לכנותה בלשון צואה:
גדיא. לשון מזל קורין אותו גליא שיהא נגלה למקום אחר:
לא רצה להיקרות עמדה. פי' דמתחלה היו קורין אותה עמדה שהיא לשון שבח ועכשיו קורין אותו עמידה שהוא לשון גנאי כדמפרש בסמוך וי"ג היו קורין אותו עמלה ועכשיו קורין אותו עמילה:
צווחין. פי' קורין:
לרחוץ של מימי רגלים. פי' כלי שמטילין לתוכו:
מכאן שא"א לאדם צא עד שיכנס ראשו ורובו. שאין עכו"ם מטמא עד שתכנוס באהל ראשו ורובו כדאמרי' לעיל:
אות מתניתא אמרה. איכא ברייתות דתני בה:
משמשיה. כלים המשמשין לעכו"ם:
כל עצמו. שתהא עכו"ם מטמא לא שמעינן אלא מדכתיב תזרם כמו דוה וברישא דהאי קרא כתוב וטמאתם את צפוי וגו' והיינו משמשין:
ומשני תיפתר. תפרש להך קרא וטמאתם וגו' דאיירי בעכו"ם שחקוקים על הציפויים ועל האפודים לכך הם כעכו"ם ממש:
במשתחוה לאפוד עצמה. שעשה לאפוד עכו"ם כדמצינו באפוד שעשה גדעון שעשו הם אותו לעכו"ם:
מתני'. דעכו"ם דמייתי בסמוך אתיא כמ"ד דלר"ע עכו"ם ומשמשיה כנידה:
ותנינן. כלומר דתנינן בפ"ג דעכו"ם:

אבניו ועציו ועפרו של בית עכו"ם מטמאין כשרץ. ר"ע אומר כנידה והני משמשין נינהו ואפילו הכי קאמר ר"ע דמטמאין כנדה:

תיפתר בשהשתחוה לבי' ואח"כ בנאו. שהבית עצמו הוא עכו"ם:

ופריך והא תנינן. שם במסכת עכו"ם:

ג' בתים הן. ואחד מהן סיידו וכיידו לשם עכו"ם וחידש נוטל מה שחידש ואין חידו' זה אלא משמשין ואפ"ה מטמאין כנדה דבסיפא דהך מתני' דלעיל דאר"ע כנדה מיתנייא הך מתני' דג' בתים:

תיפתר שהשתחוה לבית ואח"כ חידשו. פי' שהשתחוה תחלה למה שחידש ואח"כ חידשו וקושיא זו ופירוקה דחוקים ובמס' עכו"ם פ"ג ל"ג לה וכ"נ עיקר:

המשתחוה לבית אסרו. דקסבר תלוש ולבסוף חברו כאבני הבית שהיו תלושין ולבסוף חיברן בקרק' בבנין כתלוש דמי:

ה"ג המקדיש את הבית אין מועלין בו. וה"פ סובר ר' יוחנן דכמחובר לקרקע הוא ואין מעילה במחובר לקרקע:

הוויי בה רבנן. פירשו בה התלמידים דר"י ורב פליגו:

מ"ד אסרו. המשתחוה לבית אסרו סובר נמי דמועלין בו דכיון דהוא כתלוש מועלין נמי בו:

ה"ג מ"ד אין מועלין בו לא אסרו. וה"פ מאן דאמר אין מועלין בו דכמחובר לקרקע הוא ואינו נאסר דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ה"נ דלא אסרו אם השתחוה לו:

מתניתא. דפ"ד דמקואות:

השוקת. אבן חלולה על שפת המעיין והמים נכנסים לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה הבהמות:

ה"ג אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה וא"צ צמיד פתיל ואינה פוסלת המקוה היתה כלי וחיברה בסיד ממלאין בה וכו' וכ"ה במסכת ע"ז וה"פ אין ממלאין בה מים לקדש בהן אפר פרה דבעינן שיהיו המים בכלי ושוקת לאו כלי הוא כיון שחיברה ולבסוף חקקה ואינה צריכה צמיד פתיל אם היתה באהל המת מצלת על מה שבתוכה בכסוי לבד בלא צמיד פתיל לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילין על מה שבתוכן בכיסוי בלא צמיד פתיל ואינה פוסלת המקוה אם נפלו מי גשמים מתוכה למקוה אין נחשבים מים שאובים לפסול המקוה שלא באו מכלי למקוה:

מפני שחקקה תחלה ואח"כ חיברה. אמרינן בסיפא דהוה כלי:

הא אם חיברה ואח"כ חקקה לא. הוה כלי דה"ל כמחובר מעיקרו:

ה"ג וההן בית לאו כמי שחיברו ואחר כך חקקו הוא. וה"ל כמחובר מעיקרו וקשיא לרב: **מה עביד לה רב**. כלומר ולרב קשיא מתני' סיתותן של אבנים. הקיצוץ שמקצצין האבנים הוא הגמר והקיצוץ נעשה קודם הבניין והוה ליה כחקקו ולבסוף חיברו הלכך כתלוש הוא:

ה"ג ולית הדא פליגא על רבי יוחנן וכו' ד"ה מותר תיפתר שהשתחוה לכל אבן וכו'. וה"פ ולית הדא מתני' דתנן בה עציו ואבניו ועפרו אסורין וכי אינה פליגא על ר"י דאמר דעכו"ם שנשתברה אסורה דהא סברנן לומר דבאינו עתיד להחזירן לכליין מודה ר"י והנך נמי אין עתיד להחזיר כולם ואפ"ה אסורין וקשיא אפי' לר' יוחנן וכ"ש לרשב"ל ומשני שהשתחוה לכל אבן ואבן והנך שברים כל אחד עכו"ם לעצמו ואפי' אין עתיד להחזירו אסור ואפי' נשתבר האבן עצמו הרי הוא כעכו"ם שנשתברה ואסור:

ואפי' על רשב"ל. ל"ק ממתני' לא כן סברנו לומר אם בעתיד להחזירן. השברים לכליין אסורין והנך אבנים ועצים אע"ג דאין עתיד להחזירן מ"מ כיון שהם מונחים במקומן אסורין כמי שעתיד להחזיר וכדר' יודן:

ה"ג אם היו מונחין במקומן כמי שהוא עתיד וכו'. והא תנינן שלש אשירות הן. וקס"ד אע"ג שלא השתחוה לו אלא לאחר נטיעה:

היה לו שעת תלישה. הי' תלוש מעיקרו:

מערה. לא היתה תלושה מעולם ולא נאסרה:

הלכה ב

מתני' **שהיא טהורה**. שאינה מקבלת טומאה. בלב ים. הרי היא כים:

שזורעין בתוכה ה' זרעונין. ולא הוי עירבוב שיש בה כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי. ד' מד' רוחות הערוגה. ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן:

ואחת באמצע. גרעין אחד ובגמרא מפרש לה:

גמ' **ופריך ולא מן הים למדת**. שהספינה טהורה אלא מן השק למדת דספינה טהורה ולמה לי קרא דרך אניה בלב ים:

ומשני רבנן דקסרין אמרי בספינה של חרס. איירי מתני' דלא איתקש לשק שאין כלי חרש כתוב שם בפרשה גבי שק לכך איצטריך אניה בלב ים:

ופריך מיעוט זירועיה שנים. ומניין אתה למד חמשה:

הכא גרסינן מה שנים את נותן בתחלת ששה וכו'. דעל כרחך בראש תור איירי כזה שאף על פי שראשי הזרעים נוגעים זה בזה שרי לפי שניכרים הן אם כן הוא הדין ארבע זרעים נמי שריין כזה שהרי כל א' ניכר לעצמו מן התחלת הזוית עד סופו:

אפשר שלא יהא וכו'. כלומר אי אפשר שלא יהא שם באמצע מקום פנוי דאל"כ הקצוות הפנימיים מעורבבין וע"כ צריך להניח מקום פנוי באמצע אם כן שם הוא זורע הזרע החמישי והוא האמצעי שאף הוא ניכר לעצמו:

א"ר יונה וכו'. ר"י פריך אהא דאר"ש דמשנים יליף ארבעה והחמשה באמצע במקום הפנוי וקאמר הא ודאי מודינא לך שזורע ארבעה שאע"פ שאחת נוגעת בחברתה שרי כיון שניכרים הם:

ואין מין פוגע בחבירו לחובשו. אלא הא קשיא שהמין האמצעי הרי היא חבוש באמצע שאין לו מקום פנוי לחוץ והרי היא כחבוש בבית האסורים שאסור לעשות כן הלכך ליכא למילף מהכא היתירא לחמש זרעונין:

זרע אחד זרעיה ביו"ד שנים זרועיה שנים. הרי כאן חמשה:

וכר"י. דסובר ששה יליף נמי מהאי קרא אלא דדריש זרע חד זרעה חד זרעיה תרי זירועיה תרי הרי כאן ששה:

ה"ג ר' חגי אמר זרעיה ה' כל ההן דאנא משכח לה וכו'. וה"פ כל היכא שאני מוצא בספר כתוב זרועיה מלא בוי"ו אני מוחק אותו שחסר וי"ו כתיב וטעמא דר"י דדריש הקרי שהוא זרועיה:

אישתאלי'. שאלו לר"ה סופר של בית המדרש ואמר זירועיה מלא כתיב:

כולהון חוץ לששה. שיהו הזרעים זרועי' חוץ לו' טפחים והאמצעי של ערוג' שהוא מקום ו' טפחים פנוי לגמרי:

ופריך אם זורע כל הזרעים חוץ לששה ניתני תשעה. שהרי כשזורע שלשה בכל צד עדיין הם מרוחקים שלשה טפחים זה מזה שאפי' מקום הגרעינים אינן ממעטים שהרי חוץ לששה טפחים הוא זורע נמצא שהמקום המפסיק הוא ששה טפחים מלבד מקום הזרע:

בערוגה שבערוגות היא מתני'. נמצא כשיזרע בכל צד באמצע זרע אחר אינו יכול לזרוע בערוגה שנייה באמצע שהרי סמוכין זה לזה בשלמא בצדדין ניכר ההרחק (אבל באמצע אין כאן הרחקה) דאיכא מקום הקרנות זויתיה ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שתזרע בצד גבולין של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינים אצל הקרנות ואינך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחבירו מבפנים אלא הפרש טפח והר"ש פירש סוגיא זו בדרך אחרת והנ"ל לפום פשטא דשמעתתא כתבתי:

הלכה ג

מתני' **שהיא טמאה**. דיום השלישי אכתי לא מסרחא שכבת זרע וראויה לקלוט להיות ולד נוצר הימנה וקרינן ביה שכבת זרע הראוי' להזריע:

לג' ימים. דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה וכדמפרש בגמ' מנין שמרחיצין. דאף ביום הג' מסוכן הוא:

גמ' **מסיני למדו**. דביום השלישי טמאה דסובר תנא דמתני' לא ניתנה תורה לטבול יום: ה"ג כל מי שפירש בשלישי יש כאן שלישי ליל רביעי וכו' בלילה טמאה ביום טהורה ירד משה ברביעי כל מי שפירש ברביעי וכו' א"ר יוחנן זו בסיני ולדורות או בארבע או בשש. ולפי גירסא זו מתפרשת הסוגיא כפשטא ועיין בתוס' פירשתי הסוגיא כפי הגירסא שלפנינו:

לעולם הן חמש. כמו שאפרש בסמוך:

תמן תנינן. במסכת מקואות פ"ח:

ביום הג'. כגון ששמשה בו' ופלטה ש"ז במוצאי שבת ל"ש שמשה תחלת ליל ששי דאשתהי ד' עונות שלמות ליל ששי וששי וליל שביעי ושביעי ל"ש שמשה יום ו' קודם חשכה דלא אשתהי אלא מקצתו וליל שביעי ושביעי דליכא אלא יום ולילה ומשהו אפ"ה טהורה כשפלטה בתחלת ליל מ"ש וכדמפרש בסמוך:

רי"א פעמים שהן וכו'. בא לחלוק ולומר דפולטת בג' לשימוש טמאה אבל פולטת בד' טהורה ובסיני פירשו ביום ד' וטבלו בליל שבת הרי ליום הרביעי טבלו ומודה לת"ק דמקצת היום ככולו דלא קפיד קרא אלא במניין הימים ולא במניין העונות:

ופעמים שהן ד' עונות. שלמות שאם שמשה ד' בשבת קודם חשכה פליטתה טמאה עד תחלת שבת:

פעמים שהן ה' עונות. אם שמשה יום רביעי עם הנץ החמה:

פעמים שהן ו'. אם שמשה תחלת ליל ד' בין השמשות:

לעולם הן חמש. דפירשו ביום ד' בהשכמה וטבלו בליל שבת הרי ה' עונות שלמות:

משלימין לה מקצת עונה ששית. קס"ד דלעולם אינה טהורה עד שיעברו עליה ג' ימים וביום הד' טהורה:

ופריך הא ר"י סובר יום מיקרי עונה אחת ולילה עונה אחת וכן סובר ר"ע:

מה ביניהון. איכא בין ר"ע לר"י:

עונות שלמות ביניהון. לר"י לא בעינן עונות שלמות ולר"ע בעינן עונות שלמות:

ותני כן. בברייתא מפורש דלר"ע בעינן עונות שלמות:

על דר"ע. לדעת ר"ע:

יום ולילה. מיקרי עונה:
ומקצת עונה ככולה. ואם פלטה תחלת יום ג' שהוא עונה ג' טהורה וכן בהתחלת העונות וכמו שמפרש בסמוך:
היך עבידא. היכי דמי:
שמשה. עם בעלה:
הרי יש כאן יום וכל שהוא והיא טהורה. שהרי לא פלטה עד יום ג':
מדברי כולם וכו'. לד"ה טבלו בליל שבת ה"ל טבולי יום כשקבלו התורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא טפי איכא למימר דמבעוד יום טבלו ואפילו הכי פליטתן טהורה ובצרו להו חדא עונה אליבא דכולהו אלא ודאי דקים להו ניתנה תורה לטבולי יום:
הדא דאת אמר. הא דאמרן ניתנה תורה לטבולי יום היינו בנשים שלא באו אלא לשמוע:
אבל באנשים. שמיד שפירשו וטבלו טהרו מטומאת קרי:
מה טעמא. כלומר מנא לן:
וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם. הרי שביום מחר כבר כבסו השמלות וכ"ש שטהרו עצמן בטבילה והתורה לא ניתנה עד יום ג' כדכתיב היו נכונים ליום הג':
עד ג' ימים. דהיינו שש עונות שלמות בעינן:
מיכן והילך. מיום ד' ואילך דהיינו עונה השביעית טהורה:
מה תורת הזב עד ג' ימים. דאם ראה ג' ראיות בג' ימים טמא אבל אם ראה ג' ראיות בד' ימים טהור וכב"ה בריש מסכת זבים:
אף תורת שכבת זרע. היוצאת ממנה טמאה עד יום ד' ולא מסיני יליף:
אנן תנינן. במתני' מרחיצין את הקטן דמשמע כל גופו:
תניי דבי רב תני מרחיצין את המילה. דמשמע מילה דוקא ולא שאר הגוף:
על כורחך וכו'. כלומר תדע דמרחיצין את הקטן תנן מדתני שמואל:
ה"ג כל שעה הוה רבי זעירא רבי בא אמר לי וכו'. וה"פ כל שעה היה רבי זעירא אומר בשם רבי בא שא"ל תני מתניתך דלקמן פרק רבי אליעזר דמילה מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה ולא עוד אלא שמזלפין מים על גבי מכה בשבת:
אם אומר וכו'. ואי ס"ד שמרחיצין את המילה תנן אבל לא כל גופו ל"ל למתני כלל הא מילה נמי מכה היא ומאי איכא בין מכתו של גדול לשל קטן כי היכי דמתירין בשל גדול ה"ה נמי בשל קטן:
בהיותם כואב אין כתיב כאן. דהוה משמע כאב המילה לחוד:

אלא בהיותם כואבים. דמשמע שכל איבריהם היה כואב להם שמע מינה דביום השלישי אית בה סכנת נפשות:
מפקדין לחייתא. היו מצוים למילדות:
כל שיקויין. כל הרפואות שאתם עושין לילד הנימול לאחר המילה בחול תעשו לו אף בשבת:
לכן צריכה. לא נצרכה אלא אפילו ביום השלישי שחל להיות בשבת תעשו לו כל הרפואות:
מפני הסכנה. שמניעת חמין סכנה היא לו:
אם מפני הסכנה. מתירין לו לרחוץ פשיטא דהא אפי' לכתחילה מותר לחמם לו חמין לחולה שיש בו סכנה:
בשם רבנן. שבבבל דמחמין לו חמין לתינוק בשבת ביום הג' מפני הסכנה:
ותני כן. ותניא נמי הכי:
לונטית. בגד שמסתפגין בו:
לא יטול וכו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמים בשבת א"נ דאיירי כשאלונטית עדיין ע"ג מעיו ויש לחוש לסחיט':
ליתכאן אלא מותר. צריך לשנות בבריי' נוטל אדם עריבה וכו' דאפי' רוחץ בהן בשבת אין כאן איסור כיון דאינו רוחץ בהן כל גופו:
בראשונה היו קושרין. כל אחד לשון של זהורית בחלונו:
ויש מהן. שנמחלו עוונותיהם והיה הלשון מלבין:
ויש מהן שהיה מאדים. כלומר שלא היה מלבין ואפשר לומר מי שהיה עוונותיו מרובין ביותר היה הלשון מאדים:
ויש שנים שהיה מאדים. והיו עצבון כל השנה כולה א"נ שלא יודע הדבר בין האומות:
חזרו וקשרו אותו בסלע. שעל ההר שדחף השעיר המשתלח ממנו:
כשנים שבין שמים לארץ כשלג ילבינו. משום דקשיא ליה כשני מיבעיא ליה דומיא דסיפא דכתיב כשלג ילבינו ולא כתיב כשלגים אלא למידרש שיהיו רחוקים כשנים שבין שמים לארץ דכתיב כרחוק מזרח ממערב הרחיק ממנו פשעינו ומן שמים לארץ המרחק כמו ממזרח למערב כדאמרי' בחגיגה אידי ואידי חד שיעורא:
כצמר יהיו. שהשלג יותר לבן מן הצמר כדתנן בנגעים בהרת עזה כשלג שאת כצמר לבן:
כשני אבות. שהם תק"ב אברהם קע"ה יצחק ק"פ יעקב קמ"ז:
בראשון. כשחטאו בפעם ראשונה:
בשני. כששנה בחטאו אינו מתכפר לו כל כך:

כפי שניו. שימי האדם מתחלק לג' חלקים ילדות ובחרות וזקנה ובכל חלק מהם יתאוה לתאוה אחרת ע"כ אמר אם החטא כפי שניו שהבחור מנאף והזקן רודף אחר הכבוד ומשתכר אין חטאם גדול כל כך כמו זקן מנאף ובחור משתכר ביין משתיו:

ויתר מכאן. דהיינו זקן מנאף כצמר יהיו:

בשעה שעוונותיו קלין. דהיינו עשה ול"ת כשלג ילבינו:

בשעה שהן כבדין. דהיינו חמורות כגון כריתות ומיתות בית דין וחילול השם כצמר יהיו א"נ קלין שהמצות הם יתירות על העבירות הם קלין ואם העבירות יתירות הם כבידין:

הלכה ד

מתני' **כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו**. מקיש סיכה לשתייה:

גמ' **בשבת**. כל סיכה מותרת ובלבד דלא מוכחא מילתא דלרפואה קעביד:

בין סיכה שאינה של תענוג. כגון שיש לו חטטין בראשו:

לאיסור. גבי מעשר שני ותרומה ולאיסור עשה וכדמסיק:

ולתשלומין. אם סך זר בתרומה חייב לשלם חומש כאלו שתה ולא מיקרי מזיק וכן בקדש:

אבל לא לעונש. למלקות וכרת:

ופריך והא תני ולא יחללו. ככתי' בתרומה לרבות השותה והסך ש"מ דאף סך איכא עונש וקשיא. אהך ברייתא דתני בה אבל לא לעונש:

ומשני אר"י לית כאן סך. כלומר סמי מכאן סך ולא יחללו להביא את השותה היא דאתי:

דלא כן. דאל"כ אלא דלא יחללו להביא את השותה הוא דאתי ש"מ דאין שתייה בכלל אכילה דאי בכלל אכילה היא ל"ל קרא לרבויי:

דבר שהוא בא משני לאוין מצטרף. בתמיה ואנן תנן במתני' פ"ח דיומא האוכל ושותה מצטרפין ואי שתייה לאו בכלל אכילה ומולא יחללו מרבינן אותו איך מצטרפין אלא ודאי דכולא ברייתא משבשתא בשלמא אי מרבינן סך מולא יחללו י"ל דה"ק לרבות את הסך כשותה וכ"ה בבבלי בנדה אבל אי תני שותה לבדו קשיא:

מניין שהוא מחוור בעשה. מניין שיש איסור עשה בסיכה של מעשר שני:

אם להביא לו ארון ותכריכין למת. בא הכתיב לאסור השתא לחי הוא אסור ליקח בו חלוק דלא הותר רק מה שהוא צורך לאכילה וצריך לאכלו בקדושת מעשר כ"ש שאסור למת:

איזהו דבר. ששייך בחי ובמת והתירה התורה לחי ואסרו למת הוי אומר זו סיכה ש"מ דבסיכה איסור דאורייי' ואינו אלא עשה דלא נאמרו הדברי' אלא בסיפור דברים של הוידוי וליכא למשמע לאו מיניה:

הלכה ה

מתני' **ביצה קלה**. כבר מפורש שזו היא ביצת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל ביצה שיערו אלא כגרוגרת מביצה קלה:

מצטרפין. כל מיני תבלין זה עם זה:

קליפי אגוזים. הגדילה ע"ג הקליפה בעודן לחין:

סטים. קרו"ג צבע כמו תכלת:

פואה. וורנצ"א עשב שצובעין בו אדום:

פי שבכה. בראש השבכה שעשאה בקליעה נותן מעט בגד:

נתר. מין אדמה:

קמוליא ואשלג. מיני עשב הם:

את הכתם. של דם נדה שאלו הסממנין מעבירין על כתם של דם נדה בבגד לטהרו:

גמ' **וקשיא**. אמתני' דתנן תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה והלא כמון ומלח דשניהן מיני תבלין וכי ראויין להצטרף הלא אין טעמן שוה ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל:

במיני מתיקה שנו. הא דמצטרפין זה עם זה היינו במיני מתיקה דטעמן שוה ואין אחד פוגם טעמו של חבירו:

תמן תנינן. לקמן בפ' האורג:

שיעור המלבן וכו'. כמלא רוחב הסיט כפול והכא אתה מצריך שיעורא רבא כדי בגד קטן:

ומשני תמן בצובע. בשיעורא זוטא חייב אבל הכא במוציא סממנים לצבוע צריך יותר שאין אדם טורח לשרות סממנים שאין בהן לצבוע בגד קטן:

ביריתה. גפרית:

אצרות רוח. דמשתכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלא וכיון שהוא נתון בנקב מעצר להרוח שלא יכנוס בו והרוח שבתוכו מתאצר שלא יצא לחוץ:

הלכה ו

מתני' פלפלת כל שהו ואינו פלפל שלנו וראוי לריח הפה:

מיני בשמים כל שהן. לריח טוב:

מיני מתכות כל שהן. שראויין לדרבן קטן:

מקק ספרים. אכילת תולעת אוכלת הספרים ומרקבן ושמו מקק:

שמצניעין אותו לגונזן. שכל דבר קדש טעון גניזה:

מאומה. אלמא אחשביה קרא לאיסורא:

גמ' **אף ריח רע**. שמעשנים בהם חולין ותינוקות. כגון חלטית להבריח מעליו המזיקין:
אף' ר"ש מודה בה וכו'. אף על גב דסובר רבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והכי נמי אין צריך למשמשין אלו אפילו הכי מודה דחייב גבי איסורי הנאה שהוא רוצה בביעורן שלא יכשל בהן:

הלכה ז

מתני' **רוכלין**. מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להן קופות קטנות לצרורות בשמים:
אינו חייב אלא חטאת אחת. דכולה חד הוצאה היא:
זרעוני גינה. הם הזרעים שאינן ראויים לאכילה:
פחות מגרוגרת. דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מגרוגרת נמי מיחייב ושיעורו קרוב לגרוגרת:
זרע קישואין. חשוב הוא וחייב בשני גרגרין וד"ה הוא ולא מדברי ריב"ב:
כל שהוא. ואפי' קטן ביותר:
מת. הרי כשאר אוכלין וחייב בכגרוגרת:
צפורת כרמים. לקמיה מפרש מה הוא ומאי רפואתו:
שמצניעים אותו לקטן וכו'. ות"ק מהאי טעמא נמי מחייב ליה בחגב טהור ומיהו אטמא פליג דלא מצנעי ליה לשחק דלמא אכיל ליה:
גמ' **כלום הוא חייב אלא א'**. כ"ש במוציא מינין הרבה בבת אחת שאינו חייב אלא א' ומאי קמ"ל פשיטא הוא:
ומשני למי נצרכה. כלומר לא צריכא אלא לר"א. שלא תאמר מינין הרבה יעשו כהעלמות הרבה כי היכא דא"ר יהושע תמחויין מחלקי' ה"נ נימא לר"א מינים מחלקים ויהא חייב על כל א' וא' קמ"ל דאינו חייב אלא אחת:
שכן דרכן להיזרע בערוגה. כדתנן ערוגה שהיא ו' על ו' טפחים זורעין בתוכה ה' זרעונין וסובר דמתני' לאו בממלא כל הקרנות איירי אלא זורע גרעין מכל מין:
חיטים מדיות. שבאין ממדינת מדי:
עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. דליחייב על שתי חיטין אע"פ שאין בהן כגרוגרת ולא קרוב לגרוגרת אלא עשו אותן כקישואין ודילועין:
סטיפה. מין חולי:
מאן דבעי נפרוש מן דרך ארץ. מי שהוא רוצה לפרוש מעסקי עולם ולהיות חכם בתורה א"נ שרוצה שלא יתאוה לנשים:
אכיל פלגא. של צפור כרמים ומניח המחצה ממנו:
של שמאל. המחצה שנצד שמאל אסור לאכול שסכנה הוא לו:

אבד כל שהוא. מן המחצה של שמאל לאחר שאכל המחצה של ימין:
אין לו תקנה עולמית. דמשתכח תלמידו:
כיצד הוא עושה. באותו פלג של שמאל שלא יאבד ממנו דבר:
יהיב לה וכו' מניחו בתוך צלוחית של דבש שהדבש ממהר לכלות ולמחות דברים הנחתכים והנופלים בתוכו וכשהוא כלה אין בו חשש יותר א"נ לרוב חריפותו הדבש מעמידו כמו שדרך הדבש להעמיד הדברים שלימים הנופלים בתוכו והראשון נראה:
הא טהור בין חי בין מת כגרוגרת שאין מצניעין אותו לשחוק דר"י לשיטתו:
התשחק בו כצפור. גבי לויתן כתיב ולויתן דג טהור הוא:
ומשני לא הותר מן כלל איסור הוא. פי' לויתן אע"פ שדג טמא הוא הותר מכלל איסור שאר דגים טמאים ובהיותו בחיים דינו כאוכלים טמאים שמשחקים בהם:
והא כתיב כצפור. משמע דצפור נמי מותר לשחוק בו וסתם צפור טהור הוא:
מכיון שהצפור מחוסר שחיטה. כאוכלין טמאין הוא דהא אסור הוא ומותר לשחוק בו:
הדרן עלך פרק רבי עקיבא

פרק י

הלכה א

מתני' **המצניע לזרע**. שהצניע חיטים ושעורים וכיוצא בהן לזרוע:
ולדוגמא. להראות לבני האדם הרוצים לקנות ממנו שיש לו מאותן מינין:
בכל שהיא. דהא אחשביה:
אלא כשיעורו כל אחד ואחד כשיעור המפורש:
חזר והכניסו. זה שהצניען פחות מכשיעור והוציאו אם חזר ונמלך שלא לזרעו והכניסו:
אינו חייב. בהכנסה זו אא"כ יש שיעור שלם דכיון דנמלך עליו שלא לזרעו ביטל מחשבתו והרי הוא ככל אדם:
גמ' **בעי**. פריך לימא מתני' רבי יהודה ולא ר"מ דאמר לעיל פ"ק דף ד' אפילו האומן אם יצא בדוגמא שבאזנו פטור:
אומן בדרך אומנותו חייב. וה"נ אם הצניע לדוגמא חייב:
דר"י היא. דכן הוא דמתני' כר"י אתיא ולא כר"מ:
אר"י בר חנינה. סתמא דש"ס אמר משמיה דריב"ח דמוקי למתני' אפילו כר"מ והא דתני המצניע לדוגמא היינו בדוגמא שכבר נתפייס הלוקח לזו הדוגמא זו ודאי חשובה אצלו שהרי צריך לה לצבוע כן כמו שנתרצה הלוקח ל"א ה"ק לא אתיא וכו' אף ר' יהודה לא קאמר אלא לדוגמא שכבר נתפייס הלוקח:

אבל לזרע ולרפואה. אין צריך שיעור כלל דסד"א דכל שהוא דמתני' לאפוקי מכגרוגרת אבל כזית בעינן קמ"ל:

הצניעו זה ובא אחר והוציאו פטור השני עד שיהא בו כשיעור:

רשב"א מחייב. דנתחייב זה במחשבתו של זה:

מה אנן קיימין. כלומר במאי עסקינן ובמאי פליגו:

אם בשהוציאו השני ואומר בפי' שעל דעת עצמו הוא מוציאו פשיטא דפטור לכ"ע. אם בשהוציאו בפי' ע"ד דראשון פשיטא דלכ"ע חייב:

אלא. הכא במאי עסקי' שלא פי' למאי הוציאו ובהא פליגי רבנן סברי מסתמא על דעת עצמו הוציאו ורשב"א סובר חזקה על דעת הראשון דאחשביה הוציאו וחייב:

הלכה ב

מתני' **אסקופ**'. היא המשקוף התחתון ממשקופי הבתים והדיורין והאסקופה החיצונה היא אצטבא לפני משקוף פתחי הבתים לצד רשות הרבים:

מלאכתו בבת אחת. עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב והכא הוה ליה עקירה ממקום חיוב והנחה במקום פטור והדר עקירה ממקום פטור והנחה במקום חיוב:

עד שיוציא. כלומר אא"כ הוציא בראשונה את כל הקופה:

גמ' **של קישואין ושל דלועין**. שהן ארוכים ועדיין יש מהן בפנים וכל מה דאגיד לגואי כל דהו לאו הוצאה היא:

אבל בקופה שהיא מליא' פירות. שיש ממנו כולן בחוץ אע"פ שעל ידי כלי הוא נאגד לצד פני' חייב דאגד כלי לאו שמי' אגד:

אמרין. התלמידי' דר"י פליג אהא דחזקיה:

סירוד. כלי העשוי כעריבה:

פטור. שעדיין מקצת הכלי בפנים ואגד כלי שמיה אגד:

אם עקרו. לסירוד מבפנים לחוץ פטור עד שיעקור בבת אחת כל הסרידה לחוץ:

תיפתר בפרוץ. הא דאמר חזקיה דבפירות חייב אפי' מקצתו בפנים היינו בשהכלי פרוץ והצד הפרוץ לחוץ וכל מה שהוציא יכול לקחתו הלכך לא הוה כלי אגד לו שהרי הוא כאלו הוציאו בלא כלי:

אית לך מימר קופה פרוצה. בתמיה הא סתם קופה שלמה היא:

מיי כדון. מאי הוה עלה:

אין לך מיטלטל וכו' אלא אדם. אבל כלים אם הוציאם לרה"ר אינן נעשים כרמלית אלא או לרה"י או לרה"ר דמיין הלכך קופה מליאה פירות חייב עליה אם הוציא כגרוגרת אע"פ שרוב הכלי מבפני' דאגד כלי לאו שמיה אגד:

הואיל ואין כולה ניחה ברה"ר. דקודם שנח כולה ברה"ר היה מקצתו במקום פטור דהיינו למעלה מעשרה א"כ לא ה"ל כמוציא מרה"י לרה"ר שהרי מתחלה נח מקצת החבילה ברה"ר ואינו חייב עד שתנוח כולה וכשחזר ונח אותו מקצת פטור דה"ל כמוציא מקצת קופה שהוא פטור:

נכנס ראשה לרה"י אחרת. והיינו כמו חביל' דלעיל אלא דלעיל איירי במוציא מקצתו למקום פטור וכאן איירי במוציאו לרה"י אחר:

ומרה"ר לתוכה חייב. שהרי הנחה באיסור ברה"י ולא אמרינן כיון דאי אפשר שלא הגביה תחלה למעלה מן העמוד שהוא מקום פטור שאינו אויר רה"ר דכל למעלה מעשרה ברה"ר אויר מקום פטור הוא ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן רשות היחיד עולה עד לרקיע הנ"מ כנגד רה"י אבל האי מקמי דלימטי לאויר עמוד אגבהי' למעלה מעשרה דלא אמרינן הכי אלא בזורק דאי אפשר שלא הגביה אבל במשתמש חייב:

מה פליג. מי פליג שמואל אר"י או לא:

ומשני כאן וכו'. כלומר דלא פליגי אלא שמואל איירי בשהפכה הקופה על צדה דכי אשתמש בפחות מי' אשתמש שהרי אינה גבוה עשרה אלא למעלה בדופן ושם אינו משתמש אלא בתוך הקופה שהוא נמוך מעשר':

מה את עביד לה. למאי מדמינן לה אם הוא כמוציא מרה"ר לרה"י דעקירת חפץ ועשיית רה"י בהדי הדדי קאתיין או לא:

נתן חמשה ע"ג חמשה. תל ברה"ר גבוה חמשה ורחב ד' ולקח אבן מרה"י ונתנו ע"ג מי הוה כמשתמ' מרה"י לכרמלי' שהרי התל כרמלי' הוא דמג' ועד תשעה כרמלית הוי ואיסורא דרבנן מיהת קעביד או דלמא הנחת חפץ ועשיית רה"י בהדי הדדי קאתיין ואפילו לכתחילה שרי והך איבעיא באת"ל מיבעיא ליה דאפי' את"ל עקר אבן ברה"ר גבוה עשרה ורחבה ארבעה פטור דעקירת חפץ ועשיית רה"י בהדי הדדי קאתין מיבעיא ליה אם מותר לעשות כן בכה"ג אפילו לכתחלה:

הלכה ג

מתני' **שכן משא בני קהת**. אע"ג דהוצא' מלאכה גרועה כיון דמצינו אותה במשכן דכתיב ובני קהת ישאו חייב:

לאחר ידו. על גב ידו:

מרפקו. פרק האמצעי מן הזרוע:

פונדתו. אזור חלול:

ופיה למטה. אין דרך הוצאה בכך שכיון שחלול הוא יפול הניתן בתוכו לארץ אבל פיה למעלה דרך הוצאה היא:

שפת חלוקו. שפה התחתונה וה"ה שפה העליונה אלא אורחא דמילתא נקט שכן דרך לעשות שפה לחלוק מלמטה:

גמ' **רבי יוסי פריך**. אמתני' דתנן שכן משא בני קהת. תינח במוציא על כתפו שהוא חייב שכן משא בני קהת אבל המוציא בימינו ובשמאלו ובחיקו למה יהא חייב וכי היכן מצינו שנשאו כן בני קהת:

ומשני וכתיב וכו'. פירוש הא כתיב ופקידת אלעזר וכו'. כולן נשא הוא בעצמו:

היה לו באפונדתו. באזור שחוגרין בו מתנים והיינו בתוך חיקו:

אין תאמר שהיה קטן. שלא היה אדם גדול הלכך הטריחו אותו בעבודות הרבה:

דוך דוכנים היה. נשיא על שאר נשיאים היה אלעזר:

שהיה מר על הכל. שהיה אומ' ומצוה על כל הנעשה במשכן ובשבט לוי:

אלא וכו'. לכך נתנו לו עבודות הרבה שאין גדולה לפני מלך בשר ודם וק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה:

ולבש הכהן מדו בד והרים את הדשן. ולא צוה המקום להוציא את הדשן אלא לכהן שהוא החשוב בעם והלא אף הזר היה יכול להוציאו ע"י כלי כשהוא עומד מרחוק אלא ללמדך שאין גדולה בפלטין של מלך:

הלכה ד

מתני' **המתכוין להוציא לפניו**. כגון שצרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלויין לפניו ובא לו לאחריו:

פטור. דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה:

לאחריו ובא לפניו חייב. שהרי עלתה בידו שמירה מעולה ביותר:

סינר. כמין מכנסיים קטנים וחוגרות אותן לצניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת:

שכן ראוי להיות חוזר. שכן דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלתה ידעה שסופה להתהפך:

אף מקבלי פתקין. והם שלוחי המלך הלוקחים הכתבים והאיגרות מאת המלך ומשימין אותו בכלי העשוי כעין קנה חלל ותולין אותו בצואריהן ואותו כלי דרכו להיות חוזר פעם לפניו פעם לאחריו:

גמ' **תמן תנינן**. בכריתות פ"ד:

ה"ג רבי שמעון שזורי ור"ש וכו'. לא נחלקו ר"א ור"י דר"א אמר לא בעינן שידע במה שחטא ור"י אמר בעינן שידע במה חטא בדבר שהוא משם אחד כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו ולא ידע אם מזה לקט אם מזה שהוא חייב שהרי ידע במה חטא איזו מלאכה עשה שבלקיטת תאנים חטא:

על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק קצר ספק טחן א"נ ספק תאנים ספק ענבים וכן בנתכוין בזו ועשה את זו דאשר חטא בה כתיב בחטאת בין אידיעה בין אחטאת קאי לרבי יהושע עד שיתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא ולר"א כיון שנתכוין לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא סגי:

ר' אילא בשם ר"א. פריך רישא דמתני' כמ"ד בשני שמות נחלקו דמתכוין להוציאו לפניו ה"ל כשני שמות כמו נתכוין בזו ועשה את זו ומתניתין כרבי יהושע אבל כמ"ד בשם אחד נחלקו אבל בשני שמות לד"ה חייב מתניתין דלא כמאן:

לאחריו ובא לו לפניו חייב. כלומר וסיפא דמתניתין דתני בשני שמות חייב אם נאמר דאתיא כרבי יהושע על כרחך לומר דבשם אחד נחלקו ובשני שמות אפי' ר"י מחייב וקשיא רישא לסיפא דרישא כמ"ד בשני שמות נחלקו וסיפא כמ"ד בשם אחד נחלקו ולית ליה לר"א הא דפירשתי במתני' לחלק בין שעלתה בידו שמירה מעולה לעלתה בידו שמירה פחותה:

תניין אינון. תנאי נינהו ת"ק פוטר בתרווייהו וכמ"ד בשני שמות נחלקו ותנא בתר' מחיי' בתרווייהו דסובר בשם אחד נחלקו:

הלכה ה

מתני' **הוציאוהו שנים פטורים**. כדילפינן בעשות' יחיד ולא שנים:

חייבין. כיון דאין כל אחד יכול בפני עצמו דרך הוצאה בשנים:

את החי במטה. וחי לא מחייב על הוצאתו דהוא מיקל עצמו ונושא עצמו ובלבד שלא יהא כפות:

וכן כזית מן המת חייב. אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה:

ור"ש פוטר. אפי' במת שלם דהוי מלאכה שאין צריך לגופה וכל מלאכה שאין צריך אלא לסלקה מעליו הוי מלאכה שאין צריך לגופה דברצונו לא בא לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש:

גמ' **בעשותה וכו'**. הא דתני במתני' הוציאוהו שנים פטורין משום דכתיב בעשותה וכדפרישית במתני' קני גירדי. קנה של אורגים והוא העולה ויורד בשתי ואורתא דמילתא נקט והוא דבר קל ואחד יכול להוציאו והוציאו שנים:

א"ל רבי. לראב"ש כך שמעתי מרבי שמעון אביך שפטור בזה יכול וזה יכול:

שמשתי את אבא עומדות. בדרך עראי מה שלא שמשת אותו בישיבות כלומר בקביעות ואני יודע שלא פטר אבי בזה יכול וזה יכול:

ופריך ורבי מי היה תלמידו של ר"ש דקא"ל ר"א מה שלא שימשתו ישיבות והלא רבי תלמידו דר"י בן קודשי הוה:

מקדירות. נעשה שחור שהיה ראב"ש מביישו בתשובות שהיה גדול ממנו והיה ר' מתרעם וקובל לפני אביו רבי שמעון בן גמליאל הנשיא על זה:

וא"ל אביו שפיר קעביד שמביישך שהוא גדול ממך ביחוס:

ארי בן שועל. רשב"ג מרוב ענותנותו קרא עצמו שועל נגד ר"ש:

מן דמך רבי אליעזר. לאחר שמת ר"א שלח ר' לשדך באשתו של ר"א:

כלי שנשתמש בו קדש וכו'. שהיה ראב"ש. גדול מר' במעשים כדאיתא בפ' הפועלים בבבלי:

הדא דאת אמר וכו'. הא דאמרן פטור אף על הכלי היינו כשאותו דבר שבתוך הכלי צריך לכלי כגון אלו תותים הרכים שאי אפשר לטלטלן בלא כלי:

אבל אם אינן צריכין לכליין. אלא שהוציא הכלי לצורך ד"א:

חייב. אפילו בפחות מכשיעור שאין הכלי טפל לו כיון שאינו צריך לו וה"ל כמוציא כלי לחוד דחייב:

דחייא טעין גרמיה. שהחי נושא את עצמו:

ד"ח. אפילו לרבי שמעון ופריך לא כן תני. לעיל פר"ע:

אף המוציא ריח רע כל שהוא חייב ואמר רבי אילא דאף רבי שמעון מודה בהוצאת ריח רע דחייב ומודה נמי רבי שמעון במוציא איסורי הנייי' דחייב והכא דאיכא תרתי דדרך המת להסריח וגם מת אסור בהנאה מ"ט דפוטר ר"ש:

תיפתר. תפרש למשנתינו דפליג רבי שמעון:

במת עכו"ם. שהוא מותר בהנאה:

ושאין בו ריח רע. דביש בו ריח רע מודה רבי שמעון דחייב כגון שהוציאו לצורך רפואה לגמר בו והרבה עושין כן:

והוציאו לכלבו ל"ג ליה הכא אלא לקמן בסמו' א"נ ה"ק והוציאו לכלבו ובעינן יותר מכזית אלא כמלא פי כלב כדאמרינן לעיל פר"ע והלכך פוטר ר"ש ורבנן מחייבי דטמאתו אחשבי' לאיסור':

כבר נתמעטה הטומאה. הרי אין בהן שיעור טומאה למה יהא חייב בה:

מ"ט דרבנן. דמחייבי הרי אינן ראויין לטמא:

ומשני כההיא דר' יודן דאמר תיפתר במת עכו"ם וכו' ה"נ איירי במת עכו"ם ולאו משום טומאה אלא משום דהוציאו לכלב אחשביה וס"ל דחצי זית מן המת וחצי זית מן הנבלה מצטרפין וה"ל כזית שלם הראוי ליתן לכלב ופי' זה קשה בעיני לכן היה נ"ל להגיה מ"ט דרבנן כבר נתמעט הטומאה מ"ט דר"ש כההיא דר' יודן וכו' וה"פ מ"ט דרבנן דכבר נתמעטה הטומאה ואיירי בנוטל חצי זית מכזית שנתמעטה הטומא' שבבית ואפילו בנוטל חצי זית ממת שלם שייך לומר נתמעטה הטומאה ולר"ש פטור דאין בו כדי שיעור מלא פי כלב:

הלכה ו

מתני' **וכן שערו**. תולש שער ראשו בידיו:

וכן הגודלת. היא האשה היודעת לגדל השער ולעשותן עבות:

ופוקסת. היא הנותנת השער על הצדעים והוא ממין גדילת השער:

וכוחלת. נותנת בעיניה כחל:

ר"א מחייב. בכולם חטאת דתולדת נינהו כדמפרש בגמ' משום מאי מחייב:

התולש מעציץ נקוב חייב. דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע. ואפילו הנקב בדופנו:

ור"ש פוטר בזה ובזה. דנקוב כשאינו נקוב משוי ליה:

גמ' **בשנטלן הוא**. לעצמו הוא דמחייב ר"א שמאמן ידו ומתקנו:

אבל אם נטלן אחר מאוסין הן. ואינו נוטלן יפה ואפילו ר"א מודה דפטור:

דברי חכמים. דפטרו אפילו נטלן הוא מאימתי הוא חייב:

עד שיטלנו בקרסטל. הוא מין מספרים כמו גינוסטרא האמור בבבלי במ"ק:

באתרין וכו'. במקומי קורין לקולעת שער הנשים בנייתא הרי דגודלת בונה היא:

לא מסתברא. דחייבת גודלת אלא משום אורג ולא משום בונה:

ופריך מחלפא שיטתיה דר"ז:

לא טווי אריג הוא. אין זו טויה דדמי לאריג וקס"ד דאין אריגה באדם א"נ קס"ד דקליעה לאו אריגה היא:

והכא הוא אומר הכין. וכאן הוא אומר שגודלת חייב משום אריג:

ומשני כאן במרובה. בגודלת שערות רבות חייבת משום אורג:
וכאן. בקולע שלש נימין שהוא מועט לא מיקרי אריג:
הדא דאת אמר. דהקולע הוה אריג ונ"מ דמטמא משום אריג דוקא בשהוא קלוע לאדם:
אבל בבהמה. או לצורך בהמה לא מיקרי אריג וטהור דתכשיטי בהמה אינן מקבלין טומאה:
פסיקא. הוא אזור שחוגרין ואינו אריג אלא קלוע:
לילבב. תחת לב הבהמה כמו זכרים יוצאין לבובין:
לישפר. לנוי הבהמה:
להדיק בה את המרצופין. לחזק באזור זה האוכף והשקי' שע"ג הבהמה:
לתלותה בצואר הבהמה. או שעשה אזור זה לתלות בצואר הבהמה דה"ל תכשיטי בהמה וטהור:
הדא דאת אמר. שהוא טהור בבהמה:
בפשיטין. שהקליעות הן פשוטין ואין להן בית קיבול:
אבל במקופלים. ויש להן בית קיבול לעולם טמא בין באדם בין בבהמה דה"ל דומיא דשק שהוא מיטלטל מלא וריקן:
משום כותבת. שמוליכה המכחול סביב העין כאדם המוליך קולמוס סביב האות:
מה פליגין. כי פליגו חכמים ור"ש במתניתין בעציץ נקוב:
אבל אם תלוש. השורש שכנגד הנקב מודה ר"ש דכמחובר הוא וחייב. היה כולו כל העציץ מונח ע"ג הארץ ונקב הוא למעלה מן הארץ והשורש כנגד הנקב מי פליגו ר"ש ורבנן או לא. ל"א אם היה העציץ כולו בא"י והנקב הוא בח"ל אם אזלינן בתר הנקב ופטור מן המעשרות מה שגדל בעציץ או אזלינן בתר העציץ וחייב במעשרות:
אשכחת אמר. נמצאת אתה אומר מה דמבעיא לרבי ירמיה פשיטא ליה ליצחק בר אוריין דאמר הכל תלוי בנקב אם הוא כנגד הארץ הרי הוא כמחובר וכשאינו כנגד הארץ פליגי ר"ש ורבנן:
ה"ג רש"א אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר זרעים בלבד אילין אינון וכו'. ה"פ דקס"ד ה"ק אין בין וכו' לא מצינו דבר שיש לחלק בו בין עציץ נקוב לשאינו נקוב דלא נ"מ מידי דליכא למימר דלכל מילי סובר דהוא כתלוש לבד מהכשר זרעים דמאי שנא: ופריך אילין אינון והא איכא אחרנייתא שיש לחלק בהן בין נקוב לשאינו נקוב:
מקדש בכרם. אם הניחו בכרם או בד' אמות של עבודת הכרם מקדש כאלו נזרע בארץ: ה"ג ושאינו נקוב אינו מקדש בכרם תרם מנקוב על הארץ תרומתו תרומה ומשאינו נקוב אין תרומתו תרומה התולש מעציץ נקוב וכו'. וכן הוא במתני' פ"ה דדמאי:

התולש מעציץ נקוב חייב. היינו מתני' ר"י אמר לה. להך שמעתתא דבסמוך סתם ולא אמרה משמיה דר"ש בר יצחק אבל ר"ח אמרה משמיה:
התורה ריבתה בטהרת זרעים. לכך סובר ר"ש דבהכשר זרעים עציץ נקוב כארץ אבל בשאר דברים סובר דבכולן עציץ נקוב כשאינו נקוב ואין בין וכו' ה"פ שאין לחלק בהן:
אשר יזרע. כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה לאפוקי מחובר כל דהוא להכי אהני זריעות יתירא דכתיב בקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא:
הדרן עלך פרק המצניע

פרק יא

הלכה א

מתני' **ר"ע מחייב**. דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי וכדמפרש בגמרא:
גמ' **זריקה תולדת הוצאה היא**. הא דתני במתני' זריקה אע"ג דלא נשנית בכלל אבות מלאכות קאמר דתולדה דהוצאה היא:
ה"ג ולא שנייא בין על דעתיה דר' בין על דעתיהון דרבנן וכו'. סתמא דש"ס קאמר ל"ש לרבי ול"ש לרבנן לעולם לא מחייב ר"ע עד שתנוח ברה"י אבל אם לא נח כגון שקלטה אחר או שבא לרה"ר אחר קודם שתנוח פטור:
ופריך על דעתיה דר' אפילו לא נחה. דהא מחייב ר' שתים בזורק מרה"ר לרה"ר דרך רה"י דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי:
ומשני דא"ר בא וכו' אלא ע"י רה"י מקורה דכמאן דמלי דמיא מתוך שהוא חושך ומלא הבלא אבל שאינו מקורה כגון חצר לא ומתניתין בחצר איירי דאף ר' מודה דבעינן שינוח:
מילתיה דר"י אמרה וכו'. הא דר"י פליג אהא דרב וסובר דחייב ר' אפילו בשאינו מקורה:
דאר"א בשם ר"י וכו'. אהא דתנן בגיטין פרק הזורק היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ואר"י והוא שתרד לאויר המחיצות:
מתני' דר'. ולא כר"ע דמחייב אפילו בלא אויר מחיצות ולא כרבנן דלא סברי קלוטה כמי שהונחה דמי:
וא"ל. ר"י ד"ה היא מתני' ובגיטין מודו רבנן:
ויתיביניה ר' אומר וכו'. ואס"ד דסובר ר"י דר' לא מחייב אלא במקורה א"כ אף כרבי נמי לא אתיא וה"ל להקשות דמתני' דלא כמאן דלרבנן לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי ולר' בעינן מקורה ולר"ע אפילו מחיצות לא בעי אלא ודאי ששמע מר' יוחנן דסובר דר' מחייב אפילו באינו מקורה:

מה בין גיטין מה בין שבת. ולמה קאר"י דמודו רבנן בגיטין דאמרי' קלוטה כמי שהונחה דמי:

ונעשית היא מאיליה. ההנחה באויר נעשית מאליה לכך בעינן שינוח שהוא הדבר הנעשה מכח האדם אבל מה שהוא באויר לא שייך בו עשייה:

ברם הכא. אבל כאן בגט כתיב ונתן בידה שיהא ברשותה וא"כ באויר מחיצות מיקרי רשותה דמינטרא:

לא שנו. דזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע דמחייב ר"ע דוקא למטה מעשרה דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי:

ה"ג אבל למעלה מעשרה מותר. וה"פ אפילו ר"ע מודה דפטור דלא ילפינן זורק ממושיט: ה"ג מילתיה דר"א אמר אפילו למעלה מעשרה אסור וה"פ ר"ע פליג אפילו בלמעלה מעשרה דטעמיה דמחייב דיליף ממושיט:

ומעגלות למד ר"ע. אף לזורק:

ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון. א"כ ה"ה לזורק למעלה מעשרה אסור:

אית תניי תני. בסיפא דמתניתין כיצד:

על דעתיה דר"א. דר"ע יליף מעגלות אית כאן כיצד שייך שפיר למיתני כיצד דהא מעגלות יליף:

על דעתיה דשמואל. דלא יליף ר"ע זורק ממושיט לא גרסינן כיצד בסיפא אלא מילתא באנפי נפשה היא:

ויהא חייב ול"ג שתים. וה"פ לר"ע יהא חייב ואנן תנן לקמן בפירקין הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו דפטור א"נ דגרסינן שתים וה"פ אם נזכר כשהוא ברה"ר ליהוי כנודע לו וחזר ונודע לו דליהוי כב' העלמות ויהא חייב שתים:

לא חייב. ר"ע אלא ע"י שנח בסוף ברה"י השנייה אבל כל זמן שלא נח לא אמרינן כמי שהונחה דמיא וכאן כיון שנזכר קודם שנח כמי שלא הונח דמי:

ואם לאו חייב. אע"ג שבתוך ד' אמות אלו העבירו דרך מקום פטור אפ"ה חייב:

ורה"י באמצע רואין שאם תפול וכו' פטור. אע"ג שיש ד' אמות ממקום שזרק אם נצרף גם הרה"י שבאמצע אפ"ה פטור ל"א שמואל סובר שאין מצטרפין מה שהעביר ברה"ר הראשון אלא מצריך שיעבור ד"א ברה"ר השני:

תמן את אמר וכו'. דשמואל תני דאין מצטרפין שני רה"ר והכא קאר"י דאפילו מה שבמקום פטור מצטרפין ולל"ק שפירשתי בסמוך ה"ג תמן את אמר אין רה"י מצטרפת והכא את אמר מצטרפין:

אר"ח תמן. הא דשמואל דעבר ברה"י ואם יפול בשעה שעובר הרי הוא נח ברה"י ואיך נחייב אותו משום מעביר ד"א ברה"ר:

ברם הכא. אבל כאן בזורק למעלה מי' ברה"ר אם היה נופל לארץ היה נח ברה"ר לרה"ר דמי וחייב:

עבד ד"א ברה"ר מלאכה בפני עצמה. ואם עשאה עם ההוצאה חייב שתים:

ופריך ע"ד דר"י מ' מלאכות היו וליתני. במתני' דכלל גדול מ' אבות מלאכות:

ומשני לא אתינן וכו'. לא בא התנא למיחשב אלא ל"ט אבות שהכל מודים בהן אבל במעביר פליגי רבנן עליה דר"י:

מתופרי יריעות למד ר"י וכו'. שהיה מעביר במשכן וכל דהוה במשכן הוא אב:

ולאו כרמלית היא. דקס"ד דבין דופני היריעות היו זורקין אותה ואין זה רה"ר אלא כרמלית:

מן הצד היו מזרקין. ששם ודאי הוא רה"ר:

הלכה ב

מתני' **גזוזטראות**. זיזין היוצאין מן הכותל ומניחין נסרים עליהן להלך:

זו כנגד זו. בשני צידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד':

פטור. שלא מצינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרה"ר ורוחב רה"ר מפסיק ביניהן שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט הקרשים מעגל' לעגלה שבצידה אלא לעגלה שלפניה:

היו שתיהן בדיוטא אחת. בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם:

הזורק פטור. הואיל ולמעלה מי' הוא ולא מצינו זריקה מרה"י לרה"י דרך רה"ר במשכן לא באורך ולא ברוחב:

והמושיט חייב. שמצינו הושטה כיוצא בה למעלה מי' במשכן מרה"י לרה"י וקצת אורך רה"ר ביניהם:

שכך היתה עבודת הלוים. ומפרש ואזיל כיצד מצינו כזו בעבודתן שבשתי עגלות זו אחר זו ברה"ר פורקי המשכן מושיטין לאותן שעל העגלות שאצלן והן מושיטין לאלו שלפניהם אבל לא זורקין שאין אותן קרשים נזרקות מפני כובדן:

חולית הבור. קרקע חפירת הבור נותנין סביבותיו להקיף כמין חומה:

גמ' **לית כאן פטור וכו'**. ל"ג במתני' המושיט והזורק מזו לזו פטור אלא מותר:

על דעתיה דרב. דשונה מותר במתניתין דסובר דמתניתין בלמעלה מעשרה דוקא איירי דעליה קאי כיצד והלכך פטור לגמרי:

על דעתיה דשמואל. דלא תני כיצד ומילתא באנפי נפשה היא ואיירי בין למעלה מי' בין למטה מי' והלכך אסור דגזרינן זו בצד זו אטו זו כנגד זו דחייב ל"א ה"ג על דעתיה דרב למעלה מי' אסור על דעתיה דשמואל למעלה מי' מותר וה"פ לרב דתני בסיפא מותר ע"כ דבסיפא איירי בלמעלה מי' ובהא פליגי חכמים ור"ע דלר"ע אסור אפילו בלמעלה מי' דילפינן זורק ממושיט א"כ ודאי במושיט למעלה מי' אסור אפילו לרבנן ולשמואל ניחא בסיפא פטור דודאי אינו מותר לכתחלה כיון דלמטה מי' הוא חיישינן שמא יפול לארץ ברה"ר וה"ל כמוציא מרה"י לרה"ר אבל בלמעלה מעשרה לא חיישינן דאף אם יפול ה"ל כנופל ממקום פטור לארץ דפטור:

והוא. הא דמחייב מושיט דוקא כשר"ה מקיפו מכל צד:

ופריך מן אילין עגלות. מעגלות יש ללמוד דבעינן שיהא רה"ר מקיפו מכל צד כמו שהיו עגלות מוקפות רה"ר מכל צד:

ומשני ועגלות לאו למעלה מעשרה אינון. היה מקום פטור מקיף אותן אלא מהא ליכא למשמע מיניה ויש עוד לפרשו בפנים אחרים וזה נ"ל עיקר:

ובלבד ע"י שנים. הא דמושיט חייב דוקא כששנים מושיטין זה לזה אבל אחד המושיט ממקום למקו' פטור:

ופריך בכל אתר וכו'. בכל מקום אמרינן שנים שעשאו פטורין וכאן אתה אומר שנים שעשאו חייבין:

ומשני שניי היא. שאני הכא שכך היתה עבודת הלוים שנים מושיטין זה לזה הקרשים על העגלות:

שלא לנהוג בקרשים בזיון. לכך לא היו זורקין ולית ליה דמפני כובדן לא היו יכולין לזורקן:

העומד והחלל מצטרפין בד'. כגון שיש שני מחיצות ואין ביניהן ד' אבל בהצטרפות הכתלים הן ד' והם רחבות ד' מצטרפין:

והוא שיהא העומד. עובי הכתלים צריך שיהא יותר מן החלל שביניהם:

עד שיהא עומד שמכאן. יותר על החלל וכן העומד שבצד השני או דלמא העומד שבשני הצדדין מצטרפין ואם הם יתרים על החלל ה"ל כמקום ד':

פשיטא לר"ז וכו'. כלומר הא ודאי לא קמיבעיא ליה שאין העומד שמצד השני מצטרף לעשות רוב:

ה"ג פשיטא לי' שיהא עומד מצד אחד רבה. וכ"ה בעירובין פי' פשיטא ליה דבעינן שיהא העומד רוב ולא מהני אם העומד כפרוץ ממש:

לא צורכה. לא קמיבעיא ליה אלא אי בעינן שיהא גם העומד השני רבה על החלל או בעומד מצד אחד סגי:

מה אנן קיימין. הא דתני במתני' פחות מכאן פטור במאי עסקינן:

רשות בפני עצמה היא. וה"ה דהמ"ל דא"כ היינו רישא וחייב ה"ל למיתני:

מותר. לטלטל ממנו לרה"י ולה"ר דמקום פטור הוא וא"כ מאי קמ"ל הא מתני' היא:

ובלבד שלא יחליף. שלא יטול הכלים ששבתו ברה"י ויוציאם לרה"ר:

ופריך ולא כן וכו' כל המעכב דריסה. דהיינו כל שאין רבים דורסין אותו הוי מקום לעצמו וכרמלית הוא ומתני' מותר אפי' לכתחלה תני כדמסיק ר' יוחנן:

ומשני א"ר יודן הא דאמר חייא בריה דרב. דה"ל כרמלית היינו כשהוא באמצע רה"ר אבל מן הצד לאו כרמלית הוא אלא בטיל לרה"ר וסתם בור מן הצד הוא:

אר"י לית כאן פטור. במשנתינו אלא פחות מכאן מותר אפילו לכתחלה דבטיל לגבי בור כל שאינו לא רחב ד' ולא גבוה עשרה:

תמן תנינן. בעדיות פ"ב:

המפיס מורסא. מבקע מורסא:

אם לעשות לה פה. בתוספתא תני הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים עושין דמתקן לה פתח:

חייב. משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן כלי או לתקן מכה:

ואם להוציא ממנה ליחה. של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד פטור:

אר"י. ל"ג במתני' פטור אלא מותר אפילו לכתחילה דאין כאן תיקון אלא שבות ומשום צערא לא גזרו רבנן:

תמן תנינן הצד נחש וכו'. שם בעדיות:

אם לרפואה. כגון לעשות רפואה בבשרו או בעצמו:

אלא מותר. לכתחלה אם מתעסק שלא ישכנו:

תמן תנינן ועל לפסין עירוניות שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב. ל"ג. ואגב שיטפא דרישא דמתני' דעדיות הצד נחש והמפיס מורסא מייתי נמי סיפא ועל לפסים וכו':

ויאות. שפיר קאמר ר"י דמותר לכתחילה:

הלכה ג

מתני' **כזורק באויר**. דכל למעלה מי' ברה"ר מקום פטור הוא:

חוץ לד' אמות ונתגלגל וכו' חייב. לא שנפל לארץ דא"כ לא צריכא למימר אלא שהרוח גלגלתהו מן האויר לתוך ד' אמות:

גמ' **מתני' בשאין שם חור**. בכותל אבל אם יש שם חור. וזרק למעלה מי' ונח בחור:
מחלוקת ר"מ וחכמים. דפליגי בחוקקין להשלים במקום שיש בו כדי לחוק לר"מ רואין כאלו הוא חקוק וחכמים סוברים דלא אמרי' רואין:
כגמום. כאלו נחתך בו מקום ד' על ד' וחייב כמוציא מרשות הרבים לרשות היחיד:
אם יש בו ד' על ד' את רואה את הכותל כגמום. לאו דוקא נקט רואין שהרי גמום הוא אלא אגב שיטפא דלישנא דסיפא נקט:
ה"ג במורד לוכסן. בא לתרץ דקשיא אמתני' והא לא נח דאין לתרץ שנח בחור דהא מוקמינן למתני' בשאין שם חור הלכך קאר"ח דמתני' איירי במורד לוכסן שהכותל בולט מלמטה ומצר מלמעלה דנח ליה על אותו שיפוע:
ופריך ואין סופה לירד. בתמיה והא אפי' בכותל משופע סופה שתרד ולא ה"ל הנחה:
תיפתר. תפרש משנתינו בשזרק דבילה שמינה והיא ניטוחה בכותל במקום שזרקה ואין סופה לירד ובסיפא למטה מעשרה חייב נמי איירי בדבילה שמינה דאילו נח בחור היה פטור דחורי רה"ר אינן כרה"ר:
לית הדא אמרה. וכי לא שמעי' מהכא דשיפוע מדרגה כלמטן והרי היא כארץ דאל"כ אפי' בדבילה שמינה נמי יהא פטור דה"ל כנח למעלה מג' דהוה כרמלית אלא ודאי דכל מה שמונח ע"ג הכותל ולא בתוכה הרי הוא כמונח בארץ א"כ ה"נ במדרגה דינא הכי:
תמן. התם גבי מדרגה הם נחים על המדרגה ואין מי שמזעזען ואין סופן לירד וה"ל הנחה גמורה:
ברם הכא. אבל כאן בדבילה שמינה שהיא טוחה בכותל למטה מי' הרי הוא כמונח בארץ לפי שדרך בני אדם שהם משפשפין ומתחככים בהכותל והדבילה נופלת:
אילו אמר. דמתני' איירי כשנת למטה מי' בחור ואפ"ה חייב שפיר היינו למדין דשיפוע עד עשרה כלמטן שהרי היא נהנית מן החור כמו שנהנין הזרעים מן המדרגה שאי אפשר לה ליפול אבל עכשיו דמוקמינן למתני' בשטוחה בכותל ליכא למשמע מידי דשאני הכא שדרך בני אדם להיות שפין בה:
בשהיה המקום מונדרון. והיינו דר"ח דאיירי בשהמקום משופע ועשויה כעין מדרון:
כהדא דתנינן זרק חוץ לד' אמות. שהיתה מחשבתו לזרוק חוץ לד' אמות וע"י זריקתו נתגלגל ע"י מדרון תוך ד' אמות אע"ג דה"ל מקום מדרון אפ"ה חשבינן ליה כנח ה"ה כאן נמי:
ה"ג ונתגלגל תוך ד' אמות:
והוא שנחה. אף הא דתנן ונתגלגל תוך ד"א איירי שנח בתחלה ע"ג משהו חוץ לד' אמות:

הלכה ד

מתני' **וכמה הוא רקק מים**. כמה עומקו דנימא אכתי רה"ר היא ולא כרמלית:

גמ' **לא סוף דבר**. לאו דוקא הזורק ד"א בים אלא אפי' הזורק בכל הים פטור שכל הים כולו כרמלית הוא:

ולמה תנינתה וכו'. למה תני במתני' שני פעמים רקק מים ורה"ר מהלכת בו הזורק בתוכו ד"א חייב:

כשהן נדחקין. ע"י הדחק יכולין להלוך בו:

לפום כן. לפיכך צריך למיתני משנה יתירא לאשמועי' אע"ג דאינו הילוך אלא ע"י הדחק שמיה הילוך:

הלכה ה

מתני' **מן הים ליבשה**. דהוה מכרמלית לרה"ר:

ומן הים לספינה. מכרמלית לרה"י:

ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו. ע"י עירוב אם הם של שני בני אדם הלכך כי מפרשי ומפסקת כרמלית בטל עירוב:

גמ' **בקשורו' בגמי**. הא דתני' במתני' ספינות קשורות זו בזו אפי' הן קשורות בגמי סגי שכל שהן קשורות הרי הן כרשות אחת:

והן שעירבו. הא דמטלטלי' מזו לזו דוקא כשעירבו ואז אם הן של שני בני אדם מותרין לטלטל:

בשאין בין ספינה לספינה רוחב ד'. דלא מפסיק כרמלית ביניהון:

וחורנא אמר. ואידך אמר:

ולא ידעין. מי אמר בשאין ביניהן רוחב ד' ומי אמר אפילו שיש ביניהן:

אפילו אין הספינות גבוהות עשרה שאינן חולקות רשות לעצמן אפ"ה מטלטלין בקשורות:

הוי דו אמר. הרי שהוא אמר בשאין ביניהן רוחב ד' דאי ביש ביניהן ד' ואינן גבוהות עשרה ודאי דה"ל כרשויות מחולקות וככרמלית היא מה שביניהן שהרי מטלטלין במקום רחב ד' למטה מעשרה שהוא כרמלית:

הוון בעי מימר. סברוהו בני הישיבה למימר דמ"ד בשאין ביניהן רוחב ד' דבעינן לעולם שלא יהיה ככרמלית בעינן נמי שיהי' ביניהן פחות מד' או למעלה מעשרה שהוא מקום פטור:

והוא שיהא כל אויר כרמלית בתוך עשרה. דלא חשבינן מקרקעי' המים אלא מאויר שע"ג המים מתחילין למדוד עשרה:

עמוקה הספינה עשרה. לתוכה דהוי רה"י:
ואינה גבוהה. שפתה י' מן המים כגון שמשוקעת במים מכובד משאה:
מטלטלין מתוכה לים. דרך דופנותיה כגון שופכין:
אבל לא מן הים לתוכה. דאין תשמיש מן הים לתוכ' דרך דפנות שאם ימלא וישליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ולהכי נקט עמוקה י' דאי אינה עמוקה י' היא גופה כרמלית ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה. ואין גבוה י' נמי דווקא נקט דאי גבוה י' מותר לטלטל מן הים לתוכה דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור קא מיטלטל דצריך להגביה את ידו למעלה מי' ואע"ג דברשות דאורייתא מר"ה לרה"י מתייב בכה"ג בכרמלית דרבנן לא גזרו והא דנקט עמוקה ואינה גבוה עשרה הא ת"ק בגבוה י' אירי ה"ק לא מיבעיא בגבוה י' דשרו לטלטל טלטול גמור הואיל ודרך מקום פטור קא מטלטל אלא אפילו אינה גבוה עשרה נמי שרי:
ר"י בעי. ר"י פריך לרבי יהודה ממה נפשך:
אין כיני. אם כן אף מן הים לתוכה יהא מותר דהא כרמלית היא:
א"ר אבין לעולם מפני שעמוקה עשרה אסור לטלטל מן הים לתוכה והא דשרי מתוכה לים מפני סכנה לפעמי' נכנסים המים לספינה דרך נקב ואי לא שרית ליה לטלטל מתוכה לים יבואו לידי סכנת נפשות שיטבעו בים:
ספינה עולה ויורדת. ואע"פ שאינה גבוה עשרה לפעמים היא למעלה מעשרה מן הים הלכך אסורה לטלטל מן הים לתוכה אפילו בפחותה מעשרה:
ופריך ולאו כרמלית היא. סלע הפחותה מעשרה ופשיטא דשריא:
ומשני כלום הוא מותר לטלטל בכרמלית יותר מארבע אמות ובסלע שהיא פחותה מעשרה מותר לטלטל בכולה דהוי ליה הים כמחיצה:
על ראשה. כלומר מדבר ביותר מי' ולפי שמעיקרא אמר פחות מכאן מה דינו לפיכך אמר רבי אילא מה דינו ביותר מכאן:
נעשה כמחיצה שהוקפה לזרעים. שאין מטלטלין בה אלא בד' אמות שאין מחיצה זו עשוי לדירה:
עד בית סאתים. בגינה וקרפף שמטלטלין בתוכן עד בית סאתים:
בעי. פריך מעתה דאמרת בפחותה מעשר מטלטלין מן הים לתוכה א"כ שתי כרמלית מותר לטלטל מזו לזו:
מכיון שהים מקיפו. להסלע מכל צד הרי היא ככרמלית אחד עם הים:
ואין בו ד'. בדוקא נקט דביש בו ד' אסור דחיישי' זמנין דליכא עשרה מן הספינה חוץ למים דה"ל האי נסר כרמלית ומטלטל מכרמלי' לרה"י:

אלו אמר תיבה פחותה. כלומר תיבה שנפרצה שוליה עושה חוץ לספינה דהוה ליה כמחיצה תלויה שדופני התיבה נעשין כמחיצה שפיר הוה קאמר דמתיר לספינה אבל השתא דקאמר נסר שאין בו רוחב ד' לא מהני מידי שהרי אם אינה גבוה י' מהארץ ה"ל כרמלית והספינה שהיא עמוקה י' היא רה"י ל"א בשלמא תיבה אינה בטלה לספינה אבל נסר שאין בו ד' בטל לספינה:

מאן דבעי וכו'. מי שרוצה לעשות תקנה לספינה להוציא מתוכה לים:

מוציא נסר. שהוא פחות מד' רחוק ג' טפחים מן הספינה:

ואת רואה את המחיצות. של הנסר כאלו עולות דאמרינן גוד אסיק מחיצה והרי הוא כאלו מוקף י' נמצא מטלטל מספינה שהיא רה"י לרה"י דמחיצה תלויה מתרת במים:

שכל ג' וג' וכו'. א"כ הרי הוא כרחב ד' ונמצא מטלטל מכרמלית לרה"י וקשיא לר' אבין ל"א בא לפרש דברי רבי אבין דלכך מרחיק ג' דכל ג' סמוך למחיצ' הן כמחיצה נמצא כאלו יש כאן נסר שהוא רחב ז' שמתחלה הוציא הנסר רחוק מהספינה ג' ומחצה וגם הנסר הוא ד' פחות משהו נמצא שיש כאן ז' ומשהו וכשמעמידין אותו פחות מג' סמוך לים אמרינן לבוד וה"ל מחיצה של עשרה:

דהוה פריש. שהיה מפריש תמיד מן היבשה לים:

מעביד ליה. שיהיה עושה לו חוץ לספינה סל שנפחת ומותר לטלטל מן הים לתוכה ומתוכה לים דה"ל כמו תיבה פחותה דלעיל:

הלכה ו

מתני' **הזורק**. בשוגג:

ונזכר. שהוא שבת:

מאחר שיצתה. האבן מידו וקודם שתניח קלטה אחר לאחר שנזכר קלטה אחר דה"ל ב' שעשאו וכגון שנעקר ממקומו וקבל או שקלטה כלב בפיו דלא הויא הנחה דבעינן מקום ד' פטור:

גמ' **כיני מתניתין**. כן צריכין לפרש משנתינו ונזכר היינו לאחר שנזכר היה מזיד:

וקשיא. דאלת"ה קשיא אלו זרק חץ להרוג חבירו וקודם שזרקו התרו בו ואפ"ה זרקו ובהליכת החץ קודם שנהרג חבירו חזר בו וכי מפני זה יהיה פטור בתמיה א"כ ה"נ אע"פ שחזר בו מ"מ בתחיל' זריקתו הי' שוגג וכשנזכר אין בידו להחזיר ולמה יהא פטור מחטאת אלא ודאי אח"כ כשנזכר היה מזיד והלכך פטור דתחלתו בשגגה וסופו זדון פטור:

בשוגג בל"ת והמזיד בל"ת. הא דאמרי' תחלתו שגגה וסופו זדון פטור מחטאת דוקא שהיתה השגגה בל"ת וכן המזיד אבל אם היתה השגגה בל"ת ואחר כך המזיד בכרת חייב:

שוגג בכרת. אם הוא שוגג בכרת ואח"כ הזיד בכרת הוא דפטור אבל בל"ת חייב קרבן:

תני. משמי' דרשב"ל לסיועיה דריב"ל:

את ה' הוא מגדף ונכרת'. וברישא כתיב תורה אחת יהיה לעושה בשגגה וסמיך לי' את ה' הוא מגדף ונכרת' ש"מ שעיקר שגגה בכרת:

הגע עצמך אפילו מזיד בהיכרת. ובשוגג בלאו לדבריך דעיקר שגגה בלאו א"כ אם הזיד בכרת ושגג בלאו יהיה לוקה שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ויהיה חייב קרבן על שגגת לאו וזה לא שמענו מעול':

השוגג בחלב. שלא ידע שזה חלב:

ומזיד בחטאת. שיודע שהאוכל חלב חייב חטאת מתרין בו ולוקה וחייב קרבן ונ"ל דגרסינן השוגג בחלב ומזיד בלאו מתרין בו ולוקה וכו' וה"פ השוגג בכרת ומזיד בלאו מלקין על הלאו ומביא קרבן על הכרת:

אין מתעסקין לא בחלבים. כגון חלב ושומן לפניו ונודע שזה חלב וזה שומן ונתכוון לאכול שומן והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו א"כ חלב וחלב לפניו וסבר שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו ולא דמי לשוגג דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבר שהיא שומן:

ולא בעריות. כגון שנתכוין לבוא על אשתו נדה וסבר שטהורה היא אחותו ואשתו לפניו ונשמטה אשתו ולא ידע ובא אחותו במקומה ולא דמי לשוגג דשוגג היינו שנתכוין לזו עצמה וסבר שהיא אשתו:

המתעסק בשבת פטור. דמלאכת מחשבת אסרה תורה:

היך עבידא. היכי דמי מתעסק:

הרי אני קוצר חצי גרוגרת. שהיתה מחשבתו לחצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור דלאו מלאכת מחשבת היא:

אמר הריני מתחמם. בערוה לחוד ואח"כ הערה חייב דהיינו מתעסק דחייב בעריות ופטור בשבת:

הדרן עלך פרק הזורק

פרק יב

הלכה א

מתני' **הבונה**. שאמרו באבות מלאכות כמה יבנה וכו':
והמסתת. המרבע את האבן ומתקנ' הכל לפי המקום יש מקומות שרגילין להחליקה ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצין:
המכה בפטיש. גם הוא באבות מלאכות והוא נקרא פי"ק בלע"ז שמנפץ בו את הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדילה מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת והויא גמר מלאכתה של אבן וכל גמר מלאכ' תולד' דמכה בפטיש היא:
מעצד. כמו קורנס גדול של ברזל והקודח נוקב ונועץ בכותל:
כל שהוא. אכולהו קאי אמכה בפטיש ואמסתת ואקודח:
ומלאכתו מתקיימת. שמקיימין כיוצא בה ואין מוסיפין עליה:
בשבת. אהעושה מלאכה קאי כל העושה מלאכה והיא מתקיימת בשבת:
קורנס. מרטיל"ו בלע"ז:
סדן. אנבס"ט בלע"ז:
מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואע"פ שאינה מכה על הפעולה אלא על הסדן שכן מרדדי טסי המשכן עושין כן שמכה שלש על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע את הטס שהוא דק:
גמ' **ופריך ולא לשעה היתה**. בנין הקרשים ואמאי חייב:
כמי שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו:
ה"ג מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמי שהוא לשעה. כ"ה לעיל פ' כלל גדול וה"פ כיון שהבטיחן ידעו שלא יהיה הבנין לעולם והדרא קושיא לדוכתא:
הדא אמרה. זאת אומרת אפילו בנין מן הצד שמיה בנין וחייב שהרי העמדת הקרשים לא הוו בנין ממש:
הדא אמרה. וש"מ אפילו נתן ע"ג ד"א ולא ע"ג הקרקע ממש הוה בניין:
הדא אמרה. וש"מ בניין ע"ג כלים הוה בניין דקס"ד דאדנים ככלים חשיבו וקיי"ל דאין בניין ע"ג כלים:
ומשני אדנים כקרקע הן. וליכא למפשט מינה שום דבר לא מן הצד ולא ע"ג דבר אחר ולא ע"ג כלים. ל"א אכלים לחוד קאי דליכא למפשט מינה:
המביא את הטיט חייב. אבל הנותן את האבן פטור:
בראש הדימוס. שורת אבני החומה:

למי נצרכה. לא צריכה להא דבנאי שיישב את האבן בראש הדימוס שהוא חייב אלא לרבנן אבל לרבי יוסי אפילו נתן את האבן בארץ חייב וכ"ש בראש הדימוס:
וההן דעביד דפין. והאי דעושה דפין ע"ג קורות הבית או שעושה ספי הבית חייב משום בונה:
דנקר כיפין. חוצב סלעים:
כפין. שעושה כפות בנקירה זו:
ה"ג עמודין דחיין מקטע. פי' שהוא חותך עמודין שעושין לחציצה ולמחיצה:
פספס מקטע. המקצץ אבנים בכולם חייב משום מסתת:
המרכיב מטה של גילה. היא מטה העשויה פרקים ומרכיב קצתו על קצתו:
אינו אלא כנוטל מלבין. הוא דפוס של לבנים ונותנו ע"ג לבנים בשבת שהוא פטור ואף זה כן דסובר דאין בנין בכלים כאלו:
להתיר שלחן של פרקים בשבת. התיר לבני ריש גלותא להעמיד שלחן של פרקים בשבת דס"ל אין בניין בכלים וגם משום מכה בפטיש ליכא דהא אין זה גמרו שהרי צריך לחזור ולפרקו תמיד:
ה"ג אמרו ר"ה בר חייא הוה עמיה. וכ"מ בבבלי ס"פ כירה וה"פ ר"ה בר חייא היה עם רב המנונ' בהוראה זו להתיר שלחן של פרקים בשבת:
מאן דהורי ליה. שמותר:
לא יליף ולא שימש. לא למד ולא שימש ת"ח דסובר ר"י דיש בנין בכלים כדא"ר ירמיה בשם רב בסמוך המרכיב מטה של גילה חייב משום בונה:
לווחים שבספינה. עצים שמניחים בספינה לישב עליהן:
ונקליטי המיטה. שעושין עמוד בראש המטה ועמוד בסופו ומניחין כלונס מזה לזה ומשליכין סדין עליו ונעשה אהל בלא גג:
ויד הסכין שבראשו. כלומר יד שתותבין בו הסכין:
לא יחזור. גזרה שמא יתקע בחוזק:
ואם תקע. בחוזק:
אם היו רפויים נוטל ומחזיר. אפי' לכתחלה דכיון דרפוי ליכא למיחש לשמא יתקע ואינהו כי הורו ברפוייה הורו:
ה"ג תני קבועין חיבור לטומאה ולהזייה תקועים חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה הנוטלין וכו'. וכ"ה בתוספתא דכלים פ"ח דב"מ וה"פ לווחים שבספינה וכו' אם קבועים במסמרו' ויתדות חיבור לטומאה ולהזייה אם נטמא אחד מהן גם השני טמא וכן אם היו

שניהם טמאים והזה על אחד מהן גם השני טהור אבל אם היו תקועים בחוזק ולא נעשו במסמרות לא הוו חיבור להזאה אלא לטומאה לחוד ולחומרא הוה חיבור:

הנוטלין והנותנין. בשעת מלאכתן נותנין אותן בתוך בית יד שלהן ואח"כ נוטלין הימנו אינו חיבור כלל:

והכא את אמר הכין. דאפי' בתקע לחוד הוה מלאכה גמור':

ומשני תמן דרכן לקבע. כיון שדרך לקבוע במסמרים והוא לא קבעו אינו חיבור להזייה אבל הכא מיהת רוצה להשתמש כן בתקיעתו וה"ל גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש:

קרן עגולה וקרן פשוטה. שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניסין בהן חלילים ומוציאין קולות הרבה קרן עגולה מעשה אומן הוא וצריך לתקוע בנקבים בחוזק והוי מלאכה ובקרן פשוט מכניסו בריווח ודרכן לפרקן תמיד ופטור:

קני מנורה. שיוצאין ממנה קנים לנרו' הרבה ונוטלין הימנה ובשעת הצורך מחזירין אותן:

ה"ג קנה של סיידין. וכ"ה בבבלי ס"פ כירה וה"פ הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותנין מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי את הבית וכשהוא טח מלמט' אי אפשר לו אלא בקנ' קצר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו:

פטור. כדמפרש בסמוך:

מפני שהוא מלמעלן למטן. שהבנין הוא שתוקע קנה זה שלמטה בשל מעלה ואין דרך בנין בכך:

הרי החופר בחולות. מי שהוא חופר בחול ומתייירא שיפלו הצדדין צריך לעשות לוחות בצדדי החפירה נמצא כשהוא חופר מלמטה תוחב הלוחות באותן של מעלה והוה נמי מלמעלה למטה וחייב:

כאן לשע' וכו'. כלומר היינו טעמא דקנה של סיידין פטור שאינו אלא לשעה שהרי צריך לפרקו תמיד:

כאן. החופר חול להבנין הוא לשהות שיהא שם זמן רב:

המלחים את התירצין. המחזיר את הקרשים שנועלין בהן פתחי חניות בשבת חייב משום בונה:

וב"ה מתירין. בי"ט:

להחזיר. לכתחלה בי"ט בתמיה בשלמא לסלק את התריסין לא קשיא דמלאכת אוכל נפש הוא אלא להחזיר איך מקילין:

התירו סופו. להחזירן משום תחלתו כדי שיסלקן שאם לא יתירו לו להחזיר לא יסלקנו כלל:
ופריך ולא יפתח. ומה בכך:
ומשני אף הוא ממעט בשמחת י"ט. שאינו נוטל האוכלין שבתוכו לכך התירו לו אפילו להחזיר:
מחזיר. אע"ג דשרי לו להחזיר מ"מ לא יחזיר כל צרכו כלומר לא יתקע דא"כ ה"ל כבונה:
כשאין שם פתח. בתיבה ובחנות התירו לסלק התריסין:
אבל בשיש שם פתח. אסור לסלק דהא לא התירו אלא משום שמחת י"ט וכיון דאפשר לו להשתמש דרך הפתח ליכא שמחת י"ט בסילוקו:
מתני' דר"ש. ולא כרבנן וכדמסיק:
הגורד. לאחר שנגמר הכלי צריך לגרדו וזהו גמרו:
ל"א הגורד כלונסות או קלפים דהוה תולדה דממחק:
הקודח. נוקב עץ או אבן ואפילו אינו נוקב אלא קצת שאינו עובר לעבר השני (שבכותל):
והקוצץ. עצים או מה שאינו צריך לכלי:
העובד את העור. היינו המעבד ואינו חייב עד שיעבד כל צרכו וה"ה כל המלאכות שעושה אינו חייב עד שיגמור את כולה:
לא אתיא מתניתין אלא כר"ש. בתמיה הא כרבנן אתיא הכא גבי סדן אפילו התחלת מלאכות ליכא אבל כר"ש לא אתיא דהא ר"ש בעי עד שיגמור כל המלאכה ורבנן דמתניתין סברי כל שהיא מתקיימת כיוצא בה סגי אפילו צריך להוסיף עליה חייב ל"א בניחותא קאמר ודאי דלא אתיא מתניתין אלא כר"ש ולא כרבנן:
דר"ש לא עבד מקצת מלאכה ככולה. דבעינן עד שיגמר כל המלאכה ואז אפילו בכל שהוא חייב וכן קאמר תנא דמתניתין כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת שזהו גמרו חייב:
ורבנן עבדו מקצת מלאכה ככולה. א"כ אפילו אין מלאכתו מתקיימת חייב:
וקשיא על דרשב"ג. דקאמר אף המכה בקורנס על הסדן חייב הא לאו מידי קעביד אלא מפני שאימן ידיו לעשות מלאכה א"כ מי שנטל לקצור ולא קצר נמי יהא חייב וזהו ודאי לכ"ע פטור:
השובט. המיישר השתי בכרכרו של עץ שראשו חד:
מקטקט. הוא כמו המדקדק והיינו כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו ליישבן שלא יהא מתוח יותר מדאי שהמתיח' מעכבתו מהתחבר יחד עם הארוג:

מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור ומיישב המלאכה לעשות מלאכתו להבא ה"ה המכה בקורנס על הסדן גורמת המלאכה הנכונה והוה ליה התחלת מלאכה:

הלכה ב

מתני' **המנכש**. החופר סביב עיקרי הגפנים והצמחים:

מקרסם. קוצץ ענפים יבשים מן אינן לתקנו:

מזרד. זרדין לחין של שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישין האילן ומתייבשין וקוצצין אותם ממנו:

אם לתקן. את האילן או את הקרקע וקצצו מן המחובר:

ביצה קלה. כגרוגרת מביצת תרנגולת שקלה היא לבשל מן הביצים:

גמ' **מה חרישה היתה במשכן**. דהא כל אבות מלאכות ממשכן למדו:

ומשני שהיו חורשין ליטע סממנין. שהיו צריכין לשמן המשחה:

זכרותה של חטה. הוא המקום החד שבראש אחד של החטה:

תמן תנינן. לעיל בפרק ר"ע:

חיטים מדיות. חיטים שבאין ממדינת מדי:

עשו אותן כשאר זרעוני גינה שאינן נאכלין. דליחייב על שני חיטין אע"פ שאין בהן אפילו קרוב לגרוגרת אלא עשו אותן כקישואין ודילועין:

ה"ג למה לי לתקן כל שהן לבהמה כמלא פי גדי. וה"פ למה לי דתני בסיפא גבי עשבים לתקן כ"ש הא תני ליה רישא בעצים לתקן כל שהן וממילא ידעינן דאף בעשבים הדין כן ומשני לבהמה כמלא פי גדי איצטרך ליה לכך תני נמי לתקן כל שהן:

הלכה ג

מתני' **בין משם אחד**. שתיהן אלפין:

משני שמות. אלף ביתי:

ובכל לשון. של כל כתב וגופן של כל אומה ואומה:

משום רושם. סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמתפרקין אותו ולכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים ואתי ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב:

מצינו שם קטן וכו'. הא אתא רבי יהודה לאשמועינן דאע"ג שלא נגמר מלאכתו שנתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה ואותו מקצת הוי תיבה המתקיימת במקום אחר חייב:

גמ' **מאן תנא**. בשתי סימניות חייב:

ר"י. היא דמחייב אפילו רושם וכולה מתני' ר' יוסי היא:

אפילו אל"ף אלפ"א. שאלפ"א לשון יון כמו אל"ף בלשון הקדש:

וחש לומר וכו'. לר' יוסי פריך דקאמר שעל קרשי המשכן היו רושמין ולא כתבו עליהן אותיות וקשיא מאי אהני הרשימה הא עדיין יש לחוש שיעמידו צד הקרש שהיה בתחלה למטה לצד הארץ למעלה וצד שהיה למעלה למטה בשלמא אילו היו כתובות אותיות היה ניכר ההיפוך משא"כ בחריצים:

ומשני כמין קולמסין היו עשויין. שהיו מלמטן עבין אמה ומלמעלה כלין והולכין עד כאצבע ואי אפשר למטעי ליתן את שלמטה למעלה ואת שלמעלה למטה:

וחש לומר וכו'. ועדיין יש לחוש שיתן הצד שהיתה פנימי לחוץ ושל חוצה לצד פנים:

טבעות היו מוכיחין. הן הטבעות שהיו הבריחין נתונים בהם היו לצד פנים והיה ניכר איזהו לצד פנים:

וחש לומר שמא יחליף. עדיין יש לחוש שיתן הקרש שבדרום לצד צפון וכן בהיפך דקס"ד שהיו כל הרשימות שוות מה שאין כן אם היו עליהן אותיות כסדר אל"ף בי"ת לא היו יכולין להתהפך:

ומשני לוכסן היה כתוב עליהן. שהיו הרשומות באלכסון וממקום שהיה מסיים הרושם של קרש זה היה מתחיל הרושם שבקרש השני ובצד השני היה הלוכסן בהיפוך כגון בראשון התחיל הרושם מלמעלה באלכסון מזרח למערב ובשני בהיפך ולא היו יכולין להתהפך:

ופריך ויחליף. הרושם גופא למה לן:

וכי יש משפט לעצים. דמשפט משמע כראוי וקשיא וכי עץ אחד ראוי יותר מחבירו:

אלא איזה קרש וכו'. ופי' כמשפטו כסדרו הראשון כן תעשה כל הימים ובזה ניחא כל מה שמקשה הי"מ:

ינתן בצפון. ששם השלחן:

ינתן בדרום. ששם המנורה:

איליין. משפחות דר' הושעיא ובר פזי היו שואלין בשלום הנשיא בכל יום:

והוון וכו'. והיו אלו של ר' הושעיא רגילין לכנוס תחלה ולצאת תחלה קודם אלו דבי פזי: אזלין איליין דבי פזי והתחתנו בנשיא ואתו ורצו לכנוס תחלה:

אישתאלי' לר"א. אתו ושאלו לר"א אם ידחו הני דר"ה מפני כבודם של אלו שהתחתנו בנשיא הואיל והני דר"ה מתחלה מעלתם היתה לפי שהתחתנו בנשיא נכנסו תחלה ועתה רצו לתקן שיהיו שניהם שוים מי שירצה יכנוס תחלה:

ינתן בדרום. ה"ה הני דר"ה לא ידחו ממקומן כיון שזכו במעלה אע"ג שעכשיו שניהם שוים:

תרין זרעיין. שני משפחות היו בציפורי:

בולווטייא. חכמי עצה:
ופגנייא. היו הדיוטות:
הוון וכו'. היו שואלים בשלום הנשיא בכל יום והיו בולווטייא נכנסין ויוצאין ראשונה ופגנייא אחרונים:
אזלון פגנייא וזכו בלימוד התורה:
אתון. פגנייא ורצו לכנוס תחלה:
אישתאלית לרשב"ל. אתו ושאלו לרבי שמעון בן לקיש ושאל רשב"ל לרבי יוחנן נכנס רבי יוחנן ודריש בבית המדרש של ר' בנייי':
אפילו ממזר ת"ח וכו'. דרש הא דתנן דאפילו ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ:
סברין בני הישיבה לומר דאינו קודם אלא לפדות ולכסות ולהחיות אבל לישיבה לא דרישא דמתני' דהוריו' אייריי בלפדות ולהחיות הלכך אף על פי שפגנייא גדולים בתורה אין הראשונים נידחים מפניה' בכניסה ויציאה תחלה:
א"ר אבין אף לישיבה. א"כ פגנייא קודמין לכנוס:
מזה שהוא נכנס לפני ולפנים. היא יקרה משמע דצריכין לנהוג בו יקר וגדולה יותר מכה"ג דאין לפרש כפשטיה דא"כ היינו וכל חפציך לא ישוו בה:
תני וגד מגדיאל. ונרא' שלא היה גירסתם במתני' וגד מגדיאל. ל"א ה"פ תני גד מגדיאל לחוד קאר"י דאי שם משמעון ודן מדניאל ליכא למימר דהא הנך פשוטים והנך כפופים:
מתיבין. חכמים לר' יהודה דאמר שם משמעון ודן מדניאל מי דמי:
אלו פשוטים. שם ודן צריך שיהיה פשוטים בסופן והנך כפופים כבאמצע התיבה:
כגון ששותת. והן מתיבות גדולות כגון שש משש תת מתתנו וכ"ש אם נתכוין לקטנה מתחלה דבהא אפילו רבנן מודו:
שתי אותיות בכל מקום. אם לא כתב מתחלה לשם קטנה אלא ששתי אותיות באין משם גדול אינו חייב עד שיהיו ב' אותיות שאינן שוות וה"ה אם כתב ב' אותיות שאינן שוות אע"פ שאינן שם בשום מקום חייב:
אשכחת אמר. נמצאת אומר שיש לדעת ר"י קולא וחומרא וכן לדעת רבנן:
ופריך מחלפא שיטתיה דר"י. קשיא דר"י אדר"י:
יכול עד שיכתוב כל השם. דכתיב ועשה אחת דמשמע כולה ועד שיכתוב כל התיבה הוא דחייב:
בית אחד בכפה וכברה. לאחר שהסיך נצרים של שתי עושה באריגת ערב נוצר אחד מלמטה וא' מלמעלה והן קרויים בתים והן עונבין את השתי כדרך רכיבתו ועומד האריג

ובית א' אין מתקיים ומשום דלאו חוטין נינהו קרי להו בית כמו בתי נירין שאין לה בתי נירין אחרים:

ת"ל ועשה אחת. שתהא מלאכה שלימה שמתקיימת כיוצא בה:

והכא הוא אמר. לעיל בפרקין:

השובט. משוה השתי בכרכור:

והמקטקט. כשמתח חוט הערב מכה בכרכר עליו ליישבן שלא יהא מתוח יותר מדאי:

מפני שהוא כמיישב בידו. שהמכה זו גורמת החיבור אע"פ שאינה מלאכה המתקיימת במקום אחר אפ"ה חייב וקשיא אהדדי דהא דתני יכול עד שיכתוב וכו' נמי ר"י תני לה:

הלכה ד

מתני' **בסם**. אורפמינ"ט בלע"ז:

בסיקרא. מין אבן שצבעו אדום:

בקומס. מין עפר שצבעו שחור פ"א מין שרף אילן גומ"א בלע"ז:

כל דבר שהוא רושם. לאתויי מים ששרו בהן עפצין גאלי"ש בלע"ז שהוא רושם שרשומו מתקיים:

על שני כותלי זוית. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע:

על שני לוחי פנקס. פנקס של חנווני כעין אותן של סוחרים שיש להם לוחים הרבה דבוקים וטוחין בשעוה:

על שני לוחי פנקס. רבותא אשמועינן אף על גב דלאו על לוח אחד הם אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על שני שפתי הלווחין סמוכין זה לזה חייב:

הכות' על בשרו. בדיו:

המסרכו. במכתב או בסיד:

גמ' **על עלי ירקות**. שאין הכתב מתקיים עליו אפילו כתב עליו בדיו:

במשקין ובמי פירות. שאין הרושם מתקיים אפילו כתב על הלוח פטור:

כתב אות אחת בטבריא וכו'. ואיירי בשכתבן על שני מגילות:

ופריך והא תנינן אם אינן נהגין זה עם זה פטור. והני תרי אותיות אינן נהגין זה עם זה מיהת ובבבלי תירץ התם מחוסר מעשה דקריבה והכא לא מחוסר מעשה דקריבה:

ה"ג תפתר בסיד דק:

עדים שאינן יודעין לחתום. בגט:

והן חותמים בסיקרא. שכתב עליון הוא עיקר כתב:

מפני שאנו עסוקין בהלכות שבת. ומחמירין ואוסרין לעשות כן בשבת נבוא להתיר בשביל כן אשת איש ונתיר לעדים לחתום כן על הגט:

מביא נייר חלק ומקרעין לפניהן. מסרטין ורושמין בסכין על הנייר שמות העדים ובאין העדים וממלאין הקרעין דיו:

ופריך ולא כתב ידו של ראשון הוא. והעדים אינן עושין דבר ואין זו כתיבה כלל ואין הגט יכול לקיים בחותמיו:

ומשני הוא מרחיב לפניהן הקרע. והן כותבין שם במקום הריוח ואינן ממלאין את כל הריוח:

רבי מנא. ופריך ולמה לית אנן אומרים שירשם לפניהם במים:

ומשני אם בא וערער עירעורו בטל. כשמקרעין לפניהם אבל כשירשמו במים יערער ויאמר שרשמו במי מילין ששרה בהם מי עפצים וה"ל כתב ע"ג כתב ובגיטין הגירסא אם בא וערער עירעורו קיים והיא היא:

על הטור. של אדם:

חייב. משום כותב:

לא הביא כשפים ממצרים אלא בכך. שלא היה יכול להוציאן כתובים שהיו החרטומים בודקין כל היוצאין שלא יוציאו כשפים ללמדם לבני מדינה אחרת:

מפני שוטה אחד. שעשה דבר שאין בני אדם עושין כן ומסר נפשו על הדבר אנו מאבדין כמה פקחין לחייבן מיתה על כתב כזה בשבת:

כתב. בגט כתיב וכתב לה ודרשינן וכתב אבל לא וחקק בסכין בטבלא:

וכתב ולא המטיף. שעושה נקודות כעין אותיות:

לא השופך. מפרש בסמוך:

כגון הדין דינרא. שהוא מכה בקורנס חותם המטבע על הדינר ותוכות וסביבות צורת החותם שהיא שוקעת והם מלאים דוחקין את תוכו וסביבות צורת הדינר וכנגד שקיעת רושם החותם אין הדינר של זהב נדחק וממילא הצורה עומדת במקומ':

כגון ההן פנקסא. כעין אותן של סוחרים שחוקקין עליהם בעט:

בשלא עירב הנקודות. שלא חזר והעביר הקולמס על הנקודות ועשאן אות שלם אבל עירב את הנקודות יחד כשר:

אפילו עירב את הנקודות. יחד פסול דלא הוה כתב:

איליין בני מדינחא ערומין סגין. אלו בני מזרח חכמים הם ביותר:

כד חד מנהון וכו'. כשאחד מהם רוצה להודיע לחבירו דבר סתר:

הוא כותב במי מילין. שהם מי עפצים כותב בהם ע"ג הנייר ואינו ניכר הכתב ההוא לשום אדם וסוברים שהוא נייר חלק:

וההן דמקבל כתבייא. והאי דמקבל כתב הוא:

הוא שופך על הנייר דיו שאין בה עפצים. אלא קומוס וקנקנתום והוא קולט מקום הכתיבה של מי עפצים וניכרת הכתיבה והיינו השופך לאחר שנכתב הגט במי עפצים והוא פסול שאין כתב על גבי כתב:

עשה כן בשבת. ששפך הדיו על נייר כתוב במי מילין מהו שיהא חייב:

וסיקרא על גבי סיקרא. פטור שהרי הוא כבתחילה לא כתב ולא מחק:

משום מוחק. שהוא מוחק התחתונות של סיקרא:

משום כותב. העליונות של דיו:

הלכה ה

מתני' **במשקין**. כמו מי תותים שמשחירין:

או במי פירות. כל פירות:

באבק דרכי'. בטיט. ל"א באבק דרכים באצבעו שורע כמו אותיות בעפר נגוב:

באבק סופרים. בעפרורית של קסת הסופר:

לאחר ידו. בגב ידו שאחז הקולמס באצבעותיו והפך ידו וכתב:

מרפקו. אצילי ידיו:

כתב אות אחת סמוך לכתב. אצל אות הכתובה זיווג אות להשלימה לשתים:

כתב ע"ג הכתב. העביר קולמס על אותיות הכתובים כבר וחדשם:

נתכוין לכתוב חי"ת. ודילוג הקולמס ולא נראה הגג של החי"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זיינין:

על ב' כותלי הבית. שאינו במקצוע:

על שני דפי פנקס. שעשוי עמודי' כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אא"כ יחתוך הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקים זה מזה ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמא אין נהגין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני:

כתב אות אחת על שם נוטריקין. שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין בה תיבה שלימה כתבה:

גמ' **ונתכוין לכתוב יהודה**. שהיה טועה וסבר שצריך לכתוב יהודה:

הרי השם במקומו. כמו שראוי להיות אלא שנכתב שלא לשמו:

מעביר את הקולמס. על כל אותיותיו לכוונת השם והרי הוא כאלו כותבו לשמו:

ה"ג מחלפא שיטתיה דרבנן דר"י תמן הן אומרים כתב והכא הן אומרים אינו כתב הוא. וה"פ גבי הכותב השם אומרים שכתב ע"ג כתב אינו מן המובחר משמע דמיהא כתב הוא והכא במתניתין תנן כתב ע"ג כתב פטור:

ומשני בשיטתו השיבוהו. לשיטתך דכתב ע"ג הכתב הוי כתב אודי לן מיהת דע"ג השם לאו מצוה מן המבחר הוא דמיחזי כמנומר:

לא אמר כן. דלשיטת ר"י השיבו אלא מחלק בענין אחר וכדמסיק:

ה"ג אלא מחלפא שיטתיה דת"ק דר"י:

ומשני מהו כתב ע"ג כתב. דקאמר הכא דפטור:

חד לעיל מן חד. שכתב אות אחד בחללו של אות השני ואין זה כתב א"נ שלא כתבן בשורה אחת וא"א לחברן אם לא ע"י קציצה וה"ל כאינן נהגין זה עם זה וקמ"ל אע"ג שהן על נייר אחד אין מצטרפין:

מ"ט דריב"ב. שמחייב אות אחת נוטריקון:

מאות אחת. של נוטריקון אתה לומד כמה אותיות והרי הוא ככותב כל התיבה:

הלכה ו

מתני' **אחת שחרית ואחת בין הערבים**. כיון דה"ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות. ל"א דאיירי כשידע בינתים ואחת שחרית ואחת בין הערבים נקט לרבותא דאע"ג דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר"ג:

גמ' **שמא אינו חייב**. ודאי אינו חייב אלא אחת:

כשם שאין העלמות. שבין שחרית לבין הערביים מחלקות לחייבו שתים:

כך לא יצרפו. אף אם לא היה ידיעה בינתים שכל שאינו חולק מצטרף:

ר' מנא א"ל. להך שמעתתא דבסמוך סתם ולא אמרה משמיה דר"י ור' אבין אמרה משמיה דר"י:

אין ידיעה לחצי מלאכה. ואף אם היה לו ידיעה לא מיקרי ידיעה כיון דלא חייב עליה משא"כ בקצר וקצר כשיעור אלו היתה לו ידיעה היה חייב קרבן על הראשון כיון דהוה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת:

ופריך ודכוותה אין זדון לחצי זית. דהא לא מחייב עלי' א"כ מבעיא לן:

אכל חצי זית בזדון. אם אכל חצי זית בזדון וחצי זית בשגגה לא יהא אלא שהיה לו ידיעה על חצי זית הראשון קוד' שאכל השני מצטרפין ה"ה ה"כ או לא:

הדרן עלך פרק הבונה

פרק יג

הלכה א

מתני' ר"א אתיא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות דתנן התם שני חוטין:

בתחלה. אם זו תחילת אריגתו של בגד:

ואחת על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמצטרף עם השאר:
גמ' **מ"ט דר"א**. דמצריך דוקא ג' חוטין בתחלה:
ע"י שלישי מלאכתו מתקיימת. שאין להוסיף עליו וכל שאין מלאכתו מתקיימת פטור כדתנן לעיל בריש הבונה:
ופריך מה ר"א כר' יהודה. מי נאמר דר"א כר"י ס"ל וכן ר"י כר"א:
דתנינן תמן. סוף כלאים:
ר"א עד שישלש. אינו חיבור לכלאים עד שיכניס ויוציא ויחזיר ויכניס ג' פעמים:
והשק והקופה מצטרפין לכלאים. סיפא דמתני' דכלאים היא ואגב רישא מייתי לה הכא:
ע"י שלישי מלאכתו מתקיימת. ה"ל מלאכה גמורה:
ברם הכא. אבל כאן:
פחות מכאן מסתתר. בתמיה הלא אף בשני תפירות יכול להתקיים:
אשכחת אמר. נמצאת אומר לדברי ר"א:
פעמים צריך שלשה. פעמים צריך שיארג שלשה חוטין דהיינו כשהוא בתחלת אריגת הבגד:
פעמים שנים. כשאחד ארוג מאתמול:
ה"ג פעמים אחד ע"ג שנים ארוגים מאתמול. אחד ע"ג שנים נמי מחייב ר"א דשנים ארוג הוה או דלמא אחד ע"ג ג' הוא דמיקרי אחד על האריג:
רבנן דהכא. שבארץ ישראל אמרי דאחד ע"ג שנים נמי מיקרי ע"ג האריג:
היתה טלית וכו'. לרבנן קאמר אפילו טלית גדולה בעי לרבנן שנים:
ובסוף. אם הוא בגמר הבגד אפילו בגד גדול חייב בכל שהוא משום מכה בפטיש:
ה"ג ט"ג הגס. וה"פ ע"ג אריג הרבה:
ע"ג אימרא. תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימר':
ה"ג ע"ג אימרא חייב ול"ג כל שהוא:
לצלצל קטן. חגורה קצרה שאינה רחבה יותר מג' בתי נירין:
ובנפש המסכת. חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף:
כמאן דהוא בתחלה. וצריך ג' חוטין לר"א:
ה"ג בההן לבדא. פי' אלו לבדים העושה אותן אפילו בסוף כאריג בתחלה הוא וצריך ג' חוטין:
וההן לסוטה. והעושה רדידי' נמי לעולם בעי ג' חוטין אפילו על האריג:
הכל מודין בכותב את השם. אע"פ שכתב שתים או ג' אותיות ממנו אינו חייב עד שישלים כולו:

להשלים את הספר. אות אחרונה של א' מכ"ד ספרים:
רבי אליעזר מחייב חטאת. דה"ל כאחת על האריג דמחייב ר"א:
למה. פוטר ר"י:
או משום קיום מלאכה. שצריך שיעשה דבר שמלאכתו מתקיימת במקום אחר:
או משום שאינו ראוי להצטרף עמו. דכתב ישן עם כתב חדש אינו מתחבר יפה ומיחזי כמנומר:
איתא חמי. בא וראה:
שמא אינו פטור. לחכמים דמתני' דפליגי על ר"א והיינו ר"י דבעי דוקא ב' חוטין אפילו באמצע:
שמא אינו ראוי להצטרף עמו. בתמיה וכי אינו ראוי להצטרף חוט א' שאורג היום עם חוט שנארג מאתמול ולמה מצריך שתים אלא ודאי הטעם דפוטר ר"י בכתיבה משום דקיום מלאכה בעינן שתהא מתקיימת כיוצא בה במקום אחר:
כהיא דאר"י וכו'. הא דאמרת טעמא דר"י משום קיום מלאכה היא אתיא כהאי דאר"י וכו':
דלא כן כר"א. דאל"כ אלא שהטעם מפני שאינו ראוי להצטרף אף זו אינו ראוי להצטרף והיה ראוי שיהיה פטור אם לא שנא' דכר"א א"ר יעקב למלתיה אבל אי אמרינן דטעמא של ר"י מפני שמלאכתן מתקיימת כיוצא בה במקום אחר ה"נ חייב דהא אלו כתבן במקום אחר חייב השתא נמי חייב:
ר"א מחייב חטאת. דס"ל אפילו אות א' סמוך לכתב חייב:
ר"י דס"ל שבתות אינן מצטרפת אלא מחלקות:
ופריך איתא חמי. בא וראה הך פלוגתא דר"א ור"י משנה יתירה היא דהשתא כשכותב אות אחת בחול ואות אחת בשבת מחייב ר"א אע"ג שלא נכתבו שניהם בשבת ולא נכתבו בבת אחת כ"ש כשנכתבו שניהם בשבת אע"ג שלא נכתבו בבת אחת דמחייב ר"א:
ומשני מפני חכמים וכו'. איצטריך למיתני להודיעך כחה דהיתרא דחכמים דאפילו בכה"ג פטרו:

הלכה ב

מתני' **בתי נירין**. שנתן שתי חוטין של שתי בנירה שקורין ליצי"ש והיינו שמרכיב כל חוט ב"פ בבת נירה וחד' אנירי' ופעם שלישי' מרכיב על חוט הניר המורכב על קנה:
בקירוס. מפרש בגמרא:
בנפה ובכברה. הנך לאו נירין ממש הן אלא משרשר ומרכיב חוט אחד של ערב בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעלה בהם השתי כתקונו אחד מלמעלה ואחד מלמטה:

גמ' **קירומה**. ביריעה גרדין האורגין ברגל הוא והוא במקום הקנה העולה ויורד ביריעת אריגת נשים ל"א כלי שאורגים אותן מן הסיב או זולתו ומסננין בו כ"פ הערוך:
הממתת צדדיו בשבת. אם נתפרקו חוטי התפירה והוא מותת בקצות הבגד כדי להדקם חייב משום תופר:
נימר משום תופר ומשום קוצר. לא שייך הכא מידי אלא אגב שיטפא דלישנא דפרק כלל גדול מייתי לה הכא:

הלכה ג

מתני' **הקורע בחמתו ועל מתו פטור**. דמקלקל הוא:
והמקלקל ע"מ לתקן. כגון קורע ע"מ לתפור חייב ושיעורו כמתקן:
גמ' האיך מה דאת אמר תמן תוספת' בפסחים פ"ה:
כיפר. אם זרק הדם אבל אם לא זרק הדם מביא אחרת א"נ כיפר אם מחוסר כיפורי' מותר לאכול בקדשים ומביא אחרת משום קנס:
ואמר וכו'. כלומר אמאי תנן בברייתא עלה דמתני' ואע"פ שחילל שבת יצא ידי קריעה נימא נמי דלא יצא ידי קריעה כי היכא דצריך חטאת אחרת:
אלא מתני' כר"ש דאר"ש דלעולם אינו חייב עד שיהא צורך בגופו של דבר. וה"נ אין צריך לגוף הקריעה דברצונו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש כמוציא מת לקברו דפוטר רבי שמעון:
אמר להו ר' בא לעולם אף כר"י אתיא מתני' תמן. התם גבי חטאת הוא גרם לעצמו שחטא וצריך להביא חטאת הלכך מתקן הוא במה שמביאה ויש לו כפרה ודין שיהא חייב להביא אחרת:
ברם הכא. אבל כאן גבי קריעה:
את גרמת לו. כלומר מן השמים באה לו שיהא חייב לקרוע הלכך יוצא ידי קריעה וא"צ לקרוע שנית:
אף תמן. גבי חטאת:
את גרמת לו. מן השמים גרמו לו שיביא קרבן אף שהחטא ממנו נעשה מ"מ על מה שאנו מחייבים אותו דהיינו על שהביא קרבן בשבת זהו שלא ברצונו הוא אלא שהתורה חייבו בכך א"כ אף הכא לא יביא קרבן אחר:
הוה צורך מימר. הרי שצריכין לומר דמתני' דר"ש היא וכאן גבי קריעה פטור משום דה"ל מלאכה שא"צ לגופה:

מצה גזולה אינו יוצא ידי חובתו בפסח. לפי שבעבירה באה א"כ ה"ה בקריעה בשבת לא יהא יוצא ידי חובתו לפי שבעבירה באה:

תמן. גבי גזל:

גופה עבירה. המצוה עצמה היא עבירה שאלמלא לא גזלה לא היה יכול לברך עליה ולקיים המצוה ובמה שאכלה נעשית עיקר עבירה שאינו יכול לקיים מצות והשיב את הגזלה אשר גזל:

ברם הכא. אבל כאן הוא עבר עבירה שקרע בשבת אבל אין בקריעה עבירה אלו קרע בבגד זה בחול הלכך יוצא ידי קריעה:

כך אני אומר וכו'. בתמיה וכי כך אני אומר שאם הוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים שלא יצא בה ידי חובתו בפסח אלא דוקא במצה גזולה אמרו כן ועל כרחך לחלק כמו שאמרתי דהתם אין עביר' בגופה ובגזלה עבירה בגופה:

מצה גזולה אסור לברך עליה. אע"ג דיוצאין בה י"ח מצה מ"מ אסור לברך עליה על אכילת מצה ודוקא ברכת אכילה מצה אין מברכין עליה אבל ברכת נהנין חייב לברך אפילו על גזלה שהרי מ"מ נהנה ואסור ליהנות מהעה"ז בלא ברכה:

ע"ש ובוצע ברך נאץ ה'. וע"כ קרא איירי בכה"ג כגון מצה אבל בברכת נהנין חייב וכדפרישית:

אבל בסוף. לאחר אכילה חייב לברך דדמים הוא חייב לו וקנאן ואינן בגזלה:

רבי יונה אמר. פירש רבי יונה דידיה אמר:

אין עבירה מצוה. ופליג אהא דמשמע מדברי ר' הושעיה דבסוף מברך כיון דלא אמר טעמא משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה אלא סבירא ליה טעמא דאין מברכין משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה והלכך אפילו לבסוף אין מברכין:

אין מצוה עבירה. פליג על רבי יונה וסובר דאפילו מצוה הבאה בעבירה יוצאין בה דמצות לאו ליהנות ניתנו וכיון שאינה נהנה מהעבירה יוצא בה:

אלה המצות. אלה למעוטי אתא:

הלכה ד

מתני' **הסיט כפול**. סיט הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה וליבן וניפץ וצבע שהן כולן אבות מלאכות חוט אחד ארוך כשיעור הזה חייב:

האורג שני חוטין שיעורו. ברוחב הבגד כמלא הסיט אף על פי שלא ארג על פני כל רוחב הבגד חייב:

גמ' **תמן תנינן**. בפרק רבי עקיבא:

המוציא עצים וכו'. מסיפא דמתני' פריך דתנן התם קליפי אגוזים קליפי רמונים כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכה:

והכא את אמר הכין. דשיעורו כמלא רוחב הסיט כפול:

ומשני תמן במוציא לצבוע. במוציא סממנים לצבוע צריך יותר שאין אדם טורח לשרות סממנים אם לא שיש בהן לצבוע בגד קטן:

ברם הכא. אבל כאן איירי בשיש לו סממנים מע"ש והוא רוצה לצבוע כשצבע רוחב הסיט כפול חייב:

הלכה ה

מתני' **הצד צפור**. עד שהכניסו למגדל חייב דזו היא צידתו אבל אם הכניסו לבית אינו ניצוד בכך שיוצא לו דרך חלונות:

וצבי לבית. נמי הוה צידה אבל הכניס לגינה או לחצר אין זו צידה:

ביברין. קרפיפות מוקפין:

המחוסר צידה. שקשה לתופסו שם:

גמ' **א"ר חיננא מתני' וכו'**. עיקרה של סוגיא זו בר"פ אין צדין אמתני' דאין צדין דגים מן הביברין בי"ט אבל צדין חיה ועוף מן הביברין בי"ט קאר"ח דמתני' דהתם דלא כר"י דמתני' דהכא:

הא לגינה ולביברין פטור. וכיון דלביבר לא חשיב צידה א"כ הצד מן הביבר צידה ממש היא ואסור בי"ט וע"כ מתני' דביצה דלא כר"י:

ה"ג דלא כר"י דתנינן הצד וכו' הא לגינה ולביברין פטור ותנינן תמן אבל צדין חיה ועוף מן הביברין בי"ט מחלפא שיטתין דרבנן וכו':

ופריך מחלפא שיטתין דרבנן. כלו' מתני' כרבנן נמי לא אתיא:

ה"ג וצבי לגינה ולחצר ולביברין ותנינן תמן אבל צדין חיה ועוף מן הביברין בי"ט הא מגינה ומחצר לא. וה"פ ממתני' דהכא שמעינן דלרבנן הצד חיה ועוף בגינה ובחצר חייב דהוה צידה א"כ קשיא למה אינו מתיר התם לצוד גם מגינה וחצר חיה ועוף בי"ט:

ומשני כאן בשבת איירי בחצר מקורה. הלכך הוה צידה והתם באין צדין איירי בסתם חצר שאינו מקורה לכך לא קאמר אלא ביברין ולא חצר:

ופריך והא תנינן גינה. בדברי חכמים במתני' וגינה ודאי אינו מקורה:

אית לך מימר גינה מקורה. בתמיה שהרי צריך הוא לגשמים:

כאן במתני' דשבת איירי בחצר קטן והתם איירי בגדולה אפי' בביבר גדול ולכך לא תני חצר בהדייהו:

מה ניתני. אם תנינן במתני' באין צדין בדברי רשב"ג זה הכלל כל המחוסר צידה חייב וכו' כמו ששנינו במתני' בשבת כל המחוסר צידה פטור וכו':

ה"ג ולא בנעל לתוכה אנן קיימין. וה"פ א"ל ודאי שאין לשנות כן שהרי מתני' די"ט איירי כשחיה ועוף כבר נעולים בביבר והוא רוצה ליטלן ממנו ואיך שייך למתני חייב ופטור אלא כך תיתני במתני' די"ט אסור ומותר ובשבת חייב ופטור:

כל שהוא מחוסר נשבים. שצריך לבקש תחבולות ע"י מצידות לתפשו היינו מחוסר צידה:

מן הנגרים. הוא מקום יאורי מים שהעשב גדל שם ובהמות רועות שם:

לא מן המכמרות. מצא חיה במצודה ספק ניצודה היום ספק מאתמול:

מכמורות. מערות שצדין בתוכן:

מצדתא דשיתא. מצודה העשויה מן השתי בלא ערב אין שוחטין ממנה דלאו כניצוד הוא מערב יום טוב וה"ל כצד בי"ט ואסור:

בפיתם. הוא כמין דף המחזיק הנדבק בו. ל"א הוא מקום שמפטמין בו העופו' והבהמות ובביצה הגירסא בפיטם:

סכרא דנהרא שרי. דף שסוכרין בו הנהר שלא ישטוף שדהו. ל"א אם סכר אמת המים בעי"ט בכניסה וביציאה מותר ליקח דגים שבתוכו דה"ל כניצודין ועומדין מאחר שאמת המים צרה ואינה יכולה להשמט וה"ל כמזומן ע"י מעשה זה כנ"ל והראשון מצאתי:

כההיא דטסים. הא דמתיר רב ליקח מסוכרא דנהרא דוקא שעשוי כעין שני טסין שהוא צר ואי אפשר להשמט:

הלכה ו

מתני' **צבי שנכנס**. מאיליו:

ונעל אחד בפניו. זו היא צידתו:

נעלו שנים פטורין. מפרש בגמרא:

לא יכול אחד לנעול. אורחיה הוא לנעול בשנים והרי לכל א' מלאכה דבלא איהו לא מתעבד':

ור"ש פוטר. לטעמיה דדריש קראי למיפטר בזה אינו יכול וזה אינו יכול:

גמ' **בעשותה**. כלו' לכך אם נעלו שנים פטורין לפי שנאמר בעשותה דדרשי' מיניה יחיד העושה חייב אבל שנים או שלשה שעשאו מלאכה אחת פטורין:

היה אחד בריא ואחד תש. פי' שאין כוחו חזק והבריא יכול לנעול לבד והחולה אפי' בכל כחו אינו יכול לנעול לבד:

החולה חייב. דה"ל זה אינו יכול והבריא פטור דה"ל כשנים שעשאו:

ונתכוין לנעול בעדו. בעד עצמו וע"י כן נעל גם בעד הצבי אעפ"י שידע שינעול גם בעד הצבי שהרי ראהו רץ כדרכו אפ"ה פטור כ"פ הרמב"ן והרשב"א פי' ונתכוין לנעול בעדו בעד הצבי כיון שצריך לנעול הבית גם בעד עצמו לשמירת ביתו פטור:

מבעבע בנהר. משוטט בנהר ומייתי להך דינא להכא לפי שדמיא להא דבסמוך שנעשה מלאכת איסור עם מלאכת היתר:

נחיל של דגים. כוורת של דגים:

ולהעלות צרור של זהובים. שמונח תחת הגל מותר:

הלכה ז

מתני' **השני חייב**. שהוא צדו:

הא למה. שני זה דומה מאחר שנצוד ע"י הראשון:

לנועל את ביתו לשומרו. ולא לצוד:

ונמצא צבי. שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו. וכן אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול:

גמ' **מהו ליתן**. לצבי שנכנס לבית בשבת וכן לעופות מזונות:

ומשני ופשיט ייבא כההיא. אתיא כהא דתנן לקמן פרק מי שהחשיך:

והכא כן. והכא נמי אינן מן המוכן שהרי בשבת ניצודו:

מהו לכפות. על עוף שנכנס למגדל כלי שלא יצא ממקומו:

ופשיט ליה ייבא כהיא. אתיא כהא דאר"ש וכו':

אני לא שמעתי מאבא. מרבי ינאי דין זה רק אחותי אמרה לי משמו:

אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין את הכלי לצרכה דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל:

אף כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל:

מהו לקושרו. צבי זה שבבית בחבל:

ה"ג מותר להשתמש ע"ג צדדי האילן. שאין זה דרך תשמישו:

ה"ג היא צדדי אילן היא צדדי בהמה היא צדדי אילן כי היכא דמתיר צדדי אילן כך מתיר לצדדי בהמה:

כל שמותר להשתמש. כלומר והשתא איפשיטא בעיין דמאן דמתיר להשתמש בצדדי הבהמה מתיר נמי לקשור החבל בבהמה דאינו אלא כצדדים:

הדרן עלך פרק האורג

פרק יד

הלכה א

מתני' **שמונה שרצים**. החולד והעכבר וגומר:

הצדן חייב. שבמינו ניצוד:

והחובל בהן. עד שנצרר הדם חייב דכיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו דחייב משום צובע:

ושאר שקצים ורמשים. כגון תולעת נחשים ועקרבים:

החובל בהן פטור. שאין להם עור:

שלא לצורך פטור. שאין במינו ניצוד ומלאכה שא"צ לגופה ור"ש היא ואפי' אין במינו ניצוד חייב:

חיה ועוף שברשותו. פטור אם צדן שהרי ניצודין ועומדין:

והחובל בהן חייב. דיש להן עור:

גמ' **איתפלגון ר"י ורשב"ל**. פליגו בה ר"י ורשב"ל:

חד אמר ד"ה. מתני' אתיא אפי' כרבנן דפליגו אריב"ן:

וחורנא אמר. ואידך אמר דמתני' כריב"ן ולא כרבנן:

נפרש מיליהון דרבנן וכו'. נפרש דברי ר"י ורשב"ל מי האומר מתני' ד"ה ומי האומר דמתני' מן פלוגתייהו דפליגי התם:

דתנינן תמן. בפרק העור והרוטב:

אלו שעורותיהן. מטמאין כבשרן:

ועור חזיר של ישוב. מפני שהיא רך ואוכלין אותה:

אף עור של חזיר בר. ותנן בסיפא ועור האנקה והכח והלטאה והחומט ר' יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות:

לא שנו. בכל אלו שאמרו עורותיהן כבשרן דוקא לאיסור שאסור לאכול העור:

ולטומאה. דמטמאין כבשר דכתיב אלה הטמאים לכם לרבות שעורותיהן כבשרן:

אבל ללקות. אבל לענין מלקות אם אכל לעורן אין לוקין עליהן דהא סופן להתקשות:

משנה תמימה שנה ר'. כלומר ר' שנה סתם ולא חילק משמע דלכל מילי בשר הוא שמעינן מהכא דלרבי יוחנן דאמר דללקות לכולי עלמא הוה עור אם כן הוא הדין לענין שבת ומתני' דהכא ככולי עלמא ולרבי שמעון בן לקיש דאמר אף לענין מלקות פליגי א"כ אף לענין שבת. פליגי ומתני' דהכא כריב"ן ולא כרבנן:

מתני' מסייע לדין וכו'. תניא כוותיה דר"י ות"כ דרשב"ל:

שמנה שרצים יש להן עורות. והחובל בהן בשבת חייב:
לפיכך אומר אני. אף לאיסור ולטומאה:
שמנה שרצים יש להן עורות. כי היכי דאתם מודים לענין שבת שמעינן מהכא דלא פליגי רבנן לענין שבת ומלקות דעורות הן:
ה"ג רבי יוחנן בן נורי אומר לפיכך אומר אני כל השרצים יש להן עורות. וה"פ ריב"ן אומר שאין לחלק בח' שרצים דלכולן יש להן עורות ש"מ דרבנן אפילו לענין שבת פליגי:
עור היא. לרבנן קאמר דכל ח' שרצים עורותיהן היא עור ואין לוקין עליה משום איסור נבילה ולא אמרו אלא לענין טומאה:
ואתיא. הא דרב כההיא דא"ר יוחנן לעיל דלא פליגי לענין מלקות:
הצד זיזין. והן מין תולעים:
הגיזין. מין דבורים וצרעים:
שדרכו ליצוד. כגון חגבים טהורים:
הצד חגבים. בשעת הטל שעיניהם מתעוורות והרי הן ניצודין ועומדין פטור:
בשעה שמקלחין. הרבה ביחד שמזומנות ליקח:
דו קמיץ חדא ופתח חדא שהוא סותם עין א' ופותח א' בשעה שהוא ישן ולא שייך בו לומר שהוא ניצוד ועומד מחמת השינה:
חמשה נהרגין בשבת. אם רצין אחריו כדמסיק:
ה"ג ועקרב שבחדייב:
נפתי. ישראל היה וקוראו על שם מקומו:
פגע בו. בנחש רשע כיוצא בו לפי שהרגו בשבת אמר כן:
ופריך ולא נחש מן הדברים שמותר להרגן בשבת. כדתני בסמוך ולמה הקפיד רבי על זה שהרגו:
פתר לה. הא דתני חמשה נהרגין בשבת דוקא בבאין להזיק ורצין אחריו אבל בלא"ה אסור ומעשה דנפתי היתה שלא רץ אחריו:
בתוך ד' אמות. שהן רשותו של אדם:
ראוי היה שימות בהם. והראה לו הקב"ה שחטא:
אלא שרחמים של מקום מרובים. ונפקא מיניה שצריך לעשות תשובה על חטאיו:
לא נראו לו אלא שיהרגם. לכך זימנם המקום לכאן כדי שיאבדן הוא לפי שהיו עתידות להזיק וגילגלו זכות ע"י זכאי:
אלא בזכות. שאם ניצול מהם מסתמא יש לו זכות ואם הרגן יש לו זכות שזכה לסלק מזיק מן העולם:

הרבה מינים בים וכו'. כלומר ועוד יש בים הרבה מינין שאינן ביבשה חוץ מחולדה שהיא ביבשה ואינה בים:
גוררת ומנחת. אע"פ שיש לה הרבה עם כל זה אינה עוזבת מלגרור כך הם באי עולם כדאמרי' אין אדם מת וחצי תאותו בידו:
יצבור ולא ידע מי אוספם. לעיל מיניה וחלדי כאין נגדך וה"פ דקרא וחלדי אותה מדה חולדית שיש בי שאני אוסף בלי שיעור כאין נגדך כי מקרה אחד לבני אדם ולחולדה כי יצבור ולא ידע מי אוספם וניחא שברישא דקרא מדבר בעדו ובסופו בלשון נסתר דאחולדה קאי:
הא אם אינן ברשות האדם. שאינו יכול לכבשן אע"פ שהן בביתו וברשותו חייב עליהן משום צידה:
שור שמרד. שאינו מקבל מרות:
מותר לכתוב עליו מזוזה. ולא אמרי' כיון דאית ביה נקבים אסור אלא כיון דדיו עוברת עליו שרי:

הלכה ב

מתני' **הילמי**. מי מלח מרובין:
והלא הילמי בין מרובין בין מועטין. אם המרובים אסורים אף המועטים אסורים ואם אלו מותרין אף אלו מותרים וסובר ר' יוסי דכולן אסורים מפני שהוא כמעבד ומתקן את המאכל הניתן לתוכו כדי שיתקיים:
ואלו הן המותרין נותן שמן. לתוך המים בתחלה קודם שיתן המלח או השמן בתחלה ואח"כ המים דהשמן מעכבו שלא יתערב יפה ומתיש כחו שלא יהיה המי מלח עזין אבל לא יתן מלח תחלה ואפי' נותן שמן לבסוף דמשעה שנותן מים ומלח יחד נראה כמעבד:
גמ' **הילמי צריכה אומן**. שאין כל אדם יכול לעשותו:
והיא נשרית. והמלח נימוח בתוכו:
והיא שוקעת. אין המים חריפים כל כך:
ושאינה שוקעת. שכח המלח מעכבה לשקוע זו היא הילמי שמימיו עזין:
יין דבש ופלפלין. זו היא יינומלין:
מותר לערב. ביד. ואסור לשחוק בכלי ל"א מותר לערב אבל לא יטרוף בכח והראשון נראה:
את שהוא משום גזירה שמא יערב ולא שייך בו שחיקה שרי ואיכא בין רבי יסא ורבי יוסי דלר' יסא מותר לערב ולר' יוסי אסור לערב לכתחלה:
ופריך והכא. הילמי אינו אלא משום תערובת. ואפ"ה תנן במתני' אין עושין הילמי:

שנייא היא. שאני הכא שעשיית הילמי הוא גמר מלאכה לתקון האוכל הניתן לתוכו ולכך אסור הוא:
מותר לשבר. הפלפלין שבתוכו אבל לקבץ אסור משום דמיחזי כמנומר:
שום ששחקו. מע"ש ויותר נ"ל דגרסי' שום שריסקו וכן הוא בבבלי פרק תולין:
אם היה מחוסר שחיקה. שלא נשחק כל צרכו:
תמן תנינן. עדיות פ"ב:
בוסר. ענבים בתחלתן כשהן דקין מוציא מהן משקין לטבל בו בשר לפי שהוא חזק וקרוב להחמיץ:
מלילות. שבולין שלא בשלו כל צרכן מרסקן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו:
יגמור. מאחר שרסקן וצברם בכובד יניחם בכלי ויצאו מעצמן ומותר לכתחילה:
ה"ג שריסקן מבע"י רי"א יגמור:
לא יגמור. אסור להניחם מבע"י תחת כובדן כדי לגמור משתחשך:
הכהנים נהגו בתרומה כר"י. דהכהנים זריזין הם ל"א בתרומה אם התחיל בהן במקום פטור כגון בגנה ואח"כ הכניסן לחצר שפטורה מן התרומה וכה"ג איתא בתרומות פ"ח:

הלכה ג

מתני' **אזוב יון**. מין אזוב הידוע להם ואינו מאכל בריאים ומוכחא מילתא דלרפואה אכיל ליה:
אבל אוכל את יועזר. שהרבה אוכלין אותם כשהן בריאין:
מי דקרים. מפרש בגמ' וכוס העיקרין. משקה שכותשין לתוכו עיקרי ירקות ובשמים:
מפני שהן לירוקה. לחולי של ירקון ואינו מאכל בריאים:
לצמאו. אם אינו חולה:
גמ' **קרורטין**. משקה העשוי מעשבים המקררי' את הגוף:
אם לרפואה אסור. שכל דבר שהוא לרפואה אסור בשבת משום גזרה שמא ישחוק סממנים:
ופריך ולא מן השפה ולפנים הוא. חולי זה שעושין לי קרורטין הוא בגוף וקיי"ל כל שהוא מן השפה ולפנים מחללין עליו את השבת:
פתר לה. הא דמן השפה ולפנים מחללין עליו את השבת דוקא בחולי ששייך בו סכנה משא"כ בחולי זה אין בו סכנה אלא מיחוש הוא:
פוליטרכוין. מין עשב ששמו כך:
כשמוע. כמשמעו אבוב שהרוע אוכל אותו נותן עליו מים ושותהו:
מה ניתני. איך שנינו במתני' דקרין או דקלין:

שהן דוקרין את המרה. מרוב חריפותן:
לא מסתברא. לשנות אלא דקלין:
שהן יוצאין. שהמים יוצאין מבין שני דקלין:
בלבד שלא יתן. השמן ביד ובכלי וילחוש עליו ואח"כ יסוך בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:
נותן בין ביד וכו'. אבל לא בראשו שניכר שהוא עושה לרפואה ואסור בשבת אבל אם הוא נותן תחילה ביד או בכלי ולוחש אין כאן איסור כלל שהרי לא קעביד מידי ואם הוא סך בו אח"כ ליכא היכירא דלרפואה קעביד משא"כ כשהוא נותן שמן הרבה על ראשו ולוחש עליו ודאי ניכר דלרפואה קעביד:
מה ביניהון. כלומר במאי פליגי:
מאיסה. אם השמן שנותן ע"ג ראשו מאוס הוא:
מאוס הוא. השמן שנותן על גבי ראשו וניכר שהוא לרפואה ואסור:
אינו מאוס. שהרי קודם הרקיקה כבר סך בו ראשו הלכך עושה בראשו ולא ביד ובכלי שלא יעשה כעובדין בחול:
מע"ש א"ב. אם מותר לעשות כן בשמן של מע"ש:
מעשר שני אסור. ליתן על גבי ראשו שהרי ניכר דלרפואה קעביד ומעשר שני אסור לעשות ממנו רפואה דלא ניתן אלא לאכילה ולשתייה ולסיכה אבל לא לרפואה:
מעשר שני מותר. דלא ניכר דקעביד לרפואה וכ"ש דבמע"ש מותר ליתן ביד או בכלי ל"א ה"ג מ"ד נותן בין ביד וכו' אינו מאוס ומ"ד נותן שמן וכו' מאוס הוא וכו' מ"ד נותן בין ביד וכו' מותר ומ"ד נותן שמן וכו' אסור וה"פ מאיסה א"ב אם נמאס בלחישה מ"ד נותן בין ביד וכו' סובר דאינו מאוס שאין השמן נמאס בלחישה. מאוס הוא שרוקקין אחר הלחישה על מקום הלחישה כדאיתא בפ"ק דסוטה נמצא שממאס אוכלין אבל אם לוחש ע"ג ראשו לית לן בה שהרי כבר סך עצמו בו. מ"ד נותן ביד וכו' מע"ש מותר דכיון דאינו ממאס אותו למה לא יהא מותר בשמן של מע"ש ומ"ד דממאס אותו במע"ש אסור ביד ובכלי אבל ע"ג ראשו מותר אפי' במע"ש דלא יהא אלא סיכה:
וכי כל שמותר בשבת וכו'. שאתה מדמה הנאת מע"ש לאיסורי שבת:
מפני הזיעה. כדי שתזיע או כדי להסיר הזיעה המרוב' שעליה:
ובתרומה אסור. דה"ל כמפסיד תרומה:
היא תרומה היא מע"ש. כלומר חד דינא אית להו כדתנן בפ"ח דשביעית שמעי' מכאן אע"ג דבשבת שרי במע"ש אסור:
מהו כדון. מאי הוה עלה אם מותר ללחוש על שמן שביד ושבכלי:

שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ואז שרי:
ומעבירין על העין. שמרדה כלים בשבת שכן דרך ליתן כלי מתכות על העין כדי לקרר העין א"נ כגון שעושין לאדם שחש בעיניו מקיפין עינו בטבעת:
מתים בעין. רעה וא' בדרך ארץ:
בצינה. בקור:
רב על ידי שהיה שוכן בבבל דעין הרע שכיח שם מפני שהם שחצנים אמר צ"ט מתים בעין:
ר"ח. ע"י שהיה יושב בציפורי שהיא יושבת על ההרים והרוחות שולטים שם ומקררים האויר:
בשרב. היא החמימות:
בפשיעה. שאינן נזהרים מקור ומחום ורבוי המאכלות והמשגלות והכעס ודומיהן:
זו שרפה. והיא הקדחת ששולטת בכל החלאים:
זה רעיון. שכל החלאים תלויים בהרהורים רעים כפחד האויב וכיוצא מהניזקין שלא יצאו ממנו עד מותו:
ונתן עול ברזל וגו' זהו הרעיון. דאלו עבודה ממש הרי כבר נאמר ועבדת את אויבך אלא ודאי ברעיון והוא העול אשר תמיד על צוארו:
זה יצר הרע שראשו מתוק. ומפרש חלי לשון מתיקות וכמאמר שהע"ה נפת תטופנה שפתי זרה ואחריתה מרה כלענה:
זה המרה. שהמרירות שבה גדולה ונובעת ומתפשטת בגידין ועצמות גם כי היא ניכרת יותר משאר החלאים והוא הירקון:
אף על פי שהוא מתכוין לרפואה. כיון שגם בחול רוחץ בהם לתענוג:
אבל לא במי משרה. ששורין בהם פשתן ואין דרך רחיצה בהן אלא לרפואה דמסי וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בו אלא לרפואה ומוכחא מילתא:
הא לעלות מטומאה לטהרה מותר. אפי' בימה של סדום:
ובלבד שלא ישהא. דנראה דעושה לרפואה:
אלינתון. היינו יין ישן ומים צלולים ואפרסמון:
וכבר חלה. רבי מאיר וביקשנו לטרוף לו יין ושמן לסוך לו ולא הניח אותנו לעשות כן:

הלכה ד

מתני' **מטבל כדרכו**. מאכלו ופתו בחומץ:
לא יסוך יין וחומץ. דאין אדם סך אותן אלא לרפואה:
אבל לא שמן ורד. שדמיו יקרים ואינו מצוי ומוכחא מילתא דלרפואה עביד:

שכן דרכן לסוך בחול. בלא מכה:
גמ' **ואת אמר הכין**. שלא יגמע בהן את החומץ משום דלרפואה קעביד משמע דחומץ מעלי לשיניים:
בחומצן של פירות היא מתני'. חומץ של שאר פירות הוא טוב לשיניים וקרא איירי בחומץ יין א"נ קיוהא דפירי כגון יין שלא נתבשל כל צרכו בענביו יפה לשיניים וקרא איירי בחומץ ממש הבא מיין טוב:
ואפי' תימר כמתני'. לעולם כפשטא אתיא מתני' בחומץ ממש:
טב לבישתא. כשיש מכה מסי ומרפא המכה:
וביש לטבתא. אם אין שם מכה צומח הבשר והשיניים נרפין ומתרחקין זה מזה:
לא יהא מגמע חומץ ופולט. דמוכחא דלרפואה היא:
ופריך מתני' אמרה וכו'. וקשיא מתני' אברייתא:
מה הוא כדון. מאי הוה עלה:
או כרבי אתיא ברייתא ומתני' כחכמים:
ה"ג או כד"ה במגמע חומץ אחר טיבולו. וה"פ ברייתא בלאחר טיבולו איירי ואז משיב החומץ את הנפש כדלקמן:
הכוסס חיטי תרומה לוקה. אע"ג דלא אכלן כדרך אכילתן חייב דמ"מ נהנה ואינן מזיקין אותו לאפוקי הכוסס שעורים דפטור דמזיקין ליה:
הכוסס. כל דבר שהוא שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס:
משלם קרן ואינו משלם את החומש. דאיש כי יאכל כתיב פרט למזיק את עצמו:
משלם קרן וחומש. וסובר נמי דלוקין ור"י כרבי סבירא ליה:
אחר טיבולו. אחר שאכל דבר מטובל בחומץ חייב שאז מיישב את הנפש:
ולא מן השפה ולפנים. הן השיניים ואפ"ה אסור כל שניכר שהוא לרפואה:
ה"ג ר' זעירא לא אמר כן אלא ר"ז וכו'. וכ"ה במסכת עכו"ם:
כל שהוא מן החלל. בחלל הגוף ושיניים לאו בכלל החלל הן:
מעלין עצם של ראש. שכפל בשבת:
בנות אזנים בשבת. גידי אזנים פעמים שיורדין למטה ומתפרקים הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר:
עין שמרדה. שרוצה לצאת כאדם שמורד ויוצא:
גבות ידים וגבות רגלים. מכה שע"ג היד וע"ג הרגל סכנה ומחללין עליה השבת אע"פ שאינה של חלל:
ההן סימוקא. האי אדמימות שבעינים סכנה:

לוקטין לו. לחולי סימוקא עוקץ של עקרב שזו היא רפואתו:
ההן תמרא. ליתן יין ע"ג העין בחוץ מותר דאמרי' לרחיצה בעלמא עביד אבל בתוך העין אסור דמוכח דלרפואה קעביד:
רוק תפל. שלא טעם כלום משניער משנתו:
אסור ליתן (**אפי'**) **על גבי העין**. דמוכחא מילתא דלרפואה דלרחיצה מאיס להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא:
מינה את שמע. מכאן אתה למד דאף לחזזית והיא גרב האמור בתורה אסור לרפאותו בשבת:
הדא אורדענה. הוא צפרדע והוא מין חולי המתהוה בבשר כמו מכה וכן קורין אותה בלע"ז:
סכנה. ומותר לרפאותו בשבת:
עכשמוניתה. מין חולי:
גומרתא. מין חולי ועל שם שאותו חולי שורף כגחלים קורא אותו גומרתא:
נותנין עליה חמץ בפסח לרפואה. לפי שיש בה סכנה:
ההן בלעה. שבלע שרץ במים ששתה מותר להוציאו בשבת:
דלא כן. דאל"כ אלא דאסור להוציא בלעו:
מה בין קוץ וכו'. א"כ למה התירו להוציא קוץ מה בין קוץ לבלע:
ההן דעיינה. אם בלע העין דבר מה אם מותר להוציאו שאלו לר' ירמיה:
אמר להו הא רבי בא לפניכם צאו ושאלו ליה:
שאלון. לר' בא והתיר:
אמר. להם רבי ירמיה אף אני מתיר:
ציפדונה. חולי השיניים:
רבי יוחנן מטתיה כן. פי' רבי יוחנן חש בצפדונה:
והוה. מתרפא מאת בת של שר אחד שבטבריא:
בערובת'. בערב שבת סמוך לערב הלך אצלה א"ל אם צריך לעשות רפואה גם למחר:
אמרה ליה לא. שאינו צריך עוד לעסוק ברפואה:
ואין. ואם תהא צריך לה קח גרעינין דתמרים שנשרף חציין באש:
ואית דאמרין. ויש אומרים:
דניקלבס. גרעינין של פירי ששמה ניקלבס:
ועור דשערין. קליפה שעורים:
וצואה יבשה של קטן:

שחוק. ישחוק כל אלה יחד:
וטפול. וידבקום:
ולא תימר. ולא תגלי רפואה זו לפני שום אדם:
למחר. נכנס רבי יוחנן לבית המדרש ודרש רפואה זו ברבים:
איתּ דאמרין. איכא דאמרי שחנקה נפשה מהצער שנתגלה רפואתו זו ואיכא דאמרי שנתגיירה לפי שסברה שאף רבי יוחנן יקבץ ממון מרפואה זו והוא לא עשה כן אלא גילה הדבר לכל ישראל אמרה ראויה אומה זו לידבק בה:
כל שהוא מן השפה ולפנים. אפילו שיניים כמכה של חלל דמי:
אם היה עכו"ם רופא אומן מתרפאין הימנו אפי' מכה של חלל:
קילוס. מין חולי והורו ליה ר"י ור"ח לשחוק כריסין וליתנן לתוך יין ישן ולשתותו ולא יסכן בעצמו להמתין עד למוצאי שבת:
בר ברי'. דריב"ל:
הוה ליה בלע. מעלוקה או מעצם:
אתא. בא אדם אחד ולחש ליה ונתרפא:
כד נפיק. כשיצא זה שלחש:
אמר ליה. ריב"ל לזה שלחש מאי לחשתא ליה לבן בני:
אמר ליה. דבר זה:
אמר ליה. ריב"ל טוב היה לו לבן בנו שימות ולא יהנה מדבר זה השם של טומאה זו:
והוות ליה כן. שלא נהנה מהשם אלא מת:
כשגגה שיצא מלפני השליט. כן הדבר הזה שיצאה מפי ריב"ל:
הביא לי עלים סתם. שאמר לו סתם הביא לי עלים והביא לו משל עכו"ם מהו:
נשמעינה מן הדא. כמו תא שמע:
צמרמורין. חולי הקדחת ותאב לשתות והביאו לו מים מן זכרות של עכו"ם ששמה דורי ולא שתה והביאו לרבי יונה ושתה:
ה"ג ולא שתה אייתין לרבי יונה ואישתי אמר רבי מנא וכו':
אלו ידע רבי יונה. מנין היו המים ודאי שלא היה שותה אותן אלא לפי שלא ידע שתה וא"כ ליכא למיפשט להיתרא אי א"ל סתם דהן מותרים ולחומרא נמי ליכא למיפשט דלמא שאני ר' יונה שהיה מחמיר על עצמו:
מתני' אמרה כן. מברייתא שמעינן דאין מתרפאין מגילוי עריות:
ותני כן. דתנינן בברייתי':
הותר מכלל שבת. הותר לחלל שבת:

הותר מכלל שבת ולא להתרפאות. כלומר מהו הותר מכלל שבת ודאי להתרפות קאמר ובגילוי עריות אפילו להתרפאות אסור:

לא סוף דבר לאו דוקא גילוי עריות ממש אלא אפילו איסור המביא לידי ג"ע כגון לשמוע את קולם אסור:

כהדא. כהא אדם אחד אהב אשה בימיו של ר"א:

וסכן. ונפל לחולי שיש בו סכנה מחמת אהבתה:

אתון. ושאלו לר"א מהו שתהא עוברת לפניו אותה האשה ויחיה:

א"ל ימות. ולא תעשו כן לעבור לפניו ערוה:

מהו שיהא מותר לה להשמיע קולם לפניו כדי שיחיה:

מה הוות. מה היתה האשה ההיא אשר אהב אם פנויה או אשת איש:

פליגי בה רבי יעקב בר אידי ור"י בר נחמן:

מאן דאמר אשת איש ניחא. דקאמר ר"א שימות ולא תהא עוברת לפניו:

ומאן דאמר וכו'. כלומר אלא למאן דאמר פנויה היתה קשיא דהא איש אחד ששמו בר כיחא אהב אשה אחת בימיו של ר"א והתיר ר"א להעבירה לפניו וע"כ לומר כאן בפנויה וכאן באשת איש וקשיא למאן דאמר דאפילו בפנייה אסור ר"א:

ומשני ואפילו תימר וכו'. דלמא לעולם כאן וכאן בפנויה והא דאסור:

תיפתר שנתן האיש ההוא עיניו בה כשהיתה אשת איש. ומשום לתא דאשת איש אסר לי' רבי אליעזר:

אית דבעי מימר. איכא דאמרי לכך אסר ר"א אפילו בפנויה שהיתה אשה גדולה ולעולם לא תינשא לו ואע"ג דהיתה פנויה היה איסור שיראנה שהרי לעולם לא ישאנה דנימא שיראנה שמא יקדשנה והלכך אסר ליה ר"א:

מתניתא אמרה כן. ממתני' שמעינן שאין מתרפאין משפיכת דמים ואין צריכין לדרבי יוחנן דלעיל:

דתנינן תמן. באהלות פ"ז:

יצא רובו. של ולד ומשיצא רוב ראשו שהוא משתצא פדחתו אין נוגעין בו דברישא קתני אשה המקשה לילד ומסוכנת החיה פושטת ידה ומוציאה הולד איברים איברים קמ"ל בסיפא דמשיצא רובו ה"ל כילוד:

שאין דוחין נפש. הולד מפני נפש האשה:

לא סוף דבר. לאו דוקא בשאמר לו הרוג פלוני באם לאו אהרגך שאסור להרוג חברו אלא אפילו א"ל גזול את פלוני ובאם לאו אהרגך אסור לגוזלו דחזקה אין אדם מעמיד עצמו

על ממונו ויבוא לידי שפיכת דמים והלכך נקט גזול ולא נקט גנוב דגזלה מדעת בעלים היא וחייבינן משא"כ בגניבה:

מהו להציל נפש של גדול בנפשו של קטן. קטן הרודף אחר גדול מי אמרינן דרודף צריך התראה וקטן לאו בר התראה הוא או א"צ התראה:

שאין דוחין נפש מפני נפש. אע"ג דקטן רודף הוא אפ"ה אין מצילין האשה בגופו של קטן:

שנייא היא. שאני התם גבי קטן אין אתה יודע אם האשה רודפת אחר הקטן או שהקטן רודף האשה הלכך אסור להרוג הקטן משא"כ כשהקטן רודף מיבעיא לן:

אני מביא ראיה. כדלקמן:

עד שמת בן דמה. ולא נעשית לו הרפואה:

ופורץ גדר. עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן:

ופריך ולא נחש נשכו. והיה יכול להתרפאות ולהנצל ע"י זה ולחויא דרבנן נמי לא ניחוש שאלו נשכו היה יכול להתרפאות ולחיות:

ומה הוה ליה. לדמה למימר מאי ראיה היתה לו מקרא להתיר:

וחי בהם. ולא שימות בהם אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש:

דלא כן. דאם לא כן דדוקא לרפואה הוא דקעביד א"כ צריך אתה לומר שאין העני סך בשמן ורד בשאין צריך לרפואה וכי מי נתן לעני שמן ורד לסוך ולא סך דודאי כשיש לו אף הוא סך והא דאינו סך בו תמיד לפי שאין לו:

חכים רבי לבר פדי'. מכיר אתה לבר פדי' שאחה אומר הלכה בשמו שמא המגידים לך משקרים ומייתי לה הכא משום הך דבתריה דא"ר זעירא לרבי בא אהא דאמר בסמוך הלכה כרבי שמעון אם מכיר הוא לרב:

א"ל ר' יוחנן אמרו משמו והוא ודאי אינו משקר:

הדרן עלך פרק שמונה שרצים

פרק טו

הלכה א

מתני' **ואלו קשרים**. המנויין באבות מלאכות דקתני הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעול' דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות:

קשר גמלין. קשר שנוקבין לאנקה בחוטמה ונותנין בו טבעת מרצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם:

וקשר הספנין. כמין טבעת מן דקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים:
כך הוא חייב על התירן. כדילפינן בגמ' מתופרי יריעות שחזרו ומתירין את הראשון:
שיכול להתירו. דלא הדקיה:
אין חייבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא:
גמ' **מה קשירה היתה במשכן**. דהא כל המלאכות ממשכן גמרינן:
ומשני שהיו קושרין את המיתרים. של הקלעים:
ופריך ולא לשעה היתה. הקשירה הלזו שהרי כשנסעו התירו את הקשרים וה"ל קשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו:
כמו שהוא לעולם. שהרי לא ידעו אימתי יסעו:
מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ. ידעו שלא יהיו הקשרים לעולם וכיון שכן אינו קשר של קיימא וקשיא מאי קשירה של קיימא היתה במשכן:
מתופרי יריעות למדו. מלאכת הקושר והמתיר:
לעשותן קשרים קשרים. תרי קשרי בהדי הדדי אי אפשר שמגונה הוא אלא מתיר הראשון זורקו וחוזרין וקושרין שתי הראשי' זה בזה:
ההן חייטא אומנא. חייט שהוא אומן אינו מניח צדדי הקשירה של החוט שיהא נראה מבחוץ אלא מבליע שני ראשיו בתוך התפירה:
והיידא אמרה דא. אמאי קאמר חזקיה דבר זה שהחייט האומן מבליע אותן:
מאורגי יריעות למדו. שהן היו קושרין לפעמים וקשיא א"כ היה מגונה שהרי חוטין כפול ששה וניכר הקשר לכך קאמר חזקיה שהיו מבליעין הצדדים:
אורך היריעה האחת. שתהא היריעה נארגת באחת ולא שיארגו חתיכות חתיכות ואח"כ יתפרם יחד ולא היו החוטין ארוכים כל כך והיו צריכין לקשור:
הוה שרי ליה. פתת אותו ומעייל את הצדדים לתוכו:
אפילו ערב. שביריעות לא היה בהן קשר ולא שום חיבור וכ"ש בשתי שניכר יותר לכך צריכין לומר דמתופרי יריעות למדו:
חותל של תמרים. כלי העשוי מכפות תמרים ועושין כמין סלים ונותנים לתוכו תמרים רעים להתבשל:
ופטילייא. היא קופה:
קורע ומתיר. הכיסוי בשבת אם הוא קשור בחבל:
ובלבד שלא יקשור. אח"כ הכיסוי ע"ג החותל:

הלכה ב

מתני' **יש לך קשרים שאין חייבין עליהן**. חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור וחסורי מחסרא והכי קתני יש קשרים שאין חייבין עליהן חטאת אבל איסורא איכא והן קשרים שאינן של קיימא אבל מפתח חלוקה קושרת אפילו לכתחילה:

מפתחי חלוק. מפרש בגמ' סבכה. קווייפ"א:

ושל פסיקא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקשרו בהן:

ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין:

וקדרה של בשר. פעמים שקושרין בגד לפיה:

קושרין בפני בהמה. חבל ברוחב הפתח:

קושרין דלי בפסיקיא. ע"פ הבור דפסיקיא לא מבטל התם:

אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוה קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד:

גמ' **במפתח אימרא וכו'**. שהיו מדביקין בשפת החלוק כעין אימרא כמו שעושין היום בשפת החלוקים מעשה רשת ולפעמים מדביקין אותו שם ברצועות או במחטים וקאמר התנא דמותר לקשור דאי במפתח חלוקה ממש פשיטא דשרי:

במפתח חלוק שהוא עשוי כמין שני דפים. שיש לו שתי לשונות זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה וללובשה בדוחק ולא אמרינן דחדא מינייהו בטולי מבטל ליה ותיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליתסרו קמ"ל:

נוטל ומחזיר. ולא גזרינן שמא יקשור דאף אם יקשור אינו קשר של קיימא ודוקא כשהנקב מתוקן להכנסת הרצועה דאל"כ ה"ל כמתקן מנא:

חוטמו שנשמט. היינו רוב רגלו שלצד חוץ:

מותר להחזיר. הרצועות למקומן:

הוון וכו'. סברוהו למימר דלא פליגי:

בשיש בה שני נקבים. וחיישינן דלמא יקשרנו בנקב אחד שיעמוד שם לעולם וה"ל קשר של קיימא ואסור מן התורה:

בין זה וכו'. תרווייהו איירי בשיש בו שני נקבים ואפ"ה לא פליגי:

מהו כדון. מאי קאמרת:

ברפין. שהנקבים רחבים ויכול להכניסם בלא טורח ואין לחוש שמא יתקע:

באפוצים. שהנקבים צרים והרצועות נכנסות בדוחק וגזרינן שמא יתקע ואסור:

מה חולקין. מי פליגי חכמים על ראב"י דמתני' או לא:

מן מה דתני מודים חכמים לר"מ וכו'. שמעי' דלא פליגי דתנן בפ"ד די"ט בית שהוא מלא פירות סתום ונפתח נוטל ממקום הפתח רמ"א אף פותח לכתחלה ונוטל ותני עלה בברייתא מודין חכמים לר' מאיר:

בחותמות שבקרקע. דלתות פתחי בורות ומערות הסגורים בקשרי חבלים:

שמפקפקן. שמנענן:

ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורים אין בסתירתן איסו' דאורי':

ומתירין וחותכין. בי"ט:

ה"ג בשבת מפקפקין אבל לא וכו'. מדרבנן הוא דאסור:

ובכלים. כגון תיבה הנעולה ע"י קשר של חבל אפי' מותר להפקיע ולפקפק ולתתוך דאין סתירה בכלים:

הדא אמרה. זאת אומרת שאין חולקין על ראב"י שהרי מתירין לחתוך חותמות שבכלי ש"מ דלאו קשר הוא:

ה"ג בפסיקיא אבל לא בחבל ר"י מתיר א"ר בא בחבל שחול היא מתני' בחבל שהוא משוחל כלל אר"י כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו הא רבנן לא אלא בגין דתנינן קדמייתא בשם ר"י תנינן אוף הדא בשם ר"י ר' שמואל וכו'. וה"פ בחבל שחול הוא דמתיר ר"י והיינו חבל שעשוי לימשך בו דברים הנצרכים ולא מבטל ליה ורבנן סברי דגזרי' בחבל שחול אטו שאר חבלים:

הא רבנן לא. קשיא ליה למה קאמר כלל אר"י וכו'. וכי לא מודו רבנן נמי בהא שכל קשר שאינו של קיימא שאין חייבין עליו אלא בשביל דתני בתחלה ר"י מתיר תני נמי בסיפא כלל אר"י:

כיני מתניתא. כן היא מתני' כלומר לעולם ר"י הוא דקאמר הכלל וה"ק כל קשר שאינו של קיימא כגון עניבה והוא לשעה אין חייבין עליו אבל אם עשאו שיהא קיים לעולם אלא שאין הקשר חזק כגון עניבה אפ"ה הוי קשירה:

הלכה ג

מתני' **מקפלים את הכלים**. בגדים כשפושטן מקפלין מפני שמתרככים מכיבוסם ומתקמטים כשאינם מקופלים:

אפי' ד' וה' פעמים. כדי לחזור וללבשן בו ביום:

מיה"כ לשבת. כגון אם חל יה"כ להיות בע"ש:

קריבין ביה"כ. שחל להיות במוצאי שבת:

גמ' **כיפול בשנים**. בשני בני אדם אסור ששנים מפשטין קמטיהן ונראין כמתקן:
ההן דמקפל על סיפסלה. שהוא יושב ע"ג הקצה האחד המונח ע"ג הספסל ל"א שהוא מקפל על חוד הספסל כדי לפשוט עקמומית שבהם וזה ודאי אסור:
אלא לאכילה ולשתייה. כלומר לתענוג ולמנוחה כמו שנח השם ביום השבת וכן בי"ט:
ע"י שהפה זה מסריח. אם צא יעסקו בדבר אחר כי אם באכילה ובשתיה יש לחוש שיהיו מדברים בפיהם לשון הרע ל"א שיש לחוש שיבואו לידי מיאוס כענין הקיא והקלות ראש:
כיצד הוא עושה. האדם בי"ט ובשבתות:
או יושב ואוכל כל היום או עוסק בתורה כל היום. הרי כדברי שניהם:
ה"ג כתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם:
הא כיצד. איך אפשר לקיים שני המקראות האלה אלא חלקהו חציו לת"ת וחציו לאכילה ושתייה:
שבת ממאמר. שהרי לא ברא הקב"ה את עולמו אלא במאמר ובשבת שבת ממאמר:
אף אתה שבות ממאמר. שלא לדבר שיחת חולין שאינן נצרכים לעסקי שבת:
הואיל וחשבתי לגודרה. ואיכא איסורא:
סוכה אחת. ענף של אילין הנקרא נצפה:
ועלת לתוכה. לתוך הפרצה עלתה הסוכה ונגדרה:
מדוחק התירו לשאול שלום בשבת. מפני שהיא אמירה שאינה צריכה:
כד הוה חמי. כשהיה רואה אמו מדברת הרבה בשבת אמר לה אימי שבת היום:
אסור לתבוע צרכיו בשבת. לפי שמכלל עונג שבת הוא שיחשוב האדם כאילו כל מלאכתו עשוי והשואל צרכיו הוא מראה בהיפך וגם מביא דאגה בלבו:
רענו פרנסנו. בבהמ"ז בברכת הארץ מי הוי כשואל צרכיו:
א"ל טופס ברכות. נוסח הברכה כך הוא ואין לשנות מחול לשבת שלא יתבלבל בברכתו:
מן המנחה ולמעלה אסור. שהרי לא יאכל עוד היום וה"ל כמכין משבת לחול:
ובכוסות מותר. להדיח אפילו מן המנחה ולמעלה:
שאין קבע לשתייה. ואפשר שישתה עוד:
אשה פיקחת. כגון שהיא בת או אשת ת"ח ושמעה מבעלה:
כוס כאן. בזוית זו:
נמצאת מרבצת ביתה בשבת. והיינו כר"י דסובר דבר שאין מתכוין אסור דאילו לר"ש אפילו לכתחלה נמי שרי שאין כוונת המרבץ להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק:

ה"ג יה"כ שחל להיות ע"ש אין תוקעין. וה"פ ששה תקיעות שהיו תוקעין בע"ש להבטיל העם ממלאכה ולהבדיל בין קדש לחול בי"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין משום שכבר בטל העם ממלאכה וגם יה"כ קדוש כמו שבת:

לאחר שבת. אם חל יה"כ להיות במוצאי שבת:

אין מבדילין. בתפלה המבדיל בין קדש לקדש כמו שמבדילין בי"ט שחל להיות במוצאי שבת:

מה כר"ע. ברייתא כר"ע אתיא דחשיב ליה יה"כ כשבת הלכך לא מצריך להבדיל בין זה לזה דלא מבדילין אלא בין יום קל לחמור וכי היכא דבשב' לא תוקעי' להבדיל הכהנים מלהקריב חלבי שבת ביום הכפורים:

ברם כרבי ישמעאל. אבל לר"י מכדי קיל ליה יה"כ משבת יבדיל ביה"כ שחל להיות במ"ש כדי להתיר להקריב חלבי שבת ביום הכפורים:

אפילו כרבי ישמעאל. נמי אתיא מתני' דלדידיה נמי לא יבדיל:

כלום הוא מבדיל. בכל מוצאי שבתות דעלמא להתיר לו דבר שאסור לו בשבת וכאן להתיר לו להקטיר חלבי שבת ביה"כ אין צריך התרה שהרי אף בשבת היה מותר להקטירן:

ויבדיל. בין לר"י בין לר"ע פריך ויבדיל דהכל מודים שמותר להדיח כבשים ביום הכפורים ואסור בשבת:

לא מן מנחה ולמעלן. הוא דמותר בהדחתן ואיך יבדיל במ"ש הא אז ליכא הבדלה:

ופריך ויבדיל. אז מן המנחה ולמעלן:

ומשני ממ"נ. על מה יבדיל במנחה:

כוס אין כאן. דהרי אסור לשתות:

נר נמי אין כאן. דיממא הוא וגם אין כאן נר ששבת א"כ במה יבדיל:

בתפלה. יבדיל נמצא דקיימא קושייתו ויבדיל מן המנחה ולמעלן אלא כמ"ד דאסור בקניבת ירק:

הדרן עלך פרק ואלו קשרים

פרק טז

הלכה א

מתני' **כל כתבי הקדש**. כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחוד הוא דשרי למיטרח ולאצולי ולא שאר ספרים:

מצילין אותן. כדקתני לקמן למבוי שאינו מפולש וטרחא בעלמא הוא דשרי רבנן וחסרון עירב:

בין שקורין בהן. כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת:

בין שאין קורין בהן. כגון כתובים:

אע"פ שכתובים בכל לשון. מפרש בגמ' למאי קתני:

טעונין גניזה. אסור להניחם במקום הפקר:

מפני ביטול ביהמ"ד. שהיה קבוע בשבת:

גמ' **ומשני בין שיש בהן טעיות**. זהו שאין קורין בהן:

והא תני. בניחותא:

ה"ג הדא אמרה בין תורה לנביאים לכתבי הקדש מצילין מפני הדליקה. וה"פ מדקאמר שאין קורין דרישא היינו מפני ביטול ביה"מ ודוקא בכתובים אין קורין ש"מ דאף כתובים מצילין מפני הדליק':

מ"ד כתובים מטמאין את הידים. דפליגו תנאים במס' ידים פ"ג אם כתובים מטמאין את הידים:

מצילין מפני הדליק'. דכיון דהחמירו שיטמאו את הידים כדי שלא יניחו אצלן אוכלין תרומה ויבואו הספרים לידי פסידא ע"י עכברים ש"מ דחשו חכמי' לפסידא דכתובים ה"ה נמי מצילין אותן מפני הדליקה:

עברי שכתבו תרגום. דתנן במסכת ידים פ"ד דברי הנביא הנאמרים בלשון הקדש שכתבן בל' תרגום אינו מטמא את הידים:

ומצילין אותו מפני הדליקה. דתניא בברייתא היו כתובים תרגום בכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה א"נ מדתני במתני' אע"פ שכתובים בכל לשון טעונין גניזה כ"ש דמצילין מפני הדליקה אלמא ש"מ דאף דאינו מטמא את הידים מצילין מפני הדליקה וראשון נראה:

הדא אמרה וכו'. ללשון ראשון שפירשתי בסמוך ה"ג הדא אמרה שאין מצילין אותן מפני הדליק' דדוקא גניזה טעונים שאין מאבדין אותן בידים אבל אין מצילין אותן מפני הדליקה וללשון השני סיומא דקושיא היא:

מתני' דר"ש. כר"ש אתיא מתני' ולא כרבנן דאילו לרבנן למה יהא מותר להצילן למבוי ולעבור על שבות:

דר"ש אומר. בפרק בתרא דעירובין:

מה פליגון. כלומר לעולם כרבנן נמי אתיא וכי פליגי רבנן ור"ש התם בעירובין:

מפני בזיונן. שלא יהיו כתבי קדש מונחים בבזיון ואהא פליגי רבנן ואמרו דאסור לעבור על שבות בשביל כבודן:
ברם הכא. אבל כאן שלא יהיו נשרפין ונאבדין לגמרי הכל מודי' שמצילין:
למי נצרכה. מתני' לאשמועינן דמצילין כתבי הקדש מפני הדליקה:
לרשב"ג. אע"ג דאמר בפ"ק דמגילה:
אף בספרים. דהיינו נביאי' וכתובי':
לא התירו. לכתוב אלא יוונית אבל אם נכתבו בשאר לשונות אסור לקרות בהן וקמ"ל כאן דאפ"ה מצילין אותן מפני הדליקה:
נדבך. שורות אבני הבנין דס"ל דטעונין גניזה אם נכתבו בשאר לשונות:
שונין בהן. כגון מדרש שיר השירים וקהלת:
דלמא. כמו מעשה:
יושבין ופושטין. עוסקין בפירושה:
עם כשהיה רבי. הולך לביתו:
נכשל באצבעו. ניגף באצבעו וקרא רבי על עצמו רבים וכו':
בחובינו מטתך כן. בעונינו הגיע לך זה כדכתיב רוח אפינו וגומר נלכד בשחיתותם:
שהיינו עסוקין בעניין. רוח אפינו וגו' שהוא סוף איכה רביעית ששם גמרו כדאמר לעיל שלא שיירו אלא א' ב' אחד:
ספוג אינו מרפא. דאי מרפא הוה אסור לעשות כן בשבת דכל שהוא משום רפואה אסור אלא מן השפה ולפנים אלא מפני שהספוג אינו אלא משמר את המכה שלא תפגע בשום מקום ושלא תשרט בבגדיו:
גמי שהוא מן המוכן. לכך היה מותר לטלטלו ולקשרו ע"ג הספוג:
אלא מן המנחה ולמעלה. דאל"כ היה לו להתחיל קודם ולגמרו בו ביום:
מעתה. דטעמא דאין קורין בכתבי הקדש מפני ביטול בה"מ א"כ במקום שאין בה"מ יקראו ואנן קיי"ל דלעולם אין קורין:
לית לך. לומר טעמא אחרינא למה אסרו לקרות בכתבי הקדש בשבת אלא משום הא דתני רבי נחמיה:
ה"ג מפני מה אמרו אין קורין בכתבי הקדש מפני שטרי הדיוטות. ול"ג בדברי רבי נחמיה אלא מן המנחה ולמעלה דלרבי כל השבת כולה אסור לקרות בהן וה"ק הא דרבי פליג אדרבי נחמיה:
הדא אמרה. ממתני' שמעינן דהמשנה עדיפא ממקרא דמפני ביטול בית המדרש אסרו לקרות בכתובים ש"מ דמשנה עדיפא:

מדה. היא קצת ואינה מדה שהמשנה והגמרא יפים ממנה מפני שתלויין בגירסא ומשתכחת שבימיהם לא היה גמר' בכתב וגם לא ניתן לכתוב אלא לפי שנתמעטו הלבבות התחילו דורותינו לכתבו:

העוסק בתלמוד. לתת לב להבין סתימת טעמי משניות מה הם וכשהם סותרים זה את זה יבין לתרץ שיהיו שתיהן קיימות או לדעת דברי התנאים החלוקים בדבר ונימא הא מני פלוני החכם הוא:

הדא דאת אמר. שהעוסק בתלמוד אין לך מדה גדולה ממנה:

עד שלא שיקע בו רבי וכו'. פי' עד שלא קבע רבי רוב הלכות במשנתו:

אבל משקבע רבי רוב הלכות במשנתו משנה עדיפא. ועלה קאמר לעולם הוי רץ למשנה וכו' ול"ק ברייתא סיפא למציעתא:

ברכות. מטבע ברכות שטבעו חכמים כגון י"ח ברכות ודומיהן:

ה"ג ברכות וקמיעין שכתו' בהן עניינות הרבה שבתורה. וה"פ שהיו כותבין בקמיעין פסוקין ללחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה:

שורפי תורה. שהרי לא יצילום בשבת מפני הדליקה:

לבודקו. אם אמת הדבר:

בקול פעמותיו. פי' פסיעותיו:

גדול עונש האחרון שאיבדן במים מן הראשון שכתבן והוא כשרפן אם תפול הדליקה ואין זה ברור שתפול הדליקה:

אין לו חלק. לעוה"ב שמפר הברית דכתיב כי ע"פ הדברים האלה וגו' בשלמא הלכות לא סגי בלא"ה שיש לחוש שיתיר האסור ועוד טעם אחר שאסור משום שיש לחוש שיעזבו הלכות ויהיו נמשכים אחרי האגדות:

החורשה מתחרך. המהרהר וחושב בה מתוך הכתב נשרף וי"ג מתברך פי' יהיה בשמתא:

השומעה. מתוך הכתב אע"ג דאיהו לאו מידי קעביד אין לו שכר כיון דשמיעתו ע"י עבירה היא:

קע"ה פעמים כתוב בתורה דבר אמירה וציווי. בתחלת הפרשה:

דכתיב לקחת מתנות באדם. והאי קרא במתן תורה כתיב שניתנה התורה למשה כנגד אברהם דאיקרי אדם דכתיב האדם הגדול בענקים שהוא אברהם:

קמ"ז מזמורים וכו'. אע"ג דלספרינו ק"ן הם תלת מהם נכללי' בתלת אחרים:

קכ"ג פעמים שישראל עונין הללויה. דעל כל דבר ודבר של הלל היו עונין הללויה אחר המקרא:

שנותיו של אהרן. שנאמר ואהרן בן קכ"ג שנה במותו:

לאהרן קדושו. כלו' הללו לאל כנגד שנות קדושו דהיינו אהרן שנקרא קדוש כדכתיב לאהרן קדוש ה':

אפילו כן. אע"פ שלא נסתכלתי בה אלא פעם אחת עדיין אני מתפחד ונבעת בלילה מאותו עון:

אי מה כתיב בה טבאו'. אם הכתוב בו טוב ואמת תכרת יד מי שכתבה שכתב דברים שלא ניתנו ליכתב אבל אם אינו אמת אין עון זה חל עליו:

א"ל אחד. אביו של אותו אדם כתבה ולא תקללו כלו' לר' חייא אמר אולי אביך כתבה:

א"ל. ר"ח כך אמרתי שתקטע יד מי שכתבה שידע ודאי שכתבה לא שימש שאלולי זאת לא היה כתבה:

וכן היה. שנקטעה יד של זה שכתבה:

ספרי מינין. פי' מומרים לעכו"ם וכתבו להם תנ"ך כתב אשורי ולשון הקדש וה"ק ספרי מומרים הן כגליונים שהן קלפים חלקים שלא נכתב עליהם מעולם ואין מצילין אותן מפני הדליקה:

אקפח את בני. כך היה דרכו של ר"ט לישבע שיקפח את בניו אם אינו כן אקפח לשון כריתה:

שעכו"ם אינן מכירין אותו וכופרין בו. שהרי בכך גדלו וכך למדום אבותיהם:

הלא משנאיך ה' אשנא. שאלו שמכירין אותו ומורדין בו הם עושין מחמת שנאה ומתקוממין נגדו משא"כ הטועים שאין מכירין אותו:

להטיל שלום. דאין לומר לנקום מהסוטה שהרי כשאמרה טמאה אני אינה שותה:

הלכה ב

מתני' **תיק**. כמו כיסוי של עץ:

ואע"פ שיש בתוכן מעות. דמשום כבוד הספר עבדינן עמו הצלת המעות:

אף למפולש. היינו מפולש משני הצדדים וכדמפרש בגמרא:

גמ' **מתני'**. דתני מצילין תיק הספר עם הספר היינו אפי' כשאין התיק מחובר לספר דאי במחובר דהיינו שהס"ת בתוכו פשיטא דמצילין ל"א בטפול לו שהתיק עשוי מתחלה לס"ת פשיטא דמצילין:

ניחא תיק הספר עם הספר. כלומר השתא ניחא דתני במתני' עם הספר ולא תני מצילין הספר בתיקו אלא ודאי שלא היתה הס"ת בתוך התיק רק עכשיו מביא לתיק זה ליתן הספר בתוכו וכן התפילין ל"א הניחא תיק הספר שמצילין עם הספר אפילו בשאינו טפול לו משום דאי אפשר לטלטלה בלא התיק אבל למה מצילין תיק התפילין עם

התפילין והמעות הא אפשר שיטול התפילין מתוך התיק ויניח התיק ולא יציל ולשון זה הגון בעיני:

שמע לה מהדא. דמותר להציל תיק התפילין אף על פי שאינו צריך אלא לתפילין דכי היכא דעל ידי שהמלאך אצל יריאיו מצילם הכי נמי תפילין להיותם אצל התיק מצילן:

באדין גובריא וכו'. וכתיב בסיפא שאף בגדיהם לא נחרכו שהצילן הקב"ה ה"ה תיק תפילין שמצילין בזכות התפילין:

ייבא כיי דמר. אתיא כי הא דאמר:

דיסקיא. שק של עור:

בכל אתר את אמר וכו'. דמפרש למתני' דמצילין מביתו לבית שבמבוי ועלה קשיא למה לא יציל לבית שבמבוי המפולש דמאי איכא שמעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר כיון דמהלך אינו כמניח אינו אלא איסור דרבנן דהא בעינן הנחה ברה"ר ומפני כבוד התורה והתפילין יש להתיר:

וכא. והכא אתה אוסר להציל למבוי מפולש ש"מ דס"ל דמהלך כעומד דמי דאסור מדאורייתא:

אלא בזורק. כשא"א להציל אלא בזריקה והלכך דוקא לשאינו מפולש אבל לא למפולש:

ופריך תמן את אומר הזורק פטור. דהכי תנינן בריש פ' הזורק הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר"ע מחייב וחכמים פוטרין והלכה כחכמים:

כשלא עירבו. איירי מתני' והלכך אסור להציל לבית שבמבוי מפולש דאיכא תרתי מפולש וגם לא עירבו ואסרו חכמים:

דתנינן תמן. בפ' כל גגות:

גשרין המפולשין. שיש להם מחיצות מלמטה בשני הצדדין:

מטלטלין תחתיהן בשבת. דסובר ר"י דמדאורייתא בב' מחיצות סגי אלא מדרבנן הצריכו לחי או קורה והכא גבי דליקה התירו ואוקמוה אדאורייתא הלכך מצילין למבוי המפולש:

גמ' **דרבי נחמיה היא**. מתני' דאוסרת להציל יותר מג' סעודות אע"ג דבהתירא קטרח מידי דחזי ולחצר מעורבת משום דר"נ דאמר אין מטלטלין אלא דבר שהוא צורך שבת:

טעמא דרבנן. כלומר לעולם כרבנן נמי אתיא מתני' והא דמתירין התם לטלטל כל הכלים משום דכל מה שבבית מוכן הוא:

ברם הכא. אבל כאן אם אתה מתיר לו להציל כל מאי דבעי יציל מן היום למחר והא ודאי איסורא איכא לכ"ע:

ה"ג **מתני' דרבי הונדקס דאמר אוכלין בשבת ד' סעודות**. וה"פ מדקתני נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות וקס"ד דנפלה דליקה לאחר שאכל בלילי שבת ואפ"ה מציל ג' סעודות ש"מ שביום לחוד צריך שיאכל ג' סעודות והיינו דרבי חידקא ולא כרבנן:

עד שלא אכלה. ומתני' כרבנן אתיא דעם הלילה הוי ג' סעודות:

על דעתיה דרבנן לא יציל כלום. בשלמא לרבי יוסי דאמר יום הוא שחייב בשלש סעודות אף על פי שכבר אכל מציל ה"ה ביום הכפורים מציל (שנים) אבל לרבנן שאינו מציל אלא מה שצריך לאכול היום וביה"כ שאינו צריך לאכול כלום וכי לא יציל כלום ומה יאכל בערב:

ומשני כל עמא מודיי. הכל מודים ביום הכפורים שמציל סעודה אחת למוצאי יום הכפורים:

מפני הסכנה. כדי שלא יסתכן מפני הצום שני ימים זה אחר זה:

הלכה ג

מתני' **מצילין מזון ג' סעודות**. לפי שחייב אדם לאכול ג' סעודות בשבת:

נפלה דליקה בלילי שבת. קודם אכילה:

שחרית. קודם סעודה:

לעולם הוא מציל. הואיל ויומא בר הכי הוא ובהיתירא טרח דהא בני טלטול נינהו ולחצר המעורבת הוא מציל ואפי' טובא הוה שרי ליה כדמפרש בגמרא:

לחולה ולזקן כבינוני. דאף על גב דהשתא הוא חולה אולי יתרפא בשבת וכן הזקן יתחדשו כנשר נעוריו:

ולרעבתן כדי מזונו. דאם לא כן יסתכן דהא בלא"ה בהיתירא קטרח כדאמרי' לעיל:

מערבין לחולה ולקטן כדי מזונו. וכן ברעבתן הקילו חכמים דעירובין דרבנן:

תני אין מערימין. לזמן אורחים כדי שיציל לכל אחד ג' סעודות אלא אם יש לו אורחים מותר להציל לפניהם אבל בלא"ה לא:

מצילין. תחילה הרבה ואח"כ מזמן אורחים:

אף מכבין הדליקה. להציל כתבי הקדש שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש וכיבוי לר"ש אינו אלא שבות דהא מלאכה שא"צ לגופה היא וסבירא ליה לרבי שמעון מלאכה שאין צריך לגופה פטור עליה:

אף מטמאין. מעשר שני להציל:

היא תרומה היא מעשר שני. כשם שמוזהר שלא לטמא התרומה בידים כך מוזהר שלא לטמא מעשר שני בידים ואיך קאמרת דמטמאין להציל:

מאי כדון. מאי הוה עלה מי מותר להציל בתרומה ומ"ש יותר מן החולין או לא:

ובלבד וכו'. ודאי מותר להציל יותר אלא שישנה בהצלתו ממה שעושה בחול:
גמ' **מתני'**. דתני מצילין סל מלא ככרות דר"י היא ולא כרבנן:
ומשני מכיון שכולם גוף אחד שהכל מונחין בסל אחד וכן בעיגול של דבילה שהוא גוף אחד מציל כמה דבעי דכסעודה אחת דמי:

הלכה ד

מתני' **ועיגול של דבילה**. שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה:
ואם היו פקחין. לשאול שכר כפועלים:
שכן דרכו להזמין אורחים בשבת. הלכך מותרים להציל לעצמן כל אחד מזון שלש סעודות:
תמן תנינן. לקמן בפרק השואל:
תמן את אמר וכו'. התם יפה את אומר שעושה עמו חשבון לאחר השבת שהרי יש לו משכון וצריך לעשות עמו חשבון:
הכא מאי איתי לך. מאי יש לו למציל שיהא זה מוכרח לעשות עמו חשבון:
לכך שנינו נקרא פיקח. שהוא לוקח מה שהוא מציל לתוך רשותו ואינו מחזיר לבעליו עד שיתן לו שכרו:

הלכה ה

מתני' **כל כלי תשמישו**. שצריכין לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות:
י"ח כלים. מפרש להו בגמ' שכן דרך ללבשן בחול יחד אבל טפי מהני לא ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים:
גמ' **מקטורן**. מנטו"ל:
נוקלי. לבוש רחב:
פונדא. אזור חלל מעל למדיו:
ופליון. סדין להתעטף בו כולו:
ומעפורת. לעטף ראשו:
וקולבן של פשתן. בגד קטן שלובש סמוך לבשרו:
אמפליות. בתי רגלים:
שני סבריקין. אחד לקנח בו פניו וידיו והשני לקנח בו צואת האף:
ושני אבריקין. כבלים העשוים לחזק בתי הרגלים ובל"א קנ"י הויז"ן:
וחגור. שעל חלוקו מבפנים:

הלכה ו

מתני' **עור של גדי**. לח:

מפני שהוא מחרך. כווץ ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה:
בין מלאין. מים:
שאינן יכולין לקבל כח חום האור. מפני שחדשות הם:
גמ' **כיני מתני'**. כן היא מתני' משיאחז האור בהן. דהיינו קודם שאחז האור בהן אבל משכבר אחז בהן האור אוסר הת"ק דסובר גרם כיבוי כי האי אסור:
נותן מים מצד השני. פליג אסתמא דש"ס וסובר דמתני' משאחז בהן האור איירי דאף זה גרם כיבוי הוא דלא מקרב כיבוי וה"ה נתינת המים גרם כיבוי הוא:
דר' יוסי היא. אמתני' דס"פ כירה קאי דתנן התם נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצו' ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה ועלי' קאמר דר"י היא דס"ל גרם כיבוי אסור:
ה"ג מה פליגון ר"י ורבנן. דהיינו ר"ש בן ננס:
בשעשה מחיצה של כלים. שיש בתוכן מים שאינו מכבה עד שיבקעו הכלים:
אבל אם עשה מחיצה של מים. כגון מחיצות של שלג וברד לא פליגי דלכ"ע אסור:
ממה דמר ר"ש וכו'. ממאי דאמר ר"ש דמתני' דר"י היא ש"מ דרבנן דהיינו ר"ש ב"נ אפי' מחיצה של מים מתיר דהא נתינת כלי של מים לקבל ניצוצות למחיצה של מים דמי ואפ"ה מוקים לה כר' יוסי ולא כרבנן:
גמ' **אפיק רבי אימי כרוז**. הכריז ר"א כרוז בשוק של עכו"ם ואמר מי שמכבה לא יפסיד כלומר יתן לו שכרו לאחר השבת:
אמר רבי אלעזר בי ר"י. לפני רבי יוסה שרבי אימי עבד כן ותמה עליו איך עבד כן:
סכנה היתה. א"ל (רבי אימי) מסתמא סכנה היתה:
ופריך אם היתה סכנה אפילו רבי אימי יכבה בעצמו:
יטפי. יכבה:
ה"ג אלא אפילו בגדולים שבישראל. ולא משני מידי דרבי אימי מתיר אפילו שלא במקום סכנה כיון דאינו עושהו שלוחו ממש:
הניחו לגבאי שיגבה חובותיו. הצדיק על עצמו דין שמים:
ולאיפרכוס. שר הממונה על החיל:
לא היה צריך לעשות כן. להזהירם שלא יכבו שהרי שנינו עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה:
במגורה דרבי יונה. בשכונתיה דרבי יונה:
בעי מטפייתה. רצה לכבותה:
א"ל. נפתיי' לרבי יונה:
בגדך מדלי. במזלך תהא מונחת אוצרי ואם יגיע לו היזק הוא ישלם לו:

א"ל אין. שרוצה לקבל אחריותו:
פרס גלימיה. על הגדיש והאש ברחה מן הגדיש:

הלכה ז

מתני' **אין אומרים לו כבה**. משום דרבנן גזרו על האמירה לעכו"ם משום שבות:
ולא תכבה. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו ויכבה:
שאין שביתתו. של עכו"ם עליהן דישראל אין מוזהרים על שבית' העכו"ם שאינו עבדו:
ופריך לא כן תני וכו'. אם ראוהו לוקט עשבים אין צריך להזהירו ומ"ש שמחוייב להזהירו שלא יכבה:
ומשני תמן. התם אין הגדול רוצה בליקוטו הלכך אין צריך להזהירו:
ברם הכא. אבל כאן יש לו צורך בכיבוי זה וכאילו הקטן עושה על דעת אביו ואסור:
גמ' **ייבא כיי דמר**. הא דתני במתני' כופין קערה על גבי הנר אתיא כי הא דאמר רבי שמעון:
אני לא שמעתי מאבא. מרבי ינאי דבר זה רק אחותי אמרה לי משמו:
אבל אין כופין עליה כלי. כיון דהיא אינה ניטלת אין מטלטלין הכלי לצרכה דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל וכן שמעינן ממתני' דוקא שלא תאחז בקורה דאיכא סכנת נפשות אבל בלא"ה אסור. ל"א ה"ק מתני' כשמואל אתיא:
אף כופין עליה כלי. דס"ל כלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל:

הלכה ח

מתני' **כופין קערה**. של חרס:
על גבי הנר. ובלבד שלא יכבה ובגמ' מפרש לה:
מעשה בא. כפיית כלי על מקרב:
בערב. מקום:
חוששני אני לו מחטאת. כיון דלא היה עקרב רץ אחריו איני יודע אם חייב משום צידה אם לאו וחוששני לומר חייב חטאת הוא:
ופריך ולא מאכל תרנגולין. היא הצואה של קטן ולמה לי לכפות כלי יפנוה משם שהרי ראויה לטלטל:
באילן רכיכה. בצואה שהיא רכה ואינה ראוי לתרנגולים אלא על ידי מירוח ויש לחוש שימרח:
שמונה עשר שנים. הוה רבי יוחנן בן זכאי יושב בערב ולא שאלו ממני אלא שני דינים אלו הך דהכא והא דלקמן פ' חבית ואם היתה נקובה שלא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח:

סופך לעשות במסיקין. סוף שתהיה טרוד בגזלנים:
גמ' **לצורכו ולצורך ישראל**. ואפילו המדליק בביתו של ישראל מיבעיא ליה אי שרי ליהנות ממנו או לו:
נשמעיניה מן הדא. כמו תא שמע:
שמואל נתארח בבית פרסי עכו"ם:
איטפי בוצינא. נכבה הנר שהיה לפניהם:
כיון דחזיתי'. שמואל שהעכו"ם עוסק בשטרותיו וידע שלעצמו לבד הוא דאדלקיה:
הדא אמרה לצורכו ולצורך ישראל אסור. מדהפך שמואל פניו אף על גב דמתחלה היה גם העכו"ם רואה בו ומסתמא גם עכשיו הדליקו לצורך שניהם אלא ודאי דלצורכו ולצורך ישראל אסור:
שנייא היא. שאני הכא דשמואל בבית עכו"ם הוה ולכך היה אסור אבל כשהעכו"ם מדליק בבית ישראל לצורך שניהם שרי שאין מטריחין לו לאדם לצאת מביתו בשביל שזה הדליק בו נר:
למה הפך שמואל אפוי. דכיון שנתארח שם הרי הוא כביתו:
הדרן עלך פרק כל כתבי הקודש

הלכה ט

מתני' **אם בשביל ישראל**. לחוד אסור מדרבנן שמא ירגילנו בכך לשבת אחרת:
מילא מים. מבור ברשות הרבים:
ואם בשביל ישראל אסור. מדרבנן שמא יאמר לו מלא:
כבש. עושין בספינה גדולה לירד מספינה ליבשה ודוקא לירד אחריו שאינו מטלטלו אבל לטלטלו אסור אא"כ היו העצים תלושין מערב שבת דבכה"ג ליכא משום מוקצה דאין הכן לעכו"ם כדאמרינן לעיל בפרק קמא דף יב ע"ב:

פרק יז

הלכה א

מתני' **כל הכלים נוטלין בשבת ודלתותיהן עמהן**. כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ודלתות שיש להם בצדן ניטלות עמהן:
אף על פי שנתפרקו. הדלתות מן הכלים ניטלין ואין דומין לדלתות הבית שאין ניטלין לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינו כלי אבל אלו הן כלי אגב אביהן:
גמ' **דלתות הבית דרובה**. לרבותא קתני וכן דלתות הכלים נקט לרבותא וכדמפרש בסמוך:

שאף על פי שנתפרקו מערב שבת. נמצא שהיה דעתו מאתמול לעשות כן ולא הוה כבונה אפ"ה אסור:
שאף על פי שנתפרקו בשבת. וסד"א שבודאי שלא להחזירו פרקו דמה לו לפרוק ולהחזיר בשבת קמ"ל דאפ"ה שרי:
ואין תשמישן אלא ע"ג קרקע. לפיכך אינו מן המוכן דלאו כלי נינהו:
כיון שנגדרו. והחמירו באיסורי שבת היו מתירין להן אחת לאחת כשנזהרו יותר עד שהתירו להן הכל:
הציפרין. הם היתדות החדים שחוקקין בהן על הברזל ואדם מקפיד על חדודו:
ההוגין. הם ברזלי' גדולי' שמשליכין אותן בחבל לתוך הים ומעמידי' בהן הספינ':
קודם להתרת כלים. מניין האחרון שהותרו כולן נשנית מדוכ' דלאח"כ הכל שרי:
תמן תנינן. מסכת כלים פי"א:
קלוסטרא. נגר שראשו עב וראוי לדוך בו שום ונועלין בו דלת:
שומטה מפתח זה ותולה בחבירו. ואף ע"ג דצריך לגופו לתלותו בחבירו ולנועלו בו שומטה ע"י גרירה אבל טלטול גמור לא ואע"פ שמלאכתו להיתר לא שרו לו לצורך גופו:
בחצר שלא עירבו. שהרבה בתים פתוחים לה ולא עירבו דכלים ששבתו בבתים אסור להוציאן לחצר וששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר שהחצר כולו רשות לעצמו הוא והבתים מיוחדים לכל איש ביתו ולאחר התרת כלים נשנית דתוך הפתח שנטל הנגר משם כלפנים דמי וקא מטלטל מנא דבית בחצר הלכך שומטה אין דטלטול מן הצד היא אבל טלטול גמור לא:
ופריך אם בחצר וכו'. עדיין קשיא סיפא דרבי טרפון אמר דהרי היא ככל הכלים המיטלטלים בחצר הלא כל הכלים נמי אסורים לטלטל מן החצר לבית:
ופריך אי קודם וכו'. נמי קשיא בסיפא הא כל הכלים נמי אסורים לטלטל קודם התרת כלים:
ומשני כג' כלים. המותרים לטלטל אף קודם התרה:
סכין קטנה. שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין:
ומקצוע של דבלה. איזמל שמחתכין בו דבלה [מלשון] יעשהו במקצועות:
וזומי ליסטרא. כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה:
חצוצרות תוקע השלישית. לאחר תקיעה השלישית שתוקעין בע"ש ושובת תניא בתוספתא מניח החצוצרות בראש הגג וקשיא ליה למה מניחה בראש הגג יביאנה לביתו דהא כלי היא:
ומשני אמר רבי יודן. ברייתא זו דחצוצרת קודם להתרת כלים נישנית:

קנים. דתנן במנחות לא סידור קנים שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהם שלא יתעפשו ולא נטילתן מן המערכה הישנה דוחין את השבת נשנית קודם היתר כלים:

ומקלות. הא דתנן בפסחים מקלות חלקים דקים היו שם מניחן על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט אר"א י"ד שחל להיות בשבת נותן ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתפו ותולה ומפשיט:

לווחין של ספינה. נסרים שמונחים בספינה:

ה"ג אמר ר' לא:

אף על גב דתימר בכיסוי כלים שמותר לטלטל כיסוי כלים דוקא בשיש עליהן תואר כלי אבל בלא"ה אסור:

בארבעה ובחמשה. שצריך ד' או ה' בני אדם לטלטלו מחמת כבדו אסור אע"פ שיש לו תואר כלי:

מה דמר וכו'. כלומר מהא דא"ר מנא שמעינן דאפי' ד' וה' בני אדם נמי שרי:

הוון טלייא וכו'. היו נערים נושאים ספסלו דר"י בן פזי וגם זקנים היו מסייעים להן לפי שאין הנערים היו יכולים לשאת אותו לבדו הרי שאפילו הרבה בני אדם נמי מותר כל שיש תואר כלי עליו:

קרון. עשוי לבני אדם:

ופריך ולאו כלי הוא. ומאי קמ"ל פשיטא דשרי:

ומשני. שלא תאמר הואיל ואין עשויין לתשמיש אלא במקום שעומדים שם מפני כבדן קמ"ל דאפ"ה מותר לטלטלו:

וסוגין גדולים. הם קופות גדולות העשויים מן הקוצים:

מכבש מטות. מכבש מטות של טרסיים:

כובד העליון והתחתון של אורגים מטלטלין אותן. אע"ג שהן כבדין ואדם קובע להן מקום אפ"ה שרי:

חוץ מן העומדין. היינו עמודים נקובים שהנשים אורגות בהן ול"נ העמודין הם הדפנות שהכובד העליון והתחתון מונחים בהן:

ה"ג הדא דתימר בעומדין ששם בקרקע אבל בעומדין שבבנין מותר. וה"פ הא דאוסר רב בעמודין דוקא כשהן תחובות בקרקע וכשחולצן מן הארץ מזיז העפר ועביד גומא מקום העמוד אבל אם העמודין תחובין בחור שבבנין דלא שייך גביה הזזת עפר שרי:

קוריים. הן כלי אורגים:

מה דר"י וכו'. מהא דר' יוסי שמעינן דמטלטלין דהכי א"ר יוחנן:

ר"י בן פזי לא אמר כן. אלא פליג ארבי יוסה:
מפני שאין מטלטלין. שאף בחול אין מטלטלין מפני כבדן:

הלכה ב

מתני' **קורנס**. מרטי"ל:
דבילה. מאחר שעשאה עיגול היא עבה מאד וקשה כגבינה וצריך קרדום לחתכה:
מגירה. כעין סכין ויש בה פגימות הרבה:
לגור בה את הגבינה. לחתכו ולחלקו לפי שממהרה לחתוך דבר עב:
לגרוף בה את הגרוגרות. מן החביות:
רחת. פאל"א בלעז:
מלגז. כמין עתר שקורין פורק"א ויש לו שלש שיניים ומהפכין בה קש בגורן:
לתת עליו לקטן. מזונות:
כוש. פלך:
לתחוב בו. תותים וכל פרי רך:
מחט של יד. מחט קטנה שתופר בה בגדים:
ושל סקאים. מחט גדולה שתופרים בה שקים:
לפתוח בו את הדלת. מי שאבד מפתחו:
גמ' **הא שלא לפצע לא**. אע"פ שהוא קורנס של אגוזים ומלאכתו להיתר אסור ליטלו שלא לצורך מתניתין מני רבי נחמיה היא ולא רבנן בתמיה:
בזיירי דו עצר ביה. והן כלי עץ כמו קרשים נתונים במכבש לכבוש בהם בגדים ולפי שאלו הכלים אדם מקפיד עליה' שלא יתקלקלו ושלא יפגמו לפיכך מקצה דעתו מהם וה"ה קורנס דמתני' נמי בקורנס של זהבים איירי שאדם מקפיד עליו והלכך שלא לפצע לא:
במזורה דו חביט ביה. הוא הכלי שהכובס מכה בו הבגדים על האבן כשמלבנן:
דו. כמו דהוא:
ובמכונה. הם יתדות המוכנים לנפץ בהם משי:
שאין תשמישן לשם שבת. כגון הכוס והכרכד וכל שמיוחד לאיסור:
ה"ג ומר רבי לעזר וכו'. ומייתי לה הכא שכשם שהקילו בשבת כך החמירו בטומאה:
דלופקי. כלי עץ שמשימי' עליו כלי היין כגון כוסות ואשישות:
בסיס דידיה. כן שהדלופקי מונח עליה מפני מה היא טמאה:
טימאו אותה לשם טבלה. ולא אמרינן דהוה ליה כפשוטי כלי עץ:
שרא לי רבי אבא. התיר לי רבי אבא ליטול הקילורית בשבת:

קילורית. הוא תחבושת:
דלכן. דאם לא כן אלא שאסור ליטול קילורי' א"כ למה יהא מותר ליטול מחט של יד ליטול בו את הקוץ:
מהו מיגבלתא בי"ט. מהו שיהא מותר לגבל הקילורי' בי"ט דשאר גיבול מותר ומיבעי ליה אם גם זה מותר:
א"ל אינו אוכל נפש. ואסור:

הלכה ג

מתני' **קנה של זיתים**. לאחר מסיקתן צוברן במעטן ושמנן מתאסף בתוכן ונוח לצאת ויש לו קנה להפכו בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן ומגיעין לבית הבד:
אם יש קשר בראשו. כעין פקק של קנה קולמס:
מקבל טומאה. דכלי הוא לפי שעב בראשו קצת:
ואם לאו. לא דמי לכלי:
גמ' **קנה שהתקינו וכו'**. בא לתרץ הא קנה זה פשוטי כלי עץ הוא ואינו מקבל טומאה לכך קאמר שהתקינו להיות בודק בו זיתים אם הגיעו לקצור וזו היא קבלה בחלל שלו:
ואם לאו. שאין קשר בראשו אין השמן נראית שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הלכך לאו לקבל הוא עשוי וה"ל פשוטי כלי עץ:
אלא להיות שולה בו. פי' להעלות הזיתים מן המעטן וזו היא קבלתו:
להיות. סותם בו הנסר שלפני החלון:
ותלוי. שאין החבל שהוא קשור בו מגיע לארץ:
מתוקן. בהזמנה בעלמא אע"כ שאינו קשור מותר:
משכני חילפיי. משך אותי חכם אחד ששמו חילפיי והראה לי הנגר שהיו סותמים בו בבית ר' והיה קשור ולא תלוי ודלא כמאן עבדו דלת"ק בעינן קשור ותלוי ולר' שמעון בן גמליאל לא בעינן קשור:
מכיון. שצריך לטלו כל פעם כולו בידו:
נעשה כמפתח. ומותר לטלטלו מיהו קשור בעינן דהא לאו מפתח ממש הוא:

הלכה ד

מתני' **מסר הגדול**. מגירה גדולה שעשוייה לקצוץ קורות:
ויתד של מחרישה. הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה דהנך קפיד עלייהו ומיחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת:
גמ' **חד אמר לצורך**. דאמר ת"ק היינו לצורך גופו:
שלא לצורך גופו. אלא לצורך מקומו אבל שלא לצורך כלל אפי' לת"ק אסור:

שלא לצורך גופו ושלא לצורך מקומו. אלא מחמה לצל:
על המלאים. כלים שהן מלאים אוכלין שמטלטלים שלא לצורך דאוכלים ודאי מותרים לטלטל שלא לצורך:
ועל הריקנין. כלים שבדעתו למלאותן היום שמותרים לטלטלן שלא לצורך:
ופריך אתיא דבית שמאי כרבי נחמיה. אס"ד דרבי נחמיה סובר שאינן ניטלין אלא לצורך גופו א"כ סובר כבית שמאי ואת אמרת דהלכה כרבי נחמיה ולא כבית שמאי הוא סובר ואנן קיי"ל דבית שמאי במקום בית הלל אינו משנה אלא ודאי דרבי נחמיה בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מתיר ואתיא אפילו כבית הלל:

הלכה ה

מתני' **מעין מלאכה**. שום מלאכה ואפילו אינה מעין הראשונה:
לצוק לתוכה מקפה. עבה דומיא דעיסה מעורבת במים:
גמ' **תמן תנינן**. לעיל בפרק המוציא יין:
זכוכית. שיעורו כדי לגרוד בו ראש הכרכד:
והכא הוא אומר. ושל זכוכית דוקא כדי לכסות בהן את פי הפך ופחות מכאן אינו ראוי לכלום ולמה יהא חייב על הוצאתו:
כאן בעבה. זכוכית עב בעינן שיעורא רבא לכסות בו את פי הפך:
כאן בחדה. סגי כדי לגרוד בו ראש הכרכד:
כאן. במתני' איירי במטלטל כדי לטלטלו בשבת צריך שיהא כלי ממש:
כאן במוציא. אפילו אינו כלי כל שיש בו צורך חייב:

הלכה ו

מתני' **האבן שבקירויה**. דלעת יבישה וחלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שואבה אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה:
אם ממלאין בה ואינה נופלת. שקשורה יפה הרי היא ככלי עצמו:
ואם לאו. הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטלין את הקירוייה דשויה בסיס לדבר האסור דהיינו האבן:
זמורה. של גפן:
שהיא קשורה בטפיח. כד ששואבין בו מן הבור:
ממלאין בה. דשויא להך זמורה כלי ושוב לא יבוא לתקנה אבל אינה קשורה אע"פ שתקנה מבע"י ויש עליה תורת כלי לא דגזרינן שמא למחר תהיה לו ארוכה יותר מדאי ויקטמנה נמצא מתקן כלי בשבת:

גמ' **אנן תנינן**. לקמן במכילתין נוטל אדם את בנו והאבן בידו ואת הכלכלה והאבן בתוכה ואע"פ שאין בה פירות לא נעשית הכלכלה בסיס לדבר האסור:

תני דבי ר' התנאים שבבית ר' שנו במתני' הכלכלה והאוכלין והאבן בתוכה דעיקר נעשית בסיס לפירות הלכך אבן מיטלטלת אגב כלי ופירות שהן מותרין בטלטול:

איתפלגון. פליגי בה רבי חייא בר יוסף ור"י:

ממלאין בה. ולא אמרינן דקירויה נעשית בסיס לדבר האסור:

כיון שהיא אפיצה לה. דמתני' איירי שהאבן דחוק בקירויה ודבוק בה הרי היא כגופה ולא שייך בה בסיס:

ואם לאו אין ממלאין בה. שמעינן דוקא אפוצה הא בלא"ה אסור ואיך מתירין התם לטלטל הכלכלה עם האבן אע"פ שאינו אפוץ וקשיא לרבי חייא ב"י:

כיון שהאבן עשוי כדי שיכביד את הקירוייה ה"ל כאלו האבן עיקר וקמיטלטל הקירוייה ע"ג האבן לכך בעינן אפוצה דליהוי כגופה:

מה עביד לה ר"י. כלומר מאי סייעתא אית ליה מהך מתניתא דדחי מתני' דנוטל מפניה:

נעשה כמטלטל קירוי' עצמה. שהאבן בטל לקירוייה:

ותני דבי רבי האבן והאוכלים בתוכה. וקשיא מיהו רישא למה מותר ליטול התינוק והאבן בידו:

תינוק עשו אותו כאוכלין. והרי הוא מטלטל אוכלין ואבן דשרי:

כקמיע מומחה ביד התינוק. שבודאי ישתוק התינוק ע"י האבן ושרי לטלטלו:

הלכה ז

מתני' **פקק החלון**. סתימת החלון:

בזמן שהוא קשור. בחלון:

ותלוי. שאינו נגרר בארץ שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ:

פוקקין בו. דליכא אפי' תוספת:

ואם לאו אין פוקקין בו. דמיחזי כמוסיף על הבניין:

בית אחיזה. בית יד:

בכיסוי קרקעות. כגון כיסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דיליה דלמשקל ואהדורי עביד:

בין כך ובין כך. בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור פוקקין בו:

גמ' **איזהו נגר הנגרר**. דתני במתני' בעירובין פ' המוציא תפילין:

אע"פ שאינו תלוי. למעלה מן הארץ אלא הוא נגרר על הארץ בראשו התחתון:

משכני חילפיי. משך אותי חכם ששמו חילפיי:

אתי יחידייא דהכא. ר"א דמתני' דאמר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו:
כסתמא דתמן. כת"ק דעירובין דאמר נגר הנגרר נועלין בו במקד' אבל לא במדינה והיינו קשור ואינו תלוי הלכך אין נועלין בו במדינה:
ויחידייא דתמן. רבי יהודה דאמר התם דהנגרר מותר במדינה:
כסתמא דהכא. כחכמים דמתני' דאמרי בין כך ובין כך פוקקין בו:
היך עבדין עובדא. הלכתא מאי כיון דאיכא תרי סתמא דסתרי אהדדי:
עד שיהא קשור בדלת עצמה. דמוכח שפיר דלנגר עביד ליה אבל אם קשור במזוזו' הפתח לא מהני:
בדבר שהוא יכול להעמידו. שיהא החבל חזק כל כך שלא יפול מקשירתו:
הוה קטיר בגמי. היו קשורים בדלת בגמי שאינו דבר חזק:
נשמט אסור. פי' שנפסק החבל שהוא קשור בו והאגד בדלת והנגר מונח בקרן זוית כשהוא פותח את הדלת אסור:
נקמז. פי' שהותר אגדו שאם ירצו לסתום בו לא יהא ניכר אגדו מהו ורש"י בעירובין פירש נקמז שנכנ' הנגר בחור האסקופ' ונפחת אותו החור ויוצא הנגר לצד הקרקע ונועץ בקרקע ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוה ואין החור נוקב עד לארץ:
מדדהו בראשי אצבעותיו. ללשון הראשון ה"פ מדדהו עם החבל הקשור בו שיהא ניכר שהיה קשור בו וללי' השני ה"פ מדדהו בראשי אצבעותיו שלא יהא ניכר כבונה:
הדרן עלך פרק כל הכלים

פרק יח

הלכה א

מתני' **מפנין**. אם צריך למקומן להושיב שם אורחים להסב בסעודה או תלמידים לדרשה ולא חיישינן לטרחא דשבת:
מפנין תרומה טהורה. דחזיא לבהמת כהן אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת דאע"ג דבחול חזיא לשרפה וליתנה לפני כלבו בשבת ובי"ט לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם או להסק או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביו"ט כדתנן ואין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט ואוקימנא טעמא לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט:
לוף. מין קטניות שאינו ראוי חי אפילו לבהמה:
לעורבין. כגון העשירים שמגדלים עורבים לגדולה:
גמ' **כמה הוא שיעור הקופות**. עד כמה תהא מחזקת הקופה:

דתנינן תמן. בשקלים פ"ג:
בג' קופות של ג' ג' סאין היו תורמין. ה"ה כאן קופות דמפנין בהן בשל ג' סאין איירי:
תמן תנינן. בריש פ' המוציא:
כמה הוא שיעור הכוסות. כוס הנזכר במתני' כמה הוא שיעורו:
ישנן רביעית יין איטלקי. דלכל כוס סגי ברובע רביעית יין כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית דכל תמרא דלא דרי על תלת מיא לאו חמרא הוא ה"ה כוס דמתני' בכוס של רובע רביעית איירי:
מהו לפנות מן האוצר כסדר הזה. בד' או ה' קופות והא דתנן במתני' אבל לא את האוצר היינו שלא יגמור לפנות את האוצר משום דאתי לאשוויי גומות:
אבל עושה הוא שביל ברגליו. שמפנה לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוה טלטול:
במדומע. חולין בתרומה טהורה. דחזי לכהן מיהת:
ובאותו שיש בו כדי להעלות. פליג אהא דמשני דברייתא דמטלטלין איירי בתרומה טהורה וכו' אלא מוקי לברייתא דמטלטלין באותו שיש בו כדי להעלות שהתרומה בטלה בחולין ואף על גב שצריך להעלות מתוכו כפי התרומה שנפלה בה מטלטלין ובריתא דאין מטלטל איירי בשאין בה כדי להעלות ותרווייהו בתרומה טמאה שנדמעת איירי:
מאן תנא מטלטלין. בשיש בו כדי להעלות דהא מ"מ אסור להעלות דמתקן הוא בשבת:
דתנינן. בפ"ה דתרומות:
סאה שנפלה היא סאה שעלתה. וכמאן דמונחת לבדה היא ולא מתקן מידי:
ה"ז תרומה למחר. דבשבת אסור לתקן טבל ודאי לכך אומר מע"ש ואע"ג דלא חל שם תרומה עד למחר לא הוה כמתקן בשבת:
ואין אדם עומד בשבת וכו'. דאמירה דידיה ה"ל כמתקן ואע"ג דאסור לאכלו בשבת נמצא שלא תיקן בשבת כלום אפ"ה אסור דמיחזי כמתקן:
אין אדם עומד מערב שבת וכו'. דכיון דלא הוה תרומה אלא בשבת ה"ל כמתקן בשבת:
מתניתא. דטבול יום פ"ד:
לגין. כעין כד של עץ:
ומילאוהו מן החבית. שיש בה מעשר טבל היינו מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דהוא במיתה בעודו טבל ואפילו לכהנים אסור:
ה"ג אם אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומת מעשר אם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום. וה"פ ה"ז תרומת מעשר משתחשך כדי שיעריב שמשו של לגין ולא יפסול התרומה דאם היתה תרומה חלה מבעוד יום היתה נפסלת בטבול יום:

הרי זה עירוב לא אמר כלום. לפי שאין עירוב קונה אלא בסעודה הראויה מבעוד יום וזה אינו ראוי עד שיעריב השמש שמעינן מיהת דאם אמר בע"ש שתהא תרומה בשבת דהוה תרומה דאס"ד דאינו תרומה למה קאמר דאם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום לפלוג ולתני בדידיה אם אמר כן בע"ש שתהא תרומה מבערב שאינו תרומה ועוד מדסיפא בשבת רישא נמי בשבת איירי ואפ"ה הוה תרומה וקשיא לרבי יוסי ברבי בון:

ומשני פתר לה לשעבר. מתני' איירי בדיעבד שאמר הרי זה תרומה למחר ואז מהני בדיעבד ורבי יוסי לא קאמר אלא דלכתחילה לא יעמוד אדם בערב שבת ויאמר הרי זה תרומה למחר:

והתני ר"ח. במתניתין אומר הרי זה תרומה וכן אומר הרי זה עירוב ואומר לכתחלה הוא דמשמע:

אית לך מימר לשעבר. וכי אפשר לפרש אומר לשון דיעבד:

חזר בו רבי יוסי ברבי בון. מהא דמוקי למתני' בלשעבר:

מאי כדון. אלא איך מפרש למתני' דלא תקשי ליה:

מכבר לשאפרישנה. שאומ' מערב שבת תרומה תהיה מעכשיו מע"ש לכשיפרישנה בשבת והיינו בתרומת מעשר של דמאי וכגון שהיו כהן או עני למודים לאכול אצלו שמותר להפריש בשבת כדתנן בדמאי ונמצא שהיה מתוקן מע"ש ואין נרא' כמתקן בשבת:

ופריך הגע עצמך. אמור בעצמך אם היתה תרומה ודאי שהכהן הוא שמפריש התרומת מעשר ואיך הוא אומר דהא אסור להפרישה בשבת נמצא שלא הועיל כלום באמירה:

ומשני מכבר לכשאוכלנה. הכהן אומר מעכשיו תהא תרומה לכשאוכלנה בשבת:

הגע עצמך שהיתה תרומה טמאה. דלא חזיא למידי ואסור לאוכלה וגם להפרישה אסור:

ומשני משכבר לכשאניחנה בזוית. שיאכל תחל' ויניח התרומת מעשר בצד הזוית האחר שכן מותר לעשות ואומר שמעכשיו תהא תרומה לכשיניחנה בזוית:

ה"ג הדא אמרה טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו. וה"פ דתרומה טמאה אסור לטלטלה דלא חזי למידי בשבת אלא ה"ק טבל שיש בו תרומה טמאה מותר לטלטלו וצריכין לומר דהטבל יכול לתקנו בשבת דאל"כ אף שנאמר שהוא טבל אסור לטלטלו וע"כ איירי כשהתנה עליו בע"ש:

כיצד הוא עושה. לתקנו בשבת דהא מ"מ אסור לטלטל תרומה טמאה ואיך מפרישה:

נותן עיניו. במקצת הטבל שיהא מעשר ואוכל השאר:

חצב. עשב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין ובו תיחם יהושע את הארץ לישראל:

נעמיות. בנות היענה:
יטלטלו הזמורות. ראוי הוא להיות לו פילין ולהאכילן:
מה אנן קיימין. במאי עסקינן:
אם בשיש לו מאותו המין. בביתו כגון שיש לו עורבים בביתו וגם שאר בני אדם מגדלין אותן ודאי דמותר לכ"ע את הלוף:
אלא כי פליגי ת"ק ורשב"ג. בימי שאין לו מאותו המין. דבטלה דעתו אצל כל אדם:
לא אתיא. הא דמתיר במתני' לפנות מפני ביטול בה"מ אלא כר"ח:
חמת גרר. שם מקום:
בררו לכם. במחשבה בעלמא:
ואתם מותרין לטלטל למחר. ש"מ דמותר לטלטל מוקצ' לצורך בה"מ:
שנייא הוא. שאני הכא דאבנים כשחישבו לישב עליהן ה"ל ככסא ולפיכך מותר לטלטלן אבל האוצר שאינו ראוי לשום דבר אפשר דאסור:

הלכה ב

מתני' **זרדין**. מין קנים הן שמזרדים כשהן רכים ואוכלים אותם:
ואם לאו אין מטלטלין אותם. משום דסחמייהו דהני להסקה קיימי בעינן בהו הזמנה:
כופין סל לפני האפרוחים. אשמועינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ובגמרא מפרש לה:
שברחה. מן הבי':
דוחין. בידי':
מדדין עגלים. אוחזו בצוארו ובצדדיו וגוררו ומסייעו ומנענע לו ברגליו:
ואשה מדדה את בנה. אוחזתו בזרועיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך:
שנוטל אחת ומניח אחת. שהתינוק מניע את רגליו כשמניח אחת מגביה אחת:
אבל גורר אסור. מפני שנושאתו:
גמ' **וקש לאו כמפוזר הוא**. וכיון שכן א"צ לשום תיקון למאכל בהמה ואיך תני במתני' אם התקינן למאכל בהמה:
על מ"ד. לעיל בפ' כירה:
כל המיוחד לאיסור. כלי שמיוחד לצורך דבר איסור כגון מנורה אסור לטלטלו:
דתנינן. לקמן פ' נוטל:
האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופל'. אע"ג דאבן מיוחד לאיסור אפ"ה שרי לטלטלה כיון שלא ייחדו בפירוש לאיסור:

ה"ג **פתר לה רב בשוכח**. ששכח בין השמשות שלא מדעת שלא נעשה החבית בסיס לדבר האסור הלכך מותר לטלטל החבית כדי שיפול האבן:

עלו מאיליהן. על הסל אסור לטלטל הסל הרי שהסל מיוחד לאיסור דאל"כ אפי' בעודן עליו יהא מותר לטלטל ואפ"ה מותר לכפות הסל וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור ויותר נראה דה"ג ותני עלה עלו מאליהן מותר לטלטלו וקשיא למ"ד כל המיוחד לאיסור אסור:

במאוס. שהיה הסל מאוס הלכך מותר לטלטלו וליתנו לפני האפרוחים דה"ל כגרף של רעי וללישנא בתרא לכך מותר לטלטלו לאחר שירדו אם עלו מאיליהן:

אפי' סאה אפי' תרקב. אם עלו עליו אסור לטלטלו וכי אפשר לומר בסאה ותרקב שהן מאוסין הלא אפשר לנקותן בקל ועוד שהרי צריכין לנקותן להשתמש בהם:

הלכה ג

מתני' **מסעדין**. מפרש בגמרא:

חכמה. מיילדת:

אין מילדין את הבהמה ביום טוב. דאיכא טירחא יתירא:

אבל מסעדין. אותה בי"ט:

ומילדין אשה בשבת. ואין צריך לומר שמסעדין וכ"ש ביום טוב:

וקושרים הטיבור. של ולד שהוא ארוך שאם לא יתקשר ויתכרך בשום דבר ויגביהו התינוק יצא מעיו:

גמ' **ונופח לו בחוטמו**. שנחיריו סתומין לו ברירין:

ונותן ידו למטה. מרחם הבהמה ומקבל הולד שלא יפול לארץ:

ושומט דדיה. של אמו ונותן לתוך פיו:

מרחמין. מאהבין את ולדה עליה:

גוש של מלח. חתיכה של מלח דכייב לה וזוכרת צער לידה ומרחמה את הולד אם רחקתו:

כיי דתנינן תמן. כי האי דתנן בר"ה פ"ב:

ולא זו בלבד. עדים שהולכין לעדות החדש שמחללין את השבת לבוא ולהעיד אלא אפי' החכמה שבאה ליילד מחללת את השבת:

עושין לחיה מדורה. להתחמ' בה אם נתקררה עושין מדורה לחיה אפילו בתקופת תמוז שהצינה מזקת לה:

מדורה. היסק גדול:

נפקא מיילדה. לישראלית בשבת:

אתת ושאלת לר'. אם מותר לחתוך הטבור או לא:
א"ל. רבי שתשאל למיילדת:
אמרה ליה לית כאן מיילדת. א"ל לך עשה כמו שנוהגין כאן שלא רצה לפסוק בפירוש כר' יוסי אם היה שם המנהג לאסור:
כיני מתניתא. כן צריכין לפרש למתני' וכל צרכי חיה עושין בשבת ולא כדתני וכל צרכי מילה עושין בשבת דבפרק דלקמן תני לה:
טומנין אותו בשמן. שהיא רפואה לחמם הולד:
ערבון לארץ. שמיד כשנולד קובר ממנו בארץ שאף האדם יקבר שם וזה הערבון:
הדרן עלך פרק מפנין

פרק יט

הלכה א

מתני' **איזמל**. למול את התינוק וקאי אמתני' דפרקין דלעיל דסליק מיניה וכל צרכי מילה עושין בשבת:
מגולה. בפני הכל ומשום חיבוב מצוה צריך לגלויי:
ובסכנה. שגזרו העכו"ם על המילה:
מכסהו. כדי שלא ירגישו:
ע"פ עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו שמביא כלים אחרים תחת כנפיו אבל שלא בשעת הסכנה לא שרינן בעדים משום חיבובי מצוה:
לעשות ברזל. לצורך האיזמל:
כלל אר"ע וכו'. נחלק על ר"א במכשירי מצוה שאין דוחין הואיל ואפשר לעשות מע"ש:
מילה עצמה שאי אפשר לעשותה מע"ש. דזמנה ביום השמיני דוחה את השבת:
גמ' **הוינן סברין מימר**. סלקא אדעתין לומר דבכל מכשירי מצוה פליג ר"א וסובר דדוחין שבת:
ממה שצריך ר"א לדרוש גז"ש דביכורים ביכורים. דכתיב בשתי הלחם ביכורים ובעומר ביכורים לגז"ש דשתי הלחם דוחין שבת:
הדא אמרה וכו'. ש"מ דלאו בכל מכשירי מצוה פליג ר"א ואפילו באותן שדוחין הן עצמן אין מכשיריהן דוחין שבת חוץ ממילה דאל"כ גז"ש למה לי:
ופריך ולמה צריך ר"א לדרוש גז"ש דביכורין ביכורין. הא עיקר מצותה ודאי דדחי שבת דמ"ש שתי הלחם מכל קרבנות ציבור הקבועים להם זמן דדוחין שבת:

אלא ע"י שעיקר דוחה שבת. בלא גז"ש וכי אתי גז"ש לרבות מכשירין כגון שלא נאפו מע"ש שאופין אותו בשבת אע"ג דמלאכה דאורייתא היא מכשיריה דוחין את השבת אבל מכשירי מצות שהן שבות לד"ה דוחין את השבת:

לולב ומכשיריו דוחה את השבת. אע"ג דליכא קרא ש"מ דלכל א"ר אליעזר דמכשירין דוחין את השבת דאל"כ לולב מנ"ל שמכשיריו דוחין את השבת:

ומשני להביאו מראש הדקל. הא דמתיר מכשירי לולב היינו דוקא באיסורי דרבנן כגון להביא מראש הדקל דאינו אלא איסור שבות אבל באיסור דאורייתא לא:

ומשני להביאו מחוץ לתחום. הוא דדוחה שופר את השבת אבל באיסור דאורייתא לא:

ותני כן. ותניא נמי הכי דאיסור דאורייתא אינו דוחה:

אין מגרדין. השופר מבחוץ:

ולא מגרדין. מבפנים:

ולא מפרכין. העוקצין היוצאין ממנו:

א"ר יונה סלקה מתניתין. ליתא למתני' דמשמע דהלכה כר"ע דהא ר' הורה כר"א ל"א סלקה למתניתין דתני בה דר"א יליף מגז"ש דשתי הלחם מכשיריו דוחין את השבת דהא תני בשם ר"ח דאף לולב מכשיריו דוחין את השבת אפי' במלאכה דאורייתא ולפ"ז צ"ל דגרסי' בברייתא דתני בשם ר"א דמכשירי לולב דוחין שבת אפילו במלאכה ממש א"נ כיון דתני כן בשם ר"א דייק דאפי' במלאכה דאורייתא קאמר דאי בשבותי' אפי' רבנן מודו:

חבורה היתה מקשה. כלומר קשיא להו לבני הישיבה:

ומשני א"ר הושעיא וכו'. לא כך הוה מעשה שהורה ר' כר"א:

ר"י הגוזר. המל את התינוקות:

במבוי שאינו מפולש. הוה המעשה אלא שלא נשתתפו והתיר רבי להביא מבית למבוי וסברוהו דכר"א פסק רבי וליתא דלית כאן איסור כלל:

ופריך כהדא תנינן וכו'. וכי לא תנינן בכזה שאסו' לטלטל ואיך התיר רבי אם לא דכר"א ס"ל:

קיימתיה. הא דהתיר רבי בתינוק ובאיזמל ששבתו במבוי עצמה ולא בבית שבמבוי ולכך התיר רבי לטלטלו:

ופריך ואינו אסור לטלטלו. אפי' במבוי עצמה מצד זה לצד זה כיון שלא נשתתפו:

כמה דאתמר. כמו שאתה אומר בכלים ששבתו בחצר אף על גב דלא עירבו הבתים שבחצר יחד ואסור להוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים אפילו הכי מטלטלין הכלים ששבתו בחצר בכל החצר:

ודכוותה וכו'. ובעו מיניה מי אמרינן כמו כן בכלים ששבתו במבוי שמטלטלין בכל המבוי או דלמא שאני חצר דיש לו ד' מחיצות משא"כ במבוי:
בשבת שאלון ליה. אינהו שאלו מר' יוסה כשהיו עסוקין במסכת שבת ולא השיב להם:
דלא הוה וכו'. שלא היה ר' יוסי משיב על כל דבר אלא במקומו הראוי לו ושאלה זו מקומה בעירובין:
כד אתו. ללמוד מס' עירובין:
ה"ג אמר לון וכו' בכל המבוי רב אמר וכו' וכ"ה בעירובין:
אין מטלטלין. כלים ששבתו במבוי שלא נשתתפו אלא בד' אמות:
רב כדעתיה. רב לשיטתו. ור"י לשיטתו:
ר"י. שהוא אומר דקורה לבד מתרת המבוי אפי' בלא שיתוף לכך קאר"י דכלים ששבתו במבוי מטלטלין בכל המבוי:
לאיזה דבר משתתפין במבוי. דהא בלא"ה מותרין לטלטל בכל המבוי:
כדי לעשות כל הרשויות אחת. שיהא מותר לטלטל במבוי ואף מן הכלים ששבתו בבית:
עושה לה חולה. שורות של בני אדם ומביאה דרך רה"ר דבני אדם כמחיצה דמיין:
הוה ליה עובדא. בא מעשה לידו ושכחו ולא הביאו איזמל של מילה:
שרא. ליה למיעבד חולה ופריך ולא כן תני וכו' שמא יאסר. ומותר לו להחמיר על עצמו ולמה איקפד רבי סימון:
הכין הוה עובדא. מתחלה שאל לרבי אמי ואסר ואח"כ שאל לרבי סימון:
ואיקפד רבי אמי. דאסור לשאול:
שמא יתיר. כיון דלא ידע דחכם אחר אוסרו וקי"ל חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר:
אנשון. שכחו מפתחות של בית המדרש הגדול להביאן מע"ש לבית שבחצר בה"מ:
אתון ושאלון ליה. לרבי ירמיה:
א"ל. כשתראו שהרבה בני אדם עוברים תעשו אותן שורה ותוכלו להביא המפתחות לשם:
חייליה דר"י. ראייתו של ר"י דהתיר לעשות חולה לדעת בני אדם העומדים שם מהא:
בין לדעת. שיודעים העומדים שם שהעמידום כדי שיעשו מחיצה:
הרי זה חולה. ומטלטלין על ידה:
דרך מנעלין. דרך מקומות הנעולים בלילה:
הוה ליה עובדא. היה מעשה לימול אצל רב ששעה בנו ושכחו ולא הביאו איזמל מע"ש:
מישחוק קונדיטין. לשחוק בשמי' ליתנן בתוך היין לא שכחת' ולהביא הסכין למצוה שכחתם:

אף הוא אינו מוציא לעשות חולה. בתמיה וכי אינו יכול למצוא אנשים לעשות חולה כדי להביא הסכין שר"א מתיר לעשות איסור דאוריי' אלא ודאי דאף חולה אסור לעשות לדעת הלכך מתיר ר"א להביאו מגולה ל"א ה"פ דדייק ממתניתין דאסור לעשות חולה דאל"כ למה מתיר רבי אליעזר להביאו מגולה ומשני שאם אומר וכו' דממתני' ליכא למידק שאף שאתה מתיר לו לעשות חולה מ"מ איצטריך לאשמועי' דמותר להביאו מגולה דלפעמים אינו מוציא לעשות חולה מה לעשות לעם:

שלא הביאו סכיניהם. לשחוט את הפסח בע"פ שחל להיות בשבת אם מותרים להניחו על גבי טלה שהוא מחמר כלאחר יד שאין דרך טלה לשאת משא ושרי מדאורייתא ובמקום מצוה דמעכב עשיית הפסח דחינן שבות זה או לא דחינן:

בני נביאים הן. והן מעצמן יעשו כפי הדין:

תוחבו בגיזתו. דהיינו בצמרו תחבו הסכין וגדי שחין לו צמר תחבו לו בין קרניו ואין זה משאוי שנאמר שעובר על שביתת בהמתו דלאו אורחי' לשאת בכה"ג:

נזכר הלכה. שכך שמע מרבותיו שמותר לעשות כן:

שאין לה בית אב. כלומר שלא קיבלה מרבותיו אינה תורה ואין לסמוך עליה לכן אמר שכך קיבלה מרבותיו ל"א כל תורה שאין לה עניין ודוגמא ממקום אחר אע"פ שהוא הל"מ קרוב להשתכח ולהכי אע"פ שהיה הדבר קבלה ביד הלל אפ"ה היה דורש מהיקש וגזרה שוה והראשון נ"ל:

תמן תנינן. בפרה פ"ב:

רכב עליה. על הפרה:

עבר בה נהר. אחז בזנב' ונסתייע בה כשעבר את הנהר:

קיפל עליה את המוסרה. האבל שקושר אותה בו קפלו ונתנו על גופה:

ה"ג נתן טליתו עליה פסולה. אבל קשרה במוסירה עשה לה סנדל בשביל שלא תחלוק פרש עליה מפני זבובים כשרה. וה"פ שנאמר בפרה אשר לא עלה עליה עול ונאמר בעגלה ערופה אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול אבל לצרכה כשרה דלא הוה דומיא דעול:

הדא ילפא מההיא וכו'. כלומר פרה ילפי' מפסח ופסח מפרה:

הדא ילפ' מההיא. פרה ילפי' מפסח שאם תלה בפרה סכין לשחוט בה (בפרה) כשרה ולא מיקרי עול דה"ל לצרכה:

ההוא. פסח ילפינן מפרה שכל עבודה שהיא לשם קדשים כמו פרש טליתו עליה דלא מיקרי עול בפרה ה"ה דלא מיקרי עבודה בקדשי':
ופריך ויתיר להן ע"י חולה. היה לו להלל להתיר להן להביא הסכינים ע"י חולה דהיינו ע"י שורות בני אדם:
אלא כר' אמי. דאסר לעיל חולה שנעשית לדעת וקשיא לרבי סימון:
ומשני ואפי' תימר כרבי סימון. דמותר לעשות חולה אפילו לדעת והא דלא התיר להן הלל שאף דין זה שמותר לעשות חולה נעלם מהלל כשם שנעלם ממנו שמותר לתחוב בצמר ובין קרניו:
והלא אי אפשר וכו'. והלא א"א לב' שמיטו' שהן י"ד שנה שלא יחול בהן ע"פ בשבת וכיון שזמן קצר הוא איך נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת:
ומשני כדי ליתן גדולה להלל. שיודע מה שלא ידעו כולם ויהיה נשיא בישראל:
כך מכשירי שחיטה דוחין את השבת. דסבירא ליה לרבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת:
אימורי ציבור. הקטר חלבים של קרבנות שבת יוכיח:
ה"ג אימורי ציבור יוכיחו שיכול לעשותן במוצאי שבת. וכ"ה במס' פסחים:
ודוחין את השבת כדתנן במתני' ר"פ אלו דברים דוחין את השבת וכו' הקטר חלבים:
ה"ג א"ל מה למכשירי שחיטה וכו'. וכ"ה בפסחים:
שכבר דחה שחיטה את השבת. כמצוותה וכיון שכבר ניתן שבת לדחות לא גזרו אח"כ על השבות הצריך:
שמא ימצא הזבח פסול. ולא יבא לשחוט:
ופריך גבי תינוק מאי איית לך. למה פליג ר"ע גבי תינוק למה לא ידחו מכשירין את השבת דהא לא שייך גביה פסול ומשני שמא יחלה התינוק קודם שימול נמצא שחילל שבת בעשיית המכשירין ולא קיים המצוה:
התיבון. הקשו לר"ע דאמר כל המכשירין שאינו יכול לעשותן מע"ש דוחין השבת אם נפל המזבח בשבת שלא היה יכול לבנותו מע"ש שהרי שלם היה למה אינו דוחה השבת כלומר שיהא מותר לבנותו בשבת:
ומשני מין מזבח וכו'. הרי מצינו שבונין המזבח בע"ש אם היה צריך לו הלכך אינו דוחה משא"כ י"ד שחל להיות בשבת א"א להקדימו או לאחרו הלכך עושין אותו בי"ט וכן מילה ביום השמיני:

ה"ג הגע עצמך שחל שביעי שלו ביו"ד שחל להיות בשבת. וה"פ דקשיא ליה טמא מת שחל ז' שלו להיות בשבת שלא היה יכול להזות בע"ש ואפ"ה קאמר ר"ע שאינו דוחה השבת:

ומשני מין הזייה. בשאר טמאים ראויה מאתמול משא"כ בשחיטת פסח שזמנו קבוע ביום ההוא:

הלכה ב

מתני' **מוהלין.** חותך את הערלה:

ופורעין. פריעת העור המכסה ראש הגיד:

ומוצצין. את הדם ואע"ג דהיא עשיית חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע"י המציצה:

אספלנית. תחבושת:

לועס בשיניו. דכמה דאפשר לשנויי משנינן:

לא טרף יין ושמן. כך היו עושין והיא רפואה שמערבין וטורפין בקערה יין ושמן יחד כדרך שטורפין בצים בקערה:

חלוק כעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה וקושרים שם כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד:

לא התקין. לא הזמין:

כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול:

גמ' **ואחת לציצים.** שנשתיירו שלא חתך כל הערלה:

עד כדון כר"ע. הניחא לר"ע שהוא אמר כל לשונות שהן כפולין במקרא לרבוי אתיין דרשינן שפיר מימול ציצין ופריעה:

ה"ג כר"י וכו' התורה דברה כדרכה וכו'. אלא לר"י שהוא אומר לשונות כפולין לא דרשינן דדברה תורה כלשון בני אדם:

מנן ליה. מנא ליה ציצין ופריעה דמעכבין המילה:

למולות. לשון רבים שני מילות:

שצריך להטיף ממנו דם ברית. דדלמא ערלה כבוש' היא שהעור דבק בבשר וה"פ דקרא המל מי שהוא כבר נימול ימול שנית:

מכאן לישראל ערל שלא ימול. אחרים דה"ק המל מי שהוא בעצמו נימול ימול לאחרים:

ואצ"ל עכו"ם ערל. שלא ימול אחרים:

כל שכיוצא בך. שהם נימולים וישראלים הם ימולו אחרים:

וכותי. אע"פ שהוא נימול:

לשם הר גריזים. לשם דמות יונה הטמונה להם בראש הר גריזים לשם אותו דמות הם מוהלין:

עד שתצא נפשו. של המוהל:

מפני הסכנה. שלא יעשה כרות שפכה:

בימי בן כוזיבא. שמשכום עכו"ם באונס בכרך ביתר וגברה יד בן כוזיבא ונצחם ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימיו:

שצריך להטיף וכו'. דחיישינן שמא ערלה כבושה היא:

על שנתגייר מהול. כגון ערבי מהול דליכא שום ספק ערלה:

הלכה כדברי תלמיד. כרבי שמעון בן אלעזר אף על גב דרבי יהודה רבו פליג עליו בברייתא כדאיתא בבבלי בפרקין אתא עובדא וכו'. מעשה בא לפני רב בתינוק שנולד כשהוא מהול ושאלו מהו למול אותו בשבת:

ומר. ואמר מהא דתני מפני שהיא ערלה כבושה ולא תני חיישי' שהיא ערלה כבוש' משמע דודאי ערל הוא הלכך מחללין עליו את השבת דמילה ודאי בזמנה דוחה את השבת:

אין דוחין עליו את השבת. דספק ערל הוא ולפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית:

ה"ג אתייליד ליה חד בר כי ממסמים ביה וכו'. וה"פ נולד לו בן כשהוא מהול וכשהתחיל למשמש בו להטיף ממנו דם ברית מת תחת ידו:

אמר רבי אבין. לא כך היה המעשה אלא שנעשה פצוע דכא מחמת הטפת דם ברית:

ונתענה. רב אדא עליו כדי שימות כיון שפסול לבא בקהל:

רבנן דקסרין אמרין כרות שפכה נעשה. מי שנכרת לו הגיד מן העטר' ולמעלה לצד הגוף שוב אינו מוליד:

נתערבו מלמטן. כגון שטרף יין ושמן מערב שבת ונתערבו מלמטן מהו שיערה עליהן בשבת יין ושמן או לא:

הלכה ג

מתני' **ומזלפין עליו**. את החמין:

ספק. כגון ספק בן ח' חדשים דהוא כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת ספק בן ט':

רבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. דאיתרבי מקרא כדמפרש בגמרא:

גמ' **אנן תנינן**. במתני' מרחיצין את הקטן דמשמע הרחצת כל גופו:

תניי דבית ר' תני מרחיצי' את המילה. דמשמע דוקא את המילה ולא שאר הגוף:

ע"כ את אומר וכו'. כלומר תדע דמרחיצין את הקטן תנן מדתני שמואל:

ה"ג א"ר יוסי כל שעה היה ר' זעירא אומר בשם ר' בא שא"ל תני מתני'. כשתחזיר על משנתך תתני במשנתינו מזלפין ע"ג מכה:

אם אומר וכו'. ואי ס"ד שמרחיצין את המילה תנן אבל לא כל גופו ל"ל למיתני כלל הא מילה נמי מכה היא ומאי איכא בין מכתו של גדול לשל קטן כי היכא דמתירין בשל גדול ה"ה נמי בשל קטן:

בהיותו כואב אין כתיב כאן. דהוה משמע כאב המילה לחוד:

מפקדים לחייתא. מצוים למילדות:

כל שיקויין. כל הרפואו' שאתם עושין לילד הנימול לאחר המילה בחול תעשו לו בשבת:

מפני הסכנה. שמניעת חמין סכנה היא לו:

ה"ג מפני הסכנה רבי יוסה בעי אם מפני הסכנה מחמין לו חמין ר"י בר' בון וכו'. וכ"ה לעיל פ' כירה וה"פ ר' יוסה פריך אם מפני הסכנה מתירין לו לרחוץ פשיטא דהא אפי' לכתחלה מותר לחמם לו חמין לחולה שיש בו סכנה:

בשם רבנן. שבבבל דמחמין לו חמין לתינוק ביום השלישי מפני הסכנה:

ותני כן. ותניא נמי הכי:

אלונטית. בגד שמסתפגין בו:

לא יטול וכו'. שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בחמין בשבת א"נ דאיירי כשאלונטית עדיין ע"ג מעיו ויש לחוש לסחיטה א"נ משום רפואה דאסור בשבת:

לית כאן אלא מותר. צריך לשנות בברייתא נוטל אדם עריבה וכו' דאפי' רוחץ בהן בשבת אין כאן איסור כיון דאינו רוחץ בהן כל גופו ולל"ב צ"ל דס"ל לריב"ל דליכא למיחש לסחיטה ולא מיחזי כרפואה:

תמן תנינן. בפ"ק דחגיגה:

הכל חייבין. במצות יראה כל זכורך שצריכין להתראות בעזרה ברגל:

חוץ מחש"ו. דלאו בני דעה נינהו ופטורין מן המצות:

וטומטום ואנדרוגינוס. דכתיב זכורך:

מה אמר בה ר' יהודה. באנדרוגינוס לעניין מצות ראייה כיון דשמעינן ליה דמחללין עליו את השבת א"כ מסתמא דלזכר ודאי משוית ליה מי מחייב במצות ראייה או לא:

נישמעינה מן הדא. כמו ת"ש:

אף הסומא אמתני' דחגיגה קאי ואמר אף הסומא פטור מן הראייה:

ולית בר נש וכו'. ואין אדם אומר אף אלא א"כ דהוא מודה בדברי הראשון ש"מ דר"י מודה דאנדרוגינוס פטור מן הראייה:

ופריך מחלפא וכו'. קשיא דר"י אדר"י. הכא אמר גבי מילה כל זכר לרבות אנדרוגינוס:

וכה וכו'. והכא גבי ראייה אומר זכורך למעט אנדרוגינוס:
ומשני ר"י ורבנן וכו'. ורבנן דרשי ערל דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה וגו' וקשיא זכר ל"ל לכתוב רחמנא ערל לחוד אלא ללמדך עד שיהא כולו זכר לאפוקי אנדרוגינוס ור"י דרש זכר לחוד משמע כולו זכר וערל ל"ל אלא ללמדך דאפי' מקצת ערל חייבין עליו כרת:

הלכה ד

מתני' **ושכח ומל של ערב שבת בשבת חייב**. וכגון שקדם ומל של שבת בערב שבת דלא ניתנה שבת לדחות שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו לעשות ולא היה לו לטעות לכך מודה רבי יהושע דחייב:
ורבי יהושע פוטר. כיון דניתנה שבת לדחות אצל האיש הזה למול את בנו השני שזמנו בשבת פטור גם על זה שלאחר השבת אף על גב שאין בעשייתו מצוה:
גמ' **דרבי מאיר היא**. מתני' אתיא כרבי מאיר שרבי יוחנן היה שונה במשנה שכח ומל את של ערב שבת בשבת פטור והיינו כרבי מאיר דאמר דבר שעשייתו מצוה פטור וה"נ מצוה קעביד:
ושאין בעשייתו מצוה במחלוקת. ר"א ור"י כדתני במתני' ה"ג רש"א דבר שאין בעשייתו מצוה חייב ושיש בעשייתו מצוה במחלוקת. וה"פ ר"ש סובר במל של אחר השבת בשבת לד"ה חייב כי פליגי במל של ע"ש בשבת לר"א חייב ולר"י פטור דהא קעביד מצוה:
דברי ר"מ. דקאמר בפ' אלו דברים השוחט לשם אימורי ציבור פטור:
והוא שיהא שה תמים. לאפוקי בעל מום דאינו ראוי לקרבן ולא מיקרי טועה וחייב:
דבר שאין לו קצבה. צריך שיהא הדבר שטועה בו דבר שאין לו קצבה:
ה"ג ודבר שדרכו להתחלף. פי' שיכול להתחלף בקרבן שנתחלף בו:
ודבר שיש בעשייתו מצוה. דאף ששחטן לשם שלמים מ"מ כשרים כדתנן בריש זבחים כל הזבחים ששחטן שלא לשמן כשרים ודוקא כשיש בו כל הני תלתא הוא דפוטר ר"מ:
מאי אית לך וכו'. מה נקרא דבר שאין לו קצבה א"נ כיון דבאימורי ציבור קיימין הרי יש להם קצבה:
ר' ירמיה סבר. למימר דכל הקרבנו' שדוחין את השבת נקראים דבר שאין לו קצבה שהרי לא כתוב בתורה כמה קרבנות ידחו את השבת:
שאין את יכול לעמוד על מניינן. והיינו פסח:
ה"ג ר' יוסה כד הוה מטי לאילין תינוקות ספיקות היה אומר יפה לימדני ר' ירמיה אית לך מימר שאין את יכול לעמוד על מניינן אלא שלא ניתנה התורה קצבה כמה פסחי'

וכו'. וכ"ה בפסחים וה"פ כשהגיע למתני' דהיו לפניו שתי תינוקות אמר יפה למדני ר' ירמיה דדבר שאין קצבה היינו שלא נזכר בתורה סכום מניינם דאי ס"ד דדבר שאין לו קצבה היינו דבר שא"א לברר מניינם קשה הרי תינוקות שידענו כמה הם שימול בשבת ואפ"ה פטור:

דברי ר"ש. לדעת ר"ש דאמר בדבר שיש בעשייתו מצוה מחלוקת:

תיפתר. דהא דפליגי ר"א ור"י איירי שיש שם חבורה אחת שלא שחטה הפסח וה"ל טרוד בדבר מצוה:

והוא ששכח ומל את של ע"ש בשבת. וכדפרישית במתני' מלו בשחרית. זהו של שבת מל בשחרית ובין הערבים מל את של אחר השבת מהו מי אמרינן כיון דניתנה שבת לדחות אצלו פטור או דלמא בהאי שעתא לא ניתנה שבת לדחות אצלו שכבר עשה מצותו של זה שניתנה שבת לדחות אצלו:

ר"ז אמר דר' ינאי פוטר בזה. דהא ניתנה שבת אצל הדין גברא:

ר' בא אמר. שר' ינאי מחייב כיון שכבר מל של שבת לא מיקרי טרוד:

וליידא מילה וכו'. לר' בא פריך לאיזה צורך אמר ר' ינאי שקדם ומל של שבת בע"ש הא אפי' קדם ומל של שבת בשבת חייב:

ומשני להודיעך האיך דרכן של תינוקות להתחלף. כלומר איך בא לטעות ולמול את של אחר השבת בשבת וקאמר מפני שכבר טעה ומל את של שבת בע"ש וסבר דשל אחר השבת נמי זמנו בשבת:

ה"ג על דעתיה דר"ז ר' ינאי כר' מאיר. וה"פ ר' ינאי דמוקי למתני' והוא ששכח ומל של שבת בע"ש אתי' מתני' כר"מ דאמר דפליגי בשכח ומל של אחר השב' בשבת אבל בשכח ומל של ע"ש בשבת חייב וכדתני בבריי' דר' חייא בשם ר"מ ומביאה בבבלי בפרקין:

מה דמר ר"ח. דבעינן שתהא חבורה אחת שלא שחטה כר"ש דאמר בשכח ומל של אחר השבת בשבת לכ"ע חייב:

ומה דאמר ר"י כר"מ. כדפרישית:

ומשיבין דבר וכו'. וכשמתיישבין מאי איכא בין ר"מ לר"ש:

ואשכחון דפליגי. בהרבה דברים דלר"מ בעינן דבר שיש לו קצבה משא"כ לר"ש ועוד בהרבה דברים:

אילו תינוקות ספיקות. כלומר מי שהיה לו למול שתי תינוקות:

מה את עביד לן. למאי מדמינן אותן לדבר שיש לו קצבה או לדבר שאין לו קצבה:

ה"ג אין תעבדינון כדבר שאין לו קצבה אפי' אין שם תינוק אחר למול ואין תעבדינון וכו'. וה"פ כדבר שאין לו קצבה אפי' מל של שבת בע"ש פטור ואם כדבר שיש לו קצבה דוקא שיש שם תינוק אחר הוא דפטור דה"ל טרוד ממש אבל בלא"ה חייב:

ופריך איתא חמי. בוא וראה:

הקדים זמנו פטור. אם מל של אחר השבת בשבת פטור ואע"ג דלא קעביד מצוה ואם איחר זמנו ומל של ע"ש בשבת חייב ואע"ג דקעביד מצוה וארי' יהושע פריך:

חילופין היא מתני'. משנתינו בהיפך שנויה ואיחר זמנו פוטר ר"י וקידם זמנו מחייב וכדמסיק:

ה"ג ועל מה נחלקו על מי שהיה לו וכו' מן קושיא וכו'. מכח קושיא זו דקשיא ליה לר' ינאי דמתני' היא בהיפך לכך מוקי לה ר' ינאי בששכח ומל את של שבת בע"ש וכדפרישית במתני' אפי' דבר שאין בעשייתן מצוה. כגון ששחט בעל מום הואיל וטועה בו וסובר שעושה מצוה פטור:

פירש. ואינו עוסק עוד במילה:

ציצין. שיורי ערלה:

המעכבין את המילה. דהיינו בשר החופה את רוב העטרה:

ציצין שאין מעכבין את המילה. בשר שהוא למטה במיעוט העטרה ועטרה היינו שורה גבוה המקפת בגיד סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד הקרקע ומשפע ויורד לצד הגוף:

היידין ר"י. כלומר הי ר"י:

דתנינן תמן. בפ' לולב הגזול:

מפני שהוציאו ברשות. אע"ג כיון דאגבהה נפיק ביה ותו לא קעביד מצוה כיון שיש קצת מצוה בנטילתו שיהיה הלולב בידו בכל מקום שהולך כמנהג אנשי ירושלים הלכך פטור אף על הוצאתו שהוא גמר מצוותו א"נ לפי שהוא סבור דמצוותו בכך שיהיה תמיד בידו פטור והראשון נראה:

אף בסכין וכו'. מיבעיא ליה א"כ הדין בסכין של מילה שהוציאו בידו לאחר שעשה מצוותו משום חבוב מצוה אם הוא פטור וכן במצה שהוציא יותר ממצוותו או לאחר שאכל כשיעור אם הוא פטור לר' יוסי או לא:

ה"ג ואף במצה כן וכ"ה בפסחים:

הלכה ה

מתני' **נולד בין השמשות נימול לט'**. שהרי יום שמיני של מחר הוא נימול ושמא בה"ש יום הוא ונימול לט':

נולד בה"ש של ע"ש. אי אפשר למולו בשבת הבאה דשמא ט' הוא וה"ל מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי:
חל י"ט אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"א:
גמ' **היך עבידא**. היכי דמי:
ילדה. השפתה ואח"כ נתגיירה נימול מיד שזהו מקנת כסף שנימול מיד:
נימול לשמונה. שזהו יליד בית שנימול לשמונה:
מעתה. נולד בין השמשות יהא נימול בין השמשות. דממ"נ אם בין השמשות שנולד בו יום שפיר נימול בשבת ואם בין השמשות לילה אף זה שנימול בו לילה הוא וה"ל חול ושרי:
א"ל אלו הוינן וכו' אלו היינו נכנסים בפתח א' אני ואתה וכי אפשר לצמצם שנלך יחד שלא יקדים א' מהן חבירו ה"ה ה"נ דתחלת שקיעה יממא הוא וסופו ליליא:
אחזתו חמה. חולי המחמם כל הגוף:
ממתינין לו. מלמולו שלשים יום מפני שסכנה היא לו שימות ע"י המילה:
מחלבה של תרומה. מחלב העשוי מחיטי תרומה מי אמרינן ערלה שלא בזמנה כי האי שלא הגיע זמנה למול הוה ערלה או לא:
הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה. האי ערל בשמתו אחיו מחמת מילה דאנוס הוא ואפ"ה אסור ה"ה באחזתו חמה שאינו אוכל בתוך שלשים יום:
אין ערלה אלא משמיני והלאה. כלומר אף על גב דאמרינן דבתוך שלשים יום אינו אוכל בתרומה קודם שמיני מותר לסוכו בתרומה דלאו ערל הוא ושמעינן נמי כל שעבר יום שמיני אף על פי שהעיכוב הוא מחמת אונס הוה ערלה:
ותני כן. ותניא נמי הכי:
לילי שמיני מה את עביד ליה. אם הוא כערל שהגיע זמנו או כיון דלילה לאו זמן מילה היא דכתיב ביום לאו ערל הוא:
לילי שמיני נכנס ולד בהמה לדיר להתעשר. ותנן בבכורות פרק מעשר בהמה מחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר ש"מ דלילה אינה מחוסר זמן אף על גב דאינה ראויה להקרבה ה"ה ה"נ גבי מילה ערל הוא ואסור בתרומה:
ותני כן. ותניא נמי הכי דבליל שמיני אסור בתרומה:

הלכה ו

מתני' **ציצין**. רצועות של בשר שנשארו מן הערלה:
עטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפעת ויורד לראשו:
ואינו אוכל בתרומה. אם הוא כהן דערל אסור בתרומה:

ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה ערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד:
מתקנו. ומשפע באיזמל מאותו עובי:
מפני מראית העין. שלא יהא נראה כערל:
גמ' **בחופה רוב גובהה של עטרה**. לא תימא רוב עטרה דתני במתניתין רוב הקיפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד מעכב:
ה"**ג רבי יוסי בן חנינא אומר רוב גגה של עטרה**. וכ"ה ביבמות וה"פ ריב"ח מיקל מדר' אבינא ואינו מצריך גילוי כל העטרה:
בשעה שמתקשה. האבר רואין אם חופה שמחמת הקישוי מתפשט בשרו ואם נראה מהול א"צ למולו שנית:
וענוש כרת. אם לא פרע את המילה ל"א ענוש כרת על שחילל את השבת שלא עשה מצוה בחבורתו:
ה"**ג בשאין ביום כדי למרק**. שאין שהות ביום השבת לגמור לעשות גם הפריעה אז חייב כרת על החבור' אבל אם יש שהות ביום כדי לגמור ולעשות הפריעה פורע ואינו חושש ופטור מכרת ואדרבא קיים מצות מילה כל שעה שהוא עוסק במילה. ולא סילק את ידיו אם ראה שנשתיירו בה ציצין בין המעכבין המילה כגון אלו שחופין את רוב העטרה בין אלו שאין מעכבין חוזר וחותך דכולא חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אצלה:
פירש. שסילק ידיו:
אלא על ציצין המעכבין. שהן במילה עצמה:
היידין ר"י. הי ר"י דמתיר אפי' פירש דסובר דגמר מצוה לעולם מותרת בשבת:
האי דתנינן תמן. בפ"ג דסוכה:
מפני שהוציאו ברשות. אע"ג שכבר יצא מ"מ כיון שהוא גמר מצוה פטור כיון דאית בי' קצת מצוה לחבב שיהיה הלולב בידו תמיד ה"ה בכל גמר מצוה פטור:
אף בסכין וכו'. מיבעיא ליה אם אף בסכין של מילה שהחזירו לאחר המילה אם הוא פטור לר"י או לא:
הדא אמרה. זאת אומרת דלר"י כל גמר מצוה פטור עליה דה"ל כעוסק במצוה עצמה:
הדרן עלך פרק רבי אליעזר

פרק כ

הלכה א

מתני' **תולין את המשמרת**. שמסננין בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעוגל ונעשית כאהל על חלל הכלי ואף על גב דעביד אהלא ביום טוב שרי דר' אלייעזר סבירא לי' דמכשירי אוכל נפש אף על פי שאפשר לעשותן מערב יום טוב דוחין י"ט אבל בשבת אין תולין לכתחלה אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסננין דאין דרך בורר בכך:

וחכמים אומרים אין תולין המשמרת ביום טוב. דסבירא לי' דמכשירי אוכל נפש אין דוחין יו"ט:

ואין נותנין לתלוייה בשבת. דדרך בורר בכך:

אבל נותנין לתלוייה ביום טוב. כשאר אוכל נפש שהוא מותר ביו"ט:

גמ' ה"ג לא נחלקו ר"א וחכמים שאין נוטין אהלים בתחילה:

ופריך וכא וכו'. והכא במתני' דתנן תולין וכו' והיינו בתחילה ולא בתוספת ואפ"ה מתיר ר"א:

תיפתר. תפרש למשנתינו במשמרת חדשה עסקינן דבתלייה זו מכשירה לכלי:

ופריך כ"ש דקשיא דר"א דמתני' אדר"א דברייתא:

מה אם תמן. במתניתין שמכשירה לכלי מתיר כ"ש בברייתא שכבר היא כלי דשרי:

אתיא דר"א כר"י. הלכך הכא שרי דמכשירי אוכל נפש הוא וכדפרישית במתניתי':

כדברי המכשיר. כלומר כדברי המתיר לעשות אהל עראי ביום טוב:

ובלבד מלמעלן. שיהא דבר פרוס מלמעלה מערב יום טוב א"נ שיהא פרוס מלמטה ובי"ט יפרסנה מלמעלה:

ריבעה. מטה שיושבין ושוכבין עליה כך פי' בגליון ול"נ שהוא חתיכת ארז כמו רביע של ארז שבפ"ג דמדות שהן לוחות של עץ:

והוון פרסין קליעין. והיו פורשיין קלעים מע"ש כרוחב ד' אמות ולמחר היו פורשין כל הקלעים:

סברון מימר. סברוה שעשו כן מדעת ר"י בן פזי:

בדקו ומצאו. שר"י ב"פ לא התיר להן אלא אם כן פרסו רובו מערב שבת אז מותר לפרוס כולו בשבת:

אינו אלא כפורסן ומקפלן בשבת. שאין בזה בניין ואינו אסור אלא מדרבנן:

ההן כילה. האי פרוכת שעל ארון הקדש מהו למפרסה בשבת:

המשמר. שנותן שמרים לתלויה וסיננן חייב משום בורר דהאי נמי בורר היין מתוך השמרים:
לא מסתברא אלא משום מרקד. חייב המשמר:
בקדמיתא. בתחילה היינו אומרים שפיר קאר"ז דחייב משום מרקד:
אף המשמר וכו' משא"כ בורר הפסולת מלמטה:
שהותר מכלל ברירה. יום טוב הותר מכלל שבת במלאכת ברירה שמותר לברור ביום טוב כדתנן בפ"ק דביצה וכן בשימור הקילו ביום טוב כדמפרש בסמוך אבל בהרקדה לא מצינו שהותרה ביו"ט מעולם:
אין שונין את הקמח. אם רקדו מאתמול ובא לשנותו בנפה לנפותו אסור:
אבל מרקדין לאחורי הנפה. דה"ל שינוי:
אין תימר. ואי ס"ד דמשמר חייב משום מרקד וכר' זעירא יהא אסור לשמר בי"ט כי היכא דאסרו הרקדה:
ודלא כרבי יודה. הא דאמר אין שונין ביום טוב דלא כר"י דלר"י אפי' מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יום טוב מותר לעשותן ביום טוב כ"ש הרקדה:
בעיי דא מילתא. הא מיבעיא לן מהו שיהא מותר לשנות הקמח אחורי הנפה לרבנן דפליגי אר"י דעד כאן לא שמעינן מהך ברייתא אלא דהרקדה שריא לאחורי הנפה אבל מיבעיא לן אם מותר לשנות ע"י שינוי כיון שאין בו צורך כ"כ:

הלכה ב

מתני' **נותנין מים**. בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבע"י כדי שיצולו שיהיו צלולין לזוב את היין מפני הקמחים שקורין קנ"ס:
בסודרין ובכפיפה מצרית. העשויה מצורי דקל כפיפה סל דכל כה"ג הוה שינוי כיון שאינו מסננן במשמרת ומיירי ביין עכור ומיהו משתתי הכי דאי ביין צלול אפי' במשמרת שרי ואי ביין עכור דלא משתתי אפי' בסודרין אסור דמכל מקום בורר הוי:
ונותנין ביצה במסננת. שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת הפסולת והחלמון שלה נוטף ומסננן עמה והוי לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה ושרי לפי שאין עושין אותה אלא לגוון למראה שהחלמון יפה לגוון ולא החלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מתוך האוכל:
יינומלין. מפרש בגמרא:
גמ' **שלא יעש' כמין תיק**. מן הסודר בפי כלי כעובדא דחול א"נ אתי לידי סחיטה:
בעייא דא מילתא. מיבעיא לן דבר זה מהו שיהא כופה את הסודר והתיק נעשית מאיליה:

מטה אותה על צידה. ואם נעשית תיק מאליה אינו חושש רק שלא יעשה כמו שעושה בחול:
כיני מתניתא. כן היא מתני' מפרדין ביצה. מפרידין החלמון מן החלבון לפי שאינו אלא למראה בעלמא דהא תרווייהו אוכל וכדפירשתי במתני' גוש של חרדל. כגון שלשו מע"ש ונעשה גוש:
ממעך ביין או במים:
אבל לא בכלי. שכן דרכו לעשות בחול. והלא להכלבים אין עושין כן. למעך ביד הלכך אין להתיר אלא ביד אבל בכלי לא דהוה כעובדא דחול:
יין וכו'. זהו יינומלין:

הלכה ג

מתני' **חילתית**. מין פרי ששורין אותו בפושרין ושותין אותו במים לרפואה ואין שורין אותו בשבת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול:
אבל נותן. החלתית לתוך החומץ. ומטבל בו מאכלו:
ואין שורין את הכרשינים מציף עליהם מים בכלי לברור פסולת:
ולא שפין אותו ביד להסיר פסולתן:
אבל נותן הוא לתוך הכברה. ואף על גב שפסולתן כופל דרך נקב הכברה ונמצא מתברר מאיליו:
תבן. הוא מזנב השבלים:
מוץ. הוא מזקן השיבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה:
וכוברין אותו בכברה. כדי שיפול המוץ:
אבל נוטל בכברה ליתן לתוך האבוס. ואף על פי שהמוץ נופל מאיליו כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר:
גמ' **אבל נותנה לפניו לתוך החומץ**. מה שהוא צריך לאכול מיד מותר ליתן לתוך החומץ אבל לשרות בחומץ ולהניח ודאי אסור:
אלא על חנם יגענו. דבאמת בצונן שרי ל"א ר' ינאי הוא דקאמר לר' יוחנן בלשון בתמיה וכי בחנם יגענו בתורה דעל ידי יגיעה בתורה תדע לפרש משנתינו דיחידאה היא והילכתא דאפילו בצונן אסור ופי' זה נראה עיקר שמסכים לבבלי:
מתקל זוזא. משקל זוז:
מסתכן. קרוב למות ועורו מתפשטת מעליו:
ופרש לנהרא. וקפץ לתוך הנהר לקרר עצמו מרוב חמימות שנתחמם מאכילת החילתית:

משום בורר. שהוא בורר המאכל מתוך הפסולת וכדפירשתי במתני' גורפין מלפני הפטם. שור שמפטמין אותו גורפין אבוס מלפניו בשבת לתת בתוכו התבן והשעורי' שלא יתערב בהן עפרורי' ויקוץ במאכלו:

הלכה ד

מתני' **ומסלקין**. תבן לצדדין כשהוא רב שלא ידרסנו ברעי:

וחכמים אוסרין. בתרווייהו:

ונוטלין מלפני בהמה זו. שעורין ותבן:

ונותנין לפני זו. ול"א טלטול דלא חזי הוא שאין הבהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה:

גמ' **מפני מה**. אוסרין חכמי':

ומשני שהפטם. שור פטם אפילו מותר הרעי אוכל ואינו קץ בו ולמה יסלקנו או יגרפנו בחנם:

בעיא דא מילתא. מיבעיא להו לבני הישיבה דבר זה:

ופריך ולאו מתניתא וכו'. ומשני מתני' דמתיר היינו ליטול מלפני שור זה ולתת לפני שור אחר:

צריכא ליה. כי קמיבעי ליה:

מין בשאינו מינו. מהו ליטול מלפני שור וליתן לפני חמור:

ה"ג ונותן לפני פרה. שהחמור אינו מטיל רירין ואין מה שלפניו נמאס וראוי לתתו לפני פרה:

שפיה רע. חמור דלא דייק ואוכל קוצים וברקנים:

שפיה יפה. פרה דדייקת ואוכלת ושתי ברייתות הן ל"א רישא פי' לסיפא ודוחק:

הלכה ה

מתני' **הקט שעל המטה**. וסתמא להסקה קאי ומוקצה הוא ומנענעו כדי שיהא צף ורך לשכב:

ולא ינענע בידו. דמוקצה הוא:

אבל מנענע בגופו. בכתיפיו דטלטול מן הצד הוא ולא שמיה טלטול:

או שהיה עליו כר או סדין. דגלי דעתיה דאקניה לשכיבה מעתה תורת כלי עליו:

מכבש. פרע"ס בלע"ז שני לוחין ארוכים וכבדים וסודרין הבגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשים את הבגדים ע"י יתידות שיש ב' עמודים מנוקבי' קבועי' בד' פיאות

של התחתונה ועליונה מנוקבת בד' זויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רוצה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות:

מתירין. את המכבש נוטל את היתד והוא ניתר דהיינו צורך שבת שנוטל את הכלים:

אבל לא כובשין. דהיינו צורך חול:

ושל כובסין לא יגע בו. מפני שהיא עשויה לתקן הבגדים ותוחבו בחזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה:

גמ' **כנופו הוא**. כאלו הוא מלבושו של אדם שמותר לנענע:

דרך אצילי ידיו. כלומר ע"י שינוי:

קרוח קריחה. ר' ינאי מקלל למאן דמיקל לנענע דרך אצילי ידיו ואמר שיהא קרחה בביתו:

קפוח קפיחה. שיהיו בניו ומעשה ידיו כרותים:

ישפוך צנינים. שפוך עליהם קוצים וברקנים:

על מאן. דסר מדין זה יפול ביתו על מאן דעביד הכי:

הדין דין לעני. כלומר שמקללין אותו אבל לעשיר קונסין אותו ומחמירין עליו:

בחותמות שבקרקע. דלתי פתחי בורות ומערות הסגורות בקשרי חבלים:

שמפקפקין. מנענן:

ומפקיעין. החבל לסתור עבותו וגדילתו דבחותמות הקשורים אין בסתירתן איסור דאורייתא:

ה"ג וחותכין בי"ט ובשבת וכו':

ובכלים. כגון תיבה הנעולה ע"י חבל אפי' בשבת מותר להפקיע ולפקפק ולחתוך דאין סתירה בכלים:

ה"ג ואצ"ל בי"ט. וקשיא למה אסרו מכבש במתניתין:

ומשני הדא אמרה. זאת אומרת מכבש עשו אותה כקרקע לכך אין כובשין דלא הוה ככלים:

ומתניתין אמרה כן. כלומר מתניתין נמי דייקא:

של כובסין לא יגע בו. ועל כרחך לומר הטעם מפני שהוא כקרקע דליכא למימר הטעם מפני שהוא צורך חול כדפרישית במתני' במכבש של בעלי בתים דלמה אסרו הפתיחה אף על גב דדמי לסתירה הא אין סתירה בכלים אלא ודאי שעשאוהו כקרקע:

הדרן עלך פרק תולין